TC

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI

KÜRESEL ŞEHİRLER VE İSTANBUL ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

KUZGUNCUK SEMT TARİHİNİ İNSANDAN OKUMAK;

BİR SEÇKİ İLE ŞAHSİYETLER

Yüksek Lisans Tezi

NECLA DURSUN

İstanbul 2018

TC

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI

KÜRESEL ŞEHİRLER VE İSTANBUL ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

KUZGUNCUK SEMT TARİHİNİ İNSANDAN OKUMAK;

BİR SEÇKİ İLE ŞAHSİYETLER

Yüksek Lisans Tezi

NECLA DURSUN

Danışman: Doç. Dr. Aynur ATMACA CAN

İstanbul 2018

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

YEREL YÖNETİMLER Anabilim Dalı KÜRESEL ŞEHİRLER VE İSTANBUL ARAŞTIRMALARI Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi NECLA DURSUN'nın KUZGUNCUK SEMT TARİHİNİ İNSANDAN OKUMAK; BİR SEÇKİ İLE ŞAHSİYETLER adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 05.07.2018 tarih ve 2018-18/31 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi ...18.../...7.../...2018...

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. AYNUR ATMACA CAN	
2.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. MURAT ŞENTÜRK	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. MAHMUT DOĞAN	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soy isim : Necla Dursun
Anabilim Dalı : Sosyal Bilimler
Programı : Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Aynur Atmaca Can
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans - Temmuz - 2018
Anahtar Kelimeler : Kent, Mekân, Kültür, Sanat, İstanbul, Kuzguncuk

ÖZET

KUZGUNCUK SEMT TARİHİNİ İNSANDAN OKUMAK; BİR SEÇKİ İLE ŞAHSİYETLER

Bir kenti sayısız öğe oluşturur. Bu öğelerin bütünü ise kentsel dokuyu oluşturmaktadır. Kentsel doku içerisinde fiziki yapı önemli bir yer tutar. Bununla birlikte, coğrafi özellikler, mekân, renkler, ışık, su, doğal zenginlikler bu yapıya form verir. İnsan öğesi bu formun başlangıç noktasındadır. Bir bütün olarak bakıldığında bu öğeler her türlü sanat dalı ile yakın ilişki içinde olduğu görülür. Bu ilişki, kentsel mekânların sanat ve sanatçı üretmesi ve biçimlendirmesi olacak şekilde incelemeye zemin hazırlamaktadır. Kentlerin belleği ve referans noktaları olduğu düşünüldüğünde, sanatçıların bu belleği ve referans noktalarını algılayarak kendi özgün süzgeçlerinden geçirdiği, biçime ve forma dönüştürdüğü söylenebilir. İstanbul'un güçlü bir referans noktası niteliğindeki semti Kuzguncuk, kamusal alanda sanatla iç içedir. Bu semtte sanat müzeden, sanat galerisinden çıkmış; sokağa, caddeye, meydana eklenmiş; gündelik yaşam içine girmiştir. Sanatın sokaktaki bireye ulaşması bir hayal olmaktan sıyrılarak gerçeğe dönüşmüştür. Çalışmada semtte gözle görünür bu sanatsal yan; kavramsal çerçeve, semtin özellikleri ve semti besleyen ve semtten beslenerek ürün veren sanatçılar ile gerçekleştirilen derinlemesine niteliksel görüşmeler ile ele alınmaktadır. Ayrıca muhtarlık ve konuya ait

tafsilatlı bilgiye sahip belediyeyi temsilen bir birim yöneticisi ile yapılan mülakatlar yer almaktadır.

Tarih içinde mekân ve insan daima etkileşim halinde olmuş, insan maddi ve manevi anlamda ürettiklerini mekâna yansıtmıştır. Mekân ise insana kattıkları ile ürün verdirmiştir. Mekânsal olarak Kuzguncuk semti bu bakış açısı ile değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonuç ve değerlendirme bölümünde insan ve mekân etkileşimi bağlamında yapılan değerlendirmede; atölye ve ikamet adresi olarak seçimlerini Kuzguncuk'tan yana kullan sanatçıların gözünden semt tarihine, sahip olduğu zenginliklere ait bir bakış ile sanatçıların semte kattıklarına dair ipuçları sunulmaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Necla Dursun

Field : Local Governments

Program : Global Cities and İstanbul Surveys

Supervisor : Doç. Dr. Aynur Atmaca Can

Degree Awarded and Date : Master - July - 2018

Keywords : City, Place, Culture, Art, İstanbul, Kuzguncuk

ABSTRACT

READING PEOPLE'S DAILY HISTORY; PERSONS WITH A SELECTIVE

A city consists of many components. All of these components constitute the urban texture. Physical structure within the urban texture is vital. İn addition to this, geographical features, places, colors, light, water, natural riches form this structure. Human factor is at the very beginning of this form. Taken as a whole, these items are in close relation with all kinds of art. This relationship prepares the ground for the urban spaces to produce and shape art and artists. Taking into consideration that cities have memories and reference points, it could be claimed that artists perceive this memory, reference points, transform them into their style, and form with their own unique filters. A strong reference point of Istanbul, Kuzguncuk, is in touch with art in terms of public space. In this district, art is right out of a museum - art gallery into the streets, roads and places, taking its place in daily life. Reaching the individuals in the Street is no longer a dream but reality. In this study, that visible artistic side is examined; the conceptual framework, the characteristics of the district that feeds the artists, in-depth qualitative interviews conducted with artists that feed the district. In addition, there are also

interviews with a unit manager representing the municipality with detailed information on the subject.

In history, human beings and places have always been in interaction, thus human beings have reflected their material and spiritual productions in the places. Places made human beings productive with the additions they bring on them. Spatially, the Kuzguncuk district was evaluated from this point of view.

In the conclusion and evaluation section of this study, the discussion in the context of human beings and place interaction; it presents the history and the riches of the district through the eyes of the artists who have preferred Kuzguncuk for their residences and workshops along with the sings in regard to their contribution to the district.

Kuzguncuk

Semtlerde kendi adını arayan

Bir şehrin omzunda

Kendi kendine yanan bir kandilsin

Ayhan Bozkurt (Al Sana Aşk s: 30)

ÖNSÖZ

Tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurarak planlanması, araştırılması ve yürütülmesinden oluşumuna dek olan süreçte bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmesiyle çalışmamın bilimsel temeller ışığında şekillenmesine yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. Aynur Atmaca CAN' a,

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerini sürdüren, hayatım boyunca müteşekkir kalacağım Mehmet TANRIVERDİ, Osman BEKTAŞ ve Tamer ATALAY'a,

Tez yazım süresince sayamayacağım kadar çok defa yardım aldığım değerli arkadaşım Neslihan ÇINAR'a,

Tezin görsel bölümünü oluşturan fotoğraflar için değerli arkadaşım Mehmet EKİZ'e,

Son okuma ve kontrol hususunda ciddi zaman harcayarak emek veren değerli arkadaşım Can BULUBAY'a

İlham kaynağım Elif'ime, güç kaynağım Zeynep'ime ve sadece tez yazım aşamasında değil nefes aldığım her an desteğini esirgemeyerek yanımda olan sevgili eşim Gökmen'e teşekkür ederim.

Necla DURSUN

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Bilgilerine Ait Genel Tablo 69
Tablo 2. Katılımcıların Mesleklerine Ait Özet Bilgi 70
Tablo 3. Katılımcıların Yaşlarına Ait Özet Bilgi 70
Tablo 4. Katılımcıların İstanbul'da ve Kuzguncuk'ta Oturma Sürelerine Ait Özet Bilgi 70
Tablo 5. Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Türüne Ait Özet Bilgi 71

HARİTA LİSTESİ

Harita 1. D. Hartman Schedel (1440-1514).....32
Harita 2. İstanbul Haritası, 1871.....34
Harita 3. Kuzguncuk - Aralık 1932.....43
Harita 4. İcadiye Caddesi. 47
Harita 5. C. Stolpe (1866). 49
Harita 6. Ressam Lesya Demchenko Suluboya Kuzguncuk Haritası 2017.....57

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1. Kuzguncuk İskele Çeşmesi. 62
Fotoğraf 2. Marko Paşa Köşkü (Günümüzde: Kuzguncuk İlkokulu). 64
Fotoğraf 3. Kuzguncuk'ta yaşadığı yıllarda Can Yücel'in ikamet ettiği Hamam Sokak'taki ev. 132
Fotoğraf 4. Kuzguncuk'ta yaşadığı yıllarda Sevim Burak'ın ikamet ettiği Delikoç Sokak'taki ev. 132
Fotoğraf 5. İcadiye Caddesi'nden bir görünüm. 133
Fotoğraf 6. İcadiye Caddesi'nde bulunan sahaf. 133
Fotoğraf 7. Hamam Sokak'ta bulunan Dağ Hamamı. 134
Fotoğraf 8. İcadiye Caddesi'nden bir görünüm. 134
Fotoğraf 9. İcadiye Caddesi'nde bulunan Kuzguncuk Sanat Tiyatrosu. 135
Fotoğraf 10. Tiyatro olarak kullanılmış olan Bereketli Sokak'taki merdivenlerden bir görünüm. 136
Fotoğraf 11. Kuzguncuk İskelesi'nden bir görünüm. 136
Fotoğraf 12. Kuzguncuk İskelesi yanındaki parktan bir görünüm. 137
Fotoğraf 13. Kuzguncuk sahil kesimindeki konut yapısından bir görünüm. 137
Fotoğraf 14. Kuzguncuk Çarşı Caddesi'nin konut yapısından bir örnek: Aslanlı Yalı. 138
Fotoğraf 15. Kuzguncuk Çarşı Caddesi'nde bulunan İsmet Baba Restoran. 138
Fotoğraf 16. Kuzguncuk Çarşı Caddesi'nde bulunan Kuzguncuk Camii. 139
Fotoğraf 17. Kuzguncuk'ta bulunan sanat galerilerinden biri. 140
Fotoğraf 18. Kuzguncuk İcadiye Caddesi'nden bir görünüm. 141
Fotoğraf 19. Kuzguncuk İcadiye Caddesi'nden bir görünüm. 141
Fotoğraf 20. Kuzguncuk İcadiye Caddesi'nden bir görünüm. 142
Fotoğraf 21. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 142
Fotoğraf 22. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 143
Fotoğraf 23. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 143
Fotoğraf 24. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 144
Fotoğraf 25. Kuzguncuk'tan Boğaz'a bakış. 145
Fotoğraf 26. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 145
Fotoğraf 27. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 146
Fotoğraf 28. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 146
Fotoğraf 29. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 147
Fotoğraf 30. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 148
Fotoğraf 31. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 148
Fotoğraf 32. Yakup Sokak'ta bulunan Beth Yaakov Sinagog'u. 149
Fotoğraf 33. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 149
Fotoğraf 34. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 150
Fotoğraf 35. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 150
Fotoğraf 36. Kuzguncuk'tan Boğaz'a bakış. 151
Fotoğraf 37. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 151

Fotoğraf 38. Kuzguncuk'tan Boğaz'a bakış. 152
Fotoğraf 39. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 152
Fotoğraf 40. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm ("İngiliz Evleri" adı olarak anılmaktadır)..... 153
Fotoğraf 41. Kuzguncuk'tan Boğaz'a bakış. 153
Fotoğraf 42. Kuzguncuk'tan Boğaz'a bakış. 154
Fotoğraf 43. Kuzguncuk Rum Ortodoks Mezarlığı. 154
Fotoğraf 44. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 155
Fotoğraf 45. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 155
Fotoğraf 46. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 156
Fotoğraf 47. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 157
Fotoğraf 48. Kuzguncuk Bostan'dan bir görünüm. 157
Fotoğraf 49. Kuzguncuk Bostan'dan bir görünüm. 158
Fotoğraf 50. Kuzguncuk Bostan'dan bir görünüm. 158
Fotoğraf 51. İcadiye Caddesi'ndeki Pantelemion Rum Ortodoks Kilisesi'nden bir görünüm. . 159
Fotoğraf 52. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 159
Fotoğraf 53. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 160
Fotoğraf 54. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 160
Fotoğraf 55. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 161
Fotoğraf 56. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 162
Fotoğraf 57. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 163
Fotoğraf 58. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 164
Fotoğraf 59. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm. 164
Fotoğraf 60. Kuzguncuk Çarşı Caddesi'ndeki Surp Krikor Lusaroviç Ermeni Kilisesi ve Kuzguncuk Camii'nden bir görünüm..... 165
Fotoğraf 61. Kuzguncuk Deniz Eczanesi'nin vitrininde sergilenen Dr. Minasyan'ın kullandığı tıbbi malzemeler. 165

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **iii**
ÖNSÖZ ..... **vi**
TABLO LİSTESİ ..... **vii**
HARİTA LİSTESİ ..... **viii**
FOTOĞRAF LİSTESİ ..... **ix**
GİRİŞ **1**

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE **4**

1.1. Kent ve Kentleşme Kavramları 4
1.1.1. Kent ve Kentleşme 4
1.1.2. Kentlilik / Kentlileşme 6
1.1.3. Kültür 7
1.1.4. Kent Kültürü ve Kent Kimliği 10
1.1.5. Kentleşme ve Mekân 13
1.1.6. Kentli / Şehir Sakini 14
1.2. İnsan ve Mekân 16
1.2.1. Mekânın Boyutları 17
1.2.2. Fiziksel / Matematiksel Mekân 17
1.2.3. Fenomenolojik / Yaşantısal Mekân 18
1.3. Kültürel Süreçler ve Bağlantılı Kavramlar 18
1.3.1. Kültürleme 19
1.3.2. Kültürleşme 19
1.3.3. Kültürlenme 20
1.3.4. Kültür Değişmesi 20
1.3.5. Kültürel Çeşitlilik 21
1.3.6. Alt Kültür 22

1.3.7. Sosyal Âlem 22
1.3.8. Hemşerilik 23
1.3.9. Kültür ve Mekân Etkileşimi 24
1.3.10. Köy / Mahalle 25
1.3.11. Kamusal Alan 26
1.3.12. Mahalle Kimliği 26
1.3.13. Kent İmgesi 27
1.3.13.1. Okunaklılık 27
1.3.13.2. İmgelenebilirlik 28
1.3.14. Gündelik Yaşam Estetiği 29
1.3.15. Mahalle Kültürü 29
1.3.16. Komşuluk 30
1.3.17. Sosyal Sermaye 30

2. İSTANBUL, MEKÂN, TARİHÇE VE KUZGUNCUK 32

2.1. İstanbul Mekân Tarihçesi 32
2.2. Osmanlı İstanbul'u 33
2.3. Kuzguncuk Mahallesi 37
2.3.1. Şiir Tadında Kuzguncuk 37
2.3.2. Kuzguncuk'un Tarihçesi 39
2.3.3. Kuzguncuk'un Coğrafi ve Fiziksel Anlamda İncelenmesi 41
2.3.4. Kuzguncuk Mahallesi 44
2.3.4.1. Demografik Bilgiler 48
2.3.4.2. Semtin Konuşan Sokakları 55
2.3.4.3. Semtin Konut Yapıları 58
2.3.4.3.1. Semtin Mekânlarından Bir Seçki 60
2.3.4.3.1.1. Kuzguncuk İskelesi 60
2.3.4.3.1.2. İskele Çeşmesi 61
2.3.4.3.1.3. Fethi Ahmet Paşa Yalısı 62
2.3.4.3.1.4. Cemil Molla Köşkü 63

2.3.4.3.1.5. Marko Paşa Köşkü 64
2.3.4.3.1.6. Gazhane 65
2.3.4.3.1.7. Dağ Hamamı 66

3. İSTANBUL'DA ÖZGÜN BİR MEKÂNSAL KESİT: KUZGUNCUK SEMT KÜLTÜRÜNÜN İNCELENMESİ 67

3.1. Araştırma Yöntemi 67
3.1.1. Yönteme Ait Ön Çalışma 67
3.1.2. Görüşme Sorularının Amaç ve Kapsamı 68
3.1.2.1. Semt Sakini Sanatçılar 69
3.1.2.1.1. Katılımcı Kişi Profili Tabloları 69
3.1.2.2. Yerel Yönetim Birimleri 71
3.1.3. Veri Toplama Süreci 72
3.1.4. Veri Analizi 72
3.2. Kuzguncuk Kültüründen Kesitler 72
3.2.1. Gündelik Yaşam ve Komşuluk İlişkileri 73
3.2.2. Kuzguncuk ve Sivil Toplum 76
3.2.2.1. Bostan Yeşil, Aidiyet Duygusu Canlı Kalsın 76
3.2.2.2. "Kuzguncuk Set Değil Semttir!"* 81
3.2.2.3. Kuzguncuk ve Ünlüler 83
3.2.2.4. Kuzguncuk ve Dr. Minasyan 88
3.2.2.5. Kuzguncuk ve Kurukahveci Mehmet Efendi 88
3.2.2.6. Kuzguncuk Mekânları 89
3.2.2.6.1. İsmet Baba Restoran 89
3.2.2.6.2. Nail Kitabevi ve Sahaf 90
3.2.2.6.3. Kuzguncuk Sanat Tiyatrosu (KUSAT) 91
3.3. Kuzguncuk Semt Kültürünün Sanatkârlar Gözünden Çözümlemeleri 93
3.3.1. İnsan Mekân Etkileşimi: Kuzguncuk Örneği 93
3.3.1.1. İstanbul ve İfade Ettikleri: İstanbul'u Bir Cümleye Sığdırmak 95
3.3.1.2. Şehirli miyiz? 96

3.3.1.3. Mahalleli Olmanın Ölçüsü: Selamlaşmak 98
3.3.1.4. Benim Kuzguncuk Sınırlarım..... 101
3.3.1.5. Kuzguncukluyum mu, Kuzguncuk'ta Yaşıyorum mu? 102
3.3.1.6. Kuzguncuk Tiryakiliği..... 104
3.3.2. Yeşil Bir Avuç İçinde Yaşamak: Kuzguncuk'un Zenginlikleri 105
3.3.2.1. Uçan Halıdan Tezgâhtaki Kilime..... 106
3.3.2.2. Fincanımda Kuzguncuk Var: Kuzguncuk ve Cafeler 108
3.3.2.3. Fincanımdaki Kuzguncuk'un Üç Vakte Kadar Geleceği Üzerine 109
3.3.3. Semtlerin Ruhu Var mıdır?..... 111
3.3.3.1. Bir Semt İlham Kaynağı Olabilir mi?..... 113
3.3.3.2. Kuzguncuk'un Vaat Ettikleri..... 115
3.3.3.3. Üreten, Konuşan Semt 116
3.3.3.4. Anlamlı Bir Hayat İçin 118
3.3.3.5. Çölleşme Eğiliminin Ortasındaki Vahanın Ziyaretçileri 121
3.3.3.6. Bir Semt, Bin Bir Eser 123

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 125
KAYNAKÇA..... 166

GİRİŞ

Şehir; binalar, yollar, otobüs durakları, park ve bahçelerden daha fazlasını ifade etmektedir. Şehri tanımlamak için bu öğeler biraz daha genişletildiğinde; hastane, okul, karakol gibi kamusal alanlar ilave edilse de daha fazlasına ihtiyaç olacaktır. İlişkiler ağı, gelenek görenekler, örgütlü örgütsüz davranışlar, örgüt ve topluluklara ait veya bireysel duygu ve düşünceler, mekânsal zenginlikler, kültürel varlıklar, coğrafi üstünlükler eklendiğinde, tamamlanmış gibi olsa da sürekli değişim ve dönüşüm halinde olan şehirlerde "sosyal âlem oluşturma" özelliği eklenmez ise resim tamamlanmış olmaz.

Yaşayanların anlamlandırdığı ve şehrin küçük çapta temsili ise mahallelerdir.

Bu çalışmada şehir kavramı ölçeği daraltılarak, şehre göre daha küçük yerleşim birimi olan mahalleye indirgenecek, Üsküdar ilçesine bağlı Kuzguncuk semti merkezde olacak şekilde; semtin özellikleri, semtin sosyal âleminin beslediği şahsiyetler ve bu şahsiyetlerden bir seçki yapılarak üretilenler ele alınacaktır.

Çalışma konusunun tespitinde etkin olan iki faktörden birincisi; sanatın çeşitli dallarında eserler veren sanatçıların ikamet ve atölye adresi olarak tercih ettiği Kuzguncuk'un bu seçime etkisi olup olmadığının araştırılmasıdır. İkincisi ise varlıkları ile sanatçıların semte katkısı bulunup bulunmadığının araştırılmasıdır.

Mekân olarak Kuzguncuk'un çalışmaya konu edilmesinin sebebi; semtin ihtiva ettiği kültürel çeşitlilik, kültürlerin bir yansıması olarak eskiyi aratmayan mahalleye ait ne varsa sokaklarına sinmiş havası ile eşine az rastlanır mahallelerden biri olmasıdır. Bir diğer sebep ise; semtin boğaza kıyı olan kesiminden şehre bakıldığında, İstanbul'a ait ilk akla gelen semboller olan, Kız Kulesi, Boğaz Köprüsü, seçkin boğaz yalıları ve martıların aynı bakışa sığmasıdır. Bu bakış ile Kuzguncuk'u "İçinde şehri barındıran bir semt" olarak tanımlamanın mümkün oluşudur.

Dört ana bölümden oluşan çalışmada birinci bölüm "Kavramsal Çerçeve", ikinci bölüm "Kuzguncuk'un Tarihsel, Mekânsal ve Sosyal Kesiti", üçüncü bölümde "İstanbul'da Özgün Bir Mekânsal Kesit; Kuzguncuk Semt Kültürünün Sanatçılar Gözünden

İncelenmesi" başlığı altında sanat ve sanatçı odaklı görüşmeler ile desteklenen özgün bölüm ve son olarak "Sonuç ve Değerlendirme" metnine yer verilmiştir.

Birinci bölümde; konuya ait literatür araştırması yapılmış, aynı konuda daha önce yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiş, elde edilen bilgiler doğrultusunda şehre ait çeşitli tanımlar, şehir ile ilgili sosyal, ekonomik, kültürel yaklaşımlar açıklanmıştır.

İkinci bölümde, İstanbul'un mekânsal tarihçesine kısaca değinilmiş ve ardından Osmanlı İstanbul'u hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından Üsküdar ilçesi hakkında genel bilgi verilerek Kuzguncuk semtinin tarihçesi, coğrafi ve demografik bilgileri, konut yapıları, sokakları haritalar ve fotoğraflar ile bilgi edinilmiştir. Semtte bulunan mekânlardan bir seçki oluşturularak, yapılan araştırmalarda edinilen bilgiler doğrultusunda semte ait detaylı bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde İstanbul'da özgün bir mekânsal kesit olarak seçilen Kuzguncuk'un araştırılması hakkında tercih edilen yönteme ait genel bilgi aktarılmıştır. Semte muhtelif kereler gerçekleştirilen ziyaretler ve semtin gündelik yaşamı, sivil toplum oluşumları gibi konularda gerektiğinde eski-yeni karşılaştırması yapılarak mekân güncel haliyle okunmaya çalışılmıştır. Çalışmanın araştırma, gözlem kısmını oluşturan bu bölümde, rastlantısal olarak belirlenen sanatkâr kimliğine haiz 16 katılımcı ile yapılan derinlemesine görüşme bulgularını içermektedir. Ayrıca, mahalle muhtarı ve Üsküdar Belediyesi kent yöneticisi ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilenler aktarılmıştır. Bu bölümde semt "verimli bir bahçe" olarak kabul edilmiştir. Kuzguncuk ile bir şekilde temas etmiş, semtten beslenerek ürün veren sanatçı, yazar, ressam, şair, mimar, öğretim görevlisi gibi semt sakinlerinin görüşlerine ve tespitlerine başvurulmuştur. Görüşler doğrultusunda açılan pencerelerden semte bir bakış yakalanmaya çalışılmıştır.

Çalışmada zaman dilimi olarak temel alınan bir dönem ve tarih olmamak ile birlikte, mülakat yapılan kişiler ile bir anlamda sözlü tarih tanıkları olarak kabul edilmiş, ifadelerine göre çeşitli tarihler dikkate alınarak, dönemin siyasi ve sosyal koşullarını

içerecek şekilde çok boyutlu bir inceleme yapılmaya çalışılmıştır. Ayrıca belediye ve muhtarlık birimlerinin semt kimliği ve kültürü üzerine görüşleri derlenmiştir.

Dördüncü ve son bölümde ise, üçüncü bölümde elde edilen veriler ve görüşler çerçevesinde sonuç ve değerlendirmeye yer verilmiş olup, çalışmanın tahlili, elde edilen bulgular ve bu doğrultuda geliştirilen düşünce iletilmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kent ve Kentleşme Kavramları

Tezin ilk bölümünde kente ve kentleşmeye dair kavramlar ele alınarak, açıklanmaya çalışılmıştır. Metin içinde yer alan kavramların literatürdeki anlamları araştırılmış olup başlıklar halinde tasnif edilmiştir.

1.1.1. Kent ve Kentleşme

Şehir, vilayet veya il gibi eş anlamlı sözcükler ile telaffuz edilen kent kavramının standart bir tanımı yoktur. Çok yönlü bir kavram olması vesilesi ile pek çok bilim dalının çalışma alanında yer almış ve araştırmalara konu edilmiştir. Araştırmacı ve yazarlar uzmanlaştıkları alana göre kenti tanımlamışlardır. Bu nedenle bazıları "kent" bazıları ise "şehir" ifadesini kullanmayı tercih etmişlerdir. Bu çalışmada "kent" ve "şehir" kavramları aynı anlamda kullanılacaktır.

"Kent; insanın hayatını düzenlemek üzere meydana getirdiği en önemli, en büyük fiziki ürün ve insan hayatını yönelten, çevreleyen yapıdır."[1] tanımı ile örtüşen bir diğer tanım ise şöyledir; "Kent, insanın yaşamını düzenlemek için oluşturduğu ve yaşamını çerçeveleyen en önemli ve en büyük fiziki yapıdır. Kent, insanlar arasındaki ilişkilere ve toplumsal yaşama biçim verir."[2]

"Kent sabaha kadar ışıkları yanan ve sabaha kadar yiyecek bulunabilen bir yer"[3] olmanın ötesinde insanlar arasındaki ilişkilere ve toplumsal yaşama şekil verdiği gibi salt bu

[1]Turgut Cansever**, İslam'da Şehir ve Mimari**, 9. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014, s.103.
[2]Hüseyin Koçak, "Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Değişen ve Dönüşen Kentler", **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,** Sayı 2, 2011, s.259.
[3]Muhsine Helimoğlu Yavuz (Katılımcı), **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat ll Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996**, Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları, 1996, s.121.

açılardan değil çok yönlü olarak ele alınması gerektiği şu tespitte mevcuttur; "Kent; toplumsal, siyasal, yönetsel ve ekonomik alanların bütün vatandaşlar için var olduğu yaşam alanıdır. Kent kavramı, insanı çevreleyen ve ondan etkilenen tüm boyutları içermektedir. Buna ilave olarak geniş kapsamda tanımlanması gereken bir nitelik taşır"[4].

Kentte yaşayan nüfus, sürdürdüğü günlük yaşam, yönetimsel ve ekonomik yapısı, tarih içinde sergilediği gelişim, sahip olduğu kültür, dini değerler, gelenek görenek ve ananeler gibi karmaşık bir dokuya sahip olan kenti Lefebvre; "Şehirlerde oluşturulan alanı değil, şehrin kır üzerindeki hâkimiyet göstergelerinin bütününü ifade etmektedir."[5] şeklinde tanımlamıştır.

Her şehrin kendine has özellikleri çevresine yansır. Şehirler, geçmişin izleri ve değerlerini günün şartlarına yenilmeden geleceğe taşıyan oluşumlardır. "Tekrar eden gelişimin yerlere göre farklılık gösterdiği"[6], sahip olduğu teknolojiyi eskimekten kurtarmak adına, geçmişte ürettiğinin üzerine eklemeler yaparak geleceğin ihtiyaçlarına cevap veren yapıda bir oluşumdur sözü edilen. Barındırdığı sosyal değerler ile sosyal katılımın sağlandığı, paydaşlarıyla beraber alınan kararlar geleceğini şekillendirir. Dinamik bir yapıya sahip olan şehirler sürekli değişim halindedir.

Weber'e göre; "Bir yerleşimin şehir olarak tanımlanabilmesi için ekonomisinin ticarete ve üretime dayanması, tarım ekonomisi olmaması ve bir pazara sahip olması şarttır."[7] Bu tanım ekonomik açıdan kentin tanımını yapıyor olmak ile birlikte kentleşmeye doğru kat edilen yolu da anlatmaktadır. Ayrıca, kent ve çevresindeki kırsal bölgeler arasında sıkı ve karşılıklı bir hizmet ilişkisi bulunmaktadır. "Hiçbir uygarlıkta, kent yaşamı, ticaret ve sanayiden bağımsız olarak gelişmemiştir."[8] Mevcut ilişkiyi anlatmakta olan bu tespit şehri modern toplumun tabanına konumlandırmaktadır.

---

[4]Yasemin Hayta, "Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı", **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:2, 2016, s.166.
[5]Henri Lefebvre, **Kentsel Devrim**, Selim Sezer (Çev.), 4.Basım, İstanbul: Sel Yayınları, 2015, s.9.
[6]Deborah Stevenson, **Cities and Urban Cultures**, 1.Basım, Philadelphia: Open University Press, 2003, s.10.
[7]Max Weber, **Şehir Modern Kentin Oluşumu**, Musa Ceylan (Çev.), 9.Basım, İstanbul: Yarın Yayınları, 2010, s.65-74.
[8]Henri Pirenne, **Ortaçağ Kentleri**, Şadan Karadeniz (Çev.), 14.Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, s.99.

Dar bir tanımlama ile kentleşme; kentte yaşayanların sayısının artmasıdır. Daha çok demografik özellikli bakılsa da toplumsal ve ekonomik yapıdaki değişimleri de içine almaktadır. Tanım genişletilecek olursa; "Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütleşme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir.[9] Kentte yaşayanlar hayati ihtiyaçlarını karşılarken, birbirleri ile dayanışma ve iş birliği ile toplu yaşamanın gereklerini kentler içinde yaşarken tecrübe etmiş ve geliştirmiş oldukları söylenebilir.

"Toplumların yapısal değişimlerinin en göze çarpan yönü, her şeyden önce nüfusun büyük oranının tarımda ve topraktan kopup tarım dışı alanlarda, sanayide, karmaşık örgütlerde ve dolayısı ile köyden başka yerlerde, kentlerde hayatlarını kazanmaya ve yaşamaya başlamaları demektir."[10] Kıray bu anlatımında, kırsaldan başka yerlerde yani şehirlerde yaşanmaya başlanmasını kentleşmenin başlangıç noktası olarak kabul etmektedir.

Kentleşmeye bir bütün olarak bakıldığında başlıca niteliklerinin; nüfusun artışıyla kentin büyümesi, bir anlamda köyden kente dönüşüm, iş gücünün tarımdan hizmet ve sanayi alanına doğru yer değiştirmesi olduğu görülür. Böylece kentte var olan ve kente özgü iş gücü ile gelen uzmanlığın ekonominin içinde önemli bir paya sahip olması, çevre koşullarının ve yaşam standardının yükselmesi, sosyal anlamda beklentilerin artması ile yerel örgütlenmelerin oluştuğu, kurumlaşma ve idari örgütlenme kentleşmeyi açıklar.

1.1.2. Kentlilik / Kentlileşme

Kentlileşme bir kültür birikimidir. Kentli olmak, kent yaşamına uyum sağlamak demektir. Kent ile insan arasındaki bağdır bir bakıma. Bu bağ sağlamlaştıkça kent özellik kazanır. Kenti korumayı, imarına ve şehir planına katılmayı, her açıdan gelişmesinde paydaş

[9]Ruşen Keleş, Türkiye'de Kentleşme Kime Ne Kazandırıyor?, **Kent Araştırmaları Dergisi**, Sayı:1, 2010, s.27-28.
[10]Mübeccel Kıray, **Kentleşme Yazıları**, 3.Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2007, s.141.

olmayı, katılımcı olmayı ve şehre sahip çıkmayı mümkün kılar. "Kentlilik, kentte ikamet eden bireyin ve toplumun yaşam tarzını ve kalıplarını ifade eder. Kent sakinlerinin, kentin sahip olduğu sosyal, kültürel, eğitim, gelir, konut ve sosyal ilişkiler gibi imkânlarını kullanabilme ölçüsünde kent ile bütünleşebilmekte ve kentli kimliğine bürünebilmektedir."[11] Kentlilik, bireyin yaşamını sürdürdüğü kente kendisini ait hissetmesidir.

"Kentte yaşayan bireylerin sahip oldukları diğer etnik, dini veya coğrafi kimliklerinin yanı sıra yaşadıkları kentle özdeş bir kimliğe sahip olmaları anlamına gelen kentlilik bilinci ise, bireylerin kentli olduklarının farkında olarak ve kent ile anlamlı ve güçlü bağlar kurarak, yaşadıkları kente özgü davranış kalıpları geliştirmelerini ifade etmektedir."[12] Aynı kentte yaşayanların aynı duygularda olması gerekli değildir. Hatta günümüz kent sakinlerinin birbiri ile olan ilişkilerinin oldukça sınırlı olduğu dikkate alındığında, kendilerini bir parçası olarak hissettikleri şehre duyarsız kalmamalarının yerel yönetimlerce teşvik edilmesini gerekli kılar. Bu duruma bir örnek vermek gerekir ise; 2011 yılında İstanbul'da şehir içi ulaşımına katılacak yeni otobüslerin renginin tespiti için elektronik anket ile gerçekleştirilmesi örnek gösterilebilir. Anket sonuçlarında "erguvan" renginde karar kılan kentliler ile yerel yönetim birlikte karar almış ve erguvan renkli otobüsler dolaşıma çıkmıştır.[13]

1.1.3. Kültür

Türk Dil Kurumu kültür kavramını "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçlar

[11]Ahmet Emre Bilgili, **Şehir ve Kültür: İstanbul**, Ahmet Emre Bilgili (Ed.), Şehir ve Kültür İstanbul, 1.Basım, İstanbul: Profil Yayınları, 2011, s.388.
[12]Nihat Kurt, Kent Hizmetlerinin Geleceğinde Kentsel Sorumluluk ve Kent Kültürünün Geliştirilmesi Stratejileri, **Çanakkale Ondokuz Mayıs Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim Bilimleri Dergisi**, Sayı:2, 2014, s.261-278.
[13]Ramazan Arıcı, **İstanbullular İETT Otobüslerinin Rengini Seçiyor**, http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=114754, erişim tarihi: 24.03.2018.

bütünü"[14] şeklinde tanımlamaktadır. Kültüre ait pek çok tanım vardır. Fikir sahibi olabilmek ve tanımlardaki ortak noktaları tespit edebilmek adına birkaç kaynaktan terimin tanımına ait derleme yapılmak suretiyle şu şekilde sıralanabilir:

"Kültür, toplum, insanoğlu, eğitim süreci ve kültürel muhteva gibi değişkenlerin ve bunlar arasındaki karmaşık ilişkilerin bir işlevidir"[15] tanımında vurgu yapılan unsurlara benzer içerikteki bir tanım da şudur: "Bir milletin dinî, ahlaki, akli, estetik, lisani, iktisadi ve fennî hayatlarının ahenkli bir bütünüdür."[16]

"Kültür, yaşamların toplamıdır."[17] en kısa kültür tanımlarından biri olan Koçan'ın tanımının detaylandırılmış hali denilebilecek bir tanım Göçer tarafından gerçekleştirilmiştir: "Kültür, bir milletin asırlar boyunca oluşturduğu yaşam tarzlarının kodlarını içine alan hafıza gibidir. Kültür, milletin yüzyıllar boyunca ilgi, algı, tutum ve davranışlarla tezahür eden yaşam biçimi, maddi ve manevi değerler toplamı olup nesilden nesile bir miras olarak aktarıla gelmiştir. Tarihi, sanatı, edebiyatı, düğünleri, bayramları, şiirleri, şarkıları, türküleri… ait olduğu milletin dilinden, gelenek ve göreneklerinden izler taşır. Bütün bunlar o yaşam tarzının göstergesi, kültürün birer unsuru olarak düşünülebilir. Ağıtlarla, ninnilerle, türkülerle… Kültür, bir milletin asırlar boyu yaşanmışlıklarının damıtılmış bir özetidir. Kültür, yeme, içme, giyim-kuşam, eğlence, iletişim biçimi, sevgi, saygı, inanç gibi hayatın her safhasında insanı kuşatan duygu ve düşüncelerin yaşama yansıyan hâlidir. Tüm duygu ve düşünceler, dilin imkânlarının kullanılabilmesiyle başkalarıyla paylaşılır, görünür kılınır, kabul görüp yaygınlık kazanır."[18]

"Kültür, bir ülkenin içini gösteren ve dışarıya yansıyan imajıdır. Kullanılan teknik ve seçilen araç ne olursa olsun, ister tiyatro, sinema, roman, ister müzik, resim, mimarlık veya bale. Bazı koşullarda kültür insanların mutfaktaki, sofradaki, eğlencedeki

[14]http://**www.tdk.gov.t**r/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.597772128453a6.74257966 , erişim Tarihi: 24.03.2018.
[15]Bozkurt Güvenç, **İnsan ve Kültür**, 6.Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1994, s.101.
[16]Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul: Sebil Matbaacılık, 1975, s.27.
[17]Hüsamettin Koçan(Katılımcı), **Türkiye Politikaları, 26-28 Ekim 1998 Kültürel Açıdan Avrupa Birliği'ne Yaklaşım Sempozyumu Bildirileri,** İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Yayınları, 2006, s.235.
[18]Ali Göçer, Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, 103 (729), 2012, s.50-51.

tutumlarıyla da belli olur."[19] gündelik hayattan örnekler ile açıklanan bu tanım kültürün hayatın en küçük alanına bile nüfuz ettiğine işaret etmektedir.

"Kültür en geniş anlamıyla, bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgudur"[20] UNESCO tarafından yapılan bu son tanım ile kültüre için denilebilir ki; yaşantının devam edebilmesi için gerekli olan ihtiyaçlar etkileşimi zorunlu kılar. Böylece insanlar bilgi ve deneyimlerini birbirlerine aktarırlar. Kültür bir etkileşim ve birikim işidir. En etkili kültür aktarıcısı ise dildir. Bireyler dil aracılığı ile kültür aktarımını sağlayarak kültürün yaşamasını mümkün kılarlar. Kültür değişime açık bir özellik sergilese de bir sözlük gibidir. Herhangi bir yaşam biçiminin ait olduğu milleti bulmak için kültürlerinin karakteristik özelliklerine bakarak tahminde bulunmak bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu da demektir ki kültür evrensel olmayan tanımlayıcı bir karakteristik özelliktir.

Dil, edebiyat, sanat, müzik, felsefe, tarih, folklor, adet, örf, gelenek, ahlak, hukuk, spor gibi birçok unsur kültürün taşıyıcı ögeleridir. Dil ise bu ögeler içinde çok ayrı bir yere sahiptir. Dil ile kültür arasında çok sıkı bir bağ mevcuttur ve kültürün yapısının bir bütün olarak muhafaza edilmesini sağlayan tutkala benzetilebilir. Hem kurucu hem de genişletici bir özelliği vardır dilin kültür içinde. "Dil bir ağaçsa kültür de o ağacın köküdür."[21] " çünkü " düşünme dilde kurar kendini; dil düşünenin kımıldanış yönünü biçimler."[22]

Hale Seval'in "Üsküp'ün İçinde Kumaş Biçerler" isimli kitabının "Düşsever Kadınlar" isimli hikâyesinin karakterlerinden Zeynep'in Kosova'da bulunan Türk nüfusa hitaben

[19]Hıfzı Topuz(Katılımcı), **Türkiye'de Kültür Politikaları 26-28 Ekim 1998 Kültürel Açıdan Avrupa Birliği'ne Yaklaşım Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Yayınları, 2006, s.229.
[20]Esin Sultan Oğuz, Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:2, 2011, s.128.
[21]Göçer, s.50-57.
[22]Nermi Uygur, **Kültür Kuramı**, 3.Basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006, s.15.

yaptığı bir konuşmada kültürü şu şekilde tanımlamaktadır: "Kültür bir milletin veya bir toplumun, topluluğun sahip olduğu maddi manevi değerlerdir."[23]

Kültürü oluşturan bu ögeleri "aygıt" olarak tanımlayan "Biz ister çok yalın ya da ilkel bir kültürü ya da son derece karmaşık ve gelişmiş bir kültürü irdeleyelim, kısmen maddi, kısmen insana özgü, kısmen de manevi olan kocaman bir aygıt 'la karşılaşırız."[24] cümlesinden kültürün etkinlikler, tutumlar ve amaçlar bütünü olduğu kanısına varılabilir.

Her çağ ve ulus kendine has kültürel gelişimini yaşar ve gelişimin kökleri büyük oranda geçmiştedir. "Kültürel gelişimin alacağı yönü bugünün insanının geçmiştekinden çoğu kez farklı veya yepyeni ideal ve hedefleri belirler ve bizim bu ideal ve hedefler altında bugün gerçekleştirdiklerimiz veya gerçekleştirmeye çabaladıklarımız, bir sonraki çağ veya kuşak için bir tarih ve kültür mirası olarak evrensel ve ulusal kültüre mal olur."[25]

1.1.4. Kent Kültürü ve Kent Kimliği

Kent kültürü kavramını açıklayabilmek için önce kent kimliği kavramına değinmek gereklidir. Her kentin kimliği kentle özdeşleşmiş ve ayırt edici özellikler barındırır. Kentler açısından kentsel kimlik kente ait imgeler ile netlik kazanmaktadır. Görsel ögelerin ön planda olması ile birlikte doğal, coğrafi ve kültürel ögeler, tarihini ve kültürünü yansıtan yapılar, mimari özellikleri, eğlence ve dinlence alanları ile yaşayanların giyim kuşamları, davranış biçimleri ve tutumları gibi sosyal yaşama ait veriler bu tanımı beslemektedir. Kültürel yapı olması gerekeni, sosyal yapı ise mevcutta olanı ifade etmektedir.

[23]Hale Seval, **Üsküp'ün İçinde Kumaş Biçerler**, 1.Basım, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2012, s.38.
[24] Bronislaw Malinowski, **İnsan ve Kültür**, Fatih Gümüş (Çev.), 1.Basım, Ankara: Verso Yayıncılık, 1990, s.39.
[25]Doğan Özlem, **Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi**, 1.Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986, s.156.

"Kentin görünümleri; kentin mimari biçimlenmesinin yanı sıra doku, renk, koku, ses, rahatlık, konfor ve estetik haz duygusunu da içine alan ortam ve koşullar ile sarmalanır."[26]

"Kent zaten potansiyel olarak, karmaşık bir toplumun güçlü bir sembolüdür. Görsel olarak da öne çıkarsa, anlamı daha da güçlenebilir."[27] önermesinde olduğu gibi kimliğini açıklayabilmek için şöyle bir örnek verilebilir; gözleriniz kapalı olarak bir şehre götürülseniz ve orada gözlerinizi açtığınızda nerede olduğunuzu söyleyebiliyorsanız o şehrin kimliği var demektir. Örneğin; San Marco Meydanı Venedik ile Eiffel Kulesi Paris ile Topkapı Sarayı, Ayasofya, Galata ve Kız Kuleleri İstanbul ile özdeşleşen imgelerdir. Bu durum şehirler için ayırt edici bir özelliktir ve şehir kimliğini oluşturmaktadır. Görsel imgeler dışında şehirlerin kültürel, toplumsal, fiziksel ve mekânsal olarak kendine has kimlikleri vardır. Tıpkı kent kimliğini tanımlayan şu tarifte olduğu gibi; "Kentsel kimlik, bir kentin veya çevrenin doğal, yapay elemanları ve sosyokültürel özellikleriyle tanımlanır. Bu özelliklerin içinden belirgin ve etkileyici olabilenler, o kentin kimliğini oluşturmaktadır."[28]

"Bir kentin kimliğini oluşturan onun kültür varlığı; kültürüne katkıda bulunan da kentin kimliğidir."[29] cümlesi ile kent için yapılacak çalışmalarda, planın uygun ve yeterli olmasının anahtarı kent kimliği tanımında bulunmaktadır. Günümüzde yaşanan ekonomik dönüşümler daha fazla sayıda insanın şehirde yaşamasına neden olmakta ve bu faktör şehir kimliğini yok olma tehlikesi ile karşı karşıya getirmektedir. Kültürel kimlik özellikleri ve doğal unsurları kimliğin varlığını sürdürmek için korunmalıdır. Kent kimliğinin zarar görmemesi için bu koruma görevinin, kentte yaşayan kentliler ve yerel yönetimler tarafından bütüncül bir yaklaşım benimsenerek ele alınması doğru olacaktır.

[26]Aynur Can, Değişim ve Kimlik Bağlamında İstanbul'dan Özgün Bir Mekânsal Kesit: Rumelihisarı, **Sosyoloji Dergisi**, Sayı:26, 2013, s:79.
[27]Kevin Lynch, **Kent İmgesi**, 10.Basım, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 1973, s.5.
[28]İdris Oğurlu, Çevre-Kent İmajı-Kent Kimliği-Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi,** Sayı:26, 2014, s.280.
[29]Ruşen Keleş, Kültür Üzerine, **Mülkiye Dergisi**, Sayı: 246, 2005, s.14.

Denilebilir ki; "İnsan şehri oluşturur, şehir insanları değiştirir."[30] Ve "Bir kentin kimliği, bir bakıma o kentin ruhu demektir."[31]

"Köyden kente gelen insanlar, aynı zamanda kültür değişimi de yaşamışlardır. Fiziki yerleşme, ev şeklinin değişmesi, günlük hayatta kullanılan eşyaların değişmesi, meslek değişmesi, işte çalışma süresinin kısalması ve benzeri olgular maddi kültür değişmesini oluşturmaktadır. Manevi kültür değişmesi ise tarım toplumundaki insanların sanayi toplumuna geçişinden dolayı değer hükümlerinde meydana gelen değişikliktir. Göç eden insanlar kısmen eski alışkanlıklarını devam ettirerek ve kısmen de yeni alışkanlıklar edinerek ne kırsal ne de kentsel toplum özelliklerini taşıyan bir toplum haline gelmişlerdir."[32] yaşanan bu ikilem içerisinde kent kültürünü tanımlamak gerekirse; "Kentleşmeyle kültür arasındaki ilişkinin algılanması ise, zaman ve mekân içinde farklılık göstermiştir. Kültürün kentlerin oluşum ve gelişim sürecindeki belirleyici gücünü kavrayan ve bu güçten yararlanmaya öncelik veren merkezi ve yerel yöneticiler her zaman olmuştur."[33]

"Bir kentin kimliğini oluşturan onun kültür varlığı; kültürüne katkıda bulunan da kentin kimliğidir. Her ikisi arasında çok yakın bir etkileşimin bulunduğu yadsınamayacak bir gerçektir. Bu bağlamda, kent kültürünün, dar anlamıyla, belediyenin tiyatro temsilleri, sergileri, kitap fuarları, folklor gösterileri ve benzeri sanat ve kültür etkinlikleri olarak algılanması ve onunla yetinilmesi yanlış ve eksik bir kent kültürü anlayışıdır. Aranması gereken temel ölçüt, kalıcı kültür öğelerinin korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesidir."[34]

Bu alıntılarda vurgulandığı üzere kentin değer dünyasına yeni bir bakış ve pratik ile yaklaşılmasını gerektirmektedir. Kent kültürü kentlilerin sahip olduğu kültürel mozaik içinde birleştirici bir görev üstlendiği düşünülebilir. Kent kültürü toplumsaldır, soyuttur, değişkendir ve hatta döngüseldir. "İnsan medeniyeti döngüseldir. Kültürün her ilkbahar

[30]Nihal Ekin Erkan, **İstanbul'da Metropoliten Planlama Ders Notları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yerel Yönetimler Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı, 2006.
[31]Oğurlu, s.283.
[32]Koçak, s.263.
[33]Enis Yeter, **Kentsel Gelişme ve Kültür Değerleri**, İstanbul: Tarihi Kentler Birliği Yayınları, 2008, s.13.
[34]Keleş, s.15.

mevsimi, yeni bir şehir insanının ve kentsellik türünün doğuşuna tanıklık eder."[35] diyen Weber, terimin değişken ve döngüsel oluşuna vurgu yapmaktadır.

Sanat aktivitelerine erişmekte güçlük çekenlerin azaltılması ve şehre yeni gelenler kent kültürünün benimsemesine yardımcı olacaktır. Kentin sahipleri olan kentliler böylelikle kent kültürünü benimseyerek yeni nesillere teslim edecekler ve aktarıma süreklilik katacaklardır.

1.1.5. Kentleşme ve Mekân

Mekân sözcüğü kısaca "yer" anlamına gelir. Ek olarak yurt, ev, hane, mahalle anlamlarını da taşımaktadır.[36] Mekânı "yurt, ev ve hane olarak tanımlamak demek o yerde insanın varlığını kabul etmek demektir. Çünkü o yere bu sıfatları kazandıran, mekânı etkileyen ve anlam katan insandır, insan ile birlikte gelen sosyal niteliktir. İnsanlar geçmişten günümüze her ne eylemde rol aldı ise, bir mekân bu eylemde zemindir. Bu kısıtlı tanımı destekleyen bir başka tanım da şu şekildedir; "İnsan tarafından sınırlandırılmış uzay parçasıdır." [37] ancak anlatıdaki sınırları genişleten tanımlar da mevcuttur. Tıpkı bu cümlede olduğu gibi; "Bulunulan çevre, ortam, yaşanan dünya ve kâinat anlamlarını da içerir."[38] Bu geniş tanıma destek çıkan bir başkası ise şudur; "Var olan tüm nesneleri kapsayan ve çevreleyen sınırlandırılmamış ve belirlenmemiş bir yaygınlık."[39]

Tüm bu tanımlarda ortak nokta insanın varlığı ve bir mekâna duyduğu ihtiyaçtır. İnsan-mekân ilişkisi zaman içerisinde mekânda değişiklikler meydana gelmesine sebep olmuştur. Birlikte yaşam önce köy sonra kent hayatına geçişi olanaklı kılmış insanların mekân gereksinimleri de doğru orantılı olarak değişiklik yaşamıştır.

Mekânın sahip olduğu tarih belirleyici unsurlardan biridir. Orta Avrupa'da yer alan Alp Dağları ile ülkemizde bulunan Kazdağları ele alındığında; aralarındaki fark kültürel

[35]Weber, s.45.
[36]Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara; Aydın Kitabevi, 1992, s.721.
[37]Uğur Tanyeli, Mekân, **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, Cilt:2, İstanbul; Yem Yayınları, 1997, s.1193.
[38]Şenol Göka, **İnsan ve Mekân**, 1.Basım, İstanbul: Pınar Yayınları, 2001, s.8.
[39]Mehmet Çubuk, **Beşeri Yerleşmelerde Mekan Organizasyonu ve Ülkesel Kalkınmayı Bir Mekan Organizasyonu İçinde Yaratmak**, I.D.G.S.A Mimarlık Fakültesi, Doçentlik Tezi, , İstanbul, 1973, s.27.

geçmiş ile alakalıdır. Alp Dağları doğal zenginlik ve özellikle kayak merkezi olarak anılırken, Kazdağları kimliğini efsanelerde oluşturmuş ve kültürle harmanlanmış gerçek bir kültürel miras niteliğindedir. "Mekân ve mekânın tarihi, kent kimliğinin ve kent kültürünün oluşturulması için kurucu niteliğe sahip bir unsurdur. Bu nedenle günümüzün tektipleştirici etkilerinden kentleri korumak adına, kentlere yeni bir kimlik kazandırmaya çalışmaktan ziyade o kentin tarihine bakılarak, kentin kültürünün özgün karakterini oluşturan değerlerin keşfedilmesi ve bu özgünlüğün günün şartlarının gerekleriyle bütünleştirilerek kent kimliğinin sürekliliğinin sağlanması mümkün olacaktır. Kentler geleneksel değerler ve deneyimler ışığında, günümüzün beraberinde getirdiği sosyal, kültürel veya fiziksel sorunlara daha etkili çözümler geliştirebileceklerdir."[40]

Kent kimliği ile bağlantılı olan mekân ve mekân tarihi bir başka araştırmada şu şekilde yer bulmuştur; "Mekânın ruhunu yansıtarak, insanın mekâna karşı bir tür algısının oluşmasını sağlar. İnsanın mekândaki konumu, duruşu, hissi, düşüncesi, varoluşu gibi çeşitli nedenler ile şekillenen mekân çeşitleri insan ve mekân arasında bir bağ oluşturur. Bu bağın kavranmasına yardımcı olmak için mekânın yeterince algılanması gerekir."[41]

Mekânlar sahip oldukları mekânsal kimlikler ile bu günü, geçmişi ve insanı anlatır. "Mekânı kurgulayan kişilerin, toplulukların sosyal ve kültürel yapılarına, yaşantılarına, alışkanlıklarına bağlı olarak mekân kimliğini oluşturur."[42]

1.1.6. Kentli / Şehir Sakini

İnsanlar, içinde yaşadıkları kentin yaşam biçimini benimserler. Kentin sahip olduğu fiziksel, kültürel, toplumsal, siyasal ve ekonomik değerler kentte yaşayanların yaşam pratiğine etki eder. Bu etki ile davranış ve ilişkilerde kente özgü değişiklikler yaşanır. Sanayileşme ile başlayan kentleşmede kent insanı kente özgü hareketler sergiler. Örneğin

[40]Önder Kutlu, Zarif Songül Göksel, Kent Kültürü Oluşturma Aracı Olarak Kültürel Belediyelik: Selçuklu Örneği, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Dr. Mehmet Yıldız Özel Sayısı, 2014, s.75.
[41]Diler Ayhan, **İnsan ve Mekân Bağlamında Kent: Arnavutköy Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı, 2013, s.13.
[42]Selin Tekin Bıyıkoğlu, **Küreselleşmenin Mekânsal Kimlik Dönüşümüne Etkileri**, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü 2011, s:24.

şehirde yaşayanın yürüyüşü belli bir ritme ve ölçüye tabidir. Hayatını geçirdiği mekânlar düz zeminli mekânlardan oluştuğundan adımlarında düzensizlik söz konusu olmaz. Kırsalda yaşayanın adımları düzensiz ve ölçüden uzaktır. Bunun nedeni; düz bir mekânda olmayışı ve doğanın şekillerine ve şartlarına göre hareket etmek zorunda oluşudur. Denilebilir ki sahip olunan fiziki koşullar davranışları belirlemektedir. Bu etkileşime Edip Cansever dizelerinde yer vermiştir:

İnsan yaşadığı yere benzer
O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer
Suyunda yüzen balığa
Toprağını içen çiçeğe
Dağlarının tepelerinin dumanlı eğimine
Edip Cansever[43]

Teknolojik gelişmeler ile üretim ve hizmet hız kazanarak rekabet ortamı oluşmakta, ulusal ve uluslararası pazarlara erişim kolaylaşmaktadır. Kitle iletişiminin artması ve sözlü iletişimin önemini göreceli olarak yitirmesi ile kentlerin oluşma süreci anlatılırken (bir anlamda) eş zamanlı olarak kentli/şehir sakininin oluşma sürecini de anlatılmış olur. Şehirli/şehir sakini mal ve hizmet üretiminde uzmanlaştıkça yetenek ve başarıları ölçüsünde statü kazanmaktadır. Yaşanan uzmanlaşmalar doğrultusunda, kısıtlı bir sermaye ile çoğunlukla beden, dimağ ve duygu gücüyle iş yapan sanatkârlar doğmuştur. Sanatkârlar çırak, kalfa ve usta yetiştirerek mesleklerini gelecek nesillere aktarmaktadırlar. Geçmişten günümüze var olmuş, kalaycılık, yazmacılık, bileyicilik, hallaçlık gibi unutulmuş sanatkâr ile küçük esnaf olarak tanımlanan zanaatkârlar beraber anılmıştır. Belki de isimlerindeki sesteşlik nedeniyle yaşanan bu durumun tarafı olan zanaatkâr müşterilerine sorumluluk bilinciyle hizmet vermekte, çalışmayı "ibadet", iş yerlerini "ekmek teknesi" olarak gören terzi, berber, kuaför, su ve elektrik tesisatçısı, kunduracı gibi benzer esnaflardır.

[43]Metin Sözen(Katılımcı**), İstanbul'da Yaşam Kültürü-l 9-.11 Kasım 2006 İstanbul'da Yaşam Kültürü Sempozyumu,** İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Vakfı Yayınları, 2007, s:25.

1.2. İnsan ve Mekân

Mekân insanın yaşam alanıdır ve birbirinden ayrı düşünülemez. Zaman içerisinde insan mekâna mekân ise insana benzer. Örneğin, boyut ve ölçü olarak bakıldığında, binalardaki dolaplar insanın erişebileceği, kapı yükseklikleri insanın geçebileceği yükseklikte olur. Evlerin balkon büyüklükleri ve inşaat için seçilen malzemeler ile boyalarının rengi de insanın yaşam şekline ait izler taşır.

Mekândaki her öge insanı ve yaşamakta oldukları hayata ve duygularına dair bilgi aktarır. İnsanlar kentsel mekâna sosyallik yüklemektedirler. Dolayısı ile denilebilir ki; mekân yaşadığı değişime rağmen, sahip olduğu coğrafi özelliklere, sosyal dinamiklere, barındırdığı topluluğun sahip olduğu maddi manevi zenginliklere göre şekillenir

Bu yaşam alanında fiziksel büyüklük olarak bir sıralama yapıldığında; ev, mahalle, kent, ülke olarak sıralanabilir. İnsan ve mekân arasında duygusal bir bağ bulunduğundan hareketle kentsel mekânın bir kentin bir mahallenin bütünleşme vasıtası olduğu söylenebilir. Kentsel mekân mahallede yaşayanların kültürel birikimleri üzerinden alışverişte bulunduğu, sürekli bir öğrenme eyleminin içinde olduğu, kent/semt kimliğinin belki oluştuğu belki de üzerine eklemeler yapıldığı yerdir. Bu mekânda yapılar da önemli bir yer teşkil eder. İnsanlar ve yapılar arasında kurulan bağ ile kent/semt kimliği sağlamlaşır, mekâna bağlılık belirginleşir.

"Mekân evrenin ana ögelerinden biridir, evreni nasıl mekândan soyutlayamayacak isek, evren içerisinde varlığını ifade eden, yer kaplayan insanı da soyutlayamayız. Varoluş sadece somut yönden değil, ruhsal manada da mekânsaldır. İnsanın yaşam sürecinde karşılaştığı sorunlar, olaylar mekâna yansır. Bu karşılıklı etkileşim sonucu insan mekân ile bütünleşir."[44] tespitinde olduğu gibi, karşılıklı etkileşim insanın varoluş mekânını

[44]Sezgül Karcıoğlu**, Mekân ve Kültür İlişkisinin İstanbul Atatürk Bulvarı Kesitinden İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı, 2013, s.9.

tanımlar. Bu tanıma insanın çevresi ile olan ilişkilerinin gündelik yaşama yansımış pratikleri ve psikolojik yönü dahildir.

1.2.1. Mekânın Boyutları

Mekân bir bütün olarak düşünüldüğünde; renk, biçim, hareket gibi algıların yanı sıra koku, ses, duyum gibi işaretlerin de yer aldığı görülür. İnsanın ihtiyaçları ve yönelimleri doğrultusunda şekil alan fiziksel çevrenin oluşumuna insan davranışlarını da eklemek gerekir. "Davranış biçimleri, insanın çevresi üzerinde egemenlik kurması veya uyum sağlayabilmesinde işlevsel bir rol oynar. Algı-idrak-mekânda davranış, insanın çevre ve mekân içerisindeki davranışını anlamada özellikle önemlidir. Algılama uyarıların alınması, fark edilmesi, idrak düşünme, hatırlama, hissetme ile bağlantılıdır, mekânda davranış ise, bir organizmanın etkinlik ve tepkilerinin dışavurumudur."[45] Mekâna kavramsal olarak bakıldığında; görülen/fiziksel mekân ve geçmiş tecrübeye dayalı/yaşantısal mekân olarak ayrışmaktadır. Bir bütün olarak boyutları birleştiren insan mekânın etkinliğini arttırmakta ve onu dönüştürmektedir.

1.2.2. Fiziksel / Matematiksel Mekân

Ölçülebilen, izlenebilen, bakıldığında görülebilen fiziksel mekândır. Uzaktan bakıldığında görülen silueti oluşturan sokaklar, caddeler, meydanlar ve bina cepheleri ölçülebilir oranda fiziksel mekânı oluşturmaktadır. Zihindeki bilgiye dayalı fiziksel/matematiksel mekân anlam içermemektedir. "Homojen nitelikli, anlamdan bağımsız ve anlama kayıtsız konumdadır. Rasyonel düşüncenin ürünü diyebileceğimiz bu kartezyen anlayışında mekânın insanın dışında bir gerçeklik olarak varlığı vurgulanmaktadır."[46]

[45]Gül Yıldırım, **Mekânların Dönüşüm Potansiyeli ve Mimarlıkta Palimpsest Kavramı**, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, s.11.
[46]Aynur Can, İnsan Mekân Etkileşimi ve Kent Estetiğine Giriş, **Türkiye'de Yerel Yönetimler**, Recep Bozdoğan, Yüksel Demirkaya (Ed.), İstanbul: Nobel Yayınları, 2008, s.334.

1.2.3. Fenomenolojik / Yaşantısal Mekân

Yaşayanlarca olguya dönüştürülmüş, tecrübeye ve yaşanmışlıklara dayalı mekân algısıdır. Duygusal boyutu ile sahiplenme ve aidiyet duygularını beslediğinden özel bir ilişki biçimini doğurmaktadır. "İnsan kendi vücudundan hareketle, kendini merkeze koyarak ve doğrudan algılarına dayanarak kurduğu "burada ve şimdi" üstüne odaklaşmış bir mekân anlayışının varlığını ortaya koymaktadır. Mekân, yaşamın hammaddesi olarak ve dolayısıyla bir nicelik olarak değerlendirilir. Çünkü mekân, insan, eylem ve etkinlikleri için gerekli bir düzenleme öğesidir."[47]

1.3. Kültürel Süreçler ve Bağlantılı Kavramlar

Bu noktadan itibaren; kültürel süreçler hakkında tanımlayıcı bilgiler, kültür kavramı ile ilişkili olan, tez içinde yer alan diğer kavramlar hakkında tanımlar ve açıklayıcı bilgiler sıralanarak İstanbul, "Mekân, Tarihçe ve Kuzguncuk" isimli ikinci bölüme ulaşacaktır.

Kültürel süreçler, şehirlerde yaşayanların sayısının artması ile birlikte gelen bir takım münasebetlerin kendiliğinden oluşması ile meydana gelir. Hayatın doğal akışında söz konusu bu oluşumla gelen pratikler kültürel yapının temelidir. Yanı sıra kültürü oluşturmanın çeşitli yolları bulunmaktadır. Bir süreç olarak ele almak gerekirse; okuryazar olduktan sonra okunanlar, okullarda öğretilenler, öğretilenlerin ardından tabi olunan muhtelif sınavlarda verilen yanıtlar, yanıtların tartışılması esnasında beliren değerlendirmeler yaşam pratiğindeki kültür oluşumu yollarından biri olarak örnek teşkil eder.

İnsan, kendisinden evvel belli bir kültürel yapıya sahip kişilerin bulunduğu bir ortama doğar. Bu ortam insanı, dünyaya geldiği andan itibaren okul çağına gelene dek, okuma

[47]Can, s.334.
*Bilginin aksi belirtilmedikçe Bozkurt Güvenç'in İnsan ve Kültür isimli kitabından yararlanılarak Kültürel Süreçler Bölümü düzenlenmiştir.

yazma öğrendikten sonra edindiklerinden çok daha fazlasını öğretmektedir. Bu nedenledir ki insanın maruz kaldığı kültürel içerik dört ana başlık altında toplanmaktadır:*

1-Kültürleme
2-Kültürleşme
3-Kültürlenme
4-Kültür Değişimi

1.3.1. Kültürleme

Diğer süreçlere nazaran kültürlenme süreci en evrensel sayılandır. Kişinin hayatı boyunca toplum tarafından beklenen insan olması olarak açıklanabilir. "Kültürleme; en geniş anlamda (toplumsal boyutlu) eğitimdir."[48] Kısaca yaşı ve sınırı olmayan, yaşam boyu öğrenme denilebilecek bir süreç olup okul dışındaki sürekli eğitimi kapsar. Ancak eğitim sürecine "kültürleme" olarak bakılıp, gerekleri yerine getirilir ise zaman-mekân sınırlaması olan kültürleme yaşanmış olur.

1.3.2. Kültürleşme

Birbirinden farklı kültürler tarafından beslenmiş, eğitilmiş, ayrı ayrı toplumlarda yaşamış kişilerin bir kültür alışverişi içine girmeleriyle etkileşim yaşayarak değişikliğe uğramaları sonucunda yeni bir kültür bileşiminin doğmasıdır. Bu süreç daha çok eğitimini tamamlamış yetişkinler için söz konusu olmaktadır. Geçmişte; savaşlar ile kazanılan yeni topraklardaki kültürler, oluşan yeni sınır komşuları, seyyahlar, dış ülkelerde görev yapan din adamı, diplomat, askerlerin kendi ülkelerine taşıdıklarıyla kültürler tanınmaktaydı. Günümüzde ise bu durum; gazete, dergi, kitap, film, TV, internet, turizm, müzik gibi

[48]Güvenç, s.369.

kanallar vasıtasıyla kültür alışverişinin sınırları genişlemiştir. Hızla gelişen bu mecralar ile yayılan kültürleşme süreci karşısında kendi ulusal kültürünü korumak ülkeler için zorlaşmaktadır. Ancak bilinçli bir kültürleşmenin çağı yakalama bağlamında gerekli olduğu söylenebilir.

1.3.3. Kültürlenme

Kültürlenme; Kültürleme ve Kültürleşme Süreçleri 'nin oluşturduğu uyuşmazlıkları gidermeyi, dengeyi sağlamayı amaçlayan süreçtir. Kültürü taşıyan varlığın insan olduğu düşünüldüğünde, kültürleme ve kültürleşme süreçleri ile yetişmiş kişi ve toplulukların, karşılıklı etkileşimleri sonucunda kendi kendilerini yenilemesidir. Çeşitli kulüpler, yatılı okullar, dernekler, tolu konut yerleşkeleri kültürlenme sürecinin etkin olduğu yerlerden birkaçıdır. Yeni oluşum eskiden etkilenmekte olup yeni formlar meydana gelmekte ve hatta eski oluşumu etkileyebilmektedir.

1.3.4. Kültür Değişmesi

Kültürü oluşturan ögelerin birbiri ile olan ilişkileri tarihsel süreç içinde sürekli etkileşim halinde olmuştur. Kültür geçmişten gelen bir yük veya miras değildir. Geleceğe doğru genişleyen, değişim ve etkileşim içinde olan, yeni eylem türlerine, çözümlere, ideal ve hedeflere gebe olma özelliği taşır. Her ulusal kültür evrensel kültürün bir parçasıdır ve evrensel kültür herhangi bir ulusun himayesinde değildir. Mevlana Türk, Konfüçyüs Çinli, Goethe Alman'dır ancak evrensel kültürün yapı taşlarıdır. Yapı taşları her ne kadar aynı kalsa da bu günün insanının geçmişten ve bulunduğu günden yaptıkları ve yapamadıkları ile bir bütün olarak geleceğe bir kültürel miras aktarmış olur.

Değişim hayatın her alanında yaşanmaktadır. Hızı istikrarlı bir seyir izlemese de kültür olgusu bu değişimden nasibini almıştır. Kültür değişim süreci, Bu noktaya kadar anlatılan süreçlerin tümünün bir zaman aralığında durum saptamasının yapılmasıdır. Kültürlenme,

kültürleşme ve kültürlenme süreçlerinin birbirini destekler nitelikte olması kültür değişimine hız kazandırmaktadır.

1.3.5. Kültürel Çeşitlilik

Kültürün bir kimlik ve değerler kümesi olduğu göz önüne alındığında; büyüğe saygı - kız isteme - giyim-kuşam gibi örf ve adetler; misafirperverlik, sünnet töreni, asker uğurlama gibi gelenek ve görenekler; masal, türkü, mani, ninni gibi yazılı ve sözlü eserler; çinicilik, kalaycılık, halı-kilim dokumacılığı gibi el sanatları; kültürü oluşturan sayısız ögeden birkaç tanesidir. "Kültür, binlerce yıl içerisinde oluşur, ulusla birlikte yaşar, ortak duygu, düşünce ve yaşamla şekillenerek anlam kazanır. Kuşaktan kuşağa aktarılır. Hiçbir zaman durağan değildir. Zaman içerisinde gelişerek bazen de değişerek devam eder. Ancak bu değişim, insan ömrüyle sınırlanamaz ve ölçülemez. Yüzlerce hatta binlerce yıl içinde ve yavaş gerçekleşir."[49] aktarıldığı gibi uzun bir zaman dilimi içerisinde değişime uğrayarak oluşmakta ve aktarılmaktadır.

Çeşitli kültürlerin aynı zaman dilimi içinde beraber var olmaları kültür çeşitliliğini oluşturur. Tarih boyunca kültürler birbirleriyle ilişki içinde olmuştur. Farklı grupların muhtelif sebepler ile temas kurması kültürel etkileşimin önünü açmış çeşitli süreçlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu süreçler, dostluk, düşmanlık ve melez durumları oluştururken sahip oldukları kültürleri de yan yana getirmiştir. "Tarihsel ve küresel düzeyde bakarsak çok kültürlülük bir anlamda insan toplumlarının genel var oluş biçimidir."[50]

[49]Murat Tanrıkulu, Türkiye Coğrafyasında Genel Kültür, Alt Kültür ve Mozaik Kültür, **http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/semp8_47.pdf,** s.474.(Erişim:30.05.2008).
[50]Hacer Çelik, Çokkültürlülük ve Türkiye'deki Görünümü, **Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:15, 2008, s.321.

1.3.6. Alt Kültür

Kültürel çeşitliliğin olduğu her mekânda bu çeşitliliği mevcut kılan birtakım bileşenler bulunur. Alt kültür kavramı bu bileşenlerin başında gelir ve bütünün bir parçası olarak nitelendirilebilir. "Alt kültür, en genel anlamda, egemen kültür içinde, bazı genel kültürel normlara uyum göstermekle birlikte, kendilerine özgü davranış kalıpları geliştiren grupları tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Bunlar, etnik, dinsel, cinsel azınlıkların oluşturduğu topluluklar olabileceği gibi, ortak değerler çevresinde bir araya gelen gruplar da olabilirler."[51] Tanrıkulu'nun vurgu yaptığı gibi alt kültür var olan farklılıklara rağmen genel kültür ile uyumludur. Ortak bir senteze yönelip genel kültürün parçalarını oluşturmaktadır.

Mevcut alt kültürün eyleme dökülmüş ritüelleri olabilir. Şu örnekte olduğu gibi; bir Kızılderili kabile genç erkek üyesinin kendini kanıtlama eyleminin içinde hayat bulmaktadır. "Ova Kızılderilileri arasında, çocukluktan erkekliğe geçmek için delikanlı geçici bir süre için topluluktan ayrılır. Ormanda bir süre, genellikle sıkı bir perhiz ve uyuşturucu kullanımını içeren tecridin ardından, genç erkek koruyucu ruhu olacak görüyle karşılaşır. Bundan sonra da yetişkin olarak topluluğuna döner."[52]

1.3.7. Sosyal Âlem

Fenomenolojik mekân açısından farklılaşan alt kültür ve kültürel çeşitliliğin yerleştiği mekânlarda kendine has bir atmosfer oluşur. Bu atmosfer sosyal olarak kendine özgüdür.

Gündelik yaşamın getirdikleri, duygusal olarak bulunulan mekâna yüklenen anlamlar, mimari doku ile kurulan iletişimin getirip geliştirdikleri bu atmosferi besleyen etmenlerdir. Oluşan bu yapı içinde filizlenen özel kültürü bir terime sığdırmak gerekirse

[51]Tanrıkulu, s.476.
[52]Conrad Philip Kottak, **Antropoloji -İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış-**, Ankara: Ütopya Yayınları, 2002, s.469.

"sosyal âlem" olarak ele alınabilir. "Kentlinin bir tür kültür üretim mekanizması olarak ele alınan "sosyal âlem" kavramı, yaşanılan yer, komşuluk ilişkileri ve çalışmanın sosyal hayatını içine almaktadır."[53]

Bu çalışmanın temelini, farklı kimliklere ve donanımlara sahip Kuzguncukluların görünür kıldığı sosyal alem olgusu oluşturmaktadır. Semtin kültürel zenginliği ve İstanbul'un diğer semtlerinden ayrışmasına neden olan farklılıkları ile oluşan-gelişen zenginliğin boyutları, semtte yaşayan sanatçılara ve semte kattıkları irdelenmektedir. Bu irdelemede odak noktasını Kuzguncuk'ta yaşayan sanatçılar oluşturmaktadır.

1.3.8. Hemşerilik

Göç almış kentlerde çokça geçerliliği olan hemşericilik kavramı bazı kolaylıkları ve güvenceyi beraberinde getirmektedir. Bilinmeyen bir şehre göçte sığınılan en emniyetli liman daha önceden oraya yerleşmiş bir hemşeridir.

Kentleşme hızla yaşanırken meydana gelen insan gücü ihtiyacı nüfus göçünü beraberinde getirmiştir. Nüfus hareketliliği ile birlikte bazı ilişki ağları oluşmuştur. Kentsel alanda ortaya çıkan ve güçlenerek varlığını sürdüren hemşericilik bu ilişki ağlarından birisidir ve "güven" olgusu bu ağın en önemli yapı taşıdır.

"Yeni göç edilen ortamda, ortak bir payda olarak değer atfedilen ve önemsenen hemşeri kimliği, bu sefer aynı kentte yaşayanlar için değil de aynı kentten göç edenler için kullanılmaya başlanmıştır."[54] Bir bakıma akrabalık ilişkisine benzetilebilecek hemşerilik, yeni ortama yabancılık çekme evresini kısaltma, kendisinden önce gelenlerin var olan bağlantılardan yararlanma olanağı ve güvende olma hissini yaşatmaktadır. Bu durum bir konfor alanı oluşturduğundan, gönümüzde hemşericilik varlığını güçlendirerek sürdürmektedir. Hemşericilik günümüzde Kuzguncuk'ta geçerliliği olan bir kavramdır.

[53]Can, s.81.
[54]Nail Yılmaz, **Hemşehri Kimliği**,1. Basım, İstanbul: Beta Yayınları, 2008, s.2.

Genellikle Karadeniz Bölgesi'nden göç alan Kuzguncuk'ta "hemşerim" hitabı günümüzde de yoğun biçimde kullanılmaktadır.

1.3.9. Kültür ve Mekân Etkileşimi

Toplumu oluşturan bireylerin sahip olduğu kültür, tercihlerine etki eder. Mobilya ve dekorasyon seçimiyle yaşam alanı olarak evine yansır. İnsanların sosyal yaşantıları, dünya görüşleri, davranışları, inançları başta olmak üzere sahip olunan birikimleri yaşadıkları mekândan okunabilir. Bu durum sokak, meydan, kamusal alan öğeleri içine alacak gibi genişletildiğinde kültürün daha büyük bir alanı etkilediği görülür.

"Toplumların süreç içindeki tüm etkinlikleri sonucu meydana gelen ve toplumların yapısal özelliklerini yansıtan konut, sokak, meydan, şehirsel alan öğelerinin oluşturduğu bütün, kültürel çevreyi oluşturmakla beraber; toplumu oluşturan bireylerin sosyal yaşantıları, dünya görüşleri, davranış örüntüleri, dini inançlarına vb. bağlı olarak belli bir birikimi ve oluşumu da yansıtmaktadır. Kültürel çevre, sosyo-politik ve antropolojik anlamda soyut bir kavram olan kültürü tam olarak refere etmiyor olsa da aile yapısının, dinsel geleneklerin ve statü hiyerarşisinin yapılaşmış çevre ile ilişkisi kurulabilir. Çünkü kültürün sosyal anlamı; gruplar, aile yapıları, gelenekler, sosyal ilişkiler, statü ilişkilerine, yapılaşmış çevreye yansımasıdır."[55] burada yer alan ifadelere göre mekân kültürün ve kültürel etkinliklerin bir parçasıdır. Sadece fiziksel olarak değil anlam olarak da parçası konumundadır. Örneğin; her yıl yinelenen geleneksel Manisa Mesir Macunu Şenlikleri mekânla özdeşleşen bir etkinliktir ve başka bir mekânda icra edilmesi düşünülemez. "Fiziksel boyutunun yanı sıra burada gerçekleşen etkinlik ve olayların oluşturduğu kültürel boyut da bulunmaktadır. Bu bağlamda, "mekân" ve "kültürel davranış" tarihi çevreyi oluşturan ve birbirini tamamlayan nitelikler olarak ortaya çıkar."[56]

[55]Hale Erez, Kültür Mekân Etkileşimine Bağlı Şehirsel Doku Farklılaşmaları: Kumkapı – Süleymaniye Örneği, **https://polen.itu.edu.tr/bitstream/11527/10120/1/1817.pdf**, 2003, s.28-29, (Erişim: 31.05.2018).

[56]Meltem Uçar(Katılımcı), Tarihi Çevrede Anlam Kültür – Mekân İlişkisi, Kültür Araştırmaları Derneği ve Kadir Has Üniversitesi 8-10 Eylül 2011 VI. Uluslararası Kültür Araştırmaları Sempozyumu, **http://www.academia.edu/17282690/Tarihi_Çevrede_Anlam_Kültür-Mekân_İlişkisi,** s.2, (Erişim: 31.05.2018).

Gelecek bölümlerde detaylı anlatıldığı gibi; çeşitli dinlere, mesleklere ve sosyal yapıya mensup vatandaşların yaşadığı eskiden "köy" olarak anılan Kuzguncuk'ta kültürün mekânı etkilediğini görmek için çaba sarf etmeye gerek bulunmamaktadır.

1.3.10. Köy / Mahalle

Nüfus yoğunluğu az, genellikle tarım ile uğraşan kırsal yerleşim alanı olarak köyler yönetim yaşantımızın kırsaldaki en küçük yapı taşıdır. "Köy, iktisadi faaliyetleri ağırlıklı olarak tarım, hayvancılık ve el sanatları olan; mekanik iş bölümü, cemaat ruhu ve gelenekçi-fatalist bir hayat anlayışının egemen olduğu; aile içinde geleneksel ilişkiler yaygın olan; nüfusu en fazla binlerle ifade edilebilen, coğrafi bir sınırı, kendine ait bir adı ve kendine özgü bir toplumsal örgütlenmesi bulunan; toplumsal değişme sürecinin göreli olarak yavaş işlediği; kırsal bir mekânda varlığını sürdüren sosyal ve fiziki çevrelerin oluşturduğu, bütün bu yönleriyle de kentlerden farklılık gösteren toplumsal yerleşmelerdir."[57]

Mahalleler ise şehirdeki yönetim yaşantımızın aileden sonraki en küçük yapı taşıdır. Bir anlamda köy bileşeni olan mahalle kentin kurucu birimidir. "Mahalle kente dahil olma biçimidir, kentli/şehirli olma halidir. Kentlilik bilincinin ilk oluşum şekli, nüvesidir mahalle…. Şehrin temel birimi olan mahalle, kendine kapanmak, kendi dünyasına sığınıp orada kalmak için değil, şehirle bütünleşmek, onun kopmaz bir uzvu olmak, onunla sürekli irtibatta bulunmak için kurulur."[58] şehirin bir parçası olan mahalle şehirde yaşanan süreçlerden kendi payına düşeni alır. Bu bakımdan geçmiş zamanlarda var olmuş mahalle yapısı ile günümüzdeki mahalle yapısı farklılıklar arz etmektedir.

[57]Ali Arslan, Bir Köy Sosyolojisi Çalışması: Kavaközü Köyü'nün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Sorunları, **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:1, 20013, s.5.
[58]Köksal Alver, **Mahalle**, Ankara: Hece Yayınları, 2013, s.26.

1.3.11. Kamusal Alan

Köy olsun, mahalle olsun, şehir olsun, çok sayıda ve birbirinden farklı insanın yaşadığı, sosyalleştiği buluşma alanı rolüne sahip mekânlara kamusal alan denilmektedir. Bir şehirde, köyde veya kasabada bulunan sokaklar, meydanlar, parklar kamusal alandır. Buluşmalar genellikle kamusal alanlarda cereyan eder. "Birey, sosyo-kültürel yaşantısını, kentsel fiziksel çevre kurgusu içerisinde dış mekânlar, bu mekânlardaki yaşantı ve aktiviteler ile sürdürmektedir. Bu anlamda, toplumun yapılanması, bireyler ve toplum arasındaki ilişkinin fiziksel çevre tarafından desteklendiği yerler olan açık kamusal alanlarda meydana gelmektedir."[59] Kamusal alanlar insanların birbiri ile selamlaştığı, hal hatır sorduğu, güncel havadisleri öğrendiği yerler olması nedeniyle sosyal hayatta öenmli bir yere sahiptir.

1.3.12. Mahalle Kimliği

Mahalleler de şehirler gibi bir kimliğe, isme ve tarihe sahiptir. Mahalle, adıyla birlikte bir kimliği barındırır. Bu kimlik; nasıl bir mahalle olduğunu, özelliklerini, unsurlarını, kimlerin ikamet ettiğini anlatır.

"Mahallenin evleri, sokağı, bakkalı, çeşmesi, kahvesi, camisi, çarşısı, kasabı, manavı, okulu, eczanesi vardır. Varsa işaretleri, remizleri, köprüsü, kavşağı, parkıyla anılır, tanınır. Mahallenin velisi, türbesi olabilir. Ağacı, hayvanları, kedisi, köpeği olur. Kedileri besleyen bir teyze ya da amca bulunur."[60] Bu anlatıda, mahallenin kimliğini oluşturan unsurlarından sadece birkaçı verilmiştir. Mahalle kimliğinin sayısız bileşenlerine: muhtar, imam, eczacı, doktor, kahvehane, kasap, okul, öğretmen, cami, lokanta, büfe, trafik ışıkları, parklar eklenebilir.

---

[59]M. Ebru Erdönmez ve Altan Akı, Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri, **Yıldız Teknik Üniversitesi Megaron e-dergisi**, Sayı:1, 2005, s.67.

[60]Tuba Duman, **Kenar Mahallede Gündelik Hayat**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilinler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2014, s.43.

Mahallenin kimliği o mahalleye ait algı ve imajı da açıklar. Mahallenin nasıl algılandığı, nasıl bir kimlik ile tanımlandığıdır. Örnek vermek gerekirse; araştırma konumuz Kuzguncuk semti örnek teşkil eder. Birden fazla dine mensup kişilerin yaşadığı bir semt olması nedeniyle "hoşgörünün adresi" olarak anılmakta olup mahalle kimliği bu yönde oluşmuş bir imajın ürünüdür.

1.3.13. Kent İmgesi

Kentler, bazı bölümleri ile uzun bir münasebet kurar, bu bölümüne ait hatıra ve anlamları barındırır. Dolayısı ile kentler insanlar için sadece yaşanılan mekân değil, bireyin hayal gücünü geliştiren, sayısız imgeyi barındırır. Geçmiş deneyimlerin hatırası ile algılanmak, imgelenebilirliği söz konusu yapmaktadır.

"Hiçbir şey kendiliğinden deneyimlenemez. Çevresiyle her zaman bağları olmalıdır, kendisini meydana getiren olaylar dizisiyle, geçmiş deneyimlerin hatırasıyla algılanabilir."[61] Bu algı bir bütünü algılamak değil daha çok parçalı bir algılamadır. Bireyler kendi alımladıkları içerisinden kent imgesini oluştururlar. Oluşturdukları imge ile şehri özdeşleştirir. Her birey kendi imgesini belirler ve zihninde taşır ancak aynı gruba ait olanlar arasında tutarlı bir imge belirlenmesi de mümkündür. Bu nedenle kentin ortak zihinsel imgeleri olabilir. Örneğin; kilisenin çanı ile caminin minaresinin yan yana olması Kuzguncuk adına bir imgedir.

1.3.13.1. Okunaklılık

Tanımlanabilir semboller görsel olarak görüleni kavramayı kolaylaştırır. Bütün bir dokunun içindeki ayırt edici imgeler okunaklılığı mümkün kılar. Görsel olarak öne çıkan

[61]Lynch, s.1.

yapı anlama güç katar. "Çevreyi yapılandırmak ve tanımlamak, bütün hareketli canlılar için çok önemli bir yetenektir. Bunu yapabilmek için çok çeşitli ipuçları kullanılır; renk, biçim, hareket, ışığın parlaması gibi görsel duyumlardan olduğu kadar koku, ses, dokunma, devinduyum, yerçekimi ve hatta manyetik alanlar ve elektrik gibi diğer uyarıcılardan da yararlanılır."[62] Bütün bu veriler ile okunaklı olan bir mekânda haritaya, levhalara, işaret ve işaretçilere gerek olmadığından yön bulmak zor olmaz.

Macar Bilim Enstitüsü 1917 yılının başında İstanbul Beyoğlu'nda faaliyete geçtiğinde Mimar Karoly Kos kurumda çalışmaya başlayarak şehre dair izlenimlerini kaleme almıştır. "İstanbul" isimli kitabında şehre uzaktan bakıldığında gördüklerini şöyle ifade etmiştir: "İstanbul'un dışarıdan, uzaktan manzarasında, siluet dışında renkler ve şehrin görüntüsündeki lekeler önemli yer tutmaktadır. Hatta renkler olmadan da sadece tonlarla bile birinci sınıf bir görüntüdür. Tonlardan biri gökyüzü, diğeri şehir ve sonuncusu da denizdir. Şehri oluşturan tondan bir tek camilerin açık renk lekeleri yükselmektedir."[63]

1.3.13.2. İmgelenebilirlik

Yol bulma eyleminin stratejik noktası imgedir. Çevreyi anlamak ve tanımak için insanlar imge tespit ederler. Büyük bir şehirde küçük ara sokaklarda kaybolmak mümkün olsa da şehrin tam ortasındaki kamusal alanın varlığını bilmek ve tüm sokakların bu alana bağlandığından hareketle kaybolma eylemini ihtimal dışı bırakmak zor olmaz. " Net bir imge, kişinin kolay ve hızlı bir şekilde hareket etmesini sağlar. Bir arkadaşın evi, bir polis merkezini veya bir dükkânı bulmamız buna bağlıdır. Ancak, düzenli bir çevre bundan fazlasını da sağlayabilir… Kusursuz bir imge sunabilen canlı ve bütünleşmiş bir fiziksel çevrenin sosyal rolü de yadsınamaz."[64] İmgelenen yapılara dünya üzerinde sayısız örnek verilebilir ancak en çok bilinenlerden biri Eiffel Kulesi'dir.

[62]Lynch, s.4.
[63]Karoly Kos, **İstanbul,** 1. Basım, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2017, s.149.
[64]Lynch, s. 4-5**.**

1.3.14. Gündelik Yaşam Estetiği

Okunaklı bir mekân olmak ile birlikte, imgelenebilir anıtsal ölçekli yapılar, konut yapı karakteristiği, meydan-park-bahçe düzenlemesi dışında, mekânda meydana gelen süreçler gündelik yaşamı oluşturmaktadır. "Estetik değer, güzel-çirkin, hoş-nahoş, yüce vb. olarak sıralanabilir. Söz konusu değerler doğada, nesneler dünyasında bulunmazlar ve doğaya insan tarafından yüklenirler."[65] Selamlaşmak, ikramlaşmak, bayramlaşmak yaşantının estetiğini dışa vuran eylemlerdir.

İnsanın mekân ile ve insanın insan ile olan sosyal ilişkisi ise oluşan gündelik yaşama estetik bir boyut kazandırır. Mekânın, semtin, şehrin bakmak ve seyretme ile var olan görsel estetiğinin içinde yaşayanların davranışları, giyim kuşamları yaşam estetiğini besler. İnsanın mekân ile ilişkisinin tahmin oluşturma yollarından biri olduğu şu anlatımla nitelenmiştir: "Sanırım gerçeğe ulaşmanın yolu insandan yola çıkarak onun oturduğu evi ya da şehrin sakinlerinden yola çıkarak o insanların yaşadığı şehri (bu tersinden de doğru olabilir) ele almaktır. Biri diğerini tamamen kapsar ve açıklar."[66]

1.3.15. Mahalle Kültürü

Gündelik yaşam estetiği içinde zamanla kullanım sıklığı kazanan eylemler mahallenin kültürünü oluşturur. Mahallenin sahip olduğu kimliğin sakinlerine aşıladığı bir kültürden söz edilebilir. Tıpkı kimlik ve hayat tarzı mahalle kültürünün de mahalle ölçeğinde bir karşılığı bulunmadadır. Doğum ve ölümlerde takip edilen tutum ve davranışlar, ihtiyaç duyulan zamanlarda ihtiyaç sahibine gösterilen dayanışma, düğün-nişan gibi kutlama seremonilerindeki mutluluğu paylaşma şekilleri mahalle kültürünün örneklerindendir. Bazen yan yana olan mahallelerde dahi mahalle kültürünün farklılaştığı gözlemlenebilir.

---

[65]Sadettin Ökten ve Aynur Can, Objeden Hareketle Bir Estetik Denemesi Estetik Obje Olarak Eyüpsultan, **5-7 Mayıs 2000 Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu IV Tebliğler,** İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları(350-363), 2000, s.355.

[66]Kos, s.153.

Mahallenin oluşmuş kültürü yeni nesile aktarım ile süreklilik kazanır ve bu süreklilik ile aynı zamanda korunur.

1.3.16. Komşuluk

Aileden sonraki en yakın sosyal çevreyi komşular oluşturmaktadır. Aynı çevrede veya aynı mahallede ikamet ediyor olmak psikolojik bir yakınlığı beraberinde getirmektedir. Dayanışma, yardımlaşma, güven, yalnızlık çekmeme gibi olguları yaşatan komşuluk olgusu toplumsal bir münasebettir. Kültür ve coğrafyalara göre farklılıklar arz etse de "Komşu komşunun külüne muhtaçtır" atasözünde olduğu gibi sözel mirasa konu edilmiş önemli bir sosyal sistemdir.

Günümüzde yaşantının içe dönük yani ev ortamında sürüp gitmesi nedeniyle beslenemeyen komşuluk olgusundaki durum şöyle anlatılmaktadır: "Komşuluk ilişkilerinde meydana gelen bu değişim, sosyal hayatın işleyişini yeniden şekillendirmekte, başka 0bir ifade ile gündelik hayatın dönüşümüne paralel olarak şekillenen komşuluk ilişkilerini tipi ve türünü de dönüştürmekte ve yeni ilişki biçimleri ortaya çıkmaktadır."[67]

1.3.17. Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye olgusunu şöyle bir örnekle anlatmak mümkündür; ortak bir amaca hizmet eden, eşit şartlara sahip iki gruptan; birbirini tanıyan, aralarında iletişim ve güvene dayalı ilişki olan birinci grubun başarısı birbirini tanımayan ikinci grubun başarasından daha fazla olur. Sosyal sermaye olgusunu barındıran birinci grubun başarısı; ilişkiler, ağlar, iletişim, normlar, değerler ve bağlardan oluşur. Bu durum toplumun sosyal ilişkiler ve işlemlerinin niteliğini ve niceliğini biçimlendirir. Kimin kimi tanıdığı, ağ üyeleri ve

[67]Ahmet Koyuncu, Gündelik Hayatta Komşuluk, **Komşuluk Kültürü**, Ahmet Koyuncu (Ed.), Ankara: Hece Yayımları, 1. Basım, 2014, s.24.

normlar davranışa yön verir. Güven duygusu hemşericilikte olduğu gibi sosyal sermaye olgusunda da ön plandadır. Bu yapı; aile, mahalle, işletme veya bir ülke olabilir ve içerisinde üyelerin birbirlerine olan güven derecesi sosyal sermayenin gücünü arttırır.

"Sosyal sermaye farklı şekillerde tanımlansa ve sınıflandırılsa da bireylerin, grupların, örgütlerin, toplumların ihtiyaçlarını karşılamada, amaçlarını gerçekleştirmede önemli katkılar sunabilen bir unsur olarak dikkate alınması gerektiği görülmektedir."[68]

Bu bölümün konusu olan kavramsal çerçevede; kent, kentleşme, kentlilik, kentlileşme, kültür, mekân ile ilgili kavramlara yer verilerek tanımlanmış ve birbirleri ile ilişkileri açıklanmıştır. İzleyen bölümde İstanbul, mekân, tarihçe, Kuzguncuk mekânsal kesiti içinde değerlendirilmiştir.

[68]Mustafa Kemal Şan ve Rıdvan Şimşek, Sosyal Sermaye Kavramının Tarihsel Sosyolojik Arkaplanı, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt:6, 0Sayı:1, 2011(88-110), s.107.

2. İSTANBUL, MEKÂN, TARİHÇE VE KUZGUNCUK

2.1. İstanbul Mekân Tarihçesi

Tarih boyunca kentler medeniyet beşiği olarak kabul edilmiştir. Tarihi süreç içinde parçası olduğu uygarlık değişmese bile kentler değişmiş, kendine has kimlikler oluşturmuştur.

"İstanbul'un tarihi topoğrafyası, semtlerin dağılımı, ekonomik ve sosyal aktivite merkezlerinin organizasyonu ve mekândaki yansıması, araştırmalara konu olmuştur"[69]. Tarihin eski dönemlerinden bu yana farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan bir şehir olarak İstanbul hakkındaki araştırmaların yoğun olması olağan bir durum niteliği taşımaktadır.

Antik çağdan günümüze kadar olan süreçte İstanbul birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Semavi Eyice "Tarih Boyunca İstanbul" isimli kitabında şehir tarihini (1453 fethe kadar) kronolojik ve özet olarak şu biçimde yer vermiştir: "Yarımburgaz Mağaraları'nda M.Ö. 6.800 yıllarına tarihlenen buluntular ele geçirildiğini aktarmaktadır.

Harita 1. D. Hartman Schedel (1440-1514)
Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, s.35.

[69]İlber Ortaylı, İstanbul'un Mekânsal Yapısının Tarihsel Evrimine Bir Bakış, **Amme İdaresi Dergisi**, Sayı:10, 1977, s:78.

D. Hartman Schedel'in tahta baskı ile basılmış ve sonradan renklendirilmiş olan haritası, İstanbul'un Batı kaynaklarında yayınlanan ilk haritalarından biridir. Basım tarihi 1493 olmasına rağmen görünüm olarak Bizans dönemi İstanbul'unun son dönemini yansıtmaktadır. Haritada başlık olarak "Constantinopel" adı kullanılmıştır.

M.Ö. V. yüzyılda yurt aramak için yola çıkan Megaralı Byzas, Topkapı Sarayının olduğu tepeye ilk şehri kurulmuştur. Megaralılar tarafından kurulan başka bir yerleşke ise bu günkü Kadıköy semtinin bulunduğu yer olan Khalkedon'dur. Avrupa yakasındaki diğer bir yerleşim alanı Galata'nın bulunduğu alan olup, şehrin denizden ve denizin zenginliklerinden yararlanılması açısından doğal bir liman olma özelliği taşıyan Haliç tarafına doğru yerleşim genişlemiştir. Bu dönem Byzantion'un kuruluşu olarak kabul edilmektedir.

Asya yakasında ise yerleşim alanı, boğazın girişindeki bugünün Üsküdar'ının bulunduğu alandır. Bizans döneminde Boğaziçi önemli bir geçittir ve balıkçılığa elverişli oluşuyla boğazdan geçen gemilerden alınan gümrük ve geçiş harçlarının varlığı bilinmektedir.

Şehir kurucusunun adı ile "Byzantion" olarak adlandırılmıştır ve iki yıl süren bir direniş sonucunda İllyria komutanı Septimus Severus'a teslim olmuştur. Septimus Severus'un isteği üzerine şehrin surları genişletilmiş, Hippodrom ve Atmeydanı gibi yerlerin inşaatı başlatılmıştır.

Roma Devleti'nin ikiye bölünmesi ile başlayan şehir, Yeni Roma Dönemi'nde İmparator Konstantin'in adına atıfta bulunularak "Konstantinopolis" adını almıştır. Konstantinopolis başkent olma unvanını Doğu Roma'nın başkenti olarak sürdürmüştür."[70] Şehrin adı bu dönem "Konstantiniye" olarak da anılmıştır.

2.2. Osmanlı İstanbul'u

29 Mayıs 1453'de Osmanlı'nın fethi ile İstanbul için yeni bir dönem başlamıştır. İslami öğeleri içeren bir şehir haline dönüşen şehrin isimleri farklılık göstermiş ve "İslambol",

[70]Semavi Eyice, **Tarih Boyunca İstanbul**, 2. Basım, İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2010, s:13-44.

“Asitane”, “Dersaadet”, “Deraliyye” isimleri kullanılmış ve fetihten sonra da başkent olma unvanını taşımaya devam etmiştir.

Fetihten sonra konut ihtiyacı doğmuş, az sayıda ayakta kalabilen yapılara ek olarak büyük bir imar iskân çalışması başlatılmıştır. Fiziksel koşulların iyileştirilmesi için nüfusun artması amaçlanmış, Türkler, Rumlar, Ermeni ve Yahudiler şehrin çeşitli kesimlerine yerleştirilmiştir.

Harita 2. İstanbul Haritası, 1871.
Kaynak: Zeynep Çelik, Değişen İstanbul, s.53-53.

“İmar ve yeniden yapılandırma faaliyetlerinin temelinde, toplumun İslamiyet ile beslenen değerleri ve geleneksel Osmanlı şehircilik anlayışı vardı. Fetih sonrasında İstanbul’un nüfusu, 50.000 iken, devletin zorunlu göç sistemiyle nüfus 100.000’i bulmuştur. Fatih, kenti planlamaya İstanbul’u 13 kentsel bölgeye ayırarak başlamıştır. Bunlardan ilki, Ayasofya ve çevresindeyken, diğer 12 nahiye, padişah ve paşaların kentin fethinden

sonraki yetmiş yılda yaptırmış oldukları külliyelerin çevresinde oluşmuştur. Nahiyelerin birimleri olan mahalleler, küçük camilerin, tekke ve türbelerin çevresinde gelişmiştir."[71]

17. yüzyılda sur dışında yerleşim artmış, Boğaziçi'ne kaymıştır. Boğaziçi'nin coğrafi konumu ve fiziksel özellikleri ile deniz ulaşımına elverişli olması, yerleşim yeri olarak tercih edilmesini arttırmıştır. "Boğaziçi'nin ilk Türk yapıları hisarlardır. Mimarimiz, kıyılarda kale burçları halinde başlamış, sonra zamanla karakol, cami, mescit ve yalılar yapılarak bir Türk Boğaziçi meydana gelmiştir. Halk, 16. ve 17. asırlarda Boğaz'ın şehre yakın köylerine daha çok gitmektedir. Uzaklara ise tatil günlerinde eğlenebilmek ve dinlenmek üzere gidilmektedir. 16. yüzyılda Anadolu yakasında birçok semt daha önceden iskân edilmiş haldeydi. Çengelköy, Kuzguncuk, Kandilli, Çubuklu, Kanlıca, Beykoz gibi semtlere, 17. yüzyıldaki faaliyetlerle Vaniköy ve Anadolukavağı eklenmiştir."[72]

Adli ve beledi hizmetlerde ise iş bölümü mevcuttu. "İstanbul, Tanzimat Dönemi'ne kadar adli ve beledi hizmetleri bakımından dört bölge ve bu dört bölgenin altında kırk şubeye ayrılmıştır. Bu dört bölge içinde İstanbul Kadısı, diğerlerinden vazife olarak üstündü, şehrin valisi konumundaydı. Bilad-ı Selase denilen Üsküdar, Galata ve Eyüp kadıları da bulundukları yerin daire başkanı konumundaydılar."[73]

Bizans döneminde "Altın Şehir" adıyla anılan Üsküdar,"[74] ın ev sahipliği yaptığı medeniyetler ise oldukça çeşitlidir. "Üsküdar, tarih boyunca değişik isimlerle anılmıştır. Erken devirden itibaren yerleşimin olduğu bir bölge olduğu anlaşılan Üsküdar hakkında çeşitli kaynaklarda bilgiler bulunmaktadır. Sırasıyla; Bithynialılar, Frigler, Fenikeliler, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Emevi ve Abbasiler, Danişmendliler ile son olarak Osmanlılar Üsküdar'a yerleşmişlerdir."[75]

Üsküdar, Fatih ve Eyüp yoğunluklu olarak yerleşim bölgesi olmadaki yerini korurken şehrin nüfusundaki artış, Üsküdar'ın da sınırlarının genişlemesine sebep olmuştur. Bu

[71]Sadettin Ökten ve Aynur Can, Fetihten Günümüze İstanbul Kent Mekânının Oluşumu, **Türkler,** Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca(Ed.), Cilt:10, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2003. S.544.
[72]Çiğdem Paker, **Boğaziçi Köylerinden Kuzguncuk'ta Kıyı Yerleşimi Üzerine Bir İnceleme**, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, 2009, s:19.
[73]Karcıoğlu, s.70.
[74]Mutlu Erbay(Katılımcı), **Üsküdar Belediyesi 1-5 Kasım 2007 Üsküdar Sempozyumu Bildirileri - 2**, İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2008, s.98.
[75]Alidost Ertuğrul, **XIX. Yüzyılda İstanbul Kentsel Dönüşümünde Üsküdar ve Koruma Sorunları**, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2011, s.25.

genişleme esnasında demografik yapı da çeşitlilik kazanmıştır. Farklı bölgelerden gelen, farklı din ve millete mensup halk çeşitlilik oluşturmuştur. "Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u feth ettiğinde Haliç'in iki yakasında Yahudiler yaşamaktaydı. Fatih, fetihten sonra Anadolu'daki Yahudi cemaatine mektup gönderip İstanbul'a davet etmişti."[76]

Böylece sahip olunan bu bileşenler özümsenmiş ve kendine özgü katmanlı bir yapı oluşmuştur. Farklı sosyo-kültürel yapıdaki grupların bir arada yaşaması ile İstanbul'da oluşan sentezi Kazakistanlı piyanist, besteci ve yorumcu Anjelika Akbar verdiği bir röportajda felsefe disiplininden "karşıtlar birliği" olgusuna benzetmektedir. İstanbul'un sesini; ezan, çan, martı, vapur ve sokak satıcılarından oluşan bir senfoni orkestrası olarak tanımlayarak sözlerine şu şekilde devam etmiştir: "Buradaki insanlardan çok etkilendim. Çok çeşitlilik gördüm. Hemen felsefedeki "karşıtlar birliği" tanımı geldi aklıma. Her şeyin ne kadar çeşitlilik olsa da "birlik" içinde olması. Her şey var İstanbul'da. Çok etkileyici bir şehir. Bütün dinler, bütün ırklar, geçmiş, gelecek ve şimdi. Bu hem mimarisinde hem de dokuda hem insan yüzlerinde görülüyor."[77]

Bir sanatçının cümleler ile yorumlanan İstanbul'un bu özellikleri Üsküdar için de geçerliydi ve seyyahlar eserlerinde Üsküdar'a çok defa yer vermiştir. "Özellikle XV-XVI. yüzyıl yabancı seyahatnameler semti konu almışlardır. Yağlıboya ve gravürlerde Üsküdar görünümleri, kapılar, çeşmeler, mimari, giyim tarzı, sosyal yapı, ibadethaneleri ve yaşam tarzını anlatan, bizlere o dönem hakkında bilgi veren görsel kaynaklardı. Üsküdarlı ressam Süleyman Seyyid natürmort, Hoca Ali Rıza Bey Üsküdar'ın dar sokaklarını, Zekayi Paşa Kız Kulesi'ni resmetmiştir. Bestekâr Ruhi Bey Sokak adı unutulmuş bir besteciyi anlatmaktaysa da Selâhattin Pınar, Arif Sami Toker, Halid Lemi Atlı, Neveser Kökdeş, Niyazi Sayın Üsküdarlı ve Üsküdar'da oturmuş bazı müzik adamlarıdır. Semtin etkileyerek yetiştirdiği şairlere Aşki Üsküdari, Üsküdarlı Mustafa Enveri, Rauf Seyyid Ahmet Üsküdarlı, Safi Üsküdar gösterilebilir ki tamamının ortak noktası Üsküdar doğumlu olmalarıdır. Edebiyat tarihimizin ilk resimli romanı "Araba Sevdası" Üsküdar manzaralı resimler ile anlatım görselleştirilmiştir."[78]

---

[76]Mehmet Gökhan, **Toplumsal Barışın Tesis Edilmesinde Fraklı Din Mensupları Arasındaki Diyalog ve Kuzguncuk Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Süleymanşah Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı, 2015, s.29.
[77]Anjelika Akbar (Röportaj veren), **İstanbul Hayalden Gerçeğe Sözden Yazıya**, Neşe Mesutoğlu (Ed.), 2. Basım, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2012, s.156.
[78]Erbay, s.90-92-94-96-97.

Mimari yapıları, askeri seferlerde hareket yeri oluşu, hacca uğurlamada sürre alaylarının toplandığı semt olma özelliklerini taşımasının yanında, muhtelif eğitimler veren medreseleri, alışverişe olanak sağlayan çarşı pazarı, doğası ile Üsküdar tarih boyunca önemli bir mekân olmuştur.

2.3. Kuzguncuk Mahallesi

2.3.1. Şiir Tadında Kuzguncuk

Kuzguncuk'a yazılan şiirler, kelimelerin gücü ile resmetmektedir mahalleyi. Mısralar birer birer okunduğunda şehir ve güzel sözün ilişkisi semti rahatlıkla gözünüzde canlandırmanızı sağlar. Semtte yaşayanlar, yaşayanların birbiri ile ilişkileri, kokuları, sesleri ile duyulara hitap edecek kadar yer bulur yazılmış şiirlerde. Mahalle ve dolayısı ile şehir daha görünür olur kelimelerin gücü ile. Serdar Pakkan'ın kaleme aldığı şiir, bu anlatıya bir örnek teşkil eder.

Kuzguncuk
Bütün çocukları derslikte
Bütün kadınları tarlada çapa yapan
Yollarda yalnızca erkeklerin gezindiği
Bir deniz köyüdür deniz kenarında
Böyle yazar
On dördüncü cildinde büyük larus'un

Ne zaman bir öğle vakti
Vursam kendimi kuzgunköy'e
Martılar balık sakatatı yerdi kıyıda
Ahşap aşevlerinden artakalan
Deniz kenarında güvercinleri beslerdik
Yüreğimizin artan kırıntılarıyla
Köyün delisi
Şişe atardı denize

Biz ona gülerdik
O dünyaya gülerdi
Bizden daha güzel gülerdi

Deniz kenarında
Bir dedem korkut masalıdır kuzgunköy
Adını kuzgun baba'nın verdiği
Yaşını
Can baba'nın

Ne zaman bir öğle vakti
Vursam kendimi kuzgunköy'e
Aynı hristiyan kumrular
Aynı müslüman güvercinler
Aynı hahamın serptiği buğdayları yerdi
Aynı avluda

Yaşlı çınarların dallarıyla eşlik ettiği
Bir öğle paydosu serenadıdır Kuzgunköy
Yalnız öğlenleri çalınan
Yalnız öğlenleri söylenen
Bir umutsuz aşktır
Her öğle vakti ölünen

Ne zaman bir öğle vakti
Vursam kendimi Kuzgunköy'e
Sana yüreğimi açardım

Serdar PAKKAN [79]

[79]Serdar Pakkan, Kuzgunköy-**Bir Kuzguncuk Şiiri**, https://www.antoloji.com/kuzgunkoy-bir-kuzguncuk-siiri-siiri/ (Erişim: 16.04.2018).

2.3.2. Kuzguncuk'un Tarihçesi

Binlerce yılın kültürel izlerini taşıyan İstanbul sahip olduğu kent zenginliği açısından ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. İstanbul'da olduğu gibi kendine has kimliği olan diğer şehirlerin de yapı taşlarını mahalleler oluşturmaktadır. "Toplumsal sınıfların kent aracılığıyla birbirinden ayrılmaları çok erken gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda, her biri kendine özgü bir topluluk yaşamına sahip mahalleler doğmuştur."[80]

Sahip olduğu kültürel zenginlik perspektifinden kentlerin tarihini okuyabilmek için büyük resme odaklanmak adına teleskopla bakılabildiği gibi mikroskopun da işlevi bulunduğu düşünülerek en ufak parçalar incelemeye alınmalıdır. Okumakta olduğunuz çalışmada mikroskopun merceğine yerleştirilen; İstanbul'un Üsküdar İlçesi'ne bağlı, beğenilen bir yerleşim yeri olan Kuzguncuk'un sosyo-kültürel zenginliğinin uzantısında mekân-insan etkileşiminin sanata ve sanatçıya nasıl yansıdığıdır.

Mahalleyi tam olarak anlayabilmek ve okuyabilmek için insanın kattığı değerlerin tespit edilerek yorumlanması gerekir. Bu noktadan hareketle yazılmış bir tespit şöyledir: "Mahalle, sokak, site, apartman gibi sosyal yerleşim alanlarının sosyal ilişki üretme potansiyeli, mekânın sakinlerince sürdürülen paylaşımlara bağlıdır."[81] Bu açıdan değerlendirildiğinde semt sakininin kültürün üretim merkezinde olduğu değerlendirmesi yapılabilir. Bella Vista* ismi ile de anılmakta olan Kuzguncuk kültür, sanat üretim merkezi olarak nitelenebilecek bir semttir.

Kuzguncuk'un adı ile ilgili bilgiler oldukça çeşitlidir.

"Mitolojide Zeus'un göz koyduğu ve kıskançlık yüzünden eşi Hera'nın ak bir ineğe çevirdiği Hera Tapınağı'nın rahibesi İo'nun, bir atsineği kendisini ısırdıkça oradan oraya attığı topraklar İstanbul Boğazı'nın iki yakasıdır. İstanbul Boğazı'nın bilinen adı olan Bosphorus kelimesi de bu mitolojiden kaynaklanmaktadır: Boos (inek) ve Phorus (geçit) yani "inek geçidi". Bu mitolojik olayda, ineğin Asya kıtasında ayak bastığı yerin bugünkü

[80]Henri Laborıt, **İnsan ve Kent**, 1.Basım, İstanbul: Payel Yayınları, 1990, s.145.
[81]Ahmet Koyuncu, **Komşuluk Kültürü**, 1.Basım, Ankara: Hece Yayınları, 2014, s.159.
*Güzel Manzara anlamına gelen İtalyanca söz kümesi, https://italyanca-turkce.cevirsozluk.com/ceviri2/1-bella-vista#it|tr|Bella%20vista, (Erişim: 09.05.2018).

Kuzguncuk semti olduğu rivayet edilmektedir. Boğazın ve dolayısı ile Kuzguncuk'un yazılı tarihi işte bu mitolojik olay ile başlamaktadır."[82]

İnciciyan "Köyün eski ismi olan Kosinitza'nın bozuk bir şekli" olduğunu söylemekle birlikte Evliya Çelebi ise; "Burada Fatih zamanında "Kuzgun Baba" denilen bir kimse bulunduğu için kasabaya "Kuzguncuk" derler. Üsküdar mevleviyetinin bir subaşılığıdır."[83] demektedir.

Mehmet Solmaz, "Tarih Boyunca Asya'nın Kapısı Her Yönüyle Üsküdar" isimli eserinin "Kuzguncuk" başlığı altında şöyle yazmıştır: "Eski adı, adını yaldızlı kiremit ile kaplı ve Justinianus II. (669-711) tarafından yaptırılan bir kiliseden alan, Chrysokeramos idi."[84]

Niyazi Ahmet Banoğlu'nun şu açıklaması Mehmet Solmaz ile bir ölçüde örtüşmekte olup komşu semtler olan Kuzguncuk, Beylerbeyi ve Çengelköy için yaldızlı kiremitle kaplı kiliseden bahsederek ; "Beylerbeyi Bizans devrinde altın kiremitli kilisesi ile meşhurdu. Burada üstü altın kiremit ile örtülü olduğu rivayet edilen Krizo Keramus Kilisesi vardı. Bir rivayete göre de semte Krizo Keramus derlerdi. Kilisenin altın kiremitle örtülü olduğu rivayetinin ne derece doğru olduğu hakkında bir şey söylenemez. Yalnız bir rivayete göre bu, (altın kiremitli) yaldızlı tuğla idi. Altın gibi parladığı için (altın kiremitli) denmişti. Bu, daha akla yakındır. Tarihi bazı kayıtları gösteriyor ki Krizo Keranus, kilisenin değil semtin adı idi."[85] demektedir.

Aynı ismin Çengelköy için de kullanıldığını ise Erdem Yücel, kaynak olarak Eremya Çelebi Kömürcüyan'ı göstererek konuya yer vermiştir; "Çengelköy'ün eski adı (kilisenin yaldızlı kiremitlerinden dolayı) "Krisokeramus" idi." demekte olduğuna "Kuzguncuk" isimli kitabında yer veren, semt sakini mimar, mühendis, yazar, şair ve ozan gibi çeşitli kimliklere sahip Cengiz Bektaş'ın bu bilgiye yazar kimliği ile yorumu ise şu şekilde olmuştur; "İşte böyle, gelin de çıkın işin içinden? Kuzguncuk, Beylerbeyi, Çengelköy yan yana üç Boğaziçi yerleşmesi. Değişik kaynaklara göre, üçünün de adı bir. Kime inanacaksınız?... Bir şey daha söyleyeyim de kayda geçsin. Bizim sokaktaki (Kuzguncuk Üryanizade Sokak) boş bir arsanın adı "Yıldızlı Bahçe'dir."[86]

---

[82]Erdem Güven, **Türk-Yahudi Günlük Yaşamında Dönemsel ve Mekânsal Değişimler: Kuzguncuk Örneği** Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, 2009, s.150-151.
[83]Cengiz Bektaş**, Kuzguncuk**, 1.Basım, İstanbul: Literatür Yayınları, 2003, s.13.
[84]Mehmet Solmaz, **Tarih Boyunca Asya'nın Kapısı Her Yönüyle Üsküdar**, İstanbul: Zafer Yayınları, 1982. s.11.
[85]Ahmet Niyazi Banoğlu, **Tarih ve Efsaneleri ile İstanbul**, İstanbul: Selis Yayınları, 1996, s.82.
[86]Bektaş, **Kuzguncuk**, s.12.

Gyllius'un İstanbul Boğazı isimli çalışmasında Kuzguncuk şu açıklama ile yer almıştır; "Oradan, kısa bir burnu geçtikten sonra, eskiden damı yaldızlı tuğlalarla örtülü bir kilise bulunduğu için Khrysokeramos (Kuzguncuk) adını taşıyan köy gelir. Bu köyden, 12 pes derinlikte toprak altına saklanmış eski temellere ait çok büyük dörtgen taşların kazılıp çıkarıldığını gördüm. Taşlar eskiden orada çok iyi donanmış bir kalenin varlığına ve Sophianai adı verilen sarayın ya da daha eski sarayların yapılış tarzına ilişkin bilgi verirler." şeklinde yer verdiği, buna ek olarak Hüseyin Ayvansarâyî'nin Hadîkatü'l-cevâmi' adlı eserinin İstavroz Camii bahsinde, "...Kuzguncuk nâm karyede ehl-i İslâm iskân etmediğinden mescid ve camii olmayup, karye-i mezkûre tâife-i yehûda münhasırdır…" sözleriyle Kuzguncuk'ta yalnızca Yahudilerin yaşadığını belirtir."[87]

Tüm bu kaynaklardaki bilgiler derlendiğinde, İstanbul'un Asya kesimindeki Musevi yerleşim bölgesi olduğunda hem fikir olunduğu görülür. Musevilerin semte geliş tarihleri net olarak bilinmemekle birlikte;"16. yüzyıl ve 17. yüzyılda çoğunlukla Yahudilerin ve Yahudilere nispetle daha az Rum nüfusunun yaşadığı bir semt olduğu görünmektedir. Ermenilerin 19. yüzyıla doğru Türklerin ise 19. yüzyıl sonlarında doğru yoğun olarak bu semte göç ettiklerini ifade etmek mümkündür."[88] "Kudüs toprağına eşdeğer sayılan Kuzguncuk, bütün dünya Musevileri için büyük önem taşımaktadır."[89]

2.3.3. Kuzguncuk'un Coğrafi ve Fiziksel Anlamda İncelenmesi

Kuzguncuk, İstanbul Anadolu yakası Üsküdar İlçesine bağlı, Boğaz Köprüsü'nün eteğinde bulunan bir semttir. Paşa Limanı ve Beylerbeyi arasında, bir zamanlar kıyılarında denize girmenin mümkün olduğu, sahil kasabası niteliğindeki Kuzguncuk, Avrupa yakası semtlerinden Ortaköy'ün karşısında kalmaktadır. "Fethi Paşa Yalısı'ndan Kuzguncuk Parkı'na kadar olan kıyısının uzunluğu 690 m'dir. Kıyı çizgisinin uzunluğu 800 m'dir. Semtin kıyısında deniz derinliği 40-45 metredir. Sırası ile sayıldığında

[87]Bostancıbaşı Defterlerinde **XIX. Yüzyılın Başında Kuzguncuk Sahili,** http://www.sinangenim.com/tr/articles.asp?ID=7&Y=2013&AID=198&do=detail, (erişim: 01.04.2018).
[88]Gökhan, s.69.
[89]Nergiz Tuğba Topal Saraçoğlu, **Kültür Varlığı Yapıların Koruma Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Kuzguncuk Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2017, s.37.

Anadolu Yakasının ikinci vapur iskelesi olan Kuzguncuk İskelesi'nin köprüye olan uzaklığı 5 km'dir."[90]

Kuzguncuk, iki tepenin arasındaki vadide bulunan bir yerleşim alanıdır. Bu tepelerden biri Fethi Paşa Korusu'nun bulunduğu tepe diğeri ise Nakkaştepe'dir. Semti çevreleyen tepelerin doğal zenginliği Edmondo De Amicis'in "İstanbul" isimli kitabında; "Süsen çiçeğinin bütün renkleriyle boyanmış Kuzguncuk."[91] cümlesi ile anlatmıştır. Günümüzde koru sahip olduğu doğal güzelliği muhafaza etmektedir.

Kuzguncuk'un dar ve derin bir vadiye konumlanmış olması yerleşmenin vadi dışına taşmasını engellemiştir. Kuzeyinde Beylerbeyi Sarayı, güneyinde Fethi Paşa Korusu, batısının Boğaz'a kıyı olması ile vadinin sınırlarını oluşturmuş ve yerleşimin genişlemesini büyük oranda durdurmuştur.

[90]Paker, s.35.
[91]Edmondo De Amicis, **İstanbul,** (Çev. Beynun Akyavaş), 3. Basım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,1993, s.385-386.

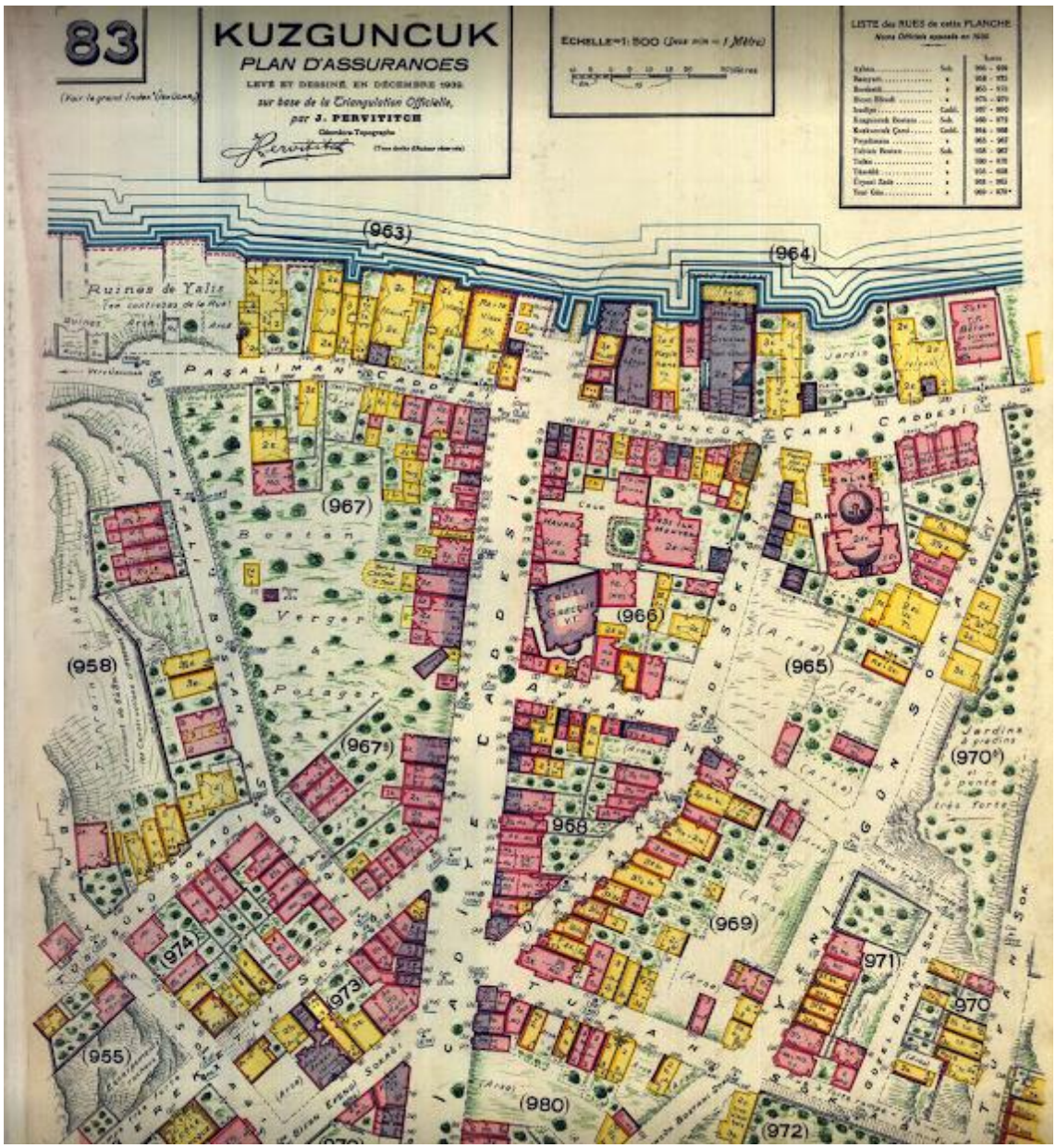

Harita 3.Kuzguncuk - Aralık 1932.

Kaynak: https://www.istanbulium.net/2014/07/pervititch-haritalar-kadikoy-skudar.html, (Erişim: 01.06.2018).

Eremya Çelebi Kömürciyan semte ait mekânsal bilgileri şu kelimelere sığdırmıştır: "Az daha ilerleyince Kuzguncuk Yahudi Köyü'ne geliriz. Burada, hepsi de denize nazır evlerde oturan Yahudiler, vadinin içinden geçmekte olan yoldan cenuba doğru Üsküdar Tepesi'ne gider gelirler. Burada Rumlar da ikamet etmektedir. Onların bir kiliseleri ile hem suyu tatlı bir ayazmaları ve iki büyük bostanları vardır."[92]

[92]Eremya Çelebi Kömürciyan, **İstanbul Tarihi XVIII. Asırda İstanbul**, (Çev. Hrand de Andreasyan), İstanbul: Eren Yayınları, 1988, s.276.

Sahip olduğu coğrafi özellikler semtin mevsimlerine de etki etmektedir. Nedret Ebcim kitabının "Kuzguncuk'un Mevsimleri" bölümünde bu konuyu şu şekilde tasvir etmiştir: "Her iklim burada başka yaşanır. Yazın o kavurucu sıcağında, Eminönü'nden veya Üsküdar'dan Kuzguncuk'a adımınızı attığınızda, hemen rahata kavuşursunuz. Yazın kavurucu sıcağında Kuzguncuk Caddesi'nden yukarı doğru yürüdüğünüzde, o güzelim asırlık ağaçların altında adeta cenneti yaşarsınız. Ağaçlar caddeye güzel bir serinlik verir. Haziran ayından başlayan, Temmuz ayının ortalarına kadar süren ıhlamur kokusu; semtin doğal, güzel kokulu parfümü gibidir."[93]

Aynı hususta semt sakini ve "Boğazdaki Mutlu Çocuk Kuzguncuk" kitabının yazarı Gülsüm Cengiz ise aynı adlı kitabında şu cümlelerle anlatmıştır: "Kuzguncuk'un akciğeri kabul edilen bostan, semti çevreleyen Nakkaştepe'deki ve Fethi Paşa Korusu'ndaki yemyeşil ağaçlar, Boğaz'ın temiz havasını sağlıklı soluk alıp vereceğimiz bir çevre yaratmış. Yaz günleri, İstanbul cayır cayır yanarken Boğaz'dan esen serin rüzgâr, boydan boya uzanan İcadiye Caddesi'nden geçip bütün sokaklara dağılarak Kuzguncukluları serinletiyor."[94]

2.3.4. Kuzguncuk Mahallesi

"Eski zengin Muhsin Çelebi, bu kaftan için girdiği borçları verip çiftliğini, mandırasını, gelir getiren mal ve mülkünü rehinden kurtaramadı. Elçilikten hatıra kalan atı ile işlemeli takımını satıp Kuzguncuk'ta mini mini bir bahçe aldı. Onu ekip biçti. Çoluğunun çocuğunun ekmeğini çıkardı. Ölünceye kadar Üsküdar pazarında sebze sattı." [95]

Ömer Seyfettin'in Pembe İncili Kaftan isimli çocuk kitabında, hikâyenin kahramanı Muhsin Çelebi 40 yaşlarında, kimseye muhtaç olmayacak kadar servete sahip, ölümden korkmayacak kadar cesur, bilgili birisidir. Bir gün vezirlerin gönderecek elçi bulamadığı korkulan hükümdar Şah İsmail'e elçi olarak görevlendirilir. Hikâyenin konusu; sahip olduğu bütün varlığını rehin vererek kumaşı Hindistan'dan, pembe incileri Venedik'ten gelen kaftanı ile gerçekleştirdiği seyahat ve kaftanını gittiği yerde bırakıp yurda

[93] Nedret Ebcim, **Üç Dinin ve Ünlülerin Buluştuğu Semt: Kuzguncuk**, 1.Basım, İstanbul: İleri Yayınları, 2005, s.63.
[94] Gülsüm Cengiz, **Boğazdaki Mutlu Çocuk Kuzguncuk**, 1.Basım, İstanbul: Doğa Basın Yayın, 2009, s.148.
[95] Ömer Seyfettin**, Pembe İncili Kaftan**, 18. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2016, s.27.

dönmesidir. Görevini tamamlayarak evine dönen Muhsin Çelebi artık varlıklı biri değildir ve yukarıda alıntı yapılan paragraf hikâyenin sonunu anlatmaktadır.

Bu hikâyeyi okuyan her çocuk İstanbul'da Kuzguncuk adlı bir semt bulunduğunu ve bu semtin nasıl bir yer olduğunu merak etmiştir. Merak edilen bir diğer soru kuşkusuz şudur: İstanbul gibi büyük bir şehrin birçok semti varken kitabın kahramanı Muhsin Çelebi'nin bu semti tercih etmesinin sebebi nedir?

Cevap "cuk" ekinin semtin adına kattığı sevimlilik olabilir. Ya da aynı yapım ekinin bu semtin küçücük bir yer olduğunu düşündürmesine rağmen kitabın kahramanının hayatının geri kalanını geçirmeye değecek nitelikte bir yer izlenimi vermekte oluşu olabilir. Varlıklı bir hayattan sonra sahip olduğu her şeyi kaybeden Muhsin Çelebi, kendisine Kuzguncuk'un yeterli geleceğini düşünmüştür belli ki.

Çocuk kitaplarında yer bulduğu gibi yetişkinlere yönelik edebiyat dünyasında birçok eserde adı geçen semt, Üstün İnanç'ın "Makedonya Gamzesi" isimli kitabında -ki bu eser tiyatro sahnesine aynı adla uyarlanmış ve tezin yazıldığı tarihte İstanbul Büyükşehir Tiyatrolarında sahnelenmektedir- şöyle yer bulmuştur: "Araba, Kuzguncuk'tan geçiyordu. Burada neredeyse kâmilen Yahudiler oturduğu için gayet sönüktü. Dimdik yokuşlarda sırayla bakımsız Yahudi evleri vardı."[96]

Kitap kahramanının ikamet seçimi olan Kuzguncuk, bu gün çarpık yapılaşmanın çok fazla görülmediği, büyük iş ve alışveriş merkezlerinin yer almadığı, İstanbul'un hareketli temposunun dışında kalabilmiş bir semttir.

Eski Boğaziçi köylerinden biri olması sebebiyle tarihi dokusunu ve mekânsal hususiyetini büyük oranda günümüze taşımıştır. Mimar Sinan Genim Kuzguncukludur ve yaşadığı köyü şöyle dile getirmektedir: "Kuzguncuk'ta doğdum, büyüdüm, köklerim yüzyıllardır orada. Hemen hepsi Nakkaştepe'de doğmuş, büyümüş ve orada yatıyorlar, yeri terk etmeden, edemeden. Çocukluğumdan ilk gençliğime kadar gelen süre içinde ara sıra evde bir telaş başlardı: haftaya şehre gidilecek. Büyük teyzelerin oturduğu Fatih ve Aksaray ya da babaannemlerin oturduğu Piyalepaşa'ya ama her şeyden evvel şehre… Kuzguncuk'tan köprüye vapurla on beş dakikada gidilirdi, bilemedin yirmi dakikada, lakin orası şehir idi

[96]Üstün İnanç, **Makedonya Gamzesi**, 3. Basım, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılık, 2014, s.115.

bizimkisi köy. Orada bizden biraz uzakta şehir yaşardı. Bizler Boğaz'ın karşı yakasından onu izlerdik."[97]

Kuzguncuk Çarşı Caddesi, Boğaz'a paralel biçimde Üsküdar ve Beylerbeyi'ni birbirine bağlamaktadır. Boğaz'a kıyısı olan bölümünde ise yalılar bulunmaktadır. Kuzguncuk Çarşı Caddesi'ni doğrusal kesen İcadiye Caddesi, Bağlarbaşı'na dek uzanmaktadır ve Kuzguncuk'un kalbi niteliğindedir. Belli bir mesafede düz daha sonra yokuşların başladığı bir caddedir. Günümüzde caddenin başından başlayarak asırlık çınarların eşlik ettiği yol boyunca; küçük esnafa ait işletmeler, kapı önüne taşan sohbetler, kahvehaneleri ile insanı çabucak mahalle havasına sokuverir.

"Kuzguncuk'u Nakkaştepe ve Bağlarbaşı'na bağlayan bu cadde tarih içerisinde çeşitli etnik grupların yaşam alanlarının kesişim noktası olması bakımından önemlidir."[98] tespitine konudur ve Kuzguncukluların anılarında önemli bir yere sahiptir. Geçmişte iki yanı ceviz ağaçları ile bezeli Dereboyu'dur aynı zamanda.

Günümüzde asfalt ile kapatılmış olan dere kanalizasyon işlevi görmektedir. Derenin suyunun içilebildiğini aktaran bir semt sakinin anlatısı şöyledir; "Şimdi bu evden sonra ev yoktu. Bir dere vardı. İki dağın arasında bir dere. O dere akardı buradan, kurbağalarla ve o dereden su içtiğimi biliyorum. O kadar temizdi. Ve ben o suyu içiyordum. Çok güzel bir yerdi burası… Bir de koca çeşme vardı derenin başında, karşıdan karşıya geçmek için ufak ufak köprücükler vardı… Son zamanla o dere kapandı. Asfalt geçti."[99] Dere kapatılınca kanalizasyona dönüştürülerek, vaktiyle suyu içilen duruluktaki dereyi ağırlayan hazne, hazin bir değişime uğramıştır.

Zakire Büyükfırat "Kuzguncuk: Bella Vista Hoşça kal" isimli kitabında: "Yıllar evvel genç bir mimar Kuzguncuk'a geldi ve bu köyü çok sevdi. Sevgisiyle sanatını birleştirdi, terk edilmiş harabeye dönmüş o evleri büyük bir sabırla tek tek işledi adeta. Çok teşekkürler."[100] cümleleri ile müteşekkir kaldığı ve bir bakıma semte yeniden hayat veren Cengiz Bektaş'tan bahsetmektedir. Bu teşekkürün öznesi Cengiz Bektaş ise semtten

[97]Boğaziçi'nde Geçen Bir Hayat, http://**www.sinangenim.com/tr**/articles.asp?ID=7&Y=2007&AID=71&do=detail, (Erişim: 09.05.2018).
[98]Sait Gülsoy, **Gündelik Yaşamda Yahudi Kimliği İnşası: İstanbul, Kuzguncuk'ta Niteliksel Bir Araştırma,** Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s.25.
[99]Güven, s.178.
[100]Zakire Büyükfırat, **Kuzguncuk: Bella Vista Hoşçakal**,1.Basım, İstanbul: Sone Yayınları, 2005, s.41.

geçen dereye ait değişimi şu şekilde anlatmaktadır: " Ne var ne yok toparlayıp bir kalınbağırsak olarak Boğaz'a boşaltıyor bu tünel. Boğaz'ın oldum olası en temiz yeri bilinen Kuzguncuk kıyısı bu gün bir kanalizasyon ağzı kısacası."[101]

Kuzguncukluların buluşma yeri olan Dereboyu aynı zamanda geçmişin kutlamalarının adresidir. Nazım Hikmet'in Kuzguncuk'ta yaşamış teyzesi Sare Hanım 1991 yılında şöyle anlatmıştır İcadiye Caddesi'nin kutlamalara mekân oluşunu: "Hep birlikte… Ne güzel eğlenirdik. Neydi o panayır günleri? Laternalar kurulurdu İcadiye'nin dört yerine. Herkes dans ederdi. Üç gün üç gece."[102]

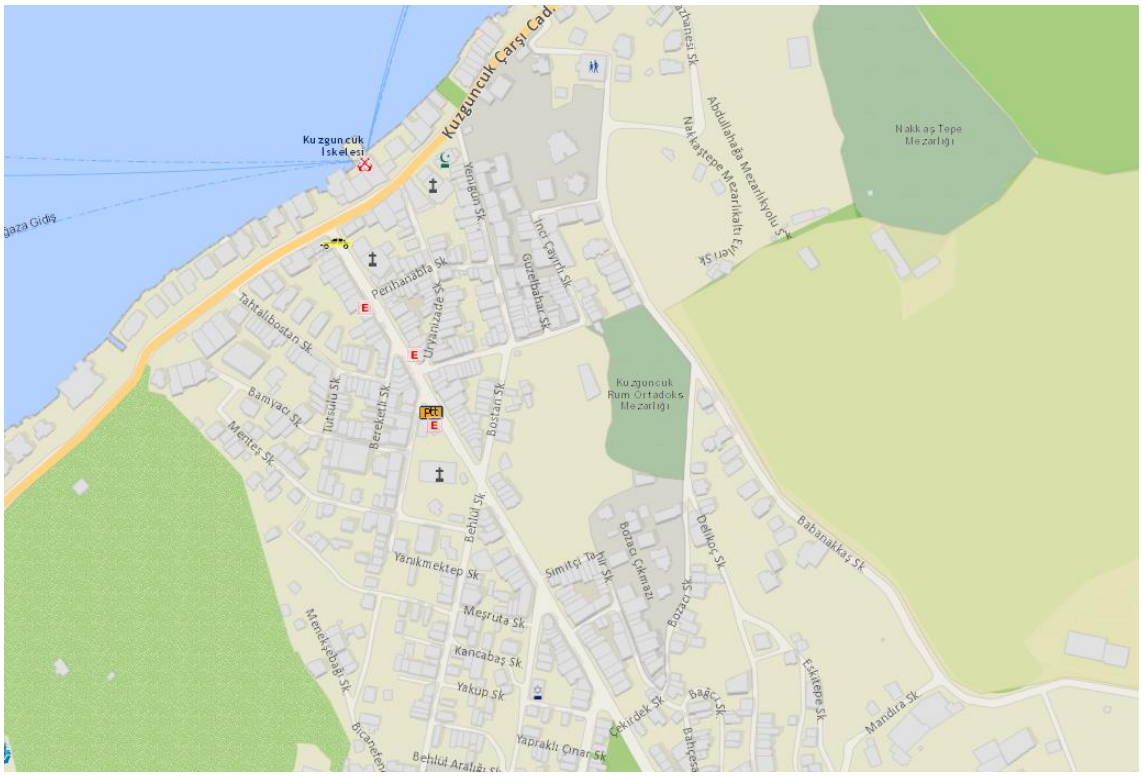

Harita 4.İcadiye Caddesi.

Kaynak: https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/ (Erişim: 21.05.2018).

Semte ayrıcalık katan bir diğer önemli hususiyet ise; 700 yıllık geçmişi olan şehrin son bostanlarından birine sahip olmasıdır. Kuzgunculukların deyişi ile "İlya'nın Bostanı" yine Kuzgunculukların üstün gayreti ile varlığını günümüze dek sürdürmüştür. "Kuzguncuk Mahallesi geçmiş yıllara ait kültürel yapısından gelen izleri, sınırları

[101]Bektaş, **Kuzguncuk**, s.29.
[102]Bektaş**, Kuzguncuk**, s.87.

içerisindeki Kuzguncuk Bostanı, kendisiyle derin bir ilişki kurmuş olan mahalle sakinleriyle diğer birçok mahalleden ayrılmaktadır. Kuzguncuk Mahallesi, sakinlerinin bostanı kurtarmak için verdikleri mücadele ve bu mücadele sonucunda bostanın varlığıyla ilgili elde ettikleri kazanımlarla, benzer sorunları yaşayan mahallelere örnek oluşturulabilmesi açısından da önemlidir."[103]

2.3.4.1. Demografik Bilgiler

Çeşitli medeniyetlere ev sahipliği ve imparatorluklara başkentlik yapmış olan İstanbul, ihtiva ettiği renkli kültürel mozaik nedeniyle daima bir cazibe merkezi olmuş ve göç almıştır. Bünyesinde barındırdığı kültürel çeşitlilik ve bunun getirisi olarak çok kültürlülük şehri zenginlik katmıştır. Kuzguncuk şehre zenginlik katan semtlerden biridir. Bu durumu Zakire Büyükfırat kitabında şu cümleye sığdırmıştır: "Bir zamanlar bir İstanbul vardı ve onda yüzlerce Kuzguncuk yaşardı."[104]

Yüksek lisans ve doktora tezleri dahil olmak üzere sayısız araştırma ve belgesele konu edilmiş, günümüzde yaklaşık 4.500 nüfuslu[105] semt, bağrında 19. yüzyıl İstanbul'unun kozmopolitliğini barındırır.

Minareden ezan, kiliseden çan, sinagogdan hazzan* sesini semtte duymak mümkündür. Bu anlamda Kuzguncuk, sadece mekânsal yakınlıkların değil hoşgörünün adresi olmuştur.

Mehmet Raif nüfus bakımından semtin özelliklerini aktarmak adına şunları yazmıştır: "Karye-i mezkurede pek çok ehl-i İslam iskân etmediğinden mescid ve cami olmayıp taife-i Yahudi münhasır olduğundan iki adet havrahane ile Rumların (Aya Panteleimon) namıyla yâd olunur bir kilisesi mevcuttur. Bundan başka jandarma ve polis ikametine mahsus bir başka karakolhane ile biri 1247 ve diğeri 1227'de bina olunmuş iki adet çeşme ve bir de biri zukura (erkeklere), diğeri inasa mahsus iki adet mektep-i iptidaiyesi vardır. Ve Ermeni (Surp Krikor) namına bir kilise mevcuttur."[106]

---

[103]Seda Ademoğlu, **Halkın Katılımı ve Çevresel Farkındalık İlişkisi Üzerine Bir İnceleme: Kuzguncuk Bostan Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2016, s.16.
[104]Büyükfırat, Giriş Bölümü.
* sinagoglarda ilahi söyleyen güzel sesli kişi
[105]http://www.nufusune.com/40811-**istanbul-uskudar-kuzguncuk-mahallesi-nufusu** (erişim: 12.10.2017).
[106]Mehmet Raif**, Mir'at-i İstanbul**, İstanbul 1314(1896/97), s.188.

Aynı konuda diğer iki araştırmada şu şekilde yer bulmuştur; "1876-77 tarihli "Esami-i Mahallat" kayıtlarında Kuzguncuk 203 haneli bir mahalle olarak görülmektedir. 1914'de Kuzguncuk'ta 70 Müslüman, 250 Rum, 1600 Ermeni, (İcadiye Ermeni dahil) 400 Yahudi ve 4 hane yabancı uyruklu olduğu bilinmektedir."[107]

Harita 5. C. Stolpe (1866).

Kaynak: Ayşe Yetişkin Kubilay, İstanbul Haritaları 1422-1922, İstanbul: Denizler Kitabevi, 2010, s.161.

Alman C. Stolpe'nin haritası 1866 yılı İstanbul'un demografik çeşitliliğini göstermektedir. Müslüman, Hristiyan ve Musevi yerleşim yerlerinin kent içindeki dağılımını vermektedir. (Pembe: Müslüman Gri: Hristiyan Sarı: Musevi yerleşim yerleridir.)

[107]Paker, s.39.

"Bu gün gayrimüslim nüfusun yok denilebilecek kadar az sayıda olduğu Kuzguncuk'ta 1933 yılı nüfus bilgilerine göre 4000 kişi olan Kuzguncuk'ta bu sayının %90'ının gayrimüslimler oluşturmaktaymış. 2004 verilerine göre ise 5940 kişi olan nüfusun %1'i Hıristiyan'dır. (64 kişi), %5'i Musevi'dir (30 kişi)."[108]

Ocak 2018 verilerine göre; "2.006 erkek, 2.319 kadın olmak üzere 4.325 kişinin ikamet ettiği Kuzguncuk'ta, 4.267 Müslüman, 52 Hristiyan ve 8 Musevi ikamet etmektedir. 1.397 kişi üniversite, 92 kişi yüksek lisans mezunudur. 923 kişi lise, 405 kişi ortaokul, 982 kişi ilkokul mezunudur. 274 kişinin okuryazar olduğu, 12 kişinin ise bu konuda açıklayıcı bir kaydı bulunmadığı görülmektedir."[109]

Semtin eşine az rastlanan zenginliği yapılan her araştırmada dile getirilmiştir. "Camisi ile kilisesi yan yana, Rum Ortodoks Kilisesi ile Havrası arka arkaya ve Sinagogu ile bir diğer kilisesi aynı sırada olan farklı dine mensup insanların barış içinde yaşadığı bir semttir."[110]

"Burada Rumların Aya Pantelemion Kilisesi, Ayazması ve Kalketon (Kadıköy) metropolitinin makamı vardır. Zengin Yahudilere at olan evlerin çoğu sahildedir. İç tarafta Yahudi ve Rumlar oturur, yamaçlarda da Yahudi Mezarlığı vardır. Yahudiler, Kuzguncuk'u Kudüs toprağına bitişik saydıklarından burasını çok makbul addederler ve ölülerini bu mezarlığa defnetmeyi tercih ederler. Bundan dolayı, mezarlık çok geniş bir yer kaplamaktadır. Bütün Yahudilerin reisi olan Hahambaşı Vekili'nin makamı da buradadır." diyerek semtin demografik yapısını tanımlayan semt sakini ve mimar Cengiz Bektaş devamında şu açıklamayı eklemiştir; "Kuzguncuk Caddesi üzerindeki bu evi ben onardım. Dünya Hahambaşı Vekili'nin seçimi de burada yapılıyormuş."[111]

"Yapının yerinde Bizans devrinden beri bir kilisenin var olduğu bildirilmektedir. 1587 yıllarında inşa edilen kilise 1831'de yangın geçirmiş, 1836-37'de tekrar inşa edilmiştir. Ardından 1872'de ikinci kez yanmış ve 1890-1892 yıllarında Kuzguncuk Rum Cemaati tarafından yenilenmiştir. Kuzeybatıda yer alan kitabede 1890 yılında mimar Nikolaos Zikuv tarafından restore edildiği yazmaktadır."[112] Üç katlı çan kulesi ile Ayios

[108]Gülsoy, s.25.
[109]Mahalle muhtarından edinilen bilgi, Kişisel Görüşme.
[110]Gökhan, s.70.
[111]Bektaş**, Kuzguncuk**, s.18-19.
[112] Ertuğrul, s.164.

Pantelemion Rum Ortodoks Kilisesi'nin daima bakımlı olan bahçesindeki güller semte görsel bir katkı sunmaktadır. Kilise İcadiye Caddesi'nden yukarı doğru giderken sağ taraftadır ve her yıl 27 Temmuz kilisenin ayazma günüdür.

Rum Ortodoks cemaatine ait bir diğer kilise Ayios Yeorgios Rum Ortodoks Kilisesidir. Yapı hakkında kesin bilgi bulunmamakla birlikte anonim bir mimariye sahiptir. Taş duvarları ile Beth Yaakov Sinagog'unun yanında, İcadiye Caddesi'nin sol başındadır. Ancak fiziki şartlarının elverişsiz olması nedeni ile kullanılmamaktadır.

Surp Krior Lusaroviç Ermeni Kilisesi, Kuzguncuk Çarşı Caddesi üzerinde Kuzguncuk Camii'nin yanındadır ve cami ile aralarında sadece bir duvar bulunmaktadır. İstanbul'da kubbesi olan tek ermeni kilisesidir ve 1835'deki yapımına dair şu bilgi aktarılmaktadır: "Beylerbeyi Sarayı'nın yapımına başlanmıştı. Serkis Balyan Kalfa, sabahları işinin başına biraz geç gelirmiş. Sorulunca: "Ben ibadetimi sabah Bağlarbaşı'ndaki kilisede yaparım. Bana uzak olduğu için iş başına geç geliyorum." demiş. Bunun üzerine Sultan Abdülaziz kendisine biraz para verip, "Kuzguncuk'ta bir kilise yaptır da işinin başına erken gel" demiş. Kalfa iki Ermeni'nin de yardımıyla bu kiliseyi yaptırmıştır."[113] Bugün aynı yükseklikte kubbeye sahip olan iki ibadethane Boğaz kenarında varlığını sürdürmektedir.

Kuzguncuk'ta "Aşağı Sinagog" ve "Yukarı Sinagog" olarak adlandırılmakta olan iki sinagog bulunmaktadır. Beth Yaakov Sinagogu'nun diğer adı "Aşağı Sinagog"' ve Kuzguncuk Çarşı Caddesi ve İcadiye Caddesi'nin kesiştiği yerdedir. 1998 yılından günümüze dek Ramazan ayında Kuzguncuklulara iftar vermektedir ve Musevi Sinagogu'nda semt camisinin hocasının okuduğu ezan ile oruç açılmaktadır. Sinagog'un Başkan Yardımcısı Erol Hara verdiği bir röportajda: "22 sene evvel Ramazan'da iftar daveti vermeye başladık. Önce yalnız eş dostu çağırdık. 15-20 kişi ile başlayan bu davet 2014 yılında 260 kişiye ulaştı."[114] Beth Yaakov Sinagog'u büyük bir avlu içindedir ve cemaatin azalması nedeni ile dönemsel olarak hizmet vermektedir. "Yukarı Sinagog" olarak adlandırılan ise Tenekeci Musa Sokak ile Yakup Sokak'ın köşesinde bulunmakta olup "Ben Yakop" adını taşımaktadır. "Kuzguncuklu Yahudilerin 1884'de yaptırdığı "Ben Yakup" adlı Küçük Sinagog "Virane Sinagogu" olarak da mabed, semtte Yahudi

[113]Gökhan, s.71-72.
[114]**Paha Biçilemez İstanbul** 1. Sezon 6. Bölüm Part 1 Videosu, Youtube, (Erişimi:01.05.2018).

nüfusun azalmasından dolayı kapanmıştır. Edmond Benkohen'in yaptığı mali yardım neticesinde onarılarak 22 Haziran 1980'de yeniden ibadete açıldı. Sade bir yapıya sahip olan bu sinagogun giriş kapısı demirden olup etrafı Marsilya tipi tuğlalarla çevrilidir. Kapının üzerinde ise Süleyman'ın yıldızı altında kitabesi bulunmaktadır."[115] Çoğunlukla kullanılmayan ibadethane yaz aylarında ve dönemsel olarak cemaate açıktır. Beth Yaakov Sinagogu'nun Başkan Yardımcısı Erol Hara verdiği bir röportajda semtin Musevi sakinlerine ait demografik yapısına dair şu bilgileri vermektedir: "İstanbul şehrin içinde bir köy diye adlandırıyorum Kuzguncuk'u. 1920'lerde burada 800 Musevi aile yaşamaktaydı. Göçler nedeniyle iki tane sinagoga gerek duyulacak kadar çok sayıda Musevi'nin yaşadığı Kuzguncuk'ta günümüzde 7-8 aile var burada oturan. Fakat bayramlarda ve Cumartesi günleri 150 kadar cemaatimiz oluyor."[116]

Küçük ve zarif minaresi ile deniz kıyısında, ahşap malzemeden, yalı mimarisine uygun yapılmış olan Üryanizade Camii, Kuzguncuk'un köprüye doğru uzanan uç noktasındadır. Küçük oluşu nedeniyle Üryanizade Mescidi adı ile de anılmaktadır. Zemini taştandır ve altında kayıkhanesi bulunmaktadır. Tahsin Öz "İstanbul Camileri" isimli eserinde: "ll. Abdülhamit'in şeyhül-islamlarından Üryanizade Ömer Efendi tarafından mescid olarak yaptırılmış ahşap bir binadır. Minaresi de ahşap olup şerefesi saçaklıdır."[117] diye yer vermiştir. Minareyi kitabına konu eden bir diğer isim Semavi Eyice'dir: "Boğaz'ın Anadolu yakasında, hemen deniz kıyısında olan bu ahşap minare, son devrin süslü ahşap minarelerinin en zengin ve en ilginç örneklerinden biridir."[118] Üryanizade Camii şirin bir yalıya benzeyen görüntüsü ve ahşap mimarisi ile ve uygulanan periyodik bakımlarla boğazın sert iklimine kafa tutarak varlığını sürdürme çabasındadır.

1952'de halk yardımıyla yapılmış, komşusu Ermeni Kilisesi tarafından 500 TL yardım edilmiş olan Kuzguncuk Camii[119] bazı kaynaklara göre 1955, bazı kaynaklara göre 1952 yılında yapılmıştır. Bir Kuzguncuklu caminin yapımını şu şekilde nakletmektedir: "Burada 1955 senesine kadar cami yoktu. 1955 yılında cami açıldı. Çünkü yaşayan

[115]Üsküdar Belediyesi, **Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi**, 1. Basım, İstanbul: Üsküdar Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları, 2013, s.264.
[116]**Paha Biçilemez İstanbul** 1. Sezon 6. Bölüm Part 1 Videosu, Youtube, (Erişim:01.05.2018).
[117]Tahsin Öz, **İstanbul Camileri**, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,1.Basım, 1965, s.43.
[118]Semavi Eyice**, İstanbul Minareleri**, İstanbul: Türk Sanatı Tarihi Araştırmaları ve İncelemeleri, 1963, s.83.
[119]Bektaş, **Kuzguncuk**, s.44.

Müslüman adedi çok düşüktü. Beylerbeyi'ne giderlerdi. Üsküdar'a giderlerdi, yukarı camiye çıkarlardı. 1955'te bir Yahudi yöneticimiz, buranın sonra başkanı oldu. Bay Nisim Albala. Onun teşvikiyle, burada bir cami yapıldı. İlk parayı, dedi ki Müslümanlara, "Alın 1.000 TL" o zamanın parasıyla. Zannediyorum, kesin olmamakla birlikte, o arsa da bizimdi."[120] Bu olay dünyada eşine az rastlanır türdendir. Cengiz Bektaş bu olağanüstü ilişkiyi kitabında şu şekilde anlatmaktadır: "Uzaktan bakıldığında caminin kubbesiyle ötekilerin çatıları bir hizada, minare ile çan kulesi birbirine bitişmiş gibi görünür. Hiçbirini ötekinden ayırt edemezsiniz. Akşam ya da sabah duasının çanlarıyla ezan sesi de zaman zaman birbirine karışıyor olmalı. İmam ile papaz ya da haham çarşıda karşılaştıklarında selamlaştıkları gibi akşamları imam ile papazın birbirine bitişik tapınaklarının önündeki gölgelikte oturarak sohbete daldıkları da olur."[121]

Buket Uzuner "Kumral Ada Mavi Tuna" isimli kitabında, semtin sahip olduğu çeşitliliği başkahramanın ağzından şu cümlelerle anlatmıştır: "O zamanlar Yahudi, Ermeni ve Rumlar Kuzguncuk'un yerlileri sayılırmış. Müslüman ve Türk aileleri azınlıkta da olsa bir arada kaç-göç olmadan yaşar, birbiriyle evlenebilirlermiş. Bir Müslüman ile evlenen gayrimüslim genellikle din değiştirir ama Kuzguncuk'a ait sayılan ortak kültürü bozmadan sürdürebilirmiş. Daha varlıklı ve okumuş olanlar Ortaköy'e rağbet ederken bizim Kuzguncuk o yıllarda yine orta hallerin semtiymiş. Nüfusunun çeşitliliği ve coğrafyası açısından hoşgörü ve iyi komşuluğunda böylesine açık yaşanabildiği çok az İstanbul semti vardır. Ve bütün Kuzguncuklular gibi ben de buna yürekten inanır, gurur duyarım."[122]

Çok dinli yapıya sahip olan Kuzguncuk 1930'lardan itibaren başlayan 1950'lerde yoğunlaşan Karadeniz'den gelen göç "eski" Kuzguncuk'un demografik yapısını ciddi anlamda değişikliğe uğratmıştır. Zaman içerisinde hemşeri anlayışı ile göçün boyutları genişlemiştir.

[120]Güven, s.185.
[121]Cengiz, s.47.
[122]Buket Uzuner, **Kumar Ada Mavi Tuna**, 12. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 1997, s.36.

İsrail devletinin kurulması, 6-7 Eylül olayları, Varlık Vergisi ve Kıbrıs Barış Harekâtı nedeni ile Kuzguncuk'tan İstanbul'un çeşitli semtlerine, Yunanistan'a ve İsrail'e göç eden gayrimüslimlerin yerini Anadolu'dan gelenler almıştır. Böylece Kuzguncuk ortamını oluşturan aktörlerin pek çoğu gitmiştir.

Gayrimüslimlerin sayısının yok denecek kadar az olduğu günümüzdeki nüfus yapısı ile gündelik yaşamda birlikte yaşama pratiği pek kalmamıştır. Bu durumu Musevi bir Kuzguncuklu şöyle dile getirmektedir: "Kuzguncuk'un en keyifli olduğu zaman, o kalabalığın, o insanların olduğu zamandı. Şimdi aşağı iniyorsun, buradan aşağı iniyorsun, ben biraz güler yüzlüyüm, konuşkanım, ama kim görürse; "Nasılsın, iyi misin, ne yapıyorsun?" konuşuyorum aşağı gidene kadar. O da güzel bir şey. Musevi göremiyorsun. Komşularım çok iyi, komşularım hep Müslüman. Yok, Musevi yok. Yok kimse. İki çift laf edecek kimsem yok. Özlem… Burada nikâhlar olurdu. Burada kınalar olurdu. Burada nişanlar olurdu. Nerede onlar?"[123] Denilebilir ki; farklılıkların yarattığı zenginlik semtte yaşayanların insan kimliğini besleyerek geliştirmiştir.

1973 yılında I. Köprü'nün kullanıma açılması ile diğer boğaz köylerine nazaran ulaşım seçeneklerinin arasına bir tane daha eklendiğinden Kuzguncuk bir adım öne çıkmıştır. Değişim yaşamaya elverişli hale gelen semt 1980'lerden itibaren; ressam, mimar, şair, yazar, çizer, müzisyen başta olmak üzere sanatın çeşitli dalları ile uğraşanların rağbet ettiği bir adres olmuştur.

2006 yılında Kuzguncuk'ta yapılan bir çalışmada; "katılım sağlayan semtlilerin %48,5'i İstanbul, bu dilimin %26,3'ü Kuzguncuk doğumlu olduğu, %46,4'ünün semtin doğal güzellikleri için tercih ettiği, %64,7'sinin yer ile duygusal bağ içinde olduğu, %80,9'unun yer ile derin bir ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir."[124]

Son yıllarda, eğlence anlayışının değişmesi, basın yayın organları, kitle iletişim araçları ve sosyal medya aracılığı ile bir anlamda semt yeniden keşfedilmiştir. Bu durum sermayeyi semte çekmiş ve önce giriş katları işyerine dönüşen evlerin sonraları tamamı

[123]Güven, s.173.
[124]Ademoğlu, s.207.

işletmelere teslim edilmiştir. Bu durum semtin ikamet alanı olmaktan çıkmasına, yeme içme ve cafe ağırlıklı esnafın rağbet ettiği bir semte dönüşmesine sebep olmuştur. Bu gelişmeye paralel olarak mülk fiyatlarında ve kiralarda büyük bir artış yaşandığı yapılan bir araştırmada şu şekilde ifade edilmiştir: "Çalışma alanını kapsayan Kuzguncuk semtinde de, 1980 sonrasında kent genelinde yaşanan dönüşüm süreci etkisini göstermiştir. Gayrimenkul yatırımcılarının ardından, diğer grupların alana olan talepleri artmıştır. Kuzguncuk, Boğaziçi öngörünüm bölgesinde kaldığı ve sit alanı olduğu için yapılaşma yasağı nedeniyle, talep çevredeki yerleşimlerde yapılaşmayı hızlandırmıştır. Bunun sonucunda ise; Kuzguncuk'ta konut fiyatları artmıştır."[125]

Metin içerisinde zaman zaman yer verilecek olan ve 2017-2018 yıllarında muhtelif tarihlerde muhtar ve semt sakinleri ile gerçekleştirilen görüşmelerde elde edilen bilgilere göre ise aktarılan bu durumda değişiklik olmamıştır.

Günümüzde semtin tarihi nitelikli evlerine olan kiralama ve satın alma taleplerinin ekseriyetle üniversite öğretim üyeleri, mimarlar, sanatçılar ve tarihi dokuyu sevenlerden geldiği yönündedir. Bu bilgiyi destekler bir tespit şöyledir: " Değişen sosyo-ekonomik yapıya paralel olarak, geleneksel mahallelerdeki toplum yapısının da değiştiği ve Kuzguncuk'un giderek artan sayıda sosyal düzeyi yüksek kişilerce yerleşim alanı olarak seçildiği görüşmektedir."[126]

2.3.4.2. Semtin Konuşan Sokakları

Kuzguncuk'ta sokaklar bir balığın kılçıklarının omurgaya bağlanması gibi İcadiye Caddesi'ne bağlanır. Dar ve organik şekilleri ile ana yolun her iki tarafına yayılmışlardır. Ana cadde oldukça hareketli iken dar sokalar daha içe dönüktür. Bu durum sakinleri için gizlilik sağlamaktadır. Semtin sahip olduğu yeşil doku, bitki ve ağaçların kokusu, balkonları şenlendiren çiçeklerin enerjisi ile soğutma etkisi yaparak sıcak yaz günlerini serinletmektedir.

[125]Paker, s.32.
[126]Ramazan Özbek, **Modern ve Geleneksel Yerleşimlerde Konut ve Yakın Çevresindeki Kullanıcı Memnuniyetinin Ataşehir ve Kuzguncuk Örnekleminde Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans, Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü 1998, s.65.

Sokak isimleri itina ile örülmüş bir dantel gibidir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Beş Şehir isimli eserinde Kuzguncuk'u menekşe tarlasına benzetmesinden olacak Menekşebağı Sokak özeldir semt için.[127] Bahçesaray, Bostan, Bağcı, Bamyacı, Ekinci, Güzel Bahar, Hayırlı, Bereketli, Yenigün, Tütsülü, Yapraklı Çınar, Çifte Çınar gibi insanın içini açan sokak isimlerinin yanı sıra, Can Yücel, İnci Çayırlı, Perihan Abla, Baba Nakkaş, Bican Efendi, Aziz Bey, Tomruk Ağası, Bozacı, Limoncu Şakir, Tenekeci Musa, Simitçi Tahir gibi o sokakta vakti ile yaşamış kimselerin isimlerini taşımaktadır.

Boğaz'dan uzaklaştıkça eğim kazanan topografik yapısı ile bu eğim noktalarında merdivenli sokakların oluşmasına neden olmuştur.

İstanbul ahşap evleri nedeniyle sayısız yangına sahne olmuştur. Kuzguncuk da bu durumdan nasibini almış semtlerden birdir. Bu konuda halk arasında yaygın olarak kullanılan şu cümlesine hak vermemek elde değil: " İstanbul'un yangınları olmasa evlerin eşikleri altından olurdu."[128] Yangınların akabinde yaşanan durumu Ayfer Tunç ise şöyle anlatmıştır: "Sık sık yangın çıkar, ayakta kalmış olan ahşap evler bir gece içinde kül olurlardı. Ertesi sabah kömürleşmiş ahşap yığınından hala ince bir duman tüter, çevre mahallelerden yangın yerine bakmaya gelinirdi. Yangının üzerinden bir kaç ay geçtikten sonra, yangın yeri kısmen temizlenir ve böylece çocukların oyun oynaması için uygun bir alan haline gelirdi."[129] Bu genelleme içeren anlatıyı doğrulayan bir başka kaynak ise; çocukluğu Kuzguncuk'ta geçmiş olan Zakire Büyükfırat kitabında şu şekilde almıştır: "Behlül Sokağı'nın hemen sağındaki ilk sokağı sapalım. Menteş Sokak'a adım atıyoruz. Bu iki sokağın birleştiği yerde yaşlı Kuzguncukluların anlattığına göre bir okul varmış; Rum Okulu. Çok çok seneler önce çıkan büyük bir yangın yanmış. Harabelerinde çocukluğumun en güzel oyunlarını oynadım. Yanık mektep tüm Kuzguncuk çocuklarının en güzel oyun alanlarından biriydi. Yanık mektep harabesi de bitişik evin bahçesinde yayılan yasemin kokuları saklambaç, koşmaca oynarken bize eşlik ederdi."[130] Bahsi geçen yanık mektep günümüzde sokağa adını vermiştir. "Yanık Mektep Sokak" olarak resmiyet kazanmış sokağın adı yaşanan elim bir hadise ile anılara gömülmüş bir yapının kısa tarihi adına gizlenmiştir.

[127]Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi, s.258.
[128]İstanbul'un Yangınları**, http://www.milliyet.com.tr/-magazin-1695854/**, (Erişim: 31.05.2018).
[129]Ayfer Tunç, **Bir Maniniz Yoksa Annemler Size Gelecek**, 12. Basım, İstanbul: Can Yayınları, 2017, s.5-26.
[130]Büyükfırat, s.53.

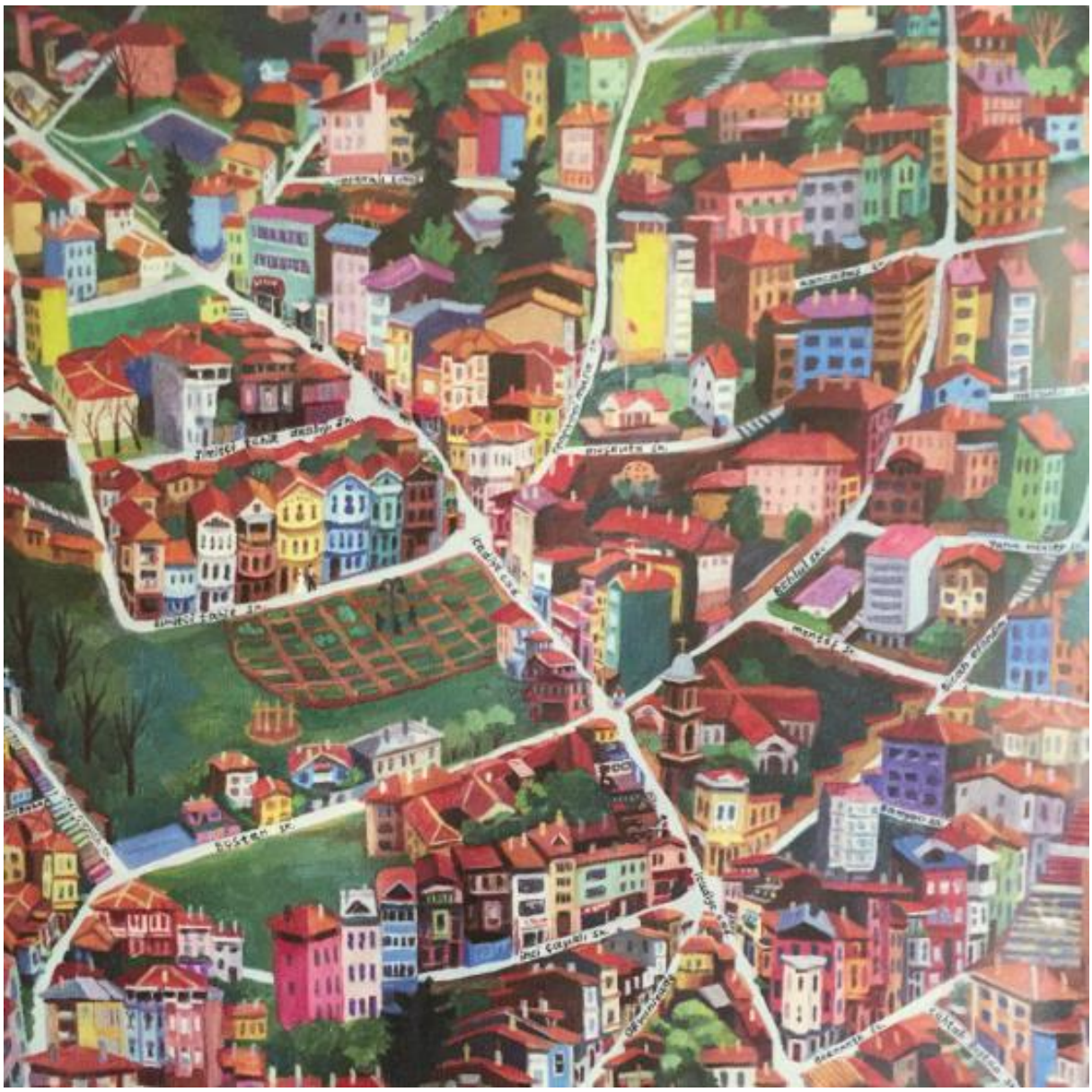

Harita 6.Ressam Lesya Demchenko Suluboya Kuzguncuk Haritası 2017.
Kaynak: Necla Dursun Arşivi.

Yakup Sokak'ta Ben Yakop Sinagogu'nu görmek semte has bir ayrıcalıktır. Diğer ayrıcalıklı bir örnek ise; semtin var olmuş iki bostanından birini ayırt etmek için kullanılan bulunduğu sokağın adının Tahtalı Bostan Sokak'tır.

Zaman içerisinde sokaklar başka görevler üstlenmiştir. Bir başka örnek; "Üsküdar'dan Bereketli Madeni'ne görevli olarak gönderilen tatarların ikamet yeri olduğundan"[131] Bereketli Sokak sokaktır. Biraz düz gittikten sonra aniden dikleşip merdiven olduğundan yıllarca açık hava tiyatrosu olarak kullanılmış, birçok çocuğu tiyatro ile tanıştırmıştır.

[131]Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi, s.250.

Oyun bittikten sonra evlerine gitmek istemeyen çocuklar olduğu gibi ertesi gün akşam gerçekleşecek gösteriyi sabah saatinden itibaren basamaklarda yerini alarak bekleyen çocuklar olmuştur. Bereketli Sokak'ı özel kılan merdivenlerinin tiyatro olması değildir. Sokağın girişinde geniş gövdeli, görmüş geçirmiş yaşlı çınar; semte ve semtliye ait duyuruların asıldığı bir ilan panosunu misafir etmektedir. İsteyen herkesin ilan asabildiği bu ilan panosunda muhtarlığın, mevlidi olanın, cenazesi olanın, kedisi kaybolanın duyurularını görmek mümkündür.

Sokakların güzelliği, semte ilk girdiğiniz anda kendini göstermekte ve fotoğraf çekmeyi sevenleri mutlu edecek sürprizler barındırmaktadır. Renkli şirin evlerin çok olduğu Kuzguncuk'ta, her köşe başında gelin-damat fotoğraf çekimi yapılmakta olduğunu görmek mümkündür. Evlerin sahipleri bu durumdan bunalmış olduklarından birçok evin kapısına "Ticari amaçlı gelin-damat fotoğrafı çekimi yasaktır. Aksi takdirde hukuksal işlem başlatılacaktır." notu iliştirmişlerdir.

2.3.4.3. Semtin Konut Yapıları

İnsanlar ve yapıların kültüre ve tarihi dokuya sahip çıkan en önemli etkenler olduğu tartışmasızdır. Kuzguncuk insan ölçeğinde korunmuş bir yerleşimdir.

Büyük şehrin karmaşası ve hareketi buraya hiç uğramamış gibidir. Zarif yalıları, köşkleri ve evleri gelenleri vakur halleriyle süzer gibidir. İnsan bileşimi ve toplumsal yaşamdaki ayrıcalıklı yeri mimari yapıda da kendisini göstermektedir. Semtin evrensel ve toplumsal değerlere sahip yapıları kültür varlığı niteliğindedir. Pembe Yalı gibi anıtsal nitelikteki yapıların yanı sıra sivil mimariye ait örnekler kültürel bir çevre oluşturmaktadır.

Semtteki evlerin yenilenmesinde büyük emeği olan mimar ve semt sakini Cengiz Bektaş Amy Mills'in "Hafızanın Sokakları" isimli kitabında mahalle hayatı ve aidiyet duygusuna vurgu yapılarak anlatılmıştır. "Kuzguncuk'ta tarihsel yenilenme ve restorasyon çalışmalarının kişisel sorumluluğu, 2002 Ağa Han Mimarlık Ödülü sahibi olan, uluslararası üne sahip Mimar Cengiz Bektaş'a aittir. Cengiz Bektaş'a göre, mahalle hayatı ve mahalle mekânları karşılıklı olarak bağlantılıdır ve iç içe geçmiştir. Bektaş Kuzguncuk'ta yerel mahalle hayatında bir cemaat ve aidiyet hissi yaratmak için özel

hedeflere ulaşmasını sağlayacak bir araç olarak tarihsel yenileme yolunu seçmiştir. "[132] Alıntıda "tarihsel yenileme" olarak nitelenen bu durum, semte eski soyluluğunu geri verme çabası olarak da adlandırılabilir.

Semtteki mimari yapıya göz atıldığında; günümüze dek geçirdiği sayısız yangından sıyrılarak ayakta kalabilen ve 19.yy'ın ikinci yarısıyla 20.yy'ın başına tarihlenen sıra evler, tek evler, köşkler ve son dönemde inşa edilmiş apartmanlardan oluşmaktadır.

Sıra ev özelliği taşıyan birbiri ile bitişik inşa edilmiş, orta sınıfa ait evlerin 2-3-4 katlı olduğu görülür. Semt su bakımından zengin olduğundan hemen her evin su kuyusu bulunmaktadır. Semtte yaşanan yangınlardan sonra, eski yolların genişletilmesi, açılacak yeni yolların varlığı yapı adalarında değişime sebep olmuştur. Bu çalışma ile çıkmaz sokakların oluşmamasına özen gösterilmiş olup, artan nüfus sebebiyle küçük olan semtin yüzölçümüne daha çok yerleşim sığdırmak amacıyla parselasyon işleminde yeni parseller ufak tutulmuştur. Böylece dar cepheli ve bitişik nizam evler inşa edilmek durumunda kalınmıştır. Evlerin cephelerini balkon ve cumbalar süslemekte olup giriş katları genelde kâgirdir. İnce, uzun, dikdörtgen biçimde olan sıra evlerin bahçeye bakan iki tarafında odalar bulunmaktadır. İçinde yaşayana göre yapılarda bazı özellikleri öne çıkar. Örneğin, Hıristiyan evlerinde banyo bulunmaz çünkü hamama gitmeyi tercih etmektedirler. El değiştirerek Müslümanların mülkiyetine geçen Hıristiyan evlerine ilk iş olarak banyo ilave edilmiştir. Türk ve Ermeni evlerinin ahşap ağırlıklı, Yahudi evleri taş, Rum evlerinin ise üst katları ahşap kaplamadır.

Bir vadiye konumlanmış olan semtin iki yamacında evler basamak basamak yerleşmiş ve hepsinin yüzü vadiye bakar durumdadır. İnşa edilen her yeni ev öncekilerin görüş alanını kapatmayacak biçimde konumlandığından göz hakkı paylaşımı insancadır.

Evlerin renkleri, yapı dokusunda önemli bir yere sahiptir. Pastel tonların ve aşı boyasının tercih edildiği evler günümüzde de rengârenktir. Son yıllarda inşa edilen yapılarda beton ve tuğla kullanımı yaygındır. Semtin mimari özellikleri başlı başına bir çalışma konusu olma potansiyeli barındırmasına rağmen bu çalışmanın ilgi alanı dışında kaldığından belli başlı özelliklerine yer verilmiştir.

[132]Amy Mills, **Hafızanın Sokakları**, 1 Basım, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2014, s.124-125.

2.3.4.3.1. Semtin Mekânlarından Bir Seçki

2.3.4.3.1.1. Kuzguncuk İskelesi

İskele, 1865-1866'da çıkan ve Kuzguncuk'ta da büyük zarara yol açan yangından sonra Belediyenin Kuzguncuk'u düzenlemesi esnasında Şirket-i Hayriye tarafından Ali Talat Bey'e yaptırılmıştır. Günümüzde Mimar Sinan mezarının yanında, bu büyük usta ile yan yana yatan[133] Beşiktaş İskelesinin de mimarı olan Ali Talat Bey, Kuzguncuk İskelesi'nde ağırlıklı olarak çini kullanmıştır. Yaptırılan iskele semtin deniz ulaşımını kolaylaştırmış ve bu kolaylık sayesinde semt ulaşım açısından öne çıkmıştır.

"1282 (1865) de çıkan bir yangın Kuzguncuk'u harab etti. Bu yangında 500 dükkân yanmıştır. Sonra belediye Kuzguncuk'un çarşısını tanzim etti. Şirket-i Hayriye de (1904) bir iskele kurdu."[134] Semtin oturma odası olarak nitelenebilecek deniz kenarındaki küçük parkın hemen yanında olan iskele açıldığı günden itibaren yoğun bir şekilde kullanılmıştır. "Vapur seferleri çok sıktı. Vapurun biri iskeledeyken, daha o kalkmadan öbürü gelir, açıkta beklerken düdük çalardı. Günde 65 sefer olurdu. Üç gişe vardı, millet bilet almak için kuyruk olur, kuyruk caddeye kadar uzardı. Akşam vapur geldiğinde de millet kalabalık halde boşalırdı vapurdan. Vapurlar Üsküdar'a uğrayıp oradan Köprü'ye giderdi. Beşiktaş'a gitmek için Üsküdar'a gidilir, orada aktarma olurdu."[135]

Kuzguncukluların hem Anadolu Yakası'ndaki öteki semtlere hem de karşı yakaya bağlantısını sağlayan vapurların yanaştığı Kuzguncuk Vapur İskelesi 19. yüzyıl sonunda 20. yüzyıl başlarında Şirket-i Hayriye tarafından yaptırılmış. Neoklasik tarzda yapılan ahşap iskelenin mimarı Talat Bey. İskele 1865'te çıkan büyük yangında yanmış. Bu kez kâgir ve iki katlı olarak yeniden yapılmış. Yolcu girişinin sağında ve solunda iki dükkân, girişte sol tarafta dar uzun bir hol, memur odaları, gişe ve iki ayrı bekleme salonu var."[136]

---

[133]Haldun Hürel, **İstanbul'u Dinliyorum Gözlerim Açık**, 3. Basım, İstanbul: Kapı Yayınları, 2015, s.834.
[134] Niyazi Ahmet Banoğlu, **Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri**, İstanbul: Selis Yayınları, 2007, s.83.
[135]Cengiz, s.74.
[136]Cengiz, s.73-74-75.

Çiğdem Cengiz'in iskele hakkında verdiği bilgiler bu şekilde olup sefer sayıları azalmış olsa da bu gün kullanılmakta olan iskelenin köprüye olan uzaklığı 2.85 mildir.[137]

2.3.4.3.1.2. İskele Çeşmesi

Kuzguncuk'ta vapur iskelesi yanındaki parkın içinde bir binanın duvarına yapışık olan bir çeşme bulunmaktadır. "İskele Çeşmesi" adı ile anılmaktadır: "İskânın yoğun olduğu iskele çevresindeki eski tarihli yaptıranı belli olmadığı için İskele Çeşmesi adı ile anılan bir çeşme bulunmaktadır."[138] "Mermer söveler arasında kabartma nakışlı bir ayna taşı ile önündeki yuvarlak yalaktan ibaret olan çeşmenin ayna taşının üzerinde kitabesinden 1831 yaptırıldığı anlaşılmaktadır."[139] Kimin tarafından yaptırıldığı bilinmemekle birlikte Ruşen Eşref Ünaydın "Ayrılıklar" kitabında bu çeşme ile ilgili olarak şu bilgiyi vermektedir: "O gün yolumun üstünde dördüncü çeşmeye Kuzguncuk İskelesinin meydanındaki Polis Karakolu yanında tesadüf ettim. Çeşme yol seviyesinden dolayı biraz çukura düşmüş. Musluğundan Yahudi çocukları şamata ile su içiyorlardı. Bu çeşme yaprak tezyinatı ile süslü idi. Yaprakların bir kısmı kanat gibi iki yana yatmış, bir kısmı da stlâktif gibi aşağı doğru sarkık. " Hüveş-şâfi, Ab-ı nâb iç nûş ola subh-ü mesâ, Sahib-ül hayrata idin hayr dûa." beyti mermer yapraklardan çerçevesi olan beyzi bir levha içinde idi. Güya tepesindeki mermer fiyonga ile duvara asılmıştı."[140]

[137] Bektaş, **Kuzguncuk**, s.49.
[138] Paker, s.45.
[139] **İstanbul'un Semtleri Dizisi Kentim İstanbul Projesi Kuzguncuk-3,** İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 2003, s.10.
[140] http://www.suvakfi.org.tr/cesme/**kuzguncuk-iskele-cesmesi**-h-1207-m-1792/1785/ (Erişim: 23.04.2018).

Fotoğraf 1.Kuzguncuk İskele Çeşmesi.
Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

2.3.4.3.1.3. Fethi Ahmet Paşa Yalısı

Fethi Ahmet Paşa Yalısı, Üsküdar'dan Kuzguncuk'a doğru giderken solda bulunan, Sultan Abdülmecid'in ablası Atiye Sultan ile evli olan Fethi Ahmet Paşa'nın yalısıdır. Sonraki sahiplerinden milletvekili Şevket Mocan'ın pembe renge boyatması ile "Pembe Yalı" ismi ile anılan yalı birinci derece tarihi eser niteliği taşımaktadır. 18. yüzyılda inşa edilmiş olan mimari anlamda anıtsal niteliğe sahip yalının sahibi Fethi Ahmet Paşa önemli devlet görevlerinde bulunmuştur. Yalı, 1911 ve 1948 senelerinde İstanbul'u ziyaret eden İsviçreli Mimar Le Corbusier'ı kendine hayran bırakmıştır. Besteci Franz Lizst yalıda kalıp beğenisini ifade eden bir başka ünlüdür. "Taş temeller üzerine yer yer

tuğlaların da kullanıldığı, ahşap bir mimariye sahiptir. Yalı'nın Üsküdar tarafındaki harem dairesi ile uşak odaları 1923 yılında yanmıştır. Günümüze ulaşan selamlık kısmı yangından kurtulmuş ve 1927-1928 yıllarında onarılmıştır. 1936-1938'de yol genişletilmesi çalışmalarında, harem bahçesi köşkü ve esas yalı hamamı belediye tarafından, kuzey bahçesindeki kayıkhanesi ile mutfak binası ise daha önceden sahipleri tarafından yıktırılmıştır."[141] Onarımlar ile bozulmuş olsa da güzellik ve ihtişamını korumakta olan yalının arka tarafında bulunan ve yalı ile aynı adı taşıyan koru bugün halka açıktır ve belediye tarafından işletilmektedir.

2.3.4.3.1.4. Cemil Molla Köşkü

Cemil Molla Köşkü, Kuzguncuk'tan Beylerbeyi'ne doğru giderken sağda bulunmaktadır. 16 odasının tamamı deniz manzaralı ahşap köşk, zarif biçimde yeşillikler ile bütünleşmiştir. 1885 yılında Şeyhülislam Ahmet Esad Efendi'nin torunu ve aynı zamanda II. Abdülhamit'in satranç arkadaşı Mahmut Cemil Efendi için İtalyan mimar Sinyor Alberti tarafından yapılmıştır.[142]

Doğu ve Batı mimarisinin birleştiği köşkte şiir ve musiki gecelerine ev sahipliği yapmıştır. İmparatorluğun ilk telefonuna, özel sinemasına ve fotoğraf stüdyosuna da ev sahipliği yapma özelliği taşımaktadır. Bu özelliklerini sahibinin özel biri olmasından alan yapının sahibi için Salah Birsel "Sergüzeşt-i Nano Bey ve Elmas Boğaziçi" isimli kitabında şöyle bahsetmektedir: "Cemil Bey tambur çalmıyorsa kemençe çalıyordur. Kemençe çalmıyorsa lavta çalıyordur. Lavta çalmıyorsa klarinet çalıyordur. Klarinet çalmıyorsa zurna çalıyordur. Zurna çalmıyorsa ud çalıyordur. Ud çalmıyorsa rübap çalıyordur. Rübap çalmıyorsa, Kafkasya'da geçerakçe acibüşşekil tar çalıyordur. Tar çalmıyorsa yaylı tambur çalıyordur."[143] Ayrıca, İstanbul'da dizel bir jeneratör ile elektrikle aydınlatılan Yıldız Sarayı'ndan sonra aynı teknikle elektrik ile aydınlatılmış ilk mekândır. Bu özelliklerine ek olarak, tavanlarının altın varakları, pencerelerinin vitraylı süslemeleri, mermer hamamının sıcaklığını her zaman koruyabilmesi için zeminden kalorifer sisteminin olması da eklemek gerekir. Müzik ve şiir dolu geçmişi, Doğu-Batı

[141]Topal Saraçoğlu, s.43.
[142]Ertuğrul, s.316.
[143]Salah Birsel, **Sergüzeşt-i Nano Bey ve Elmas Boğaziçi**, 1.Basım, Ankara: İş Bankası Yayınları, 1982, s.253.

sentezli mimari ayrıcalığı, çağının ilerisindeki modernitesi ve konforu ile göz alıcı bir yapıdır. Bu gün bir şirket tarafından satın alınmış ve ofis olarak kullanılmaktadır.

2.3.4.3.1.5. Marko Paşa Köşkü

Babanakkaş Sokak'ta bulunan Marko Paşa Köşkü, 1865 yılında Sultan Abdülaziz tarafından, başhekimliğini yapan Rum asıllı Marko Paşa için inşa ettirilmiştir. Marko Paşa aynı zamanda Kızılay'ın da kurucusudur. Marko Paşa'nın ardından Şefik Pala'nın evi olmuş ve ardından 1935'ten beri Kuzguncuk İlkokulu olarak kullanılmaktadır.

Fotoğraf 2.Marko Paşa Köşkü (Günümüzde: Kuzguncuk İlkokulu).
Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Köşkte eğitim almış semtin çocuklarından Mehmet Ünver "Bir Kuzgun Yaz" isimli kitabında okulunu şu cümleler ile anlatmaktadır: "Bir zamanlar Marko Paşa'nın Konağı olan okulumuzun Boğaziçi'ne bakan bahçesinde, dev çınarlar altında oturmuş bir an önce

senenin son zilinin çalmasını bekliyorduk. Denizden gelen iyot kokulu esintiye karşı yan yana sıralanmış 7 akraba çocuğuyduk."[144]

Marko Paşa Köşkü'nde ilkokul eğitimi alan yazar Gülsüm Cengiz ise şu bilgileri sıralamaktadır: "Yalnız başöğretmen ya da öğretmenler odası değil, ders yaptığımız sınıfların bile denizi gördüğü, Boğaz'a hakim Baba Nakkaş Sokağı'ndaki bu binanın okul değil, bir köşk olarak yaptırıldığını daha sonra öğrendim. Bina 1865'de Sultan Abdülaziz tarafından doktoru Marko Paşa için yaptırılmış, o nedenle Marko Paşa Köşkü olarak anılıyor. Daha sonra Şefik Paşa'nın evi olmuş. 1935'de okul binası olarak kullanılmaya başlanmış, O gün bu gündür, Kuzguncuklu çocukların okulu orası."[145]

Meramın anlatılamadığı durumlarda kullanılan "Anlat derdini Marko Paşa'ya" deyimine adını veren Marko Paşa, 1824-1888 yılları arasında yaşamıştır ve Kuzguncuk Bostanı'nın yanında bulunan Rum Mezarlığında ebedi uykusundadır.

2.3.4.3.1.6. Gazhane

Kuzguncuk Baba Nakkaş Sokak'ta 10 dönümlük arazi içindeki tesis, günümüzde bulunduğu sokağa adını vermiştir. İstanbul Anadolu yakasının ilk sanayi tesisidir ve 1862-1865 yılları arasında Sultan Abdülaziz tarafından Beylerbeyi Sarayı'nın aydınlatılması amacıyla inşa edilmiştir. Maden kömüründen elde edilen gaz ile Beylerbeyi Sarayı için üretim yapan Gazhane 'de üretim fazlası Kuzguncuk'un aydınlatılması için kullanılmıştır.

"Gazhane her ne kadar sarayın aydınlatılması için düşünülmüşse de üretim fazlası çevre köşklere de satılmış, Üsküdar Meydanı, ana caddeleri, camiler, saray tünelleri ve bazı semtler de aydınlatılmıştır."[146] Beylerbeyi Sarayı'na hizmet eden Gazhane 'de iki adet gazometre bulunmaktaymış ve 1940 yılında bölgeye elektrik gelmesi ile işlevini yitirmiştir. Uzun süre metruk halde kalan Gazhane bir dönem mantar üretim çiftliği olarak kullanılmış ve etrafında gecekondu tipi evler türemiştir. Günümüzde metruk hali devam

[144]Mehmet Ünver, **Bir Kuzgun Yaz**, 1.Basım, İstanbul: Yitik Ülke Yayınları, 2016, s.13.
[145]Cengiz, s.29.
[146]Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi s.258.

etmekte olan Gazhane 1992 yılında 49 yıllığına Mülkiyeliler Birliği'ne kiralanmıştır. 3-5 Kasım 2006 tarihlerinde Üsküdar Belediyesi tarafından gerçekleştirilen Üsküdar Sempozyumu Bildirilerinde; "Mülkiyeliler Birliği endüstriyel mirasımızın seçkin bir örneği olan Beylerberi Sarayı aydınlatma tesisi olan Kuzguncuk Gazhanesi'ni restore ederek, hem Mülkiyeliler'i hem İstanbullular'ı, kültürel ve sosyal hizmetler sunabilecek yeni bir tesise kavuşturmak çabası içinde bulunmaktadır."[147] açıklaması ile konu hakkında kamuoyu aydınlatılmıştır.

2.3.4.3.1.7. Dağ Hamamı

Dağ Hamamı, Kuzguncuk'un üst tarafında, İcadiye Hamam Sokak üzerindedir ve dik bir yamaçta konumlanması nedeniyle bu ismi almıştır. Hamamlar şehirleri şekillendiren öğelerden bir tanesidir. "Ayrıca toplanma, eğlenme yerleridir. Sadece temizlik için kullanılan yerler değildir."[148] Kuzguncuk'ta da durum bu şekilde idi.

"Hamam, Nuh Kuyusu'nda sebil ve çeşmesi bulunan Şeyh-ül İslam Arif Hikmet Bey tarafından 1854 sonrasında Medine'de inşa ettirdiği kütüphanesine gelir getirmek üzere yaptırdığı bir vakıf eseridir. Hamam üzerinde yapım tarihi ve yaptıranına ilişkin bir kitabe yer almamaktadır."[149] Dağ Hamamı semtli tarafından yoğun bir şekilde kullanılmıştır ve hamamın çevresi sosyal düzeyi yüksek ailelerin tercih ettiği bir yer olma özelliği taşıyordu. "Hahambaşılık evlenme kaydı kütüklerinde meslek haneleri kütükleri de bu görüşü doğrulamaktadır."[150]

Bu bölümde mekâna ilişkin tanımlayıcı bilgiler verilmiştir. İzleyen üçüncü bölümde alan araştırmasını içeren, çalışmanın özgün içerikli kısmına geçilmektedir.

---

[147]Mehmet Mazak(Katılımcı), **Üsküdar Belediyesi 3-5 Kasım 2006 Üsküdar Sempozyumu Bildirileri-1**, İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2007, s.182-183.
[148]Zeynep Tarım Ertuğ, Osmanlı İstanbul'unda Gündelik Hayata Dair İzlenimler, **İstanbul Kent ve Medeniyet**, , Recep Bozdoğan, Nail Yılmaz, Aynur Can (Ed.), 2.Basım, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, 2010, s.107.
[149]Ertuğrul, s.329.
[150]Naim A. Güleryüz(Katılımcı), **Tarih İçinde İstanbul Uluslararası Sempozyumu 14-17.12.2010 Bildirileri**, İstanbul: MTT Yayınları, 2011, s.3126.

3. İSTANBUL'DA ÖZGÜN BİR MEKÂNSAL KESİT: KUZGUNCUK SEMT KÜLTÜRÜNÜN İNCELENMESİ

3.1. Araştırma Yöntemi

Çalışmanın amaçlarına ulaşabilmek için literatür taraması yapılmış, semte ve bağlı olduğu ilçeye ait genel bilgilerin temin edilmesinin ardından niteliksel araştırma tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği benimsenmiştir. Rastlantısal olarak belirlenen sanat ve sanatın muhtelif dalları ile ilişkili 16 katılımcı ile yapılan görüşmelerde yöneltilen sorulara alınan yanıtlar, sözlü tarih olma özelliğini de barındırmaktadır. Katılımcıların semte ait dönemler, önemli buldukları olaylar hakkında verdikleri bilgiler doğrultusunda sözlü tarih yaklaşımından yararlanılmaya çalışılmıştır. Sözlü tarih; yazılı belgelere ek olarak, hayatta olan kişilerin hafızasına dayalı anlatılanları ses kaydı almak sureti ile yazıya dökülerek, gündelik yaşamı tarihe dahil eden bir araştırma yöntemi olduğundan araştırmanın teknik olarak özünü teşkil etmektedir.

Kuzguncuk Mahallesi Muhtarı ve Kuzguncuk Mahallesi'nin bağlı bulunduğu yerel yönetim birimi olan İstanbul Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisi ile yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılara, mahalle muhtarına ve Üsküdar Belediyesi kent yöneticisine açık uçlu soruların yer aldığı, rehberlik görevi üstelenen soru setleri yöneltilmiş, görüşmenin gidişatına göre ek sorulara yer açılmıştır.

3.1.1. Yönteme Ait Ön Çalışma

Önceden hazırlanmış soruların yanıtlanması için katılımcılardan randevu talep edilmiştir. 16 katılımcı ile yüz yüze görüşme sağlanmış ve alınan ses kayıtlarının çözümlenmesi ile veri tabanı oluşturulmuştur. Bir katılımcı geçici ve belirsiz süreli şehir dışında olduğundan elektronik posta ile soruları yanıtlamıştır. Bir katılımcı ise sorulara yazılı olarak yanıt vermeyi tercih etmiştir.

Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış olup en kısa süreli görüşme 18 dakika, en uzun süreli görüşme 2 saat 33 dakika sürmüştür. Araştırmaya ait görüşmelerin toplam süresi 16 saat 54 dakika olarak gerçekleşmiştir. Yapılan görüşmeler dinlenerek yazıya dökülmüş, çözümlenmiş ve senaryolaştırmıştır. Tarihsel süreç ve gündelik hayata ait aktarılan önemli süreç ve olaylar derlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların kişisel dünyalarına ait önemli buldukları olaylar Kuzguncuk ekseninde ele alınarak yer verilmeye çalışılmıştır.

Ekim 2017 ve Mayıs 2018 tarih aralığını içeren zaman diliminde muhtelif tarihlerde gerçekleştirilen görüşmelerin tamamı (Üsküdar Belediyesi kent yöneticisi ile yapılan görüşme dışında) Kuzguncuk'ta gerçekleştirilmiştir.

3.1.2. Görüşme Sorularının Amaç ve Kapsamı

Görüşmelerde yöneltilen sorular yarı yapılandırılmış yöntemin doğası gereği görüşme anında değişiklik arz ederek, o anda gelişen bazı soruları da kapsamış olduğundan eklerde yer verilmemiştir.

Araştırmanın kapsamını oluşturanlar;

-Semt Sakini Sanatkârlar
-Mahalle Muhtarı
-İstanbul Üsküdar Belediyesi'ni Temsil Eden Kent Yöneticisi

olarak 3 ayaklı olacak şekilde kurgulanmıştır.

3.1.2.1. Semt Sakini Sanatçılar

Semt sakini ve sanatçı olmanın yanında birçok kimliği barındıran, rastlantısal olarak belirlenen, birkaçı aynı zamanda Kuzguncuklular Derneği üyesi olan 16 katılımcı ile yapılan derinlemesine niteliksel görüşmelerde önceden belirlenen sorular yöneltilmiştir. Birbirini referans göstermek sureti ile görüşme sağlanabilecek aday katılımcı sayısının 30'u bulmuştur. Kartopu örnekleme metodunun kullanıldığı bu aşamada, araştırmaya katılmaya gönüllü olan aday katılımcıların iş planlarındaki yoğunlukları, seyahatleri ve sağlık problemleri nedeniyle 16 katılımcı ile temas edilebilmiştir. Soruların içeriğini; İstanbul'un önemi, mahallenin tanımı, mahalleli ve şehirli olmanın özellikleri, semtin tarihsel süreci, adı, coğrafi ve mimari özellikleri, komşuluk ilişkileri, semt sakinleri hakkında genel bilgi, semtte yaşamış sanatçılar hakkında bilgi talebi, Kuzguncuk'u gezmeye gelenlerin semte dair algısı konuları oluşturmuştur.

3.1.2.1.1. Katılımcı Kişi Profili Tabloları

Meslek	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Oturulan Evin Türü	İstanbul'daki İkamet süresi	Kuzguncuk'daki İkamet süresi	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi
Avukat-Ressam	65	Erkek	Üniversite	Kuzguncuk'ta apartman dairesi	5	5	19.05.2018	43 dk.
Ressam	58	Erkek	Üniversite	Kuzguncuk sıra evlerinden birinin	15	33	23.01.2018	1 saat 9 dk
Yazar ve oyuncu	47	Erkek	Üniversite	Kuzguncuk sıra evlerinden birinin	26	20	19.01.2018	54 dk
Seramik sanatçısı	60	Kadın	Üniversite	Kuzguncuk'ta apartman dairesi	43	32	19.04.2018	51 dk
Heykeltraş	70	Erkek	Üniversite	Kuzguncuk sıra evlerinden biri	0	36	10.01.2018	18 dk
Ressam-Tablo Restoratörü	30	Kadın	Yüksek Lisans	Kuzguncuk'ta apartman dairesi	10	4	16.04.2018	51 dk
Şair	77	Erkek	Üniversite	Kuzguncuk sıra evlerinden biri	57	24	23.01.2018	1 saat 14 dk
Yazar ve şair	75	Kadın	Üniversite	Kuzguncuk'ta apartman dairesi	75	3	04.12.2017	45 dk
Genel Sanat Yönetmeni	30	Kadın	Yüksek Lisans	Kuzguncuk'ta apartman dairesi	12	4	01.05.2018	57 dk
Yazar	55	Kadın	Doktora	Kuzguncuk'ta apartman dairesi	26	4	10.12.2017	2 saat 33 dk
Sanat Galerisi Yöneticisi	65	Erkek	Lise	Kuzguncuk dışında apartman	65	0	24.10.2017	58 dk
Öğretim Üyesi	53	Kadın	Doçent	Kuzguncuk'ta müstakil bir ev	16	14	16.04.2018	42 dk
Ressam	43	Kadın	Üniversite	Kuzguncuk'ta apartman dairesi	15	11	18.12.2017	mail ile gelen yanıtlar
Ressam	57	Kadın	Üniversite	Kuzguncuk sıra evlerinden biri	28	24	16.01.2018	1 saat 2 dk
Mimar	69	Kadın	Üniversite	Kuzguncuk dışında apartman	69	27	09.04.2018	yazılı olarak gelen yanıtlar
Mimar	64	Erkek	Üniversite	Kuzguncuk'ta müstakil bir ev	38	25	18.04.2018	39 dk

Tablo 1. Katılımcıların Bilgilerine Ait Genel Tablo

	Adet
Akademisyen	1
Avukat+Ressam	1
Genel Sanat Yönetmeni	1
Heykeltıraş	1
Mimar	2
Ressam Tablo Restoratörü	1
Sanat Galerisi Yöneticisi	1
Seramik Sanatçısı	1
Şair	1
Yazar+Oyuncu+Şair	1
Yazar+Şair	2
Ressam	2
Yazar	1

Tablo 2. Katılımcıların Mesleklerine Ait Özet Bilgi

	Kadın	Erkek
30-40 yaş aralığı	2	0
41-50 yaş aralığı	1	1
51-60 yaş aralığı	4	1
61-70 yaş aralığı	2	3
71 ve üstü	1	1

Tablo 3. Katılımcıların Yaşlarına Ait Özet Bilgi

	İstanbul'da oturma süresi	Kuzguncuk'ta oturma süresi
0-5 yıl aralığı	1	5
6-15 yıl aralığı	4	2
16-25 yıl aralığı	1	3
26-35 yıl aralığı	3	4
36-45 yıl aralığı	3	1
46-60 yıl aralığı	1	-
61 ve üstü	3	-

Tablo 4. Katılımcıların İstanbul'da ve Kuzguncuk'ta Oturma Sürelerine Ait Özet Bilgi

*1 katılımcı Kuzguncuk dışında ikamet etmektedir.

	Müstakil Ev	Apartman Dairesi
Kuzguncuk İçi	8	7
Kuzguncuk Dışı	-	1

Tablo 5. Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Türüne Ait Özet Bilgi

3.1.2.2. Yerel Yönetim Birimleri

Kuzguncuk Mahallesi Muhtarı ile gerçekleştirilen görüşmede; semtte yerel yönetimi temsil etmesi nedeniyle semt sakinlerine yöneltilen sorulara ek olarak muhtarlık makamına yönelik, önceden hazırlanmış sorulara yanıt alınmıştır. Katılımcılara yöneltilen sorular mahalle muhtarına da yöneltilmiş olup ek olarak muhtarlık makamına yönelik hazırlanan sorular eklenmiştir. Eklenen soruların içeriğinde; muhtarlık makamına olan genel bakış, yerel yönetimler ile olan ilişkiler, semte ait sorunlar, semtteki sivil toplum kuruluşları hakkında genel bilgi talebi, mahalle sakinleri ile olan ilişkiler, mahallenin geçmişi ve geleceğe yönelik algısı, geleceğe ait planlar-beklentiler, semtin düşünsel ve duygusal manadaki yeri ve önemi ile son olarak iyi bir yönetim için hazırlanacak reçetede nelerin bulunması gerektiği hakkında görüş temin edilmesi amaçlanmıştır.

Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisine özel, önceden hazırlanmış sorular yöneltilmiştir. Sorular ile İstanbul ve önemi, mahallenin tanımı, Kuzguncuk'un sahip olduğu tarihsel doku, coğrafi ve mimari özellikleri dikkate alındığında Üsküdar Belediyesi'nin gözünden semtin algısı, imgelebilirlik düzeyi, semtin mevcut sorunları ve çözümleri hakkında bilgi ve görüş temini, semtte bulunan sivil toplum kuruluşları hakkında bilgi temini ve ilişkilerin muhteviyatı, var ise semtin geleceğine dair belediyenin planları, semtte sanat galerilerinin varlığı ve sanatçıların ikamet adresi olarak semti tercih etme nedenleri ile semtte yaşamış sanatçılar hakkında bilgi talebi, Kuzguncuk Bostanı hakkında güncel bilgi almak hedeflenmiştir.

Tüm taraflara yöneltilen sorular ile semte ait genel bir perspektif yakalanması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra çeşitli disiplinlere ait katılımcıların görüşleri

doğrultusunda çağrışım yüklü, ilham verici bir semt olup olmadığı ve semtten etkilenilerek vücut bulan çeşitli eserlerin semte olan katkısı tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1.3. Veri Toplama Süreci

Görüşmelerin tamamı; rastlantısal olarak belirlenen, aynı zamanda semt sakini olan katılımcılar ile yapılan derinlemesine görüşmeler (ikisi dışında) semtte bulunan evlerinde, atölyelerinde, sanat galerilerinde ve semtte bulunan yeme içme mekânlarında gerçekleştirilmiştir. Mahalle Muhtarı ile semtte bulunan Kuzguncuk Mahallesi Muhtarlığı Makamında, Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisi ile Üsküdar Belediyesi'nde bulunan makamında görüşülmüştür.

3.1.4. Veri Analizi

Senaryolaştırılarak metin haline gelen görüşmeler veri analizine tabi tutulmuştur. Çözümlenen ifadeler, olduğu gibi herhangi bir değişikliğe tabi tutulmadan yer verilmiştir. Görüşme notlarından öne çıkan bazı betimlemeler konu başlıklarını oluşturmuştur. Bu başlıklar altında toparlanan ifadeler araştırmanın bulgu, sonuç ve öneriler bölümüne temel oluşturmaktadır.

3.2. Kuzguncuk Kültüründen Kesitler

Profili verilen sanatkârların Kuzguncuk kültürüne dair kattıkları-geliştirdikleri, Kuzguncuk semt kültürünü oluşturan, değiştiren, biçimlendiren alanlardaki görüşleri, özgün alt başlıklarla odaklanılan konular ekseninde toplanarak "Kuzguncuk Kültüründen Kesitler" bölümünde açıklanmaktadır.

3.2.1. Gündelik Yaşam ve Komşuluk İlişkileri

Çanağı komşuya götür
Kokusu gitmiştir
Selamı var de annemin
Boşaltsın, getir.

Cengiz Bektaş[151]

Tanıdık bildik kimselerden oluşan bir mahalle, bireyin yabancılarla dolu, güvensizlik ve belirsizliklerle dolu kent dünyasında bir yer edinmesine yardımcı olur. Kuzguncuk herkesin birbirini tanıdığı, mahalle kültürünün devam ettiği, süper marketin bulunmadığı ve küçük esnafın hala ayakta kaldığı bir yerleşimdir. Eskinin köyü, şimdinin mahallesi Kuzguncuk'ta; fırın, bakkal, manav, kasap, tuhafiye, kırtasiye, cafe olmak üzere çeşitli esnaf İcadiye Caddesi'nin iki koluna sıralanmıştır.

Semtin geleneksel yapı inşa sistemi, sıra evler şeklinde inşa edilmiş olması ortak kültür ve komşuluk ilişkilerine katkıda bulunmaktadır. Cengiz Bektaş'ın "Çanak" isimli şiirinde devam ettiğinin rahatça anlaşılabileceği komşuluk kavramı, yine Kuzguncuk'tan komşusu yazar Hale Seval tarafından "Cengiz Bektaş ile Kentler Tozunu Toprağını Silkeliyor" isimli makale aynı mısralar ile başlamaktadır. Semtte fiziksel çevre sosyal yaşam ile bütünleşmiştir. Beşeri ve kültürel bileşenler ile duygusal dayanışmayı da beraberinde getiren bu yapı; yardımlaşmayı, semt ile ilgili ortak çıkarları savunma noktasında dışa vurur. Semtte ortak bir kültür ve dilin şekillenmesine sebep olmaktadır. Öyle ki oluşan bu dil, yardımlaşma ve dayanışma içeren durum, semt değiştirmeyle fiziki olarak "komşu "niteliğini yitiren eski semt sakinlerinin eski bağlantılarını devam ettirilmeye çalıştığı görülür. Tezin yazarı semtte beş yıl ikamet etmiş ve taşınmasının üzerinden 13 yıl geçmiş olmasına rağmen eski komşuluk ilişkilerini sürdürme çabası içerisindedir. Bu durum birçok kişide tezahür etmekte olmalı ki Mehmet Gökhan'ın yüksek lisans tezinde yer bulmuştur: "Yıllar önce buradan ayrılmak zorunda kalan Kuzguncukluların yürekleri hala bu semttedir."[152]

[151]Hale Seval, **Cengiz Bektaş ile Kentler Tozunu Silkeliyor**, Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi, Sayı:319, 2916, s.69.
[152]Gökhan, s.66.

"Kentlerin insanı kendi evinde hissettiren öncelikle başkalarıyla paylaşılabilen mekânlar; hele yalnızca bu mekânları değil buradaki olguları da paylaşabiliyorsak o vakit kendimizi daha çok oranın halkından hissederiz. Kahvehanelerde ortam, ışık ve sesler hoşsa, söze dönüşmeyen bir yoldaşlık hissi gelişir."[153] Bu tespit Kuzguncuk'ta sadece kahvehane ile sınırlı kalmayarak semte yayılmış-gelişmiştir. Semtte yaşayanların betimlemelerine de etki eden bu hissi semt sakini Rum bir çiftin "Kuzguncuk için küçük Paris derlerdi."[154] şeklinde tanımlamalarında görmek mümkündür.

Kuzguncuk muhtarı Faik Kaptan'ın Gülsüm Cengiz'e verdiği bilgide; "Karakol 1990'dan sonra kapanmış ve semtin asayiş sorumluluğu Beylerbeyi Karakolu'na bağlanmış, Kuzguncuk'ta fazla hırsızlık ya da başka olaylar olmadığı için Kuzguncuk Karakolu'nu kaldırdılar."[155] demektedir. Ayrıca bu husus Cengiz Bektaş'ın Kuzguncuk isimli eserinde "Kuzguncuk'ta bir de karakol varmış. Bugün yok."[156] cümlesi ile yer bulmuştur.

Bir diğer araştırmada: " Kuzguncuk'ta İcadiye Caddesi'nin karşısında bulunmaktaydı. Yapının konumu ile ilgili olarak eski haritalardan bilgi almaktayız. Kuzguncuk Karakolu bulunabilen eski fotoğrafından anlaşıldığı üzere iki katlı ve dış duvarları kâgir olarak yapılmıştır. Karakolun yapım tarihi ve ne zaman yok olduğu saptanamamıştır."[157] Karakolun kapanmasında, ülkenin yaşadığı karmaşık siyasi ortama rağmen karakolu kapatılan semt olma özelliğini kazanan Kuzguncuk'un huzurlu atmosferi etkili olmuştur.

"Toplumsal ve mekânsal yakınlığın öznesi olan"[158] komşuluk günümüzde nitelik değiştirmiş olsa da yok olmamıştır. Gündelik hayatın değişimi ile paralel biçimde değişim gösteren komşuluk ilişkileri edindiği yeni veçhelerini ihtiva eder. Komşuluk ilişkilerinden bahsetmek nostaljiyi de beraberinde getirmektedir. "Geçmişe duyulan özlem oldukça doğaldır ancak bu durum yaşadığımız anın güzelliklerini görmezden gelmeyi gerektirmez. Anılar sıcaktır, çocukluktur, kendimizi kurduğumuz kişisel tarihimizdir. Bu yüzden anılardaki komşuluğu sevmemiz, özlememiz doğaldır. Yakın ve sıcak komşuluk ilişkilerinin daha modern zaman öncesi zamanlarda karşımıza daha sık çıktığı da bir gerçektir. Ancak bu, onlara günümüzde hiç rastlamayacağımız anlamına

[153]Jale Erzen(Katılımcı), **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat ll Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996**, Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları, 1996, s.186.
[154]Bektaş, **Kuzguncuk**, s.97.
[155]Cengiz, s.53-54-145.
[156]Bektaş, **Kuzguncuk**, s.50.
[157]Ertuğrul, s.383.
[158]Koyuncu, s.11.

gelmez."[159] cümleleri nostalji kavramını komşuluk ve mahallelilik açısından değerlendirmektedir.

Zamanında köy olarak anılan Kuzguncuk'ta komşuluk ise: "Komşu! Bizimkilerden biri gelirse anahtar camdadır. Evet, anahtarlar hep bırakıldıkları yerde kalırdı. Onu oradan yalnızca sahipleri alırdı. Bazen anahtar evde unutulurdu. Ne gam. İsteyen komşumdan bir anahtar, bir açmazsa öbürü mutlaka açardı kapıyı."[160] şeklinde nostaljik biçimde anılmaktadır.

1949 yılında İsrail Devleti kurulduğunda göç eden 76 yaşındaki bir mahalle sakini çocukluğunun Kuzguncuk'unu şu cümle ile anmaktadır:" Bir aile gibi yaşarlardı. Bir melodi gibi yaşarlardı."[161]

Beth Yaakov Sinagogu'nun Başkan Yardımcısı Erol Hara'nın verdiği bir röportajda eski komşuluk ilişkilerini ve günümüzde Kuzguncuk'tan ayrılanların semte olan özlemlerini şöyle anlatmaktadır: "Evlerin kapısında anahtar yoktu, ip vardı. İpi çekip içeri girerlerdi. Çocuklar susadıklarında herhangi bir evden su isterlerdi. Bir cenaze geçtiği vakit herkes ayağa kalkardı, Müslüman olsun, Rum olsun, Yahudi olsun saygı duyarlardı. Böyle iç içe yaşarlardı. Buradan ayrılanlar ibadet için bayramlarda ve Cumartesi günleri buraya gelmektedir. Buranın güzelliğine doyamadıkları için geliyorlar."[162]

Semtliler büyük haz alarak yaşamı paylaşmışlardır. Bu haz insan bileşeninin zenginliği ile beslenmiş, çiçekler ağaçlar önemsenmiş, sokak hayvanları sevilip kollanmıştır. Katılımcı Yazar – A bu konuda fikrini şu şekilde beyan etmektedir: "Özcü bir tutum vardır. Bir kız evlendiğinde semtte kapıya davul zurna geliyor örneğin. Kapalı semtliler doğum, ölüm, düğün gibi oluşumlarda birbirine çok tutkun oluyorlar."[163]

Semtin değerlerinin sokak isimleri ile görünür kılındığını ve sokakların konuştuğunu dile getiren katılımcı Yazar ve Şair – B, bu durumu semtin eskiden boğaz köyü olmasına bağlamaktadır: "Sokak isimleri de semti ele veriyor bence. Küçük bir köyün esnafının isimleri ile anılan bir yer ki köy olduğunun başka bir kanıtı."[164] Semtin köy olduğunun

[159]Koyuncu, s.223.
[160]Büyükfırat, s.54.
[161]Güven, s:170.
[162]**Paha Biçilemez İstanbul** 1. Sezon 6. Bölüm Part 1 Videosu, Youtube, (Erişim:01.05.2018).
[163]Yazar A, Kişisel Görüşme.
[164]Yazar ve Şair B, Kişisel Görüşme.

kanıtını dile getiren bu açıklama, köylerde var olan küçük bir sosyal yapıda doğup gelişmiş olgulardan biri olan komşuluk ilişkilerinin de zeminini oluşturduğu söylenebilir.

3.2.2. Kuzguncuk ve Sivil Toplum

Bireylerin parçası oldukları toplumun istek ve kaygılarını gündeme getirmek, hak ve çıkarlarını korumak, kamuoyu oluşturarak alınan kararlarda etkili ve söz sahibi olmak için demokratik bir anlayış ile hareket etmeleri olan sivil toplum hareketi Kuzguncuk'ta çok önemli bir yere sahiptir.

Semtte bulunan ve şehrin son bostanlarından biri olma özelliğini taşıyan Kuzguncuk Bostanı için mahalle sakinlerinin verdiği mücadele, sivil toplum ve katılımcılık ruhunu temsil eden en önemli hareketlerden biri olmuştur.

Sivil toplum anlayışı semtin çocuklarına da sirayet etmiş durumdadır. Bulundukları çeşitli girişimlerle okullarının onarılmasına katkı sağlamaktadırlar. "Bu gördüğünüz çocuklar, benimki de var içlerinde, plastikten elbiseler yaptık giyindiler, tencere kapaklarıyla, tencerelerle bir bando kurdular. Kuzguncuk çarşısında dolaşıp, para topladılar. Bu paralarla, okullarının tuvaletlerini onardılar."[165]

3.2.2.1. Bostan Yeşil, Aidiyet Duygusu Canlı Kalsın

Geçmişte semt pazarlarının kurulmadığı dönemde İstanbullu sebze meyve ihtiyacını bostanlardan temin etmekte idi. Bostandan kendi elleri ile topladıkları sebze ve meyvelerin tadı ve kokusunun önemli bir yeri vardı. Bostanlar, su rezervi bakımından zengin ve verimli topraklara sahip semtlerde bulunmakta idi. Kuzguncuk semti de bu şanslı semtlerden biri olmuştur.

[165]Cengiz Bektaş(Katılımcı). **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat ll Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996,** Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları, 1996, s:90.

Yedi yüz yıllık bir geçmişe sahip olan bostan 17 dönümdür ve en son Rum asıllı İlya'nın işletmiş olmasından kaynaklı "İlya'nın Bostanı"' adı ile anılmaktadır. Semt sakini İsmail Aksoy anılarına ve düşüncelerine yer verdiği "Benim Kuzguncuk'um" isimli kitabında bostandan nostaljik ifadeler kullanarak bahsetmiştir: "İlya Amca'yı tanımış bir insan olarak bostanda yaşadıklarımı anlatacağım tabii. Yaşları benden büyük olan mahalledeki abilerimizin de anlattıklarını sizlerle paylaşacağım. İlya Amca'nın bostanına girişte sağ tarafta kuyusu vardı. Bostanı kuyudaki suyla sulardı. Annemlerin verdiği siparişleri de orada teslim ederdi. Bütün Kuzguncuklar taze sebzelerini bostandan alırdı. İllya'nın Bostanı'nda yetişen sebze ve meyveleri de Aleko Amca at arabasıyla sokak sokak dolaşarak satardı."[166]

Aleko Amca'dan "Aahh Canım Kuzguncuk" isimli kitabında bahseden diğer bir yazar Nedret Ebcim'dir: "İcadiye Caddesi'nde Rum Aleko, bin yıllık İlya'nın Bostanı'nda topladığı taze sebze meyveleri, Kuzguncuk'un bütün sokaklarını güzel atıyla dolaşarak satarken, Beylerbeyli Osman Efendi ile rekabet yaşıyordu."[167]

Geçmişi geleceğe bağlayan Kuzguncuk'un tarım mirası bostanı son yıllarda yapılaşma girişimi ile karşı karşıya kalmış, semt sakinleri büyük bir dayanışma sergilemiş, "Kuzguncuklular Derneği" olarak bostan için mücadele vermişlerdir. "[168] "Sultan Reşat döneminde Soro ve Dodo ailelerine verilen ve resmi olarak ilk kez 1951 yılında mülkiyet olarak kadastro kayıtlarına giren bostan, bir biçimde 1966'da kısmen, 1977'de ise tamamen Vakıflar'ın mülkiyetine geçirilmiş; 1984 yılına kadar da bostan olarak işletilmeye devam edilmiştir. Kuzguncuk, 1984 yılı Boğaziçi Kanunları ile koruma alanına alınmıştır. Ancak, 1986 yılında 2960 sayılı Boğaziçi Kanunları'na aykırı olmasına rağmen, imar planında değişiklik yapılarak bostan arazisine ilkokul yapma hakkı tanınmıştır. Bu değişikliklerle beraber Kuzguncuk sakinleri bostanda yapılaşmayı durdurmaya yönelik itirazlarını hukuki boyutu da içerecek şekilde dile getirmeye başlamışlardır. Bu süreçte; özel hastane ve özel okul projeleri Kuzguncuk'ta yaşayan halkın benimsememesi üzerine durdurulmuştur."[169] Bostana ait bu kısa tarihçeden sonra denilebilir ki: yaşanan bu aidiyet duygusunun artması ile maddi ögeler ile özdeşleşmiş

[166]İsmail Aksoy, **Benim Kuzguncuk'um**, 1. Basım, İstanbul: İleri Yayınları, 2017, s.35-36.
[167]Nedret Ebcim, **Aahh Canım Kuzguncuk**, 1.Basım, İstanbul: İleri Yayınları, 2014, s.75.
[168]Seda Ademoğlu, Ayşe Beyza Celep, Neşet Kadırgan(Katılımcılar), **Halkın Katılımı ve Çevresel Farkındalık İlişkisi Üzerine Bir İnceleme: Kuzguncuk Bostanı Örneği**, 4.Uluslararası Kentsel ve Çevresel Sorunlar ve Politikalar Kongresi Bildirgeleri 20-22 Ekim 2016, Yusuf Şahin, Oğuzhan Aslantürk, Vildan Armağan (Ed.), İstanbul, 2016, s.206.
[169]Ademoğlu, s.15.

kısaca kentlileşmiş semt sakinlerinin özellikli tutumu, benzer durumlarla karşı karşıya olan diğer semtler için örnek oluşturacak niteliktedir: "Kuzguncuk Mahallesi, geçmiş yıllara ait kültürel yapısından gelen izleri, sınırları içerisindeki Kuzguncuk Bostanı, kendisiyle derin bir ilişki kurmuş olan mahalle sakinleriyle diğer birçok mahalleden ayrılmaktadır. Kuzguncuk Mahallesi, sakinlerinin bostanı korumak için verdikleri mücadele ve bu mücadele sonucunda bostanın varlığıyla ilgili elde ettikleri kazanımlarla, benzer sorunları yaşayan mahallelere örnek oluşturabilmesi açısından da önemlidir."[170]

"Toplumlar ve bireylerin daha demokratik ve yerel halkın daha eğitimli olması, iyi eğitilmiş kentlilerin yönetim politikalarını denetleyici ve gözlemleyici ve özellikle de kendi çevrelerini ve yaşam standartlarını etkileyen konularda kendi görüşlerini ifade edebilmeleri ya da ifade edebilecekleri ortama sahip olmaları beklenir" [171] alıntısında vurgulanan semtin sahip olduğu nitelikli sosyal sermaye, bostanı korumak için birbiri ile adeta kenetlenmiş ve işbirliği içinde eşgüdümlü hareket etmişlerdir. Başka bir araştırmada bu husus şu şekilde yer almıştır: "Kamuoyu çalışması da sisteme eklemlenen araçlardan biridir. Kuzguncuk'un barındırdığı gazeteci, televizyoncu ve aydınlar bu basamağı besleyen kullanıcılar olmuştur. Yapılan irili ufaklı tüm eylemler bu kullanıcılar sayesinde yurt içi ve yurt dışı basında yerini bulur. Bu durum barındırdığı direniş ve katılımcılık ruhu ile bostan sürecinin yalnızca İstanbul'da değil, Türkiye geneline referans teşkil edebilecek önemli bir pozisyona yerleşmesini sağlar."[172]

Bostan ile ilgili 2006 yılında semtte yapılan bir çalışmaya ait anket sorularını yanıtlayan semt sakinlerinin verdiği yanıtların tutarlılığı ve doğruluğu akademik olarak netlik kazanmıştır; "Çalışmaya katılanların % 65,6'sı, diğer şıklar ile karşılaştırıldığında en kapsamlı ve doğru çevre tanımı olan 'İnsanlar, hayvanlar, bitkiler gibi tüm canlıların ve cansız varlıkların birbiriyle etkileşim içinde bulunduğu yer' ifadesini seçmişleridir."[173]

Bostanın kurtulması için düzenlenen birçok eylemde semtin aydın kesiminin aktif rol almasının yanı sıra semtte yaşayan ev hanımları da destek olmuş ve böylece gündelik hayata entegre oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca; imza toplama, ev gezmelerinde

[170]Ademoğlu, s.16.
[171]Dilek Şen Beyazlı, Şinasi Aydemir, Kentlilik Bilinci ve Mekân: Trabzon Örneği, https://**www.researchgate.net**/publication/320740207_Kentlilik_Bilinci_ve_MekanTrabzon_Kenti_Ornegi, (Erişim: 09.05.2018).
[172]Burçin Fatma Tunç**, Çok Sesli Mekânsal Pratiklerde Katılımcılığın Rolü: Kuzguncuk ve Yedikule Bostanları,** Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi, 2015, s.42-43.
[173]Ademoğlu, s.207.

bostanın sohbet konusu edilmesi, semt çarşısı ve pazarında bildiri dağıtılması, çok sayıda mahallelinin katılımı ile düzenlenen piknikte aktif rol almaları ile oluşum güç kazanmıştır. Bostan için düzenlenen pikniği Cengiz Bektaş şöyle anlatmaktadır: "O gün orada olmalıydınız. Kuzguncuklu olan Uğur Yücel'in getirttiği dönerciler, sıraya giren çocuklara yetişemiyorlardı. Bir köşede gitar eşliğinde şarkılar söyleniyor, bir başka alanda akordeonla tangolar yapılıyordu. Belki 400-500 kişiydik. Koca, koskoca bir aileydik... İnsanların haklarını, çevrelerini savunma bilincine ulaşmalarına, kararlara katılma durumuna, demokratik katılıma elbette buralardan varılacaktı. Buna istekli olduklarının küçücük olsa da ne güzel bir kanıtıydı bu piknik."[174]

Kuzguncuk'ta doğmuş olan ünlü oyuncu ve yönetmen Uğur Yücel semtin korunması gereken doğal değerlerini şöyle dile getirmektedir: "Kuzguncuk Boğaz'ın en önemli yerlerinden biridir. Bu alan benim için çok büyük bir anlamlar taşıyor. Buraya bir hastane yapılırsa insanlar sokaklarda dolaşamaz. Buraya eskiden küçük Paris derlerdi. Buranın ağaçlarını, çiçeklerini, kısaca bütün değerlerini korumak gereklidir."[175]

Müzikli ve yemekli piknik organizasyonuna semt sakinleri; şehrin, ülkenin ve dünyanın çeşitli yerlerinden tanıdıklarını, diğer mahalle derneklerini ve medyayı davet etmek sureti ile yaygın şekilde bilinirliğini arttırmayı amaçlamış ve "Bostan yeşil kalsın!" , "Bostan Kuzguncuk halkınındır!" yazılı pankartlar ile dilek ve isteklerini sergilenmişlerdir.

"Kuzguncuk'ta Bostan'ı Bozmayın!" cümlesi ile başlayan bir bildiri yayınlanmıştır. Yazar ve şair B, o tarihlerde semtte ikamet etmiyor ve semtte ikamet etme düşüncesini dahi taşımıyorken kendi tabiri ile "bir takım tesadüfler sonucunda" Bostan Sokak'ta bir stantta kendisini nasıl bulduğunu şöyle dile getirmiştir: "2011 yılında İlya'nın Bostanı için direnişte sokak sergisinde şu anda oturduğum sokağın başında kitap sergisinde bir takım tesadüfler neticesinde misafir edilerek katkıda bulunmuştum. Ve şimdi o sokakta ikamet ediyorum."[176]

Heykeltıraş A bostana yapılmak istenen böbrek ve yanık hastanesine karşı aktif rol aldığı bostan direnişinden bahsederken: "Bostanı kurtarmak için yapılan protestoda kasaptan böbrek alarak protestoya katılmam şöyle gelişti; bostana yanık ve böbrek hastanesi

[174]Bektaş, **Kuzguncuk**, s.246.
[175]Mills, s.156.
[176]Şair ve Yazar B, Kişisel Görüşme.

kurulması düşünülmesinden hareketle kasaptan böbrek alıp bir bayrak çomağının üzerine böbreği şişe geçirir gibi yapıp yerleştirdim. "Hastane istemiyoruz!" dedim, böbreği havaya kaldırıp salladım."[177] diyerek o günleri anlatmaktadır.

Çevirmenlik, gazete kültür sanat eki genel sanat yönetmenliği ve reklam ajansı geçmişi gibi çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Yazar ve Şair A, direnişten sonraki gelişmeleri şöyle özetlemektedir: "Daha sonra sera olarak çalıştırıldı. Hatta sera olarak işletenler bir oturma alanı, küçük bir gölet düzenlediler ve orada şiir okuma etkinliği dahi yapmıştık. Çiçek yetiştirme serasıydı. İmza günleri yapıldı. Türkan Saylan gelmişti hatta bir defasında. Kira yüksek olduğu için sera işleticisi ayrıldı bostandan."[178]

Bu süreç içerisinde bostan yaz akşamlarında yazlık sinema olarak halkın buluştuğu bir mekân olmuştur. Sinema gecelerinin sloganı ise: "Yastığını minderini kap gel!"

2014 yılında bostanın kiralanması için açılan ihaleyi Üsküdar Belediyesi kazandıktan sonra Kuzguncuklular Derneği bostanın varlığını sürdürmesi için dilekçe vermişlerdir. Günümüzde Üsküdar Belediyesi tarafından, bostanın bir kısmı yükseltilmiş sebze yatağı şeklinde düzenlenmiş olup semt sakinlerinin ekim dikim yapabilmesine olanak sağlanmıştır. Yaklaşık 100 adet olan sebze yatakları, rezervin üç katında talep gelmesi nedeni ile kura usulü benimsenerek, herhangi bir bedel talep edilmeksizin semtlinin kullanımına sunulmuştur. Kuzguncuklular Derneği, her kura döneminde tohum yardımı yaparak desteğini sürdürmektedir. Bostanın geri kalan kısmı ise; köy meydanı biçiminde işleyecek forma sokulmuş olup 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları ve Üsküdar Belediyesi Mahalle İftarı organizasyonu gibi özel günlerde kullanılmaktadır. Yürüyüş yolu ile çevrelenen bostanda çocuk oyun alanı, çocuk kum havuzu ve kütüphane ile yeşil çehresini korumakta ve semtin akciğerleri vasfını devam ettirmektedir.

[177]Heykeltıraş A, Kişisel Görüşme.
[178]Yazar ve Şair A, Kişisel Görüşme.

*3.2.2.2. "Kuzguncuk Set Değil Semttir!"**

Başrolünü Zeki Müren ve Belgin Doruk'un paylaştığı, 1963 yılında çekilen "Bahçevan" isimli film; sokaklarında, bostanlarda yetiştirilen sebze meyveyi sırtlarındaki küfelere doldurarak satan bahçıvanların olduğu İstanbul'u gözler önüne sermektedir. Filmin Kız Kulesi manzaralı, Bahçevan Ali'nin hayal kurduğu sahneler Kuzguncuk'taki Fethi Ahmet Paşa Yalısı'nda çekilmiştir. "Zeki Müren'in başrolünü oynadığı, müziğini de yaptığı filmde dolaştığı sokaklar da yabancı değil, âşık olduğu varlıklı genç kızın yaşadığı yalı da… Filmin yalı sahneleri Kuzguncuk'taki Mocan Yalısı'nda çekilmiş".[179]

1963 yılından 1980'li yıllara gelindiğinde semt çeşitli çekimler için tercih edilse de adını tüm Türkiye'ye duyurmasını sağlayan yapım TRT için çekilen "Perihan Abla" dizisi olmuştur. "Perihan Abla dizisinde resmedildiği haliyle Kuzguncuk'un mahalle peyzajı, sahici bir geleneksel mahalle hissi uyandırır, çünkü eksi ahşap evler ve bu evlerin iç mekânları, kamusal ve özel alanın harmanlanması aracılığıyla mahalle hayatını tanımlayan bir şekilde ana caddedeki kamusal mekânlarla birleşirler. Perihan karakteri Osmanlı dönemine ait geleneksel bir ahşap evde yaşar ve Perihan etrafında gelişen mahallenin sorunları ve öyküleri, öncelikle Perihan'ın evinin önündeki sokakta ve mahallenin kamusal alanlarında geçer. Medyanın mahalle atmosferinin en iyi örneği olarak buraya bel bağlaması, şehrin popüler imgeleminde Kuzguncuk'a öncelikli bir yer kazandırmaktadır."[180]

Dizi o kadar izlenir olmuştur ki Türkiye'nin çeşitli yerlerinden semti ve çekimleri izlemeye gelenlerin meraklı tutumları diğer merak edenleri semte çekmiştir. Başkarakter Perihan'ın evinin bulunduğu Ayhan Sokak'ın adının Perihan Abla Sokak olarak değiştirilmesi ile semtin popülerliği artarak devam etmiştir.

Dizi çekimi esnasında ihtiyaç duyulan; marangoz, terzi, muhtelif tesisat işleri gibi zanaatkâr, yeme içme, nakliye, tuhafiye gibi ihtiyaçlar semtten karşılandığından bu durum semte ekonomik bir canlılık katmıştır. Bu duruma bizzat tanıklık etmiş olan Heykeltıraş A durumu şu şekilde özetlemektedir: " Burada çekilmiş birçok dizi ve film

*Semt sakinleri tarafından oluşturulmuş bir slogandır.
[179] Cengiz, s.77.
[180]Mills, s.114-128-131.

var. Bir sokağa ismi dahi verilmiş dizi filmler var. Türk halkının "dizini dövme kızını döv" kültürü ile hala bu gün bile örneğin Adana plakalı araçlar gelip (benim evim adını sokağa veren o dizinin çekildiği evin yanında olduğundan şahit olmaktayım duruma) evin resmini çekmekteler. O diziden nasıl etkilenildiğini düşünün. O dizi Kuzguncuk esnafına çok yaramıştır yalnız. Oranın kasabı kullanıldı kasap para kazandı, oranın manavı kullanıldı manav para kazandı. Oranın terzisine dikiş diktirildi, oranın boyacısına boya yaptırıldı, oranın elektrikçisi vs."[181]

Ancak semtin bilinirliğinin artması ile birçok film, dizi ve reklam çekim ekibinin seçimi haline gelmiştir. "2007'ye gelindiğinde durum değişmişti ve dizi film setleri Kuzguncuk'ta o kadar çoğaldı ki- her hafta 5 farklı dizinin çekimi yapılır hale geldi- mahalle derneği çekimlerin verdiği rahatsızlığa karşı resmi şikâyette bulundu."[182]

Semt sakini Akademisyen A bu durumu şöyle aktarmaktadır: "Kendileri kapalı kutularında malzemelerini getiriyorlar, yiyeceklerini de yanında getiriyorlar ve çöplerini bırakıp gidiyorlardı. Çöpleri uçuşuyordu ortada. Semtli ile hiçbir şekilde iletişim kurmadan gece ve gündüz setlerini kurup işlerini bitirip çekip gidiyorlardı. Saygısızca idi. Bazen torbalarca çöp bıraktıkları oluyordu. O dönem mahalleli bir araya gelerek "Kuzguncuk set değil semttir!" sloganı ile (bu slogan bana aittir) bir hareket başlattık. Birlik beraberlik içinde bu durumu aştık, birlikte yaptık. Onun benim yaptığım bir şey olmadı, birlikte başarıldı. Hepimizin ortak sesi olarak ortaya çıktı bu durum. Bu önemli bir şeydi. Sonrasında muhtar ve belediye ile iletişim halinde olalım istedik ve en azından muhtardan izin alınması gerekiyor diyerek bu tip olayların yaşanmasını azalttık."[183]

Anlatılan bu organize hareketi Heykeltıraş A detayları ile anlatmaktadır: "Bir günlük reklam filmi çekenlerin yakasına yapışıp para istedik ve onlar da bizi arsız, paragöz sandılar. Galiba Cengiz Abi'nin (Bektaş) fikriydi, "Hiç para lafı etmeyelim, okulun çeşmeleri bozuk tamir ettirin, bahçesi bakımsız bahçeye bakım yapılacak, boyası eskidi boya yaptırılacak." Cümlesini söylemek. Okulun eksiklerini söyleyerek çekimlere başlandı. Doğru bir yaklaşım oldu ve bu sayede Marko Paşa'nın evi olan semtin ilkokulu biraz olsun kurtuldu."[184]

[181]Heykeltıraş A, Kişisel Görüşme.
[182]Mills, s.111.
[183]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.
[184]Heykeltıraş A, Kişisel Görüşme.

Mahalle atmosferinin en iyi tasviri olarak Kuzguncuk'un medyada bu denli yer alması, semti şehrin popüler imgeleminde ayrıcalıklı bir konuma getirmiştir. Bu nedenle günümüzde başka illere ait plakalı aracı ile semte gelip, Perihan Abla Sokak'ın nerede olduğunu soran, TV'de gördüğü kadarıyla evi tespit edip önünde fotoğraf çekenleri görmek mümkündür.

3.2.2.3. Kuzguncuk ve Ünlüler

Kuzguncuk yerleşim yeri olarak her dönem çok tercih edilen bir semt olmuştur. Semt köklü ailelerin yanı sıra ünlülerin de tercihi olmuştur. Balyan ailesinin iki mimarı, ünlü ud yapımcısı Onnik Usta, bestekâr Şevki Bey bunlardan birkaçıdır."[185]

Adı bir sokağa verilen İnci Çayırlı TRT Radyosu Türk Sanat Müziği Sanatçısı ve Koro Şefi'dir. Çocukluğunun bir bölümü Kuzguncuk'ta bir yalıda geçmiştir. "Kuzguncuk'un en önemli özelliği, üç dinin bir arada yaşadığı yer oluşudur. Kuzguncuk, hala Boğaz'daki en otantik yerdir. Osmanlı'nın çok derli toplu aileleri yaşardı orada. Rum, Ermeni, Musevi birbirine saygılıydı. Ramazanda onlar bize gelebilir, onların dini bayramlarında da biz onlara gidebilirdik. O bize hamursuzunu getirir, biz de ona Ramazan pidemizi ikram ederdik. Derinde karşılıklı saygı olduğu için Kuzguncuk bu gün bütün o civarın en mühim yeridir."[186] İnci Çayırlı'nın anılarından alınan bu bölümde görüleceği üzere kendi cümleleri ile semtin ayrıcalıklı bir yeri vardır.

Salah Birsel ise İnci Çayırlı'nın semtteki varlığına kitabında şu şekilde yer vermiştir: "O yıllar İnci Çayırlı daha yukarı sokaklarda oturur. Kuzguncuklular geceleri onun evinin balkonundan verdiği konserlerle ciğerlerini şişirerek başka ülkelere uçmaya çabalarlar."[187]

Semti tercih edenlerden biri Nazım Hikmet ve teyzesi Sare Hanımdır. "Yakınlardaki bir yalı da Demokrat Partili Şevket Mocan'ın yalısıydı. Havuzu, mermer heykelleri, tavan

[185]Bektaş**, Kuzguncuk**, s.26-56.
[186]Murat Derin, **Müziğin Güzel Günlerine Yolculuk İnci Çayırlı'nın Anıları**, 1.Basım, İstanbul: Pan Yayınları, 2015, s.40.
[187]Birsel, s.312-313.

süslemeleri ile Kuzguncuk'un en güzel yalılarından olan ve "pembe yalı" diye de bilinen bu yalıda Şevket Mocan, eşi, Nazım Hikmet'in teyzesi Sare Hanım ile otururdu. Sare Hanım, mavi gözlü, seyrek sarı saçlı, naif bir hanımdı."[188]

Sare Teyze'sini görmeye sık sık gelen Nazım Hikmet'in semte olan beğenisini şu mısralar ile görünür kılmıştır:

Beykoz'da oturmalı,
Beykoz'da çalışan adam,
Fakat Kuzguncuk güzel yerdir,
Ve gayet nefis yapar gül reçelini pansiyoncu Madam ve kızı Raşel…

Semtin şairlere ilham veren özelliği Can Yücel'i de çekim alanına almıştır. Adını semtteki bir sokağa veren Can Yücel'in semte olan sevgisini "Ben Kuzguncuk'ta yeşil bir dal buldum, ona tutundum." sözleri ile ifade etmiştir. Can Yücel Datça'ya yerleşmeden önce uzun yıllar ikamet ettiği Hamam Sokak'taki evinden iskeleye kadar esnaf ile selamlaşarak yürür ve müdavimi olduğu Çınaraltı Cafe'ye gider, her zaman oturduğu masaya otururdu. "Can Yücel sahildeki parkın oradaki Çınaraltı'nda Kuzguncuklular ile sohbet ederdi, hatta karşıdan gelen kadınlar sohbete katılırlardı Çınaraltı'nda."[189]

Ressam E'nin, Can Yücel ile olan bir anısı ve hala yaşattığı kalıcı hatırası bulunmaktadır: "Can Yücel'in doktoru O burada yaşarken eşim idi. Üniversite sınavını kazandığımı ve kayıt yaptıracağım bölümün seramik bölümü olduğunu söylediğimde bana dedi ki; "O zaman senin adın bundan sonra "seramine" olsun". Ben de Can Baba'nın uygun bulduğu bu ismi çok severek internetteki adım olarak kullanıyorum. Benim için çok önemli miras niteliğinde bir olgudur bu isim. Gurur duyuyorum bu durumdan."[190]

Ünlülerin ikamet tercihlerini etkileyen önemli faktör ise semte yerleşen Mimar Cengiz Bektaş olmuştur. "Bektaş'ın peşinden oraya taşınıp eski evler restore ettirmeye başlayan sanatçılar, entelektüeller, seçkinler tarafından gerçekleşti. Bektaş kendi sanatçı, mimar ve mühendis çevresinden arkadaşlarını sokağa getirmeye başlamıştı. Mahalle sakini bir sanatçı, bir ev satılığa çıktığında Bektaş'ın bir arkadaşını getirdiğini ve arkadaşının evi

[188]Derin, s:42.
[189]Aksoy, s.126.
[190]Ressam E, Kişisel Görüşme.

satın alacak parası yoksa orada yaşayan sanatçı topluluğunun yardımcı olduğunu anlattı. Dolayısıyla, bugün Üryanizade Sokak'ta yaşayanların çoğu Kuzguncuk'a taşınmadan öncesine dayanan arkadaşlık ve tanıdıklık ilişkileriyle birbiriyle bağlantılılar. Bu restorasyon akımı medyanın ilgisini çekti ve Bektaş tarafından desteklenmiş, böylece Kuzguncuk'un görünürlüğünü ve popülerliğini arttırdı." [191]

Sevim Burak ise bir diğer ünlü semt sakini ve alışılmışın dışında bir edebiyatçıdır. Delikoç Sokak'ta bulunan evi bu gün restore edilmiş ve kapısında küçük bir levha ile evin Sevim Burak'ın çocukluğunun ve gençlik yıllarının geçtiği ev olduğu belirtilmiştir. Yazar o günlerini; "1931'de İstanbul'da doğdum. 21 yaşıma kadar Kuzguncuk'un tepesindeki evimizde babaannem ve büyükbabamla geçirdim. Bu yüzden çocukluğumla büyüklüğüm arasında büyük bir fark yok gibidir. Aile çevremizde, çocuktan çok yaşlı komşular, yaşlı akrabalar bulunduğu için onların arasında, yaşlı bir insan gibi yetiştim. İlkokulu Kuzguncuk'ta okurum."[192] şeklinde anmaktadır.

Çocukluğundaki gözlemleri ve yaşanmışlıkları ile yazdığı kitaplarda semtin zenginliklerinden esinlenmiştir. Bu durumu kendisi şöyle anlatmıştır: "Ben Kuzguncuk'ta yaratılan bir duygular örgüsüyüm. Büyük yalnızlıkların öyküsü. Yaşlılarla arkadaşlık etmek, yalnızlık getirir çocuklara. Çocuk arkadaşım olmadı benim hiç. Arkadaşlarımın topuda muşmulaydı. Babaannem, büyükbabam tümü tılsımlıydı. Hepsini delilikleri vardı. Onların deliliklerinin çok güzel olduğu kanısındayım."[193]

Kuzguncuk'tan ayrıldıktan sonra özellikle yaz aylarında olmak üzere ara ara semtte ikamet eden Sevim Burak, duygusal olarak semtten kopmamıştır: "Bu Salacak'taki eve taşınmadan önce 4 ay Kuzguncuk'taki evde oturduk. O zaman gördüm ki bizim eski Yahudi komşular -annemin ahbapları hala oradalar. Bir kısmını Filistin'de gitmiş biliyordum. Ya gittiler de geri döndüler ya da orada gizlendiler, yıllarca ortaya çıkmadılar da ben göremedim. Bu sefer Kuzguncuk'ta kalışımda her gün ihtiyar bir eskici vardı onu gördüm. Kapının önünden geçti, evi aşağıdaydı, merak ettim, dereye içine gittim. Yeni evler arasında saklanmış eskicinin evini gördüm. Karısını da. Küçücük bir gecekondu - eskiden gecekondu demezdik- Yahudilerin evi derdik. Küçücük ve bahçe içinde olduğunu

[191]Mills, s.124s
[192]İskender Altın**,** İşte Baş işte Gövde İşte Kanatlar Oyununu Çalışırken Keşfettiğim, Sevim Burak'ın Metinlerine Ya da Kendine Bakışımı Oluşturan Notların Arasından Seçilen Veya Yeni Yazılan 24 Not, **Tiyatro Araştırmaları Dergisi**, Sayı:32, 2011/2, s.95.
[193]Birsel, s.270.

ve fakirliği anlatırdı. Zengin Yahudiler daha 20 yıl önce bıraktılar Kuzguncuk'u bu fakir akrabalarına. O gidenleri hatırlamıyorum, ben Kuzguncuk'ta kalanlardan sayıyorum kendimi. Onlar da beni tanıyorlar. Annem öleli 20 yıl oldu, babamın soyu hala ortada. Onlar bana göre "Madam Mari'nin kızı" diyorlar."[194]

Tiyatro oyun yazarı, dramaturg ve yönetmen aynı zamanda semt sakini Güngör Dilmen "Kuzguncuk Türküsü" isimli oyununda semtteki sosyo-kültürel çeşitliliği ve 6-7 Eylül olaylarını konu almıştır. Semt verimli bir bahçe olarak kabul edilecek olursa verilen ürünlerden sadece bir tanesidir bu oyun, yazarın payına düşenlerden.

Semtin çeşitliliği oyunda eski bir tatlı çeşidi olan, rengârenk görüntüsü nedeniyle genellikle çocuklar tarafından tercih edilen, tahta bir çubuğa sarılarak tüketilen macun şekerine benzetilmektedir. "Kuzguncuk Türküsü'nde, macun tablasındaki farklı renklerden oluşmuş macunlar, Rum öğretmen Saranda'ya Kuzguncuk'taki etnik, dinsel ve kültürel mozaiği anlatır. 'Bütün bu renkler beyaza kesilir. Bakın şurada hepimiz renk renk Rumu, Ermenisi, Türkü, Yahudisi, Tanrının eli şöyle fırıl fırıl çevirdi mi bizi ki çeviriyor da aslında. Biz, Rum, Ermeni, Yahudi, Türk olmaktan önce insanızdır.' "[195]

Aynı oyunda İcadiye Caddesi'nde yapılan eğlencelerden oyunun kahramanlarından öğretmen Saranda şöyle bahsetmektedir; "Akşam yine şenlenmeye başlar İcadiye, kızlar oğlanlar için piyasa demektir. Masalar çıkar, sandalyeler atılır kapı önlerine. Her evin en geniş mekânı İcadiye. Kızgın zeytinyağı kokusu sokak aralarında, büber, patlıcan kızartma mevsimiyse."[196]

"Boğaziçi köyümüzün farkında bile olmayan bazı sanatçıların ilgisini buraya çekmişti. Ardından kimi gazeteler de Kuzguncuk'u konu etmiş belki biraz bu nedenle artık yıkılmaya terk edilmiş o şahane evlerin bazıları onarılmıştır."[197] Semtin ünlülerin tercihi

[194]Sevim Burak**, Beni Deliler Anlar**, 1.Basım, İstanbul: Hayy Kitap Yayınları, 2009, s:26-27.
[195]Fatma Keçeli, Güngör Dilmen'in Oyunlarında, Mitolojik Tarihsel ve Fantastik Olanın Kullanımı, s.26, http://**dergiler.ankara.edu.tr**/dergiler/13/181/1431.pdf, (Erişim: 09.05.2018)
[196]Güngör Dilmen, **Toplu Oyunları 5 Kuzguncuk Türküsü**, 1.Basım, İstanbul: Mitos Yayınları, 2000, s.25.
[197]Uzuner, s.35.

olma hususunu Buket Uzuner "Kumral Ada Mavi Tuna" isimli kitabında böyle konu etmiştir.

Ünlü semt sakinlerine Oktay Rifat, yazar Rıfat Ilgaz, oyuncu Uğur Yücel ve Hülya Koçyiğit örnek verilebilir.

"En ünlü mahalle dizilerinden biri, kendisi de Kuzguncuk'ta doğmuş olan ünlü komedyen, aktör ve yönetmen Uğur Yücel'in yapımcılığını üstlendiği İkinci Bahar'dı. Yücel kendi kimliğinin doğduğu mahalleye bağlı olduğunu sık sık yazar ve dile getirir ve Ocak 2002'de Kuzguncuk'taki yerel bir organizasyonda yaptığı bir konuşmada kendisine mahalle çocuğu veya Kuzguncuk'un çocuğu olarak tanımlar. Yücel sözleri şöyle sürdürür: "Bir yabancılaşma yaşıyorum burada, kendi köyümde dışarıdan gelmiş birisi gibi ağırlanmak, bana bu yabancılaşmayı yaşatıyor. Benim için başladığı ve belki de biteceği yerdeyim. Mahalle, semt çocukları hayatın sıcaklığından uzaklaşmıyorlar. Benim için Kuzguncuk bir sinemaydı. Muazzam bir karakterler resitaliydi. Ben buradan çıktım ve buranın insanından beslendim."[198] Uğur Yücel'in bu anlatısı Sevim Burak'ın semte dair söyledikleri ile örtüştüğü ve sanat ile ilgilenenlere nasıl bir kaynak teşkil ettiği açıkça görülebilmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün de yolu bir dönem Kuzguncuk'a, Ali Fuat Cebesoy'un evine düşmüştür. Ali Fuat Cebesoy'un ailesi köklü bir ailedir ve Osmanlı döneminde görev alan pek çok ünlü sadrazam ve nazır bu ailedendir. Şevket Mocan, Nâzım Hikmet, Mehmet Ali Aybar, Zeki Baştımar ve Dündar Baştımar Cebesoy ailesindendir. Bu ailenin semtte bulunan konutuna olan ziyaretleri kitaplarda kendisine yer bulmuştur."1902 Haziranın sonlarında bir gün Atatürk'le Cebesoy Paşa Kuzguncuk'a gelir. İlkin Babanakkaş Yokuşu başındaki İsmail Fazıl Paşa'nın –Cebesoy'un babası- evine uğrarlar, onu orada bulamayınca Boğaz'a vururlar. Dönüşte İsmail Fazıl Paşa onları evde bekliyordur. Elini öpen Mustafa Kemal'e şöyle serzenişte bulunur: "Oğlum burası senin evin sayılır, niçin sık sık gelmiyorsun?" 1904 aralığında Mustafa Kemal, Ali Fuat ile birlikte Harp Akademisini bitirip kurmay yüzbaşı olarak diploma aldığı vakit de Kuzguncuk'taki köşkte yine bir kaç gün görünür. Ata bir süre sonra, 5 Şubat 1905'te de genç Cebesoy'la

[198]Mills, s.130.

Şam'da Beşinci Orduya atandığı vakit de burada bir gece konaklar. O'nun mütareke yıllarında de Kuzguncuk'ta kalmışlığı vardır."[199]

3.2.2.4. Kuzguncuk ve Dr. Minasyan

Kuzguncuk halkının tek bir doktoru varmış bir zamanlar; Dr. Ohannes Minasyan. Ermeni olan Dr. İcadiye Caddesi üzerinde, Bostan'ın karşı köşesindeki evde ikamet eden Dr. Minasyan'ın hem evinde hem de Taksim civarında muayenehanesi mevcutmuş. "Minasyan Kuzguncuk'ta doktorluk yapan bir Ermeni vatandaşımızdı. Taksim'de de ayrı bir muayenehanesi vardı. Taksim'deki yerinde muayene ücreti 50 lira iken Kuzguncuk'ta 20 liraydı. Minasyan Bey'in tüm Kuzguncuk'un aile doktoruydu. Doktoru Minasyan çocukları çok severdi. İlk önce selamlaşmayı onlarla yapar sonra çantasına çikolata çıkarıp verirdi çocuklara. Sağlık kurallarına hatırlatır, bilgiler verirdi. Minasyan Bey Cuma günlerini Müslümanların kutsal bir günü olarak gördüğünden hastalarında ücreti almadığı gibi ilaçları bile bedava verirdi. Doktor Minasyan vefat ettiğinde Hristiyan olduğundan kilisede cenaze töreni düzenlenip, Kuzguncuk Camii'nde de adına sela okunmuştur"[200]

Ebediyete göçeli uzun zaman olmasına rağmen, İcadiye Caddesi üzerindeki Deniz Eczanesi'nin vitrininde Minasyan'ın şırıngaları, ilaç kutuları ve diğer tıbbi malzemeleri bir nevi tarih müzesi gibi sergilenmektedir.

3.2.2.5. Kuzguncuk ve Kurukahveci Mehmet Efendi

Kurukahveci Mehmet Efendi'nin Kuzguncuklu Museviler için ayrıcalıklı bir yeri bulunmaktadır.

"Özellikle Musevilerin yerleşmeyi yeğledikleri bir semt olan Kuzguncuk'ta, bu gayrimüslimlere, mezarlık alanı olarak kullanmaları için arazilerini bağışlayan ünlü Kurukahveci Mehmet Efendi, çok sevilen bir zat olmuştu. Hahambaşı da Kurukahveci'nin

[199]Birsel, s.239-240.
[200]Aksoy, s.73-74.

bu iyiliği karşısında, bütün Musevilerin kahvelerini Mehmet Efendi'den almalarını isteyince, kahvecinin şanı almış yürümüş Kuzguncuk'ta."[201]

3.2.2.6. Kuzguncuk Mekânları

Kuzguncuk'ta, semt kültüründen kesitler yansıtan mekânlar bakımından bir zenginlik söz konusudur. Bu durum mekânlara ait seçki yapmayı zorlaştırdığından; araştırma, gezi, gözlem ve mülakatlar esnasında oluşan kanaat doğrultusunda İsmet Baba Restoran, Nail Kitabevi ve Sahaf ile Kuzguncuk Sanat Tiyatrosu'nun yer alması uygun bulunmuştur.

3.2.2.6.1. İsmet Baba Restoran

Denizin üzerinde ahşap kazıklar üzerine inşa edilmiş İsmet Baba, yılların balık restoranıdır. Dalgaların duvarından eksik olmadığı ve denizin üzerindeki konumu ve enfes manzarası ile 2009 yılında Meryl Streep'i ağırlamıştır[202] ve her daim tam kapasite doludur.

İnci Çayırlı anılarında İsmet Baba Restaurant'a ve semtin yeme içme kültürüne dair bilgileri sıralamıştır: "Kiryako'nun benim hatırladığım yeri, Kuzguncuk'tan İcadiye'ye çıkarken sağ tarafta, şimdi PTT binasının olduğu köşeyi. Sonra aşağı, Halkevi'nin yanına indi, sonra İsmet Baba'nın olduğu yeri tuttu. Kiryako hayatımda tanıdığım en harika meyhanecidir. Meyhane demeye dilim varmıyor, çünkü bütün entelektüeller; hukukçusu, edebiyatçısı, yazarı, öğretmeni, akşam vapurdan çıkınca orada toplanır, bilardosunu oynar, oyununu oynar ve günün bütün olayları orada konuşulup noktalanır ve eve gelinirdi. Olsa olsa bir kadeh de içki içilirdi. Bazen babam eve gecikir, babaannem "git bak bakalım, Kiryako'da mı?" diye beni gönderirdi. Kiryako'nun beni karşılayışını unutamam. Amerikan bar kapısı gibi açılır, karşıda kocaman tezgâh, üzerinde servis yapılır. "Pasamu küçük hanım geldiler" der. Ne zaman Kiryako dense şuram sızlar. Ben çocuk halimle Kiryako'nun bana ikram ettiği mezeleri yerken, orada geçen konuşmaları, devamında gelen merhabalaşmaları, kışın beylerin şapkasını çıkardığını, birbirlerine "Mirim" diye hitaplarını, Kiryako'nun kapıya kadar gelip "güle güle pasamu" dediğini

[201]Hürel, s.832.
[202]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.

gördüm, yaşadım. Orada yediğim mezenin, ciğerin, patlıcanın, böreğin kokusunu hiç unutamam. İçkiyle başım çok hoş olmasa da meze sofrasına bayılırım. Kiryako'nun yemeklerindeki lezzet beni o kadar çekerdi ki babam aransa da ben gideyim isterdim. Oranın maskotu gibi oldum bir ara. Birkaç şey atıştırırdım; babam "haydi bakalım eve" derdi, giderdim. Şairi, bestekârı, romancısı gelir, orada toplanırdı. Orası enteresan bir yerdi."[203]

İsmet Baba Restoranının sahibi Rum Kiryako Varlık Vergisi sebebiyle iflas etmiş ve işyerini kapatmak zorunda kalarak, işletmeyi bir Müslüman Türk olan İsmet Bey'e devretmiştir.[204] Elinin lezzeti dillere destan Rum Kiryako'nun gidişi ile tadına doyulmayan mezeler de semtten gitmişti. Sadece Kuzguncuk'ta değil ülkenin dört bir yanında aynı durumun yaşandığı o günlerde Yozgat'ın bir köyünde yaşananlar yazar Şükrü Erbaş'ın anlatımı ile şu şekilde kayıt altına alınmıştır: "Bir zamanlar 150 hanesi Ermeni, 150 hanesi Türk olan, 300 haneli bir köyüydü Yozgat'ın, doğduğum ve çocukluğumun geçtiği yer. Benim ilkokula gittiğim yıllarda 5-6 hane kalmıştı Ermenilerden. Sonra onlar da gitti ve biz Türkler, bütün el hünerlerini, ustalarını yitirmiş olarak biz bize kaldık."[205]

3.2.2.6.2. Nail Kitabevi ve Sahaf

İcadiye Caddesi'nden Bereketli Sokak'a girişinin sağ başında bulunan Nail Kitabevi sıra dışı mimariye sahip bir binada yer almaktadır.

Eskiden Berber Muzaffer'in dükkânı olan bu binada hizmet veren kitabevinin en alt katında küçük de olsa bir sergi salonu bulunmaktadır ve aktif olarak kullanılmaktadır.

Semtte bulunan sahaf ise bir bakıma efemera özelliği taşıyan objeleri eski basım ve yeni basım kitapları ile satışa sunmaktadır. Bu durumu semtin şansı olarak değerlendiren Ressam B, birbirini tamamlayan unsurlar olarak görmektedir: "Bir kitabevinin varlığı da şans bence. Kitap okumaya önem veren biriyim, kitapçı yoksa yoksul hissediyordum

[203]Derin, s.44-45.
[204]Güven, s.157-158.
[205]Şükrü Erbaş(Katılımcı), **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat ll Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996**, Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları,1996, s.148.

kendimi. Nail kitabevine her hafta uğruyorum örneğin. Kitap çeşidi açısından çok güçlü olmasa da. Sahaf da olması güzel bir şey. Birbirini tamamlayan iki mekân bence."[206]

"Sahafın varlığı önemli. Alışveriş yapılmalı destek olmalıyız. Alışveriş yapmalıyız ki varlığını sürdürmesine yardımcı olalım. Temas etmeliyiz."[207] Yazar ve oyuncu A, alışveriş yapılması sureti ile sahafın var olmasına katkıda bulunulmasın gerektiğini, diyalog kurularak ilişkinin canlı tutulması gerektiğini düşünmektedir.

Kitabevinin açılmasını semtteki değişimin göstergesi olarak gören Yazar A için bu durum semtin işlevselliği ile alakalı olarak, kitabevinin varlığını bir değişim göstergesi olarak kabul etmektedir. "Mesela sahafımızın ve Nail Kitabevinin olması semtteki değişimin en büyük göstergesi bana göre. Nail Kitabevi'nin en alt katı küçük de olsa bir sanat galerisi olması da güzel bir şey. Semte işlevsel olarak baktığınızda, yeni bir semt görüyorsunuz. Çünkü yeni bir kitabevi var. Semtin eski yapısına bakarsanız buranın kaldırabileceği, bir sahaftır. Ya da yarı sahaf yarı kitapçı gibi bir yerdir. Ama kitapçının açılması değişimin, büyük bir değişimin ve yeniliğin göstergesi."[208]

3.2.2.6.3. Kuzguncuk Sanat Tiyatrosu (KUSAT)

Kuzguncuk Sanat Tiyatrosu ilk kurulduğu yıllarda gezici bir tiyatro olarak izleyicisi ile buluşurken, yurt çapındaki turnelerde hep aynı soru ile karşılaşmışlar: "Salonunuz Kuzguncuk'un neresinde?" Dört yıl önce Kuzguncuk 4 katlı sıra evlerinden birini kiralayarak sanatseverlerle buluşan Kuzguncuk Sanat Tiyatrosunun Genel Sanat Yönetmeni tiyatronun geçmişini şöyle anlatmaktadır: "Kuzguncuk'a geldiğimde şunu gördüm, buradan hiç çıkma, bir yere gitme hayatta kalırsın, tüm ihtiyaçlarını görürsün. Kırtasiye, terzi, meyhane, bostan, cami, kilise, sinagog, doktor, pet shop, market, kuaför, beyaz eşya satıcısı, butik, veteriner, restoran, fırın var. Yazlık sinema bile. Ama bir eksik vardı: Tiyatro!"[209] Bu konuda Cengiz Bektaş semte en çok emek verenlerden biridir. Sanata ve sanatçıya bakışını ise şu cümleye sığdırmıştır: "Sanatı cemiyet içinde aktif bir

[206]Ressam B, Kişisel Görüşme.
[207]Yazar ve Oyuncu A, Kişisel Görüşme.
[208]Yazar A, Kişisel Görüşme.
[209]Genel Sanat Yönetmeni A, Kişisel Görüşme.

müessese olarak anlamak, sanatkârı "insan ruhlarının mühendisi" olarak görmek demektir."[210]

Geçmişte Bereketli Sokak'ta bulunan merdivenlerin koltuk, sahanlığının sahne olarak kullanılması semtin çocukları için büyük bir deneyim olmuştur. O akşamların ilkinin tanıklarında Cengiz Bektaş o günü kaleme alırken o anları tekrar yaşar gibidir: "Bu akşam Bereketli Sokak'ta merdivenlerde Karagöz! Tacettin Diker tarafından!" (17 ayrı yerden 3 gün uğraşıp izin alabilmiştik) O akşamı yaşamanızı isterdim. Tacettin Diker daha perdesini kurarken, çocuklar merdivenlere dizilmişlerdi bile. Oysa yemekten sonra oynatılacaktı Karagöz. Kandırıp akşam yemeğine getiremediler çocuklarını ana-babalar. Önce Karagöz, sonra kukla oynatma Tacettin Diker. Onun bir yerinde çocuklara hep bir ağızdan "Ali Babanın Bir Çiftliği Var" şarkısını söyletti. Beş yüze yakın çocuk inlettiler ortalığı. Bir de düzenli. Analar babalar da söyleyeceklerdi utanmasalar. Yaşlı başlı Yüksel yanaştı yanıma "Cengiz Abi, ben istersen Zenne rolüne çıkarım bir dahaki gösteride" dedi. Büyükler çocuklarından daha heyecanlıydılar. İşte akşam gösterinin sonuna doğru Kurtuluş geldi yanıma. (unuttum 12-13 yaşlarında mıydı o günlerde)"[211]

"Bereketli Sokak'taki açık hava tiyatrosu devam etse idi gelenek olsa idi, merdivenler değerlendirilebilirdi. Salon olmayan bir şehirdeyiz ve bu imkân çok iyi olurdu. Örneğin KUSAT çok küçük bir alanda sanat sergilemeye çabalıyor."[212]

Günümüzde bu merdivenlerin basamaklarını, katılımcı Akademisyen A'nın boyadığı papatya çiçeği süslemektedir. Ayrıca bu renkli merdivenler fotoğraf çekimi için semti tercih eden gelin ve damatlara doğal fotoğraf stüdyosu olmaktadır. Açık havada sergilenecek etkinlikler için bu merdivenler fırsat niteliğini taşımasına rağmen tekrar hayat bulamamıştır. Bu eksiğini 4 katlı eski bir Kuzguncuk sıra evinde bulunan Kuzguncuk Sanat Tiyatrosu doldurmaya çabalamaktadır.

İcadiye Caddesi Üzerinde sol kolda olan KUSAT'ın bina girişindeki renk cümbüşü, renkli bir dünyaya adım atılacağının habercisi gibidir. Kukla gösterileri, tiyatro ve pandomim oyunları, konserler sergilenmektedir. Sergilenen etkinliklerin eğitimleri verilmekte olup

[210]Bektaş, **Köpeksiz Köy**, s.36.
[211]Bektaş, **Bir Yerli Olmak**, s.119.
[212]Yazar ve Şair A, Kişisel Görüşme.

her yaştan insana ders alma imkânı veren merkezin bülteni elektronik ortamda dağıtılmaktadır.

3.3. Kuzguncuk Semt Kültürünün Sanatkârlar Gözünden Çözümlemeleri

3.3.1. İnsan Mekân Etkileşimi: Kuzguncuk Örneği

Sosyolojik ve kültürel olarak çok katmanlı bir mekânın okumasında, sahip olduğu farklılıklar dikkati çeker. Mekânların tarihi ve bulunmaktadır ve bu sahiplikleri orada bulunan beşeriyetle anlam kazanır. Mekân enerjisini beşeriyetten alır ve bu enerji mekânın her noktasına yansır. Geçmişi geleceğe bağlayan kendine özgü mimarisinden organik sokak şekillerine, balkonların/bahçelerin semt sakinlerince çiçeklendirilmesinden yapıların boyası için tercih edilen renklere kadar oluşan dinamizm bu etkileşim sayesinde gözle görünür olur Kuzguncuk'ta.

Mekânların kendi içindeki farklılıklarını insan ve zaman kavramlarının etkilediği görülür. Mekânın kattıkları ile donanan insana, yaşamakta olduğu zaman diliminin bilim ve teknolojisi mekânı biçimlendirme olanağı sunar. "Değişen ve dönüşen İstanbul, tarihi ve kültürel dokusuyla bu etkileşime en iyi malzeme oluşturmakta ve tanıklık etmektedir. İlçeler arasında oluşabilecek farklılıkların yanı sıra, aynı ilçe içindeki farklılıklar da İstanbul'un çok katmanlı yapısını gözler önüne sermektedir."[213]

İstanbul için yapılan tespit elbette İstanbul'un en küçük yapı taşı olan mahalleleri için de geçerlidir. İnsanın yaşadığı çevre ile birlikte değişim geçirdiği destekleyici diğer bir ifade ise şöyledir: "Günümüzde, insan ile çevre arasındaki ilişkilerin, birbiri içine girmiş sarmal bir yapıda olduğu; çevrenin tüm koşullarının insan motivasyon ve davranışlarını, insanın da değişen ekonomik ve sosyal normlar doğrultusunda sürekli çevresini değiştirerek etkilemekte olduğu ve insan ile çevresi arasındaki karşılıklı etkileşimden oluşan bir süreç yaşandığı gerçektir."[214] Karşılıklı etkileşim ile yaşanan bu dönüştürme/değişim aynılık üreten bir süreklilik gibi görünse de farklılıklar oluşturur. Üretilen farklılıklar, kültürel ve

[213]Ayşe Şentürer, İstanbul Üzerine Kenti Okumak, **İstanbul Hayal ve Gerçek**, Burcu Özoğuz, Merve Aşkın, Sezgül Karcıoğlu, Aynur Can (Ed.), 1.Basım, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, 2011, s.105.
[214]Elif Başak Varol, **İnsan Çevre Etkileşimi Açısından Kamusal Mekânda Sanatın Rolü**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2004, s.1.

sanatsal yönden zengin bir çeşitliliği de beraberinde getirir. Bu anlamda eskinin Boğaz Köyü yeninin mahallesi Kuzguncuk; kültürel kodları keşfe açık, görünür ve görünmez boyutları ile oldukça veçheli bir yapıya sahiptir.

İnsan kentte bir anlamda evinde gibi yaşamaktadır. Banka memuru ile trafiği, taksi şoförü ile mevsimleri, manavda alışveriş yapan diğer bir müşteri ile yeni bir yemek pişirme tekniğini konuşmak bu olguya örnek verilebilir. Bir cafede renkler, sesler ve kokular hoşsa söze dönüşerek iletişimi mümkün kılar. Ardından sık ziyaret edilen bir yer olma özelliği kazanır ve evindeymiş hissini yaşatan mekânlardan biri olur zamanla. Aynı durum, diğer kentlilerle paylaşıldığında aidiyet hissi ile özgürlük hissini aynı anda yaşatan sokakları evi gibi algılar insan. Mülkiyetine sahip olunmasa da bu duyguların yaşanması insan ve mekân etkileşimini somut hale dönüştürür. Çünkü insan yaşadığı yer ile var olur, bu yer küçük bir parça toprak veya ufak bir ev olabilir. İnsanı insan yapan mekân ne kadar küçük de olsa bulunduğu yer insan için önemlidir. Kurduğu ilişkiler ve çevresi ile olan uyumu insana nitelik kazandırır.

"İyi düzenlenmiş mekânlar, bireylerin davranışlarını olumlu yönde etkileyecek, yaratıcılıklarını geliştirecek en önemli etmenlerin başında gelmektedir. "Mekân", içinde belirli eylemlerin yer aldığı fiziksel çevre parçaları olarak tanımlandığında; kişi-mekân ilişkileri açısından mekânsal yapı içinde çevreyi oluşturan nesneler, biçimiyle, rengiyle o çevrede yaşayan kişiyi uyarıcı, yaşama ritmini belirleyici nitelikler kazanmaktadır. Mekânsal yapı içindeki bu nesnelerin birey üzerindeki etkinliği düşünülürse, toplumsal yaşam alanlarına sanat ögesinin sokulması gereği gündeme gelmelidir. Çocuk oyun bahçelerinden, parklara, caddelere, binalara kısacası günlük hayatın geçtiği mekânlara sanatı götürmek gerekmektedir. Sanatın kent mekânlarına götürülmesi, hem çevreye katkıda bulunacak hem de insanı çevresine karşı daha duyarlı yapacaktır."[215] Dolayısı ile sanatçıların hayal dünyasıyla çevresi ve yaşantısı arasında kanallar açar ve bu kanallardan geçenler ürüne dönüşür. "Kentler de sanatçıları uyarmayı, kışkırtmayı ve düş kurdurmayı daima sürdürecektir."[216]

[215]Özge Öztürk, **Kentsel Kimlik Oluşumunda Güzel Sanatların Yeri: İzmir Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2007, s.46.
[216]Osman Altıntaş, İsa Eliri, Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal alan ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu, **İdil Sanat ve Dil Dergisi**, Sayı:5, 2012, s:71

Bir sanat yapıtının meydana gelmesindeki temel faktörler; eser, sanatçı ve çevredir. Çevreden etkilenen sanatçı bir anlamda çevresinin sentezi olur. Tıpkı Sevim Burak'ın eserlerinde varlığından söz edildiği gibi. "Başka bir gözün dikkat etmediği küçük ayrıntıları görür, yazar, dillendirir. Sanatçılar etraflarında olup biteni herkesin göremediği biçimde yorumlamalarıyla ünlüdür. Bir martının kanadındaki ışık, Kız Kulesi'nin günün çeşitli saatlerindeki görüntüsü, vapurların su üzerinde bıraktığı iz bize yaşadığımız içinde bulunduğumuz hayatı, kültürü, duyguları, etkilenişleri, kendimizi, çevremizi ve hayatın anlamını ve belki de kayda geçemediklerimizi bize gösterir."[217]

Ayrıca sanat kültürün bir parçasıdır, kültüre evrensel olma özelliği kazandırır. En uzak mesafeleri dahi ulaştırır. Sanat, bunu yaparken sanatçının elini ve beynini kullanır.

"Farklılıklar çok olduğunda yeni yorum ve biçimler de beraberinde gelir."[218] Kuzguncuk semti bu anlatılan gibi farklılıkların çok olduğu bir semttir. Seçilmiş bir İstanbul parçası olarak semti anlama, yorumlama ve kentsel kimlik geçit töreni özelliğindedir.

3.3.1.1. İstanbul ve İfade Ettikleri: İstanbul'u Bir Cümleye Sığdırmak

Derinlemesine ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanan katılımcılardan İstanbul'u bir cümleye sığdırmaları istendiğinde çok özel ifadeler ile karşılaşılmıştır. Karşılaşılan özel ifadelerin yanında bir ortak ifade dile gelmiştir, bu ortak ifade "İstanbul bir cümleye sığmaz ki!" olmuştur. Ancak ardından hayranlık kelimeleri ise bezenmiş cümleler ile bir ortak nokta kendiliğinden öne çıkmıştır: "Saf İstanbul Sevgisi." Karmaşıklığına yapılan atıflara rağmen, beğeni, hayranlık ve özlenen bir şehir olduğunu anlatan tanımlardan birkaçı şu şekilde sıralanabilir:

"Şehirlerin şehridir İstanbul."[219]

"Yine de güzelsin! dediğim şehir İstanbul."[220]

[217]Erbay, s.89.
[218]Aynur Can, **İstanbul Kültürü ve Estetiği Ders Notları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yerel Yönetimler Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı, 2016.
[219]Yazar ve Oyuncu A, Kişisel Görüşme.
[220]Ressam ve Tablo Restoratörü D, Kişisel Görüşme.

"İstanbul, bir kentin kokusunu duymak için en güzel yerlerden biri."[221]

"İstanbul hayat öpücüğümdür."[222]

"İstanbul sevdiğim, âşık olduğum kadın gibidir."[223]

"Köylerden oluşan çok büyük bir metropol İstanbul."[224]

"İstanbul; karmaşık, heyecanlı, her an bir atraksiyonu olan şehir."[225]

"Büyük, karışık bir şehir."[226]

"Dönüp dolaşıp özleyerek geleceğim şehir İstanbul."[227]

"Hayallerin ötesinde bir şehirdir, İstanbul "gelecek" demektir."[228]

"Sürpriz yumurta gibi, hediye paketi gibi bir şehir, içinden ne çıkacağı belli olmayan."[229]

"Artık kaçmak istediğim yer."[230]

3.3.1.2. Şehirli miyiz?

Şehirli olmak şehrin sınırlarında yaşamak olarak algılandığında evet İstanbul'da yaşayan herkes şehirli olmaktadır. Ancak şehirde yaşamanın gereklerini yerine getirmek ise konu, durum burada farklı boyutlar kazanmaktadır. Birlikte yaşama pratiğini özümsemiş, kurallara uyan, birbirine saygı duyan insanların şehirli denilebilecek nitelikleri taşıdığı

[221]Yazar A, Kişisel Görüşme.
[222]Yazar ve Şair B, Kişisel Görüşme.
[223]Sanat Galerisi Yöneticisi A, Kişisel Görüşme.
[224]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.
[225]Ressam E, Kişisel Görüşme.
[226]Ressam C, Kişisel Görüşme.
[227]Mimar A, 2018.
[228]Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisi, Kişisel Görüşme.
[229]Genel Sanat Yönetmeni A, Kişisel Görüşme.
[230]Seramik Sanatçısı A, Kişisel Görüşme.

düşünüldüğünde araştırmamıza destek veren katılımcılardan gelen görüşler bu ifadeyi destekler nitelikte olduğu görülür.

Ressam B şehirli olmayı anlatırken: "Gökdelenleri, binaları anlamıyorum şehirli olmaktan. İnsani boyuta sahip, Kuzguncuk gibi semtleri olan bir kültürel ekonomik fırsatları daha organize olan bir hayat diyorum. Bu organizasyonun içindeki insanların uyum içinde olduğu."[231] organize bir hayata vurgu yapılmaktadır burada. Belli bir düzen ve kurallar çerçevesinde hareket etmek ise organizasyonun kusursuz işlemesinin anahtarıdır.

Yazar ve Şair A ise şehre "getirdikleri" penceresinden bakmaktadır: "Benim için şehirli demek o şehrin olanaklarından yararlanmaktır. Nedir bunlar; tiyatro, konser, sergi, klasik müziktir. Daha birçok olanak. Bu olanaklardan faydalanmıyorsam gideyim köyde yaşayayım, burada olmanın ne farkı var ki?"[232] Şehrin kültürel zenginliklerinden faydalanmayı, bu faydalar kişisel faydaya dönüşmüyorsa köyde veya şehirde olmanın bir farkı olmaması bakışı, şehirli olma kavramını yok saymaktadır.

Yazar A ise davranış biçimleri ile tanımlamaktadır şehirli olmayı: "Şehirli olmanın ne büyük özelliği birbirine saygılı olmaktan geçiyor. Çünkü paylaştığınız ortak mekân kısıtlı."[233]

Şehirli olmayı tanımlayan katılımcılar şehirli olup olmadığımız konusunda benzer beyanlarda bulunmuştur.

Ressam ve Tablo Restoratörü: "Şöyle bir baktığımızda hala şehirli bir toplum değiliz."[234] diyerek ardından şehirli bir toplum olmayı seven biri olmadığını dile getirerek şehirli olmanın bir seçim mesesi olduğunun altını çizmektedir.

"Kır hayatı da güzellik katar, tercih meselesi bir durum var burada. Şehirli olmak ayrıcalıklı bir durum değil, nerede yaşarsanız yaşayın siz sizsiniz. Hayatı siz çiçeklendiriyor ve renklendiriyorsunuz."[235] Yazar ve Şair B ise şehirli olmanın ayrıcalıklı

[231]Ressam B, Kişisel Görüşme.
[232]Yazar ve Şair A, Kişisel Görüşme.
[233]Yazar A, Kişisel Görüşme.
[234]Ressam ve Tablo Restoratörü, Kişisel Görüşme.
[235]Yazar ve Şair B, Kişisel Görüşme.

bir durum olmadığını, önemli olanın merkezde benliğin oluşu, bulunulan mekâna değer ve anlam katanın insan olduğunu vurgulamaktadır.

Tüm bu açıklamalara ilaveten yapısal olarak şehirli kavramının olmadığını ifade eden Genel Sanat Yönetmeni A: "Kentli ve köylünün karıştığına inanıyorum. Şehirli diye bir kavram yok artık. Çünkü şehir de yok. Köyler şehrin, şehirler köyün içinde."[236] demektedir.

3.3.1.3. Mahalleli Olmanın Ölçüsü: Selamlaşmak

Mahalle olgusu geçmişten günümüze bilinmektedir. Günlük yaşam koşullarının ağırlaşması ve zamanın hemen herkes için yetersiz kaldığı, geliştirip pekiştiremediği olgulardan biridir mahalle. Bu olguyu gözle görünür halde yaşayan mahalle bulma imkânı pek yoktur günümüzde.

Katılımcıların tespitleri ile mahallenin ne olduğuna, bileşenlerine, gereklerine, ifade şekillerine, olumlu/olumsuz yanlarına dair görüşlerine başvurulduğunda alınan yanıtlardan birkaçı şöyledir:

"Ölçeği bozulmamış, yaşayanların birbirini tanıdığı, karşılaştıklarında selamlaştığı bir alandır."[237]

"Yakın ilişki kurabildiğiniz, göz aşinalığı olan, iyi tanıdığınız veya az tanıdığınız ama herkes ile bir şekilde olunabilen yerin adıdır mahalle."[238]

"Küçük, rengârenk evlerin ve atmosferin olduğu yerdir."[239]

"Güvende ve huzurlu hissettiğim yerdir."[240]

[236]Genel Sanat Yönetmeni A, Kişisel Görüşme.
[237]Mimar A, 2018.
[238]Mimar B, Kişisel Görüşme.
[239]Ressam C, Kişisel Görüşme.
[240]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.

"Elinizdeki pazar filesi ağır ise yardım edilen, herkesin çoluğuna çocuğuna, yaşlısına gencine, açına tokuna, hastasına ve sağlıklısına sahip çıktığı yerdir mahalle."[241]

Bu betimlemelerden anlaşılacağı üzere selamlaşma mahalle olunduğunun en büyük göstergesidir. Yardımlaşma, göz aşinalığının yanı sıra yakınlık kurabileceğini düşündüğünüz kimselerin olması, güven ve huzur vermesi mahalleyi tanımlayan diğer bileşenlerdir. Kuzguncuk'un böyle bir yer olduğu tüm katılımcılar tarafından dile getirilmektedir. Yazar ve oyuncu A bu durumu şöyle dile getirmektedir: "Biraz daha sığınılabilecek, kaçılabilecek, güvende hissettiğim yerdir mahalle. Esnafı tanırsınız, komşularınız vardır. Paranız olmaz esnafta alışveriş yapabilirsiniz mahallede. Bir arkadaşınızı görürsünüz belki ondan para alırsınız. İstanbul'da yaşamak zor olduğundan, mahalle kültürünü seven biriyim ben. Belki de o yapı içinde büyüdüğüm içindir. Büyük binaların olduğu yerlerde yaşamayı tercih etmiyorum. Orada insanların birbirini tanımamasından kaynaklı oluşturulan suni ortak alanlarda mahalle havası oluşmuyor. Mahalledeki doğal ortam ve mahallenin tarihidir bütünleyen. Benim için insani ve tarihsel boyut önemlidir."[242]

İstanbul ölçeğinde bulmanın güç olduğu "merhabalaşma-selamlaşma" istisnasız tüm katılımcıların ifadelerinde yer almış iki kelime olmuştur. Mimar B.'nin ofisi ve evi aynı sokakta olup aralarında sadece üç bina bulunmaktadır. İşe gitmek için kat edeceği mesafe oldukça kısa olmasına rağmen arka sokağı dolaşarak işe gitmektedir. Yolu uzatarak ofise gelişinin sebebini ise mahalleli ve esnaf ile merhabalaşmak olduğunu söylemektedir. [243]

Yazar ve Şair B ise selamlaşma kültürünün İstanbul'un başka bir yerinde bulunmadığını söylemektedir. "Burası kendi halinde sessiz bir köy. Yurt dışında edindiğim bir alışkanlıkla sabah gördüğüm herkese günaydın derim. Bir tek Kuzguncuk'ta karşılığını alırsınız, İstanbul'da başka yerde karşılık alamazsınız. Başka semtlerde size şöyle bir bakarlar ve geçerler. Başını çevirirler. Ama burada bu güzel dileğinizin karşılığını alırsınız. Dilerim hep bu güzellikle gider."[244]

[241]Ressam E, Kişisel Görüşme.
[242]Yazar ev Oyuncu A, Kişisel Görüşme.
[243]Mimar B, Kişisel Görüşme.
[244]Yazar ev Şair B, Kişisel Görüşme.

Mahalle olmanın özelliklerinde herkesin birbirini tanımasını önemli bir referans olarak alan Heykeltıraş A, bir bakıma özlem duyduğu o günleri şu cümleler ile açıklamaktadır: "Herkesin herkesten haberdar olmasıdır. Kızımın 4 yaşına kadar karşı üç evde pijaması vardı. O üç evin anneleri bütün çocuklar bir evde toplanır diğer çocukların anneleri alışverişe gider. Ertesi gün çocuklar diğer eve geçer anneler yine toplanıp banka-okul-evrak işi vb. ne işleri varsa onları görmeye giderdi. Gündüz uykusu gece uykusu hepsini kaldığı evde yaşardı çocuklar. Kızım 4 gün eve gelmezdi bazen, karşı pencereden bana el sallardı o günler." [245]

"Eşofmanın ve cüzdanın ile gidebildiğin yere kadar olan yer mahalledir."[246] diyen semt sakini Akademisyen A'nın mahalle tanımı oldukça sıra dışı ve kayda değerdir.

Üsküdar Belediyesi kent yöneticisi ise mahalleyi gettolara benzeterek İstanbul'da mahalle tanımının özelliğini kaybettiğini savunmaktadır: "Mahalle dediğimizde birbirini tanıyan insanların derdiyle dertlenen, neşesiyle neşelenen bir arada yaşayan insanların olduğu bir toplum anlatılıyor bana göre ama burada böyle bir şey apartmanda bile yok. Dolayısıyla mahalle tanımı artık İstanbul'da özelliğini kaybetti. Sokak tanımı diyebiliriz ya da daraltılmış ya da kendini kapatmış desek daha doğru olur. Bazı sokaklar var giriyorsun dışarıya açık değil. Çıkmaz sokak değil de kendine özgü, içeriye girdiğinde bir şey bulabiliyorsun. Yahudilerin gettoları gibi, aslında kapısı var ama içeride yaşayanlar birbirlerini tanıyor herkes giremiyor. Kiracıyı kendisi belirliyor, satın almayı kendileri belirliyor, geleni gideni kendileri belirliyor. Oto kontrolü olan bir yer dersek belki mahalle olur ama onun dışında mahalle diyemeyiz." [247]

Cengiz Bektaş "Bir Yerli Olmak 2014" isimli kitabında Kuzguncuk'tan satın aldığı eski sıra evini onardıktan sonra semte yerleşmesini ve mahallelinin selamlaşmanın kendisine ne derece mutluluk verdiğini şöyle dile getirmektedir: "Komşularım evlerinin hiç de yabana atılamayacağını anlamışlardı. Kendi evlerinin değerleri kendi gözlerinde artmıştı. Bana da artık "deli" diye bakmıyorlardı. "Akıllı" diye selam bile veriyorlardı. Öyle seviniyordum ki, evimden çıkınca en az 15-20 kişiyle selamlaşınca."[248]

[245]Heykeltıraş A, Kişisel Görüşme.
[246]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.
[247]Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisi, Kişisel Görüşme.
[248]Bektaş, **Bir Yerli Olmak** 2014, s.110.

3.3.1.4. Benim Kuzguncuk Sınırlarım

Her mahallenin yerel yönetimler tarafından belirlenen sınırları bulunmaktadır. Ancak yanı sıra mahalle sakinlerinin düşünsel dünyasında sınırlar yerel yönetimin çizdiği haritadan farklı olabilir. Bu nedenle Kuzguncuk'un katılımcıların algısındaki sınırları bir soru ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ressam E semtin sınırlarını tanımlarken; "Üryanizade Camii'nden başlar, Nakkaş mezarlığı yukarıda, Dilim Pastanesi köşesinden yukarı ve Sağlık Ocağı'ndan aşağı denize doğru olan kısım bence Kuzguncuk. Benim Kuzguncuk sınırlarım."[249] demekte ise de tüm katılımcılar tarafından yapılan ortak tanım, İcadiye Caddesi'nin geçtiği vadinin iki yamacı olduğudur.

Heykeltraş A ise semtin sınırlarını "T" şeklinde tanımlamıştır:" Üsküdar'dan gelirken son viraj, Üsküdar'ı geçtikten sonraki son viraj aralığında kalan yerdir. İcadiye Caddesinden yukarı tırmanıp viraj yaptığı nokta da diğer kısmıdır. Benim için "T" şeklinde bir yer burası. Nakkaş'ın da tümünü katabiliriz çünkü oradan aşağı inerken Rusya'dan Bursa'ya kadar görünür ve bu çok önemli bir detay."[250]

Katılımcıların kendi dünyalarında oluşturduğu mahallenin sınırları Köksal Alver'in "Mahalle" isimli kitabında yer bulmuştur: " Mahallenin soyut sınırı da vardır; bu ise kültürel ve toplumsal özelliklerle belirlenir. Bu husus mahalle kimliğinin ilk kaynağıdır. Çoğunlukla bir mahalleden başka bir mahalleye geçiş esnasında sezilir. İnsan yüzleri, binalar, mekân özellikleri, sokak düzeni ve buna bağlı olarak hayat tarzı değişir, farklılaşır. Hayat tarzlarının farklılığını soyut sınırlar belli eder."[251]

Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisi, semtin sahip olduğu topografik özellikleri sıralarken bu sahip olunan özelliğin semti "mahalle" olmaya uygun hale getirdiğini düşündüğünü belirtmektedir: "Mahalle havası var mı? Evet var. Niye var? İçerisinden çok ciddi bir anayol aksının geçmediği, dolayısıyla kendinin saklamış bir topografik yapısı var. Bundan kaynaklanan bir mahalle havası var. Genişleyemediği için ya da açılamadığı için

[249]Ressam E, Kişisel Görüşme
[250]Heykeltıraş A, Kişisel Görüşme.
[251]Alver, s.21.

yukarısını mezarlık kapatıyor. Ön görünümden kaynaklanan bir imar yasağı da var. Dolayısıyla çok özgür hareket edilemiyor. Bu biraz sıkıştırmış Kuzguncuğu o sıkıştırılmış hali içerisinde bir mahalle. Kuzguncuk dediğinizde Perihan Abla Sokak, Üryanizade Sokak ve İcadiye Caddesi Kuzguncuktur. Aslında caddenin coğrafi sınır olarak nereye kadar çıktığı yukardaki çatala kadar çıkıyor. Ama öyle değil aslında daha aşağıda Kuzguncuk dediğimizde sağlık ocağını yani serayı geçmemesi gerekiyor. Oradan yukarısı Kuzguncuk değil bana göre."[252]

3.3.1.5. Kuzguncukluyum mu, Kuzguncuk'ta Yaşıyorum mu?

"Bir kentin ya da semtin ruhu; kültürel, toplumsal, iktisadi, coğrafi, dinsel gibi "ruhtan" çok daha somut öğelerle açıklanabilir, açıklanmalıdır. Ama bütün bu özelliklerin toplamına yine de ruh diyebiliriz"[253] Zamanla kentin kimliği ile kişilerin kimliği özdeşleşir. Kenti oluşturan mahalleler, köyler, sokaklar için de aynı durum geçerlidir. İstanbul özelinde durum değerlendirildiğinde; Üsküdarlı, Kadıköylü, Bakırköylü gibi betimlemelerin bir unvan gibi kabul edilerek bazı çağrışımlar yaptığı söylenebilir. Kuzguncuk için de durum aynıdır. Kuzguncuklu olunduğunun öğrenilmesi ile hoşgörü teriminin dudaklardan dökülmesi an meselesi olur.

Yazar A'nın "Kuzguncukluluk" kavramının kendisinde merak uyandırmasına ait anısını şöyle ifade etmektedir: "Bursa Ahmet Vefik Paşa Devlet Tiyatrosunun "Kuzguncuklu Fazilet" adı ile oyunu vardır. Onu izleyince bu semti merak etmişliğim vardır."[254]

Bir tiyatro oyununun adında yer alması ile merak uyandırmış bir semt olan Kuzguncuk eski çok dinli yapısını büyük ölçüde yitirmiş olsa da kalan tortu niteliğindeki kültür bu gün semtin sokaklarını sinmiştir. "Kuzguncuk gibi çok dinli yapıya sahip bir semtte yapılmış olması Anadolu'dan göçün "eski" Kuzguncuk'u ciddi manada değiştirdiğini de göstermektedir. 1930'larda Karadeniz'den Kuzguncuk'a doğru başlayan göçle gelenler kendilerini eski Kuzguncuklu olarak nitelendirseler de o dönemlerde Musevi vatandaşların çoğunlukta olduğu bölgeye ilişkin bilgileri zayıftır ya da yoktur. Bu da

[252]Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisi, Kişisel Görüşme.
[253]Sina, Akşin(Katılımcı). **Kent Tarihçiliği, 5-6 Mart 1994 Kent Tarihleri Atölyesi**, İstanbul: Toplu Konut İdaresi ve Tarih Vakfı Yayınları, 1994, s.9.
[254]Yazar A, Kişisel Görüşme.

Mills'in tespitinde (2004) yer aldığı gibi şimdinin "eski" Kuzguncukluları aslında göçle gelen Anadolu halkıdır ve aslında uzun süreli birlikte yaşama kültürüne haiz değildirler."[255]

Yazar ve Oyuncu A Kuzguncuklu olmayı ayrıcalık olarak gördüğünü kendisinin de çok şaşırdığı bir anısı eşliğinde aktarmıştır: "Örneğin geçtiğimiz yaz Yunanistan'a seyahate gittim. Bir arkadaşım vasıtası ile bir çift ile tanıştım. İstanbul'dan geldiğimi söylediğimde yaşadığım semti sordular. "Kuzguncuk" dediğimde inanamadılar, aniden duygusallık, hüzün, gözyaşı birbirine karıştı. 35 yıl öncesine kadar Kuzguncuk'ta yaşıyorlarmış ve sonra Yunanistan'a yerleşmişler. Bereketli Sokak'ta oturduğumu duyunca daha da etkilendiler. Çünkü onlar da Bereketli Sokak'ta yaşamışlar. Belki bu yaz onları misafir edeceğim. Bu nedenle "Kuzguncukluyum" demek bir ayrıcalık bence, sıradan değil."[256]

Ressam ve Tablo Restoratörü A, "Kuzguncukluyum" diyebilmenin ölücüsünün semtte yaşanılan süre ile ölçmektedir:" Kuzguncukluyum diyebilecek kadar eski bir semtli değilim, "Kuzguncuk'ta yaşıyorum" diyebilirim kendim için."[257]

1999 yılından itibaren aralıksız olarak Kuzguncuk mahallesi muhtarlığı görevini sürdürmekte olan ve semte olan sevgisini "Bir sevdadır Kuzguncuk." diyerek dile getiren Mahalle Muhtarı, Kuzguncuklu olmanın hissetmek ile alakalı olduğunu düşünmektedir: "Benim için kendisini Kuzguncuklu hisseden herkes Kuzguncukludur. Burada doğmuş olmasına gerek yok. Burada geçirilen süre bence önemli değildir. Bizim geleneksel Anadolu kültürüne sahip olan biri gelsin ve buraya yerleşsin, diyelim 6 ay yaşasın. Buna emin olun kendisini başka yerde yaşamamış hisseder. Bunu yazmanızı dilerim. Bu cümle tecrübe ile sabittir."[258] Muhtarın fikrini destekleyen bir ifade Akademisyen A'dan alınmıştır: " Mahallenin tadını kokusunu alınca orada 20 yıl yaşamakla, 100 yıl veya 2 yıl yaşamak arasında fark kalmıyor. Seviyorsanız zaten benimsiyorsunuz. Benimsenen bir yer de seviliyor. Eski olmak ile yeni olmak arasında bir fark yok bence bu nedenle. Yani keşke daha eski olsaydım burada dediğim oldu ama benden sonra gelenlere de hiçbir zaman ben eskiyim tavrı takınmadım. Buranın eskisi olmak; sahibi olmak veya sınırlarına sahip olmak demek değildir."[259]

[255]Gülsoy, s.174.
[256]Yazar ve Oyuncu A, Kişisel Görüşme.
[257]Ressam ve Tablo Restoratörü, Kişisel Görüşme.
[258]Mahalle Muhtarı, Kişisel Görüşme.
[259]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.

İzmirli olan Heykeltıraş A ise kendisini Kuzguncuklu olarak tanımlamaktadır: ”İzmir’i burada yakaladığım ve İzmir’den daha çok burada yaşadığım için ben Kuzguncukluyum.”[260]

3.3.1.6. Kuzguncuk Tiryakiliği

Yaşadığınız yeri özlüyor musunuz? Bu soru, başlıktaki belki de abartılı bulunacak “tiryakilik” ifadesinin tam karşılığına denk gelecek yanıtların alınmasına neden olmuştur. Kuzguncuk; bir defa gelenin bir daha gelmek istediği, semtten taşınanların geri dönmek istediği, uzak kalındığında özlem duyulan bir semt olmuştur.

Akademisyen A semtten uzak kaldığında yaşadığı duyguları sesler, kokular, tatlar ile örerek anlatmaktadır: “Nereye gitsem buradan bir parça var hayatımda. Buradan uzaklaştığımda birçok bağım var. Çınaraltı’nı, denizi, arkadaşlarımı özlüyorum. Acaba ıhlamurlar kokmaya bağladı mı, manolya açtı mı, bostanda yeni ürünler var mı, sabah vapurları hareket etti mi, düdüğünü çaldı mı? Dilim pastanesinden, fırından yayılan kokular, Mülkiyeliler Birliği’nin güzel tatları… Sesler kokular önemlidir. Ve bunlar özleniyor aynı zamanda.”[261]

Ressam E, oturduğu evin kapısının önünde yaşadığı anları resmettiği kişisel sergisine “Kapı Önünde” olma eyleminin adını vermiştir. Semte tutku derecesindeki bağlılığını hayatındaki önemini aktarmaktadır: “Uzak kalınca özlüyorum. Yazları çoğunlukla evimizin kapısının önünde taze fasulye ayıklarım. Kapıdan amcalar geçer “O yenge, akşama fasulye mi yiyeceğiz?” diyerek takılırlar bana ve bu benim çok hoşuma gider. Ya da bazen pantolon paçası sökülmüştür onu dikerim terzi Ziya Abi geçer “Ne o mesleği elimizden mi alacaksın?” der takılır bana. O kapı önünde; kedim köpeğim yanımdadır. Mesela, nefes nefese kalmış bir teyze geçer önümden; “Bir iki dakika dinleneyim mi der?”, ”Gel otur.” derim. Çay içeriz kahve içeriz. Sabah kahvaltımı kapının önünde yaparım.”[262]

[260]Heykeltıraş A, Kişisel Görüşme.
[261]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.
[262]Ressam E, Kişisel Görüme.

Yazar ve Oyuncu A semte olan tiryakiliğinin iş seçimine etki ettiğini, başka bir semtte yaşamayı düşünmediğini söylemektedir: "Başka bir evde yaşayabilir miyim, örneğin Avrupa yakasında? Evi etrafı ile birlikte düşünüyorum ben hep. Karşıda evim var benim, ancak 20 yıldır burada kirada oturuyorum. Taşınmak istemiyorum kendi evime. Burası kendi evim gibi oldu bu kadar yıl sonra. Burayı bırakmak istemiyorum. Özlüyor musunuz dediğinizde; inanın çok tuhaf bir şey, en fazla bir hafta uzak kalsam (iş için olabilir, tatil için olabilir) bu bir haftayı uzatamıyorum. Buranın dışında bir yerde kalamıyorum yani. Evimi ve burayı çok özlüyorum. Hatta doğruluk payını bilmiyorum ama şöyle bir söylem var; "50 yıl burada yaşayıp Üsküdar'a gitmemiş adam vardır Kuzguncuk'ta" denilir. Burada tuhaf bir şey var, bağlıyor sizi. Havasından mı suyundan mı insanından mı bilemiyorum. Ama bir düşünün; arkanızda Fethi Paşa, önünüzde Boğaz, tarih, kültür… Her şey var burada. Bağlanıyorsunuz ve gidemiyorsunuz buradan. İstanbul dışındaki işleri almıyorum. Çünkü uzun süre şehir dışında kalmak gerekiyor ise o işi kabul etmiyorum."[263]

Ressam ve Tablo Restoratörü D ise, Beşiktaş'ta bulunan işyerine gittiğinde dahi semte duyduğu özlem dile getirmektedir:" Çok özlüyorum burayı. İki günden fazla olduğunda ayrılık sürem evime uçarak gidiyorum. İş dönüşlerim bile böyle oluyor diyebilirim."[264]

3.3.2. Yeşil Bir Avuç İçinde Yaşamak: Kuzguncuk'un Zenginlikleri

"Eğer bir kent, hem doğal varlıklarını, hem de kültürel varlıklarını hızla tüketiyorsa, o kent hem ekonomik hem de sosyokültürel bir erozyon yaşıyor ve kimliğini yitiriyor demektir. Bu sebeple kentlerin büyümesi ve gelişmesi kent kimliği gözetilerek gerçekleştirilmelidir."[265] Ancak Kuzguncuk'ta durum öngörülen tehlikeye direnmektedir. Vadide bulunması, Boğaz'a kıyısı olması, su bakımından zengin oluşu, semtin tam kalbinde bir bostanın bulunması, bostana komşu mezarlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ait olan Gazhane Yokuşundaki büyük ve yeşil alan ile doğal güzellik bakımından zengindir. Bu yeşil zenginlik semtin kimliğidir bir bakıma. Koruma çabaları semt sakinleri ve yerel yönetim tarafından ortak bir çaba ile sürdürülmeye çalışılmakta olup

[263]Yazar ve Oyuncu A, Kişisel Görüşme.
[264]Ressam ve Tablo Restoratörü D, Kişisel Görüşme.
[265]Oğurlu, s.288.

Seramik Sanatçısı A tarafından "Yeşil bir avuç içinde yaşıyoruz biz Kuzguncuk'ta."[266] olarak betimlenmektedir. Akabinde bu yeşil rengin sadece doğayı çağrıştırmaması gerektiğini ekleyerek: "Yeşil kucaktan sözünü ettiğim sade yeşil anlamında yeşil değil. İnsanların gönlünün de yeşil olduğu bir yer burası."[267] sözlerini sürdürmüştür.

Yazar ve Şair B, mevcut doğal güzelliğin yaz aylarında tatil için başka yerlere gitmeye gerek duymadığı yönündedir: "Benim evimin bir özelliği var. Eski bir binanın yenilenmiş dairesinde oturuyorum. Bina konumundan dolayı ağaçlar arasında gibiyim. Ağaç dallarını görüyorum. İstanbul'da, bu bakımdan yok çoğu yerde olmayan bu imkân nedeni ile evimi sokağımı seviyorum. Bir orman ya da koruda yaşar gibi yaşıyorum ben burada. Yazlık bir yere gitmeseniz de Kuzguncuk size yetiyor. Özel bir yer burası. Yazın bir yere gitme isteğini yaşatmıyor size."[268]

"Buranın bir özelliği yeşil bakımından şanslı oluşu. Bostan, koru, yamaçlardaki yeşil ağaçlar. Yeşil doku semtin şansıdır."[269] Diyen Yazar ve Şair A, bostanın kendisi ve semtli için öneminin altını çizmektedir.

3.3.2.1. Uçan Halıdan Tezgâhtaki Kilime

Kuzguncuk sokaklarını arşınlayanlara kendilerini, masallarda olduğu gibi uçan bir halı üzerinde hissettirir. İstanbul tezgâhta dokunan kilim ise uçan halı Kuzguncuk'tur. Zira Boğaz tarafından semte girdiğiniz an uçan halının üzerine ilk adımı atmışsınız demektir. Trafikten, karmaşadan, koşuşturmacadan, gökyüzünü görmeyi ve oksijenin dolaşımını engelleyen büyük binaları o an arkanızda bırakırsınız.

"İnsan kendini burada ulusların farklı dillere ayrıldıkları günde sayar. Hayatın sıradan ilişkileri için en az dört dil bilmek gerekiyor. Pera'da çok dilli çocuklar Yunanca, Türkçe, İtalyanca ve Fransızca konuşuyor."[270] Yazarın İstanbul için söylediği bu cümleler Kuzguncuk için geçerli sayılabilir. Ancak bahsi olan dört dil; doğa ve hayvan sevgisi,

[266]Seramik Sanatçısı A, Kişisel Görüşme.
[267]Seramik Sanatçısı A, Kişisel Görüşme.
[268]Yazar ve Şair B, Kişisel Görüşme.
[269]Yazar ve Şair A, Kişisel Görüşme.
[270]Theophile Gautıer, **İstanbul Dünyanın En Güzel Şehri** (Çev. Nuriye Yiğitler) **,** 2. Basım, İstanbul: Profil Kitap Yayın, 2018, s.86.

insana saygı, hoşgörü ve sanata saygı biçiminde günümüzdeki durumuna evirilebilir. Açıkhava müzesine gelmiş hissi veren semt ilk anda farklı bir yer olduğunu söylemektedir.

Uçan halının barındırdığı zenginliklerden birini semt doktorunun eşi Ressam E bir anısı eşliğinde aktarmaktadır: "Bir gün şöyle bir şeye şahit olduk ve bu söyleyeceğim gerçek Kuzguncuk'tur. Yani gerçek Kuzguncuk oydu. Eşimin muayenehanedeki masasının üzerinde bir baktık günün birinde; öyle bir aya denk geldi ki Musevilerin hamursuzu, Hıristiyanların paskalya yumurtası ve Müslümanların aşure günü aynı tarihe denk geldi ve masanın üstünde bunları simgeleyen yiyecekler vardı. Hepsi semt halkından ikramdı semtin doktoruna. Dedim ki; Gerçek Kuzguncuk bu!"[271]

Uçan halı uçmaya devam etse de aslında taşıdığı yük hayli büyük. Bu yükten yüksünmeyen, semt hakkında tafsilatlı bilgi sahibi Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisinin değerlendirmesi şu cümlelere sığmıştır: "Önemsediğimiz bir mahalle. Niye önemsiyoruz? Kuzguncuk'un Üsküdar'ı aşan bir kimliği var. Üsküdar tarih ve kültür şehri. Hacca gidilirken Üsküdar'dan uğurlanıyordu sürre alayları. Müslümanlar için Üsküdar'da Karaca Ahmet Mezarlığı'nda defnedilmiş olmak aslında Kâbe'de Mekke'de Medine'de defnedilmiş olmak anlamına geliyor. Kuranı Kerim'de anlatılan bir semavi din olan bir dinin bugün sahibi, mensubu ya da taşıyıcıları her ne kadar bozulmuş olsa da Kuzguncuk'u bizim Üsküdar'a atfettiğimiz özellikte kabul ediyorlar. Kudüs'e hacca gidemeyenler "Kuzguncuk'a git bari oraya gidemediysen Kuzguncuk'ta defin ol bari!" demekteler. Bu nedenle Kuzguncuk'un Üsküdar'ı da aşan bir tarihi yapısı, kimliği var. Dolayısı ile bizim bakışımız cami ile sinagogun yan yana olması, dinler arası bir barışın olması, 6-7 Eylül olayları dahil, polisiye bir olayın olmaması, karakolun kapatılması, insanların Yahudi'si, Hristiyan'ı, Rum'u, Türk'ü, Müslümanı yan yana, iç içe, diz dize taşıyor olması örnek bir mahalle kültürü anlamında buna bizim sahip çıkmamız gerekiyor. Ve sahip çıkmaya da gayret ediyoruz. Bazı programları oradan başlatıyoruz. "Kalbinin temizliğini, ruhunun temizliğini sokağına yansıt!" adı ile geçen sene Perihan Abla Sokağı'nda Perran Kutman ile beraber bir kampanya başlattık. 33 mahallenin 60 küsur semtinden biri değil de neden Kuzguncuk'tan başlandı, neden Kuzguncuk? Çünkü Kuzguncuklu kolektif yaşamayı içselleştirmiştir."[272]

[271]Ressam E, Kişisel Görüşme.
[272]Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisi, Kişisel Görüşme.

3.3.2.2. Fincanımda Kuzguncuk Var: Kuzguncuk ve Cafeler

Semtte son zamanlarda oldukça fazla sayıda açılan cafeler kimilerine göre gelişmişlik göstergesi, kimilerine göre bir tehdit oluşturmaktadır. Diğer şehirlileri çekerek sokakları kalabalıklaştıran bir faktör olması, konut olan evlerin işyerine dönüşmesi ile semt sakini sayısında azalmaya neden olması, kira bedellerinin artışına katkı sağlaması, semte gelen araç sayısı arttığından semt sokaklarında trafik yoğunluğu ve otopark yetersizliğini daha da belirgin hale getirmeleri gibi nedenlerle semt sakinlerinin kaygı duymasına yol açmaktadır.

Sanat Galerisi Yöneticisi A tüm bu kaygılar şöyle dile getirmektedir: ”Kuzguncuk'ta yeme içme mekânları gittikçe artıyor. Gelecekte bu bir problem olabilir çünkü gelen kişiler arabaları ile geldiklerinden buralara araçlarını park etmek istiyorlar. Bununla orantılı olarak da gelen kişilere yanıt verebilmek için yeme içme mekânları caddelere kadar yayılıyor. Bu hareketlilik kiraların yükselmesine neden oluyor.”[273]

Mahalleyi büyük bir aile olarak niteleyen Mahalle Muhtarının beyanı da bu görüşleri doğrular içeriktedir: “Açılan cafelerin çokluğu da bir sorun benim gözümde. Katkısı yok bence. Kiraları arttıran bir durum çünkü bu.”[274]

Yazar ev Şair A ve Akademisyen A'nın semte ait kaygıları ise semtin işyeri ağırlıklı bir hal alması sebebiyle Ortaköy'e benzeyerek tüketilmesi olasılığı üzerinedir. ”Bir defa buradaki bina sahipleri yüksek kira istedikleri için ev kullanımına uygun kiracı olmak zor, daha çok işyerine kiraya verilmekte. Ticarethane semtine dönüşmesinden korkuyorum semtin. Cafeler var şu anda mesela, daha da çok cafe olursa olmaz, sınırı olmalı bence.”[275] “Burası yerleşim yeri olmaktan çıkabilir ve bir Ortaköy'e dönüşebilir. Okulun öğrenci potansiyeli azaldı, okul kapanabilir. Çünkü aile kalmayacak semtte.”[276]

Ressam ve Tablo Restoratörü D ise bu durumun semte bağlılık noktasında duyguları aşağı çeken bir faktör olduğu görüşündedir: “Cafe kültürünün semte hakim olması da bir diğer

[273]Sanat Galerisi Yöneticisi A, Kişisel Görüşme.
[274]Mahalle Muhtarı, Kişisel Görüşme.
[275]Yazar ve Şair A, Kişisel Görüşme.
[276]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.

konu. Dışarı çıkmıyoruz, çıkamıyoruz. Özellikle hafta sonları hiç çıkamıyoruz. Bu da semte olan aitlik duygumuzu azaltıyor ve bu da bence bir tehlike arz ediyor."[277]

Ressam B yaşanılan yeni durumu eski ile karşılaştırarak durum tespiti yapmaktadır: "Çok cafeler var, çoğu da arkadaşım ama benim hafta sonları dışarı çıkmama engel olacak kadar çok kalabalığı çekiyorlar. Evden çıkmak istemiyorum. Eskiden çok az insan vardı ve ortam insani idi. Herkes birbirini tanırdı. Müdavimi olduğum Çınaraltı Cafe'nin sahipleri kızıyor bana neden gitmiyorum diye ama çok kalabalık artık. O çok sevdiğimiz sakinliği özlüyorum. Herkes mi kahve içer diyorum bazen. Bu ne kalabalık!"[278]

3.3.2.3. Fincanımdaki Kuzguncuk'un Üç Vakte Kadar Geleceği Üzerine

Çalışma kapsamında semtin geleceğine dair duygu ve düşünceler ile tehlike arz ettiği düşünülen konular hakkında katılımcılardan görüşleri talep edilmiştir. Gelen bilgiler, 2006 yılında semtte yapılan bir çalışmaya ait anket sorularını yanıtlayan semt sakinlerinin verdiği yanıtlar ile örtüşmektedir. Araştırmanın üzerinden 12 yıl geçmiş olmasına rağmen günümüzde de mahalledeki başlıca çevre sorununun trafik ile alakalı olduğu dile getirilmiştir. "Araçların uygun olmayan yerlere bırakılması" %70,5 oran ile ilk sırada yer aldığı görülmüştür."[279]

Mahalle muhtarının konu hakkındaki görüşleri şöyledir: "Semtimizdeki araç yoğunluğu en büyük sıkıntılardan. Anadolu yakasında boğaza uzak bir noktadan gelip aracını Kuzguncuk'a bırakarak deniz yolu ile karşıya geçmeyi tercih edip kendisine göre çözüm üretmiş ve trafikte geçirdiği süreyi azaltmış oluyor bazı kişiler ama semtimizdeki sıkışıklığa katkı sağlayarak yapmaktalar bunu. Caddedeki araçların büyük çoğunluğu bu kapsamda. Yeterli otopark yok semtimizde ama olsa da park eder miyiz o da ayrı bir soru. Mahallemizin altyapı sorunu var. Kanalizasyondan gelen kötü koku büyük bir sorundur. İcadiye caddesinde bulunan büyük bir tonoz vardır ve kanalizasyon sistemi yağmur suyunu da alıyor. Karışık dizayn edilmiş sistem olduğundan kokuyu veriyordu. Bu tonoz

[277]Ressam ve Tablo Restoratörü A, Kişisel Görüşme.
[278]Ressam B, Kişisel Görüşme.
[279]Ademoğlu, s.208.

yapıldığı günün şartlarına göre iş görmüş ama artık eskidiği için müdahale etmek gerekliydi ve şu günlerde bu çalışma semtimizde yapılmaktadır."[280]

Üsküdar Belediyesi kent yöneticisi bu konuda söyledikleri içerisinde otopark sıkıntısı ilk sırada yer almaktadır: "Orda oturan birisi iseniz en büyük problem otopark. Ardından eski komşuların gitmesi, tanınmayan kişilerin mahalleye taşınması, kültürel ayrışma ile oluşan mozaik ile gelen birlikteliğin sönmeye başlaması. Kuzguncuk için en büyük problem dünyaya verdiği imajın korunamamasıdır. Tarihi dokuyu canlı tutacak bütün bu saydıklarımın yavaş yavaş sönüyor olmasıdır tehlike. Artık eski Kuzguncuklular yok orada. Özünü, benliğini kimliğini kaybetmiş olmak en büyük problemi semtin."[281]

Katılımcılardan alınan yanıtlara göre öne çıkan başlıca kaygı veren konular şu şekilde sıralanmıştır:

-Yeme içme yerlerinin sayısındaki artışın devam etmesi
-Kira bedellerinin yükselmesi ile erişilmez bir hal alması
-Otopark yeri sıkıntısının gün geçtikçe artması
-Araçların kaldırıma park edilmesiyle engelli semt sakinlerinin mağduriyetinin devam etmesi
-Semtin ikamet yeri olmaktan çıkarak iş yeri semti olma niteliğine bürünmesi
-Semtin sahip olduğu mimari ve sosyokültürel dokunun bozulması
-Kentsel dönüşüm olasılığı
-Artan nüfusa yetecek altyapının olmayışı
-Metruk binaların arz ettiği tehlike
-Baz istasyonlarının semtin dokusu ile çelişen görüntüsü
-Gelin damat fotoğrafçılarının neden olduğu olumsuz diyaloglar
-İnşaat sektörünün semti keşfetmesi sonucu tarihi ve sanatsal yanın kaybedilmesi olasılığı

[280]Mahalle Muhtarı, Kişisel Görüşme.
[281]Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisi, Kişisel Görüşme.

3.3.3. Semtlerin Ruhu Var mıdır?

Semtlerin ve mekânların ruhu olduğuna inanan Ressam ve Tablo Restoratörü D: ”Mekânların ruhu var bence. Yapıların bir ruhu var, geçmiş ile bağlantı kuruyor bence.”[282] diyerek açıklamaktadır.

Mimar B bu düşünceyi destekler bir açıklama yapmakta ve benzer bir tanımı da eklemektedir: ”Mekân öğretir. Ve öğretiyor. İyi olmayı da kötü olmayı da. Bence Kuzguncuk iyi olmayı öğretiyor. Semtte yerleşmiş değer yargılarının, davranış biçimlerinin, ilişkiler ağının bir ucu size dayanıyor.”[283]

Mimar B’nin “mekân öğretir” tespiti Kuzguncuk’ta cenaze olduğunda gözle görünür olmaktadır. “Eskiden diyelim ki birinin cenazesi mi var, ne kadar Müslüman varsa, o kadar da Hristiyan, o kadar da Yahudi olurmuş. Bizim berberimiz öldü, cenazeyi koyduk berber dükkânının önüne, bütün Kuzguncuk her türlü insan bir arada ona saygı duruşu yaptık, konuştuk, esprilerini anlattık.”[284]

Benzer bir vakayı Ressam E 3 yıl evvel yaşadıklarını anlatmaktadır: “ Viktorya Abla’nın 3 yıl evvelki cenazesi gerçek Kuzguncuk’tu bence. Çok kalabalıktı ve çeşitliydi. Elinde tespihi sofu imam amca da vardı, ta karşıdan gelen Rum amca da vardı, Musevi teyze de vardı. Hepimiz vardık. Yani o cenaze benim burada gördüğüm en önemli cenazelerdendi. Viktorya Abla çok sevilen biriydi semtte.”[285]

Mekânların ruhu olduğuna inanan ve eserlerinde olduğu gibi yer veren Yazar A: “Ancak bu kurgunun içinde mekânlar yani benim eserlerimde hep gerçek mekânlardır. Bozcaada, Üsküp, Kosova, Prizren hepsi eserlerimde yer alır ve hepsi olduğu gibidir. Yaşanmış olaylardan esinlenmiş olsam da kurgu ile karışık gerçek mekânlarda geçmektedir. Mekânlar bu yüzden benim için önemlidir. Başkaları için de önemli olabilir. Çünkü yaşadığınız yerdir sizi tarif eden.”[286] şeklinde açıklamaktadır. Bu açıklamasının teyidi

[282]Ressam ve Tablo Restoratörü D, Kişisel Görüşme.
[283]Mimar B, Kişisel Görüşme.
[284]Cengiz Bektaş(Katılımcı), **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996**, Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları, 1996, s.87.
[285]Ressam E, Kişisel Görüşme.
[286]Yazar A, Kişisel Görüşme.

niteliğinde olan "Çömlekçi Maria" isimli hikâyesinde mekân Kuzguncuk'tur: "Kuzguncuk'ta Bostan'a bakan köşede iki katlı Rum evinde oturan Maria, yaptığı çömlekleri Mısır Çarşısı'ndaki İsmail Efendi'ye satardı."[287]

Bu açıklamalar etrafında Yazar A'nın eserlerindeki mekânın öneminin konu edildiği bir makalede yapılan değerlendirme şöyledir: "Gezdiği, gördüğü yerlerle ilgili sosyal, tarihi ve ekonomik bilgiler vermenin yanı sıra insanların etkilediği ve etkilendiği şehirlerin/mekânların ruhunu da yansıtır. Yazar, öykülerinde bir tarihi yapının nasıl yapıldığı bilgisini verirken geçmişin geleceğe sinen kokusunu, rengini ve ruhunu da yaşatır."[288]

Mevsimleri yaşatarak semtin ruhunu koruduğunu dile getiren Yazar ve Şair A var olan yeşil zenginliğe ile açıklamaktadır durumu: "Yeşil doku semtin şansı. Hemen yakınımızda bir akasya ağacı var her bahar çiçek açıyor. Hemen bu camın altında bir karayemiş ektim taşındığımızda, meyve veriyor. Bize mevsimleri yaşatıyor ağaçlar."[289]

"Sanat, yaşayan canlı bir varlıktır. Her sanat eseri insanların ruhunu taşır. Bir şehir ise kuşakların, dönemlerin ruhunu içermektedir."[290]

Öyleyse denilebilir ki; mekânın ruhu kişilerde ruhsal bir olgunlaşma sağlamaktadır. Bir bakıma bulaşıcı bir hastalık gibi dirençle karşılaşmadan insanların üzerine, duygularına, kişiliklerine, gelecek hayallerine etki etmektedir. Kundaktaki bir bebekten evlenilecek çağa erişmiş serpilmiş bir genç kız gibi hızla besleyerek.

Buna karşın Kuzguncuk koynunda barındırdığı insanların psikolojilerini yansıtmaktadır. Kendinden alınanın kendine dönmesi gibi bir tür psikolojik etki oluşmaktadır.

[287]Hale Seval, **Çömlekçi Maria,** Patika Dergisi, 97. Sayı, 2017, s.100.
[288]Fatma Aktemur, Gökşen Yıldırım, Hale Seval'in Hikâyelerinde Mekân, **Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 13, 2016, s.195.
[289]Yazar ve Şair A, Kişisel Görüşme.
[290]Kos, s.176.

3.3.3.1. Bir Semt İlham Kaynağı Olabilir mi?

Kuzguncuk'ta mekân insanı ezmez. Aksine baş tacı ederek var eder. Geleceğe taşır. Ölümsüzleştirir bir anlamda. Gökkuşağının tüm renklerini barındırır. Zaman avuçlarınıza aldığınız kum taneleri gibi parmaklarınızın arasından hızla kayar gibi hissetmezsiniz. Gün bir çırpıda gün inmez, hava geç kararır. Algısal olarak geçmişe götürür, zaman donmuş gibi olur. Adeta eski günlerde varmışsınızcasına hissettirir.

"Kentler, yaratıcılığı ve hayal gücünü teşvik eden uyarıcı alanlardır. Kent sanatçının ilhamı için sayılamayacak ölçüde argümanlarla dolu bir kaynaktır."[291] ifadede bahsedilen sayısız argümanı Kuzguncuk'ta bulunmaktadır. Ülkesindeki iç savaş nedeni ile Türkiye'ye gelerek Kuzguncuk'ta sanat galerisi açan, avukatlık eğitimi almış bir ressam olan Ressam A şöyle açıklamaktadır: "Sanatçı için en iyi malzeme; renk ve tabiattır. Şair için, yazar için, ressam için. İlham var burada hem de büyük bir ilham. Ayrıca burada büyük bir malzeme var sanatçı için ve bu malzeme bedava."[292]

Ressam B ise söz konusu ilhamın varlığına şöyle açıklama getirmiştir: "Mimari yapısı, peyzajı ilham veriyor. Yusuf Katipoğlu'nun Çınaraltı Cafe' de yaptığı Can Yücel ve kuru temizlemeci Tatyos Efendi portreleri de bunun bir diğer kanıtı."[293]

"Yaşadığım yer bana ilham veriyor. "Organik ulaşım"* diye bir yaklaşımım bu dokudan çıkan bir şeydir. Bir diğer örnek; İcadiye Deresi ve Bağlarbaşı Deresini eski haline dönüştürebilme seçeneği benim ilham kaynağım. Dünyada örnekleri var çünkü. Bereketli Sokak' merdivenlerindeki çiçeği 2004'te boyadım. Gezi Olaylarından ilham alarak yaptım bu merdiven çiçeğini. "Neden Kuzguncuk'ta yayalar yoldan yürür?" sorusu da bana ilham kaynağı olmuştur. Bostan bana çok ilham veriyor derslerimde. Toplumsal yapının korunması, çevre ilişkileri, doğal yaşamın korunması, kamusal yaşamın bu kadar mekânsal yansımaları Kuzguncuk'tan çıkıyor. Burada alan çalışması yapmayan mimar, şehir plancısı hemen hemen yoktur. Burası nadir kalan yerlerden biridir. Bunu koruyabilmek önemli olan. İlham kaynağı olan şeyi yok etmeye başlayınca zaten ne

[291]Altıntaş - Eliri, s.65.
[292]Ressam A, Kişisel Görüşme.
[293]Ressam B, Kişisel Görüşme.
*Yaya ve bisiklet kullanımı ile ulaşımın sağlanabilmesi

sanatçı için ne sanatçı için ne akademisyen için 10 yıl sonrasını hayal etmeyi güçleştiriyor."[294]

Ressam B dahil olduğu bir resim sergisinin bu ilhamdan doğduğunu şöyle aktarmaktadır: "Semtin ilham verdiğini bizzat yaşadım. Okulumla evim arasında Boğaz'ı aşmam gerek. Her ikisi de suyun kenarı. Her ikisi arasında gidiş gelişlerimde, deniz resimleri, su resimleri yaptım. İlk sergimin yarı işi buydu neredeyse. Çok ilham aldım. Sonra Kuzguncuk yüzyıllarca böylece durmuş bir yer. Yapıları hayranlık uyandırıyor. Semte ait resimler yaptım. Semtin sanat galerilerinden ilki semte ait eserlerin sergilendiği bir sergi ile kapıları açmıştı. Ve semtte yaşayan tüm sanatçılar için bir ödev olmuştu bu durum. Bu çok özel bir durum bence. 2000 yılında semt neymiş sergi ile gördük, eserlerde."[295]

Semtin ilham kaynağı olabileceğini Yazar ve Şair B de teyit etmektedir: "Şarkılara şiirlere romanlara neden girmesin ki semt? Sizi mutlu ediyorsa da girer, aykırılıkları varsa da girer."[296]

Sanat Galerisi Yöneticisi A, eğer bir sanat ile ilgilense idi semtten mutlaka besleneceğini dile getirmektedir: "Semt tabii ki ilham kaynağı olur. Burada şairler, yazarlar, ressamlardan da var. Ürünlerinde hepsi semte yer vermiştir. Örneğin ben edebi ürün veriyor olsam mutlaka kullanırdım semti ve ihtiva ettiği her unsuru. Kuzguncuk'ta yaşayan şahsiyetler esin kaynağı olabilir çok rahatlıkla her türlü esere."[297]

Müzik grubu Gündoğarken 'in "Kuzguncuk'ta İlk Gecem" isimli şarkısının sözlerine ilham veren, belki de sanatçıların etkilendiğini söylediği semtin esin kaynağı olma özelliğidir.

"Kuzguncuk'ta ilk gecem, eksildim arttım,
Yaşa gör demiştim sana, acılar tattım.
Kendime tozpembe masallar anlattım,
Kuzguncuk'ta ilk gece."

[294]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.
[295]Ressam B, Kişisel Görüşme.
[296]Yazar ve Şair B, Kişisel Görüşme.
[297]Sanat Galerisi Yöneticisi A, Kişisel Görüşme.

3.3.3.2. Kuzguncuk'un Vaat Ettikleri

Uçsuz bucaksız bir okyanus bile bazen küçükmüş gibi algılanır iken, minnacık bir mekân barındırdığı özellikler ile uçsuz bucaksız bir ülkeymiş gibi algılanabilir. Bu durum oraya ait algıyı ifade eder. Kuzguncuk'ta oluşan algı ikinci tanıma dahildir. Kişilerin anılarında, hafızalarında öyle bir kimlik kazanır ki, bir labirentin tüm köşelerini birer birer dönmek gibi bir his yaşatır ki; her köşe başında değişik bir özelliği ile karşılaşılmaktadır. Anlatılacak birçok özellik, derinleşecek birçok konu her köşede yolcuya seçimi zor kararlar verdirir. Böyle katmanlı bir semt kişiyi tahlil ve tespit ettiği disiplinler ile kuşatır. Seçmekte güçlük çektirir.

Bu semtte köşeye sıkışmışlık, bunalmışlık hissi yaşamazsınız. İnsanların dünya algısını etkileyen bir "şey" vardır Kuzguncuk'ta. Bu "şey" i büyük hayaller kurduran bir yer olarak tanımlamak mümkün olabilir. Herkes birbiri ile ve de doğanın döngüsü ile etkileşim içinde yani kısaca doğal akışı içindedir.

"Bir evden müzik sesi geldiğinde oraya taşınmış olan sanatçı semte ses katmaktadır. Yusuf Katipoğlu'nun resim atölyesinde yapıp evine götürmek için semtin sokaklarında taşıdığı resim Kuzguncuk'a bir şeyler katar."[298] sözlerinde ifade edildiği gibi semtin sokakları umulmayan anlarda sanat ile burun buruna gelmeyi vaat eder. Ayrıca bu karşılaşma için herhangi bir sanat galerisinin vitrinine bakılmasına dahi gerek kalmadan.

"Bir şeye örnek olmak denir ya, buraya geldiğimde üç ay içinde arabamı sattım. Örnek olmak istedim çünkü öğrencilerime. Ben erişilebilir bir yerde yaşayabiliyorum, özel aracım olmadan toplama örnek olabildim diyorum."[299] diye bahsedilen ve yaşanmakta olan deneyimden hareketle size hayalini kurduğunuz bazı şeyleri gerçekleştirmeyi vaat eder bir yerdir Kuzguncuk. Gerçekleşen hayalinizin örnek olabileceğini düşünmek ise artı bir değer daha katar yaşanana.

"Birçok yapısına hayranım semtin. Tepelere çıkıp vadiye bakışı resimledim. Otuzun üzerinde peyzajım vardı semtte ait. Hatta Kuzguncuk'tan aldığım ilham ile Bebek'i de

[298]Heykeltıraş A, Kişisel Görüşme.
[299]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.

dolaştım. Bir semtin resimleri nasıl olur diye görmek için."[300] Semtten ilham alan bir sanat insanı iseniz size başka ilhamların da kapısını aralayabilmenize fırsatlar sunacaktır Kuzguncuk.

Semt sakini Heykeltıraş A'nın Kuzguncuk'un adı ile ilgili olan kendi anlatısı kendi kelimeleri ile şöyledir; "Hapishane kapılarında bulunan gardiyanların kullandığı küçük pencereye "kuzguncuk" denir, hiç duydunuz mu? Şu caddeden sabah kimseler yokken denize doğru bir bak, denizden o pencereden görülebilecek kadar yer görürsünüz. Kuzguncuk bir penceredir. Ben yazdım bunu, tabii ki böyle bir söylence yok. Söyledikçe de kendim bile inandım buna. Ayrıca hapishane kapısındaki pencereye yakıştırdığım isim de benim düşüncem tabii."[301] bu cümlelerde olduğu gibi semt edebi olarak düşündürerek, düşünceleri söze dökmeyi vaat etmektedir. Semte küçük bir bakış büyük bir metni doğurabilir. Hatta katılımcının kelime türettiği ve araştırmacının dinlerken türetilen kelimenin varlığından haberdar olmamasına hayıflanmasını mümkün kılacak kadar gerçek duyguların hissedilmesine gebe olabilir.

3.3.3.3. Üreten, Konuşan Semt

Kentte olmak demek daima değişim içinde olan estetik bir kültürün parçası olmak demektir. Mekâna ait değişikliler ile yaşam alışkanlıkları üzerinde etkili olan bu durum, daha fazla kişinin sanata erişmesiyle anlam kazanacaktır. Bir bakıma kamusal kültür oluşturmak sosyal etkileşim kanallarını açık tutmak anlamına gelmektedir.

"Özellikle yaya mekânlarının sanat objeleriyle desteklenmesi olgusu mekân estetiğini arttırmasının yanında insanlarda kültürel doygunluğu, gelişimi, bilinçlendirmeyi veya görsel etkileşimin getirdiği psikolojik rahatlamayı sağlar."[302] İnsanların kültürel birikimi ve gelişimine katkı sağlayan, renk renk boyayı paletinde yoğuran Ressam B Kuzguncuk'un sanata ev sahipliği yapmasın üzerine: "Ben resim yapıyorum, birkaç şair arkadaşım da var semtte yaşayan şiir yazan. Ama bu bütün dünyaya yapılan bir sanat

[300]Ressam B, Kişisel Görüşme.
[301]Heykeltıraş A, Kişisel Görüşme.
[302]Altıntaş - Eliri, s.67.

ürünüdür ve burası bizim üretim yerimiz. Gitmeyi de düşünmüyorum, yeni bir yer de aramıyorum. "Ben sanatımı yapamıyorum!" dedirtmiyor semt bana."[303] demektedir.

Kuzguncukla İç İçe isimli sanat etkinliğinin aktörlerinden Akademisyen A, etkinliği şu şekilde değerlendirmektedir: "Sanat etkinlikleri yaptık geçmişte. "Kuzguncukla İç İçe ve Kuzguncukla İçli Dışlı" isimleri ile iki etkinlik yaptık. Semtlilerin Kuzguncuk'a kattığı değerler üzerinden çalışmalar yapıldı. Bunların hepsi aslında buradaki altyapıyı güçlendirmiştir. Bunun yanında geleceği vaat eden aktivitelerdir."[304]

19 yıldır Kuzguncuk Mahallesi Muhtarının semtin sanatı beslediği yönündeki görüşü: "Kuzguncuk sanatı besliyor bence. Sebebi ise doğal yapısından kaynaklanıyor. Yapısı ve insanı sanata hitap ediyor çünkü."[305] şeklindedir.

"Behlül Sokak'taki mimoza önemli. Bir yazar olsaydım, öykü yazsaydım, öykümü oradan kurgulardım. Giden birinin ardında kalmış bir kadını konu alabilirdim mesela. Türetilebilir. Bostandaki incirler de bir başkasının dikkatini çekerdi belki de. Tabii ben tabiat odaklı biri olduğum için tabiattan beslenerek size fikirler veriyorum. Yazılarımda da tabiat ile ilişki kurarak ilham kaynağı verirdi Kuzguncuk. Ama tabiat odaklı çalışmayan biri için de semtteki sakinler, işyeri çalıştıranlar figür ya da ilham kaynağı olabilir. Karakter ve tiplerin yoğun olduğu bir semt burası."[306] ifadesi ile Sanat Galerisi Yöneticisi A semtin ilham kaynağı olma zenginliğini anlatmaktadır.

"Buradaki günlük hayat da sanatçıyı besliyor bence. Romanlarda hep bu semt var. Geçmişi ve üç dinin komşuluğu her çeşit ilişkiyi besliyor bence."[307]

Yazar ve Oyuncu A semtin eserlerine olan katkısını aktarırken "Yazdığım kitapların hepsinin bir hatırası var. Burada, yaşadığım evde yazdım, o evde kaleme aldım. Benim dizilere başlamam, kitaplarımın yayın süreçleri hep ama hep o evde yaşadığım süre içinde gerçekleşti. Gün be gün ben burada büyüdüm. Çok keyifli bir şeydi bu gelişim ve buraya bağlılığımı arttıran bir süreçtir. Kitapta bir karakter oluştururken buradan esinlenebilirsiniz. Bir yer tanımlarken buradan esinlenebilirsiniz. Tabii ki sonuna kadar

[303]Ressam B, Kişisel Görüşme.
[304]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.
[305]Mahalle Muhtarı, Kişisel Görüşme.
[306]Sanat Galerisi Yöneticisi A, Kişisel Görüşme.
[307]Ressam E, Kişisel Görüşme.

besliyor ama empati kurma ve anlamaya dayanan bir besleme mevcut."[308] diyerek semtin kendi hayatındaki yerine ve önemine dair bilgileri de beraberinde vermektedir.

"Kapınızı açtığınız zaman sanatın çeşitli kolları ile uğraşan çeşitli yüzler ile karşılaşıyorsunuz. Bir selamınız olur. Karşılık alırsınız. Onun bir ürünü sizde yankılanır, sizinki onda yankılanır. Tabii ki birbirini besleyen bir olaydır bu. Sadece adını duyduğunuz bir insanın sergisinde bulabilirsiniz kendinizi. Ya da aniden yanıbaşınızda kadeh tokuştururken görebilirsiniz. Önünüze güzel bir eser konuluyor ise siz de bu güzelliğe karşılık vermek için en güzelinden ürün vermeye çabalarsınız, teşvik edicidir bu karşılıklı etkileşim. Gayret veren bir durum. Bir hikâye sizde bir pencere açıyor ve siz onu versiyonluyorsunuz."[309] Bu ifadede katılımcı semtte sanat ürünü vermenin ve sanatın semte olan katkısının karşılıklı etkileşim olduğunu söylemektedir.

"Her türlü ilhamı veren bir yer burası. İyi örnek olarak veriyorum burayı. İnsanların yaşam biçimini değiştirmeye sebep olan bir semt burası."[310]

3.3.3.4. Anlamlı Bir Hayat İçin

Kalbinin atışı rahatlıkla duyulabilen bir semt Kuzguncuk. Ayrıca bu kalp atışı sesini duymak içi fazlaca çaba sarf etmeye gerek duyulmaz. Öylesine şiddetlidir ki bu atış, pompalanan hayat iksirinin değil sesini duymak gözle görmek mümkündür. Etrafa bakmak ve görmek yeterlidir. Bu nedenledir ki sanatın ve sanatçıların mekânı olmuştur daima.

Yazar A 4 yıl evvel semte yerleşmesindeki faktörleri şöyle sıralamaktadır: "Geçmişte Sevim Burak'ın burada yaşamış ve buradan bahseden yazılar yazmış olması benim için önemli. Nazım Hikmet'in birtakım bağlantılarının olması beni çeken ve etkileyen faktörler olmuştur."[311]

[308]Yazar ve Oyuncu A, Kişisel Görüşme.
[309]Yazar ve Şair B, Kişisel Görüşme.
[310]Akademisyen A, Kişisel Görüşme.
[311]Yazar A, Kişisel Görüşme.

Bir başka katılımcı da aynı noktaya temas etmektedir açıklamasında: "Can Yücel'in de etkisi olduğu muhakkak. Ressam çevresi O burada diye burayı tercih etmiş olmalı. Örneğin, Yusuf Katipoğlu."[312]

Cengiz Bektaş ile olan usta-çırak ilişkisi nedeniyle Kuzguncuk ile tanıştığını söyleyerek söze başlayan "Kapının önünde kimlerle karşılaştığınızdır önemli olan. Bu nedenle de sanatçılar anlamlı bir hayat için burayı tercih ediyor."[313] diyerek devam eden, Mimar B'ye Sanat Galerisi Yöneticisi A tarafından destek verilmiştir: "Hayata bakış ile ilgili bir durum olduğunu düşünüyorum. Tarihi dokuyu sevenlerin burayı tercih ettiğini düşünüyorum."[314] Benzer bir yorum Yazar ve Şair A tarafından yapılmıştır: "Aynı dili konuşan kimselerin bir araya gelmesidir bence çeken. Sanatın hangi dalı olursa olsun verdiğim ürün ne dediğimi anlatıyor, ben de diğer sanatçının ürünü ile ne dediğini anlıyorum. Semtin dili var yani. Üretiyor ve konuşuyor bence. Birbirine güzel gönül ile bakılanların bulunduğu bir semt Kuzguncuk. Buradaki insanların da bu duruma katkısı büyük. Ödül alan bir sanatçı varsa semtte diğer sanatçılar kapısını çalıp ödülünü tebrik eder. Bu sadece bu semtte var. Yapılan şey içtenlikle karşılanıyor ve bu özellik huzur veriyor. En son bu yıl Yaşar Kemal Şiir Ödülü'nü aldım. İnanılmaz derecede yolum kesilerek tebrikleri kabul ettim. İki yıl önce aynı kurumun öykü dalında ödül almıştım. O zaman da öyküde adı olan kimseler beni içtenlikle tebrik ettiler. Belki de sanatçıyı çeken unsurlardan biri de budur."[315]

"Birbirleri ile bağlantılı sanatçı ve sanatseverler birbirleri için de çekim olabiliyorlar ikamet yeri seçimi hususunda."[316]

Cengiz Bektaş'ın bu anlamda semte katkısı ise tüm katılımcıların ortak söylemi olmuştur: "Cengiz Bektaş, kendisi mimar olmasının dışında şair ve yazardır. Onlar ile birlikte harmanlayarak semti semt haline getirmiş olması, bir şekilde buranın elinden tutmuş olması söz konusudur."[317]

[312]Ressam ve Tablo Restoratörü, Kişisel Görüşme.
[313]Mimar B, Kişisel Görüşme.
[314]Sanat Galerisi Yöneticisi A, Kişisel Görüşme.
[315]Yazar ve Şair B, Kişisel Görüşme.
[316]Sanat Galerisi Yöneticisi A, Kişisel Görüşme.
[317]Yazar A, Kişisel Görüşme.

Ressam B semte Cengiz Bektaş sayesinde geldiğini belirtmektedir:" Sanatçıların burada olmasının en önemli sebebi Cengiz Bektaş'tır. 70'li yıllarda semtte ikamet etmeye başladığında mimari olarak da değişimi başlatmıştır. O olmasaydı belki bu eski yapıları restore etme durumu hiç olmayacaktı. Belki de şu anda gökdelenler olacaktı burada. Çünkü Cengiz Bektaş'ın semte geldiği dönemde herkesin müstakil evini satıp kaloriferli bir apartmana yerleşme sevdasına tutulduğu bir dönemmiş. Mesela benim satın aldığım Hamam Sokak'taki evi (15 yıl atölyem olarak kullandım) satanlar ne çok mutlu olmuşlardı sattıklarına, hatta bana Bağlarbaşı'nda iki tane daire aldık bu para ile demişlerdi. Cengiz Bektaş ve öğrencilerinin rolü büyüktür bu bakımdan."[318]

Ressam ve Tablo Restoratörü D'nin anlatımı ise şöyledir: "Cengiz Bektaş'ın çok büyük katkıları var. Burayı ilk keşfeden ve sonrasında da mimari olarak katkıları olduğu gibi çevresini de buraya davet ediyor. Sayesinde sanatçılar yerleşiyor buraya. Yerdeki taşlarda bile emeği olduğu biliniyor. "[319]

"Cengiz Bektaş yıllar önce buraya geldiğinde arkadaşlarını da getirmiştir. Çevresi yerleşmiştir. Örneğin; Güngör Dilmen. Cengiz Bey'in semte katkısı zaten tartışılmaz. Bizim evimizin mimarı da Cengiz Bey'dir."[320]

"Sanatçılar da birbirlerini çağırdığı için burada ikamet ederler. Eski kültürün devamı olarak belki biraz böyle. Ben öyle geldim çünkü buraya. Cengiz Bektaş sayesinde."[321]

"Kuş sütü eksikse kuşlar süt vermediği içindir" söylemini Kuzguncuk için yeniden yorumlarsak şöyle bir kurgu çıkar: "Sanat eksikse, sanatçılar semtten gittiği içindir."

Semtten ayrılmayı düşünen ve bu gidişini açıklayan cümlenin araştırma metninde bulunması için sıkı sıkı tembihte bulunan Heykeltıraş A "Ama bu cümleyi illa kullanalım istiyorum: "Çok severek geldiğim ve severek ayrılacağım bir yer oldu Kuzguncuk." Yani buradan gitmekten mutlu olacağım. Çünkü bana zararı dokunuyor artık. Yaşımın gereği tahammül gücümün azaldığı için her şeye sinirleniyorum. Geri geri gelen kamyon sesi dahil, sokakları yarmalayıp kanalizasyonu katiyen yeteneksiz insanların elinde

[318]Ressam B, Kişisel Görüşme.
[319]Ressam ve Tablo Restoratörü D, Kişisel Görüşme.
[320]Yazar ve Şair A, Kişisel Görüşme.
[321]Heykeltıraş A, Kişisel Görüşme.

yapıldıktan sonra insanların evini su basması, cafelerde otururken ayaklarını öbür masaya kadar uzatıp bebek arabalı insanlara geçit izni verememelerini görmek istemiyorum."[322]

3.3.3.5. Çölleşme Eğiliminin Ortasındaki Vahanın Ziyaretçileri

Semti ziyarete gelenlerin sayısında büyük artış yaşanmaktadır. Özellikle hafta sonları yaşanan artış ile semti ziyarete gelenlerin geliş sebepleri hakkında bilgi edinilmek istendiğinde katılımcılardan birbiri ile aynı olan yanıtlar alınmıştır.

"Evleri görmek için, fotoğraf çekmek için geliyorlar. " Cafelerde yemek yedik!" diyebilmek için geliyorlar. Mimarlık öğrencileri geliyor."[323]

"Genelde eski evlerin önünde fotoğraf çekmeye geliyorlar, ünlenmiş sokak ya da yerleri görmeye, yemek yemeye geliyorlar. Sokakta fotoğraf çekmeye geliyor ama sanat galerisine girmiyor, aslında fotoğraf bir sanat dalıdır. Gelenlerin beklentisi sanat değil, bu açık. Semti plato olarak kullanıyor semte gelen ziyaretçiler."[324] demekte olan katılımcının ifadelerine benzer tespitler bir diğer katılımcının anlatımında da yer almıştır. "Duyuyorlar bir görelim diyorlar bence. Bizim evin kapısının mor oluşu da oldukça ilgi çekiyor fotoğraf çekenler tarafından. Özellikle genç hanımlar mor rengi seviyor. Gelin-damat fotoğrafçıları da çok. Mimarlık öğrencilerini görüyorum. Sanat galerisi açılış günleri semt dışından gelenler oluyor."[325]

"Mimarlar geliyor çizim için. Ya fotoğrafçılar geliyor amatör çekim ve düğün fotoğrafları için. Bostanı merak edenler geliyor biraz. Eski hamamı görmek için gelen olduğunu sanmıyorum veya burada şu yaşamış bu yaşamış o yaşadığı evi bir bulayım ve göreyim diye gelen yok. Yeme içme için gelen var. Sosyal medyada yer bildirimi için gelen var. Ve burası her yere yakın olan bir yer. Avrupa yakasına dahil çok yakın, ulaşım kolay olduğu için bir göreyim sonra falanca yere giderim deyip gelen var."[326] Semtin stratejik bir konumu olduğuna dikkat çeken katılımcının tespitine ek olarak bir diğer katılımcı TV dizilerinin etkisine dikkat çekmektedir. "Estetik ve mimariyi bir sanat olarak kabul

[322]Heykeltıraş A, Kişisel Görüşme.
[323]Ressam E, Kişisel Görüşme.
[324]Sanat Galerisi Yöneticisi A, Kişisel Görüşme.
[325]Yazar ve Şair A, Kişisel Görüşme.
[326]Yazar ve Oyuncu A, Kişisel Görüşme.

edersek daha çok onun için geliyorlar. Anı ve evlilik fotoğrafı için gelenler var. Dekor gibi düşünüyorlar daha çok semti bence. Gelmişken sanat galerisini de göreyim diyen olmuştu Harmoni Sanat Galerisindeyken ben ama çok az. Kültürümüzde sanat yok galiba. Tatil günlerimde hala ara sokakları keşfediyorum. Cafe dışında bir sebeple gelmek için ne kadar çok sebep var aslında burada. Dizilerden etkileneneler semti görmek için geliyorlardır."[327]

Açıklaması ile semtten ayrılanların fırından ekmek alma alışkanlıklarına devam ettiğini söyleyen katılımcı sanat için gelenlerin gelme nedenleri hakkındaki tahminini dile getirmektedir: "Fotoğraf çekmeye gelenlerin neyi çektiğine bakıyorum ben mesela. Kedileri çekiyor, kilise çanını çekiyor. Mesela sadece evlerin pençelerini veya kapılarını çekmiyor. Bu evdeki pencere demirlerini çeksin mesela biri. Ya da kapı üzerindeki tabakları ve yazıları çeken yok. Eski demircilerin elinden çıkmış demirler çok özel oluyor. Gelenler bostanı görmek için, dizi çekilen yerleri görmek için, merak ettikleri için geliyor olabilirler. Eski yapıları görmeye gelen gençlerden yol tarifi soranlar oldu bana. Bu da bir sebep olabilir. Yemek içmek ve cafeler için gelen olabilir. Sanat galerilerinin belirli bir alıcı kitlesi var. Dışarıdan gelenlerden de çıkan olabilir alıcılar. Belki sanat eseri fiyatları daha uygun fiyatlı ondan dolayı da sanata ilgi duyan az saydaki kişiyi çekiyor olabilir. Fırınları unutmayalım, buradan taşınsa bile fırından ekmek almaya gelen eski semt sakinleri mevcuttur."[328]

"Mekânın doğallığı gelenlere doğal malzeme oluşturmaktadır, kendilerini rahat hissediyor gelenler. Şehre uzak gibi olup yakın, yani hem uzak hem yakın bir yerde bu da rahatlık veriyor."[329] insanın kendisini rahat hissettiği bir mekân olması ile sahip olunanları çoğaltan bir yer olduğu ifade edilmiştir. Ziyaretçiler ile çoğalan bir semt Kuzguncuk'u ziyaret edenlerin sayısı gün geçtikçe artsa da çektikleri fotoğraflar ile çoğalan bir mekân olmaktadır. Bu durumu belki de en iyi katılımcılardan Yazar ve Şair A'nın şu cümleleri tarif edebilir: "Semt velut-mümbit (çoğaltan-arttıran) bir yer. Dostlukları, duyguları, üretimi arttıran."[330]

[327]Ressam ve Tablo Restoratörü D, Kişisel Görüşme.
[328]Yazar A, Kişisel Görüşme.
[329]Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisi, Kişisel Görüşme.
[330]Yazar ve Şair B, Kişisel Görüşme.

3.3.3.6. Bir Semt, Bin Bir Eser

Kuzguncuk'ta mahalle demek mekânların bütününü ifade eder. Hızlıca, semti fethedercesine gezdiğinizde ne çok şeyin zamanın altında kalmamak için direndiğini görmek mümkündür. Görülenler karşısında, yürümeyi yeni öğrenen bebekler gibi yavaşlarsınız. Can damarı kuruyan bir bitkinin dibine serpilen su gibi yaşama sevinci ve umut aşılar size. Dünü, bugünü ve geleceği yinelenen ama farklı içerik ve şekillerde yinelenen olmasına rağmen eskilik hissi vermez. Sanatı ve sanatçıyı çeken unsurlardan biridir belki de. Üretilen ne kesinlikle eski ne de yeni bir forma sahiptir, o Kuzguncuk ilhamı ile üretilmiş bir eser olma özelliği taşımaktadır. Bu üretim semti geleceğe bağlamaktadır. Bir anlamda ölümsüzlük aşılamaktadır.

"Kuzguncukla İç İçe" ve "Kuzguncukla İçli Dışlı" isimleri altında 2 yıl artarda düzenlenen sanat etkinliği hatırlardaki yerini korurken özlenerek anılmaktadır: "8-10 yıl kadar önce burada bir etkinlik yapıldı, 2 yıl üst üste ama sonra sürmedi. Kuzguncukla İç İçe isimli açık hava etkinliği idi bu. Orada şöyle idi; sanatçılar eserlerini her bir esnaf dükkânında sergiledi. Örneğin bir sanatçının resmi kasapta sergilendi. Bir heykeltıraşın heykeli bakkalda sergilendi. Kırtasiyede, büfede, lokantada sergilendi. İki hafta kadar bir süre devam etti etkinlik. Bu etkinlik devam etse idi şimdi kasap da bakkal da sergileri geziyor olacaktı ama devam etmedi ne yazık ki. Bu organizasyonu üç tane kadın sanatçı düzenledi. Bu güzeldi."[331]

Sanat ile ilgili kimseler sergi açmanın dışında da sorumluluklar üstlenmiştir semtte. Semtin okuluna destek olunması amacı ile hareket edilmesi bunlardan biri ve her yıl ilkbahar aylarında tekrarlanmaktadır. **"**Sanat ile ilgilenen kişiler her sene aktivite olarak sanat eserleri üreterek onları satıp elde edilen tutar ile semtin ilkokulunda yaz okulunu finanse ediyorlar. Bence bu durum bile semte çok büyük bir katkı. Belli bir çevrenin okulun yaşatılması ve çocuklar için bunu yapıyor olmaları semte has bir ayrıcalık."[332]

[331]Yazar ve Şiar A, Kişisel Görüşme.
[332]Sanat Galerisi Yöneticisi A, Kişisel Görüşme.

Bu bölümde, katılımcıların şahsi dünyalarında önemli buldukları olaylar, görüşleri, anıları eşliğinde semte bir bakış meydana getirilmeye çalışılmış olup, edinilen bilgiler ışığında sonuç ve değerlendirme bölümü oluşturulmuştur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mahalle sadece insanların, evlerin ve iş yerlerinin olduğu fiziksel bir mekân değil, etkileşim içinde olunan, değer kazandıran, değer katılan bir kültürel yapıdır. Semt, kollarında yaşattığı insanlara ilham kaynağı olabilir. Semt sakinleri ise havasını soluduğu mekâna varlıkları ile yeni boyutlar katarak form kazandırabilirler, orayı çağrıştıran ürünler verebilirler.

Bu çalışmanın amacı; Kuzguncuk'un kent içindeki varlığının sadece bir mahalle olarak algılanamayacağından hareketle, insan ve mekân etkileşimi bağlamında semti incelemektir.

Kapsamı, Kuzguncuk Mahallesi alanı ile sınırlandırılmış, üreten insanların semte etkileri, verilen ürünler, eserler, duygu ve düşünceler çerçevesinde araştırılmıştır. Bir anlamda sözlü tarih çalışması niteliği de taşıyan çalışmada; sanatkâr kimliğine haiz 16 katılımcı ile yapılan derinlemesine niteliksel görüşme ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri benimsenmiştir. Niteliksel araştırma tekniğinin doğası gereğince genelleme yapılması mümkün olmadığından çalışma ile semtin tarihine, sanat ve sanatçıya, semtin sanatçıya-sanatçının semte kazandırdıklarına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Semtte sanata verilen önem, sanat galerilerini varlığı ile somutlaşmıştır. Araştırmanın yapıldığı 2018 yılında 3 adet sanat galerisi bulunana Kuzguncuk'ta bir tane daha sanat galerisi açılma hazırlıkları içerisindedir. Tamamen semtte yaşayan sanatçılar tarafından organize edilerek hayata geçirilen "Kuzguncukla İç İçe" ve "Kuzguncukla İçli Dışlı" isimli açık hava sanat etkinliği, semtteki esnaf tarafından da destek görmüştür. Ekmek tekneleri olan dükkânlarında bir sanat eserini etkinlik boyunca sergileyen esnaf, görsel olarak ayrıcalıklı bir etkinliği semtin sosyal zenginliğine eklemekte pay sahibi olmuştur.

"Hoşgörünün Adresi" olarak bilinen, geçmişte çoğunlukla orta halli gayrimüslimlerin yaşadığı, muhtelif sebepler ile semtten ayrılmaları ile değişimin başladığı semtte, önce evler olmak üzere gayrimenkuller el değiştirmiştir. Zanaatkâr ustalar göç edince çıraklar ticarethaneleri devralmış ve işletmeyi sürdürmüştür. Göç ile gelen yeni sakinler zamanla hemşerilerini de semte çekmiş ve böylece mevcut evler yetersiz kalmıştır. Yerleşim yeri yetersizliği nedeniyle Boğazın eski köyü Kuzguncuk, İcadiye Caddesi'nin üst kısımlarına

doğru yayılmıştır. Gecekondular ile yapılaşan bu alanda, özellikle Karadeniz'den gelen yeni semt sakinleri yerleşmiştir. Bu nedenle 1960-1970'li yıllarda betonlaşma dalgası semti etkilemiş, semte has eski ahşap evler zaman zaman çıkan yangınlar, zaman zaman ise bakımsızlıktan yıkılmış ve yerini betonarme evler almıştır. Semte yeni gelenler bakımı zor eski ahşap evleri yenileme, devamlılığını sağlama külfetine girmeyi seçmemiştir. Yapı konusundaki değişikliğin etkisi ile az sayıdaki eski evleri yenileme ve eski formuna sadık kalınarak yeni nesil malzemeler günümüze uyarlamayı seçen semt sakinleri de mevcuttur. İstanbul sevgisini kalbinde yaşatan, eski mahalle olgusunu yaşatmayı amaç edinmiş semt âşıkları devamlılığa katkı sağlamıştır. Ne vesile ile gerçekleştirilmiş olur ise olsun, binaların işlevsel özelliklerinin sürmesi semtin önemli bir özelliğidir.

Rum, Ermeni, Yahudi ve Türk milletlerin yaşadığı eski Boğaz köyü, günümüzde bu nüfus çeşitliliğini barındırmasa da eskide kalmış bu özelliği ile araştırmalara konu olmaktadır. Belirgin bir kültüre sahip semt, Boğaziçi'ndeki fiziki konumu ile de ayrı bir yere sahiptir. Kendine has ruhu, bu ruhu besleyen çeşitli dini mekânları, bostanı, bostanın varlığını sürdürmesini amaçlayan yüksek bilinçli sivil toplum oluşumları, tarihi iskelesi, eski ahşap yapıları, dar ve yer yer merdivenli sokakları, sayısız küçük esnafı, atölyelerini semtte konumlandırmış sanatçıları, seçkin eserlerin sergilendiği sanat galerileri, eğitim seviyesi yüksek sosyal sermayesi ile çok veçhelidir. Bir gülün yaprağı gibi katmerli bileşenleri ile özel bir semttir.

Özel gün ve bayramlarda birlik beraberlik içinde gerçekleştirilen kutlama ve anma törenleri, semte ait ihtiyaçların karşılanmasına yönelik düzenlenen panayır, kermes ve sokak sergileri semt ruhunun varlığının kanıtıdır. Tüm bu ögeler ile Kuzguncuk, tarihi dokuda mahalleyi yaşayan ve yaşatan bir mekândır ve tüm hususlar araştırmada 4 bölüme ayrılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

"Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak: Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu tezin birinci bölümde, metin içerisinde geçen kavramların açıklanması amaçlanarak kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Kent, kentlilik, kentleşme, kültür, kültürel süreçler, kültürel çeşitlilik, alt kültür, sosyal alem, kimlik, kent kültürü, kent kimliği, mekân, mekânın boyutları, kentli, köy, mahalle, kamusal alan, mahalle kimliği, kent imgesi, gündelik yaşam estetiği içine girmiş komşuluk ve hemşericilik gibi kavramlar açıklanmıştır.

İkinci bölümde, İstanbul'un mekân ve tarihçesine kısa bir bakış gerçekleştirilerek Osmanlı İstanbul'undan kısa bilgiler aktarılmıştır. Sonrasında, Üsküdar İlçesi ve Kuzguncuk Semti'nin tarihçesi yer almıştır. Kuzguncuk'un coğrafi konumu, demografik bilgileri, sokak ve konut yapıları hakkında verilen bilgilerin ardından semtte bulunan mekânlardan bir seçki ile bölüm son bulmuştur.

Üçüncü bölüm tezin özgün kısmını oluşturmaktadır. İstanbul'dan mekânsal bir kesit olarak ele alınan Kuzguncuk mahalle kültürünün sanatçılar gözünden incelenmesi amacıyla benimsenen yöntem ve kapsamı hakkında bilgiler verilmiştir. Kuzguncuk semt kültüründen kesitler verilerek muhtelif bilgi ve örnekler ile açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından semt kültürüne ait çözümlemeler özgün başlıklar altında, katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Gündelik yaşam estetiği ve komşuluk ilişkileri çerçevesinde oluşturulan bölümde; sivil toplum kuruluşu bazında aidiyet duygusu ve sosyal sermaye olgusu incelenmiştir. Bir biçimde semt ile yolu kesişmiş ünlüler, iz bırakmış şahsiyetler ile semtte yaşayan sanatçılara yer verilmiştir. Gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlar ile katılımcılardan alınan yanıtlar çerçevesinde mahalle olmanın ölçüsünün ne olduğuna, semtin ihtiva ettiklerine, semtlerin bağımlılık oluşturması ve ilham kaynağı olabilmesinin mümkün olup olmadığına dair görüşler derlenmiştir. Devamında semtin günümüzde içinde bulunduğu duruma ve gelecekteki muhtemel tehlikelere dair görüşlerin temini amaçlanmıştır.

Sonuç ve değerlendirme bölümünde ise araştırmanın bulgularından yola çıkılarak öneriler oluşturulmuştur.

Yağmur sonrasında oluşmuş bir su birikintisinden bir miktar su alınarak incelenirse önce çamurlu su görünür. Daha dikkatli bakıldığındaysa temiz su damlacıkları dikkati çeker. İlk bakışta görünmeyen ancak en baştan beri var olan bu temiz su damlaları gibi Kuzguncuk'a ait araştırma, geliştirme, düzenleme ve yeniliklerde tarihsel dokunun varlığı bilinerek kurgulanan yöntemler tercih edilmelidir. Bu noktadan hareketle, araştırmacılara, kent yöneticilerine, semt sakinlerine ve Kuzguncuk ile bir şekilde bağ kurmuş herkese yönelik geliştirilen öneri demeti maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir:

-Semte dair yapılacak her türlü planın uygun, yeterli ve isabetli olduğunun semt kimliği bağlamında değerlendirilmesinin gerekliliği bilinmelidir. Statik bir anlayış yerine semt kimliği ön planda tutularak stratejik bir anlayış geliştirilmelidir.

-Semtin kimliğini oluşturan doğal/yapay ve sosyo-kültürel ögeler uyum için de değerlendirilmelidir. Ayrıca, bu değerlendirme yapılırken belirgin ve etkileyici olanların semt kimliğini oluşturduğu unutulmamalıdır.

-İnsan ilişkileri kent/semt kimliğini doğrudan etkileyen temel etkendir. Semtte kimlerin yaşadığı, dünyaya bakışları, gelenek ve görenekler gibi saikler semtlinin bileşenlerini oluşturduğundan, çözümlenerek iyi öğrenilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

-Mevcut kimliğe sahip çıkmaya çabalayan semtlilerin varlığı bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Semtlinin semte olan ilgisi ve bağlılığı, semt kültürüne ve karakteristiğine kattıkları nedeniyle pozitif bir kazanım olduğundan, bunun kaybedilmemesine yönelik çaba içinde olunmalıdır.

-Semtlinin çevresini nasıl değerlendirdiğine önem verilerek çevre imajının bu doğrultuda varlığını sürdürmesine destek olunması gerekir. "Ağacın bütün dalları uyum içinde hareket ederse ağaç yıkılmaz." anlayışı elden bırakılmamalıdır.

-Semtin dünü ile ilgilemeyen, bugün ile ilgilenmez, gelecek için de kaygı duymaz. Kimliğini yitirmiş yerlerin sıradanlaşıp diğerlerine benzediği günümüzde semt için bunun olmasına imkân verilmeyecek tedbirler alınmalıdır.

-Birbirinden farklı yaşam ve çalışma şartları içinde olan ve farklı kültürlere ait olduğundan benzeşmeyen semtlilerin, yine birbirine benzemeyen sosyo-kültürel mekânların oluşmasına sebep olduğu unutulmadan bu farklılıkların korunmasına gayret edilmelidir.

-Semtin sadece binalar, sokaklar ve caddeden ibaret olmadığı, üzerindeki insanlar ve insanların çevreleri olan ilişkilerine yön veren sosyo-kültürel olayların gerçekleştiği bir mekân olması sebebiyle geçmişinden bu güne çeşitli ekalliyetlere ev sahipliği yapan Kuzguncuk için dini ve milli bayramlar, düğünler, cenazeler, kutlamalar, seremoniler

önemli bir yere sahiptir. Yerel yönetimin lokal olarak benimsenmesi gereken anlayış bu ritüellerin korunması ve bilinirliğinin arttırılması yönünde olmalıdır.

-Eskiden semtli Müslümanlar tarafından bilinen diğer dinlere ait bayramlar ve özel günler hakkında bugünün semtlilerince pek bir bilgiye sahip olunmaması ya da sınırlı veya yanlış bilgi sahibi olunması nedeniyle gündelik yaşam pratiğinde yer bulamamaktadır. Diğer dinlere ait özel günlerin ve muhteviyatının öğretilmesine çaba sarf edilmesi çeşitliliğin süreklilik kazanması adına gerekli görünmektedir. Bu anlamda bu tür günlerin canlandırılması için girişimlerde bulunulabilir.

-Yerel yönetim birimi muhtarlık tarafından gerçekleştirilecek aktivitelerde (süsleme, ışıklandırma, teknik ve altyapı vb) geçici süreli personel tahsisi hususunda destek verilebilir. Ek olarak halk ile birlikte tüketilecek ikramlar için (her yıl düzenlenen iftar, kahvaltı organizasyonları gibi) ve genel gider harcamaları için ödenek tahsis edici uygulamalar geliştirilebilir.

-Semte yeni gelenlerin mevcuttaki birlikte yaşama estetiği bağlamında (bir anlamda eğitilmesine) bilgilendirilmesine özen gösterilmelidir.

-Semtlinin sahiplenme ve duygusal bağ kurmasının semte ait muhtelif süreçlere katılmasını sağladığı, bunun sonucunda mekânsal belleği güçlendiren faktörlerin sağlamlaştığı, semte ait olaylara duyarlılığı arttırdığı akıldan çıkartılmamalıdır.

-Kuzguncuk, sonsuza açılan geniş bir kapı gibidir. Onda yaşamış, ondan göçmüşler iz bırakmış, ayrılsalar bile duyarlılık oluşturmuştur. Bu faktör birçok hususta yol gösterici olabilir. Yolu bir biçimde semte düşmüş şahsiyetlerin tanıtılması, ürünlerinin bilinirliğinin sağlanması yönünde çalışmalar yapılabilir. Semte kattığı zenginlikler işlenebilir. Örneğin Can Yücel ve Sevim Burak'ın yaşadığı evler bu bakış açısı ile değerlendirilebilir.

-Sonsuza açılan kapıları ile sınırları olmayan Kuzguncuk semti, herkes için özel olmayı bilmiştir. Gidenlerin tekrar gelmek için can attığı semtin bu özelliğinden yararlanılarak var olan sosyal sermaye güçlendirilebilir. Gerçekleşecek her türlü projede bu husus dikkate alınarak yararlanılabilir.

-İnsan neyi görmek isterse çevresini onunla donatacağından, semtte yaşayanların değer sistemi ve sosyal yapısı önem arz etmektedir. Bu sosyal yapının güçlendirilmesine ve kalıcı olmasına yönelik çalışmalar üretilebilir.

-Geçmişte olduğu gibi günümüzde de sanatkârların ikamet adresi olarak tercih ettiği bir semt olması nedeniyle oluşan sosyal sermayenin bir katma değere dönüştürülmesinin amaçlandığı projeler üretilebilir.

-İstanbul genelinde yoğun biçimde uygulanmakta olan kentsel dönüşüm hareketinin, tezin yazıldığı tarihlerde İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin aldığı karar ile Kuzguncuk'u da kapsadığı resmi kanallardan duyurulmuştur. Bu duyuru semte dair soru işaretlerini beraberinde getirmiştir. Kuzguncuk'un her anlamda korunmasının amaçlanması gerektiği savunulan bir tezde kentsel dönüşüm kararı somutlaşmış bir tehdit olarak algılanmıştır.

-İki yıl art arda semtlilerin tamamen amatörce organize ettikleri açıkhava sanat etkinliklerinin, yerel yönetim eli ile süreklilik arz etmesinin arzulandığı araştırma esnasında katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bu devamlılığın yılın belli birkaç gününde gerçekleştirilmesi ve çeşitli meslek gruplarına ait katılımcıların her türlü desteğe hazır olmasından alınan güç ile zaten sanat ile iç içe olan semte bir veçhe daha kazandıracaktır.

-Semtteki gayrimenkul kiralarında yaşanan artışın sanatçıların semtten ayrılmasına neden olduğu gözlemlenmiştir. Bu konudaki çözümün ne olacağı hakkında yerel yönetim birimlerince çalışma yapılarak tedbir alınması sağlanabilir.

-Semtte son yıllarda açılan modern görünümlü cafelerin semt kültürünün gücünü zayıflatan bir etki olduğu katılımcılar tarafından belirtilmekte ve semti semt yapan eski kahvelerin varlığını sürdürmesinin amaçlanması arzulanmaktadır. Yine aynı konuda bir diğer husus ise semtin özelliğini yitirmemesi için yeni mekân açılışının belirli bir düzen içerisinde olmasının Kuzguncuk'un sahip olduğu mimari özellikler dikkate alınarak lokal uygulama anlayışının geliştirilmesinin gerektiği sıkça dile getirilmektedir.

-Semtte bulunan baz istasyonları mevcut tarihi doku ile çelişki arz ettiğinden yerlerinin değiştirilmesi, eğer bu mümkün olamıyor ise görsel olarak özgün bir görünüm kazandırılması uygun olacaktır.

-Semte ait ihtiyaçların (su ve kanalizasyon, elektrik, doğalgaz vb.) giderilmesi esnasında karşılaşılan problemlerin çözümünde, sıradan uygulamalar değil semtin yeri ve önemine uygun çözümler geliştirilmelidir.

Yüksek lisans tezi nedeniyle yapılan alan araştırmasında elde edilen bulguların literatüre katkı sağlaması amaçlanmıştır. Özgün kültürün, canlılığın ve şenlendirmenin, insan ilişkileri anlamında kültür örüntülerinin korunması üzerine dikkat ve özen isteyen bir mahalle olduğu görülen Kuzguncuk'un, korumanın mekânsal alandan kültürel alana yönelmesinin gerekliliği, somut olmayan mirasa yönelen bir koruma anlayışına gebe bir yer olduğu tespit edilmiştir. Kuzguncuk'ta selamlaşmanın ve ikramlaşmanın korunarak devam etmesinden hareketle gündelik yaşam estetiğinin korunması, mekânın restore edilip korunması kadar değerli olduğu görülmüştür. Korumaya kültürel bir boyut katma, mekândan kültüre dönük anlayışın geliştirilmesi için Kuzguncuk güzel bir kaide, özel bir atmosfer ve âlemdir. Koruma anlayışında; sanatçıların bizzat bulunmayı tercih etmeleri, özgün üretimlerini orada yapabilmeleri de anlatılan bu durumu destekleyen bir diğer unsurdur. Araştırmanın semt kimliği üzerine güncel tartışmaların geliştirilmesine katkı sağlaması mümkündür.

Sonuç olarak denilebilir ki; bu araştırmada bir karıncanın gözünden bir fil (görülebildiği kadarı ile) değerlendirilmeye çabalanmıştır. Bu çalışmanın devamında gelecek çalışmalar ile karıncanın bakışının genişlemesi, filin ise uysalca eşlik etmesi umut edilmektedir.

Fotoğraf 3. Kuzguncuk'ta yaşadığı yıllarda Can Yücel'in ikamet ettiği Hamam Sokak'taki ev.
Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 4. Kuzguncuk'ta yaşadığı yıllarda Sevim Burak'ın ikamet ettiği Delikoç Sokak'taki ev.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

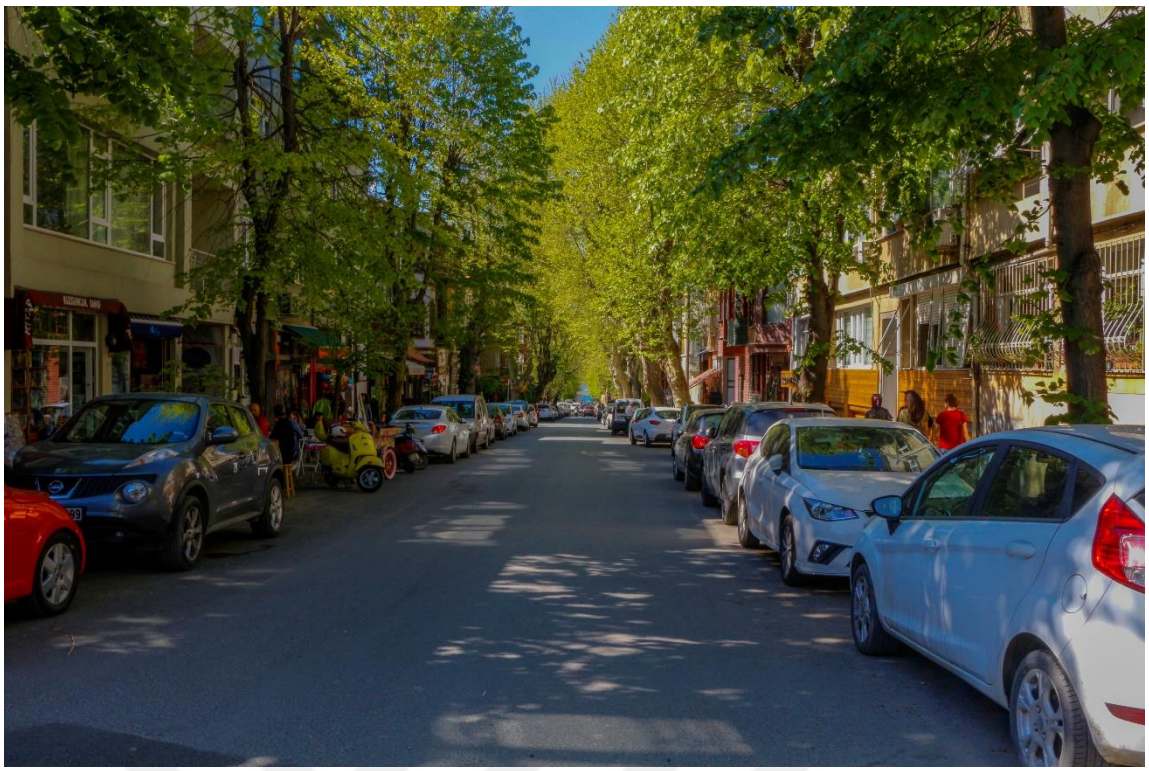

Fotoğraf 5. İcadiye Caddesi'nden bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 6. İcadiye Caddesi'nde bulunan sahaf.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 7. Hamam Sokak'ta bulunan Dağ Hamamı.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 8. İcadiye Caddesi'nden bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 9. İcadiye Caddesi'nde bulunan Kuzguncuk Sanat Tiyatrosu.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

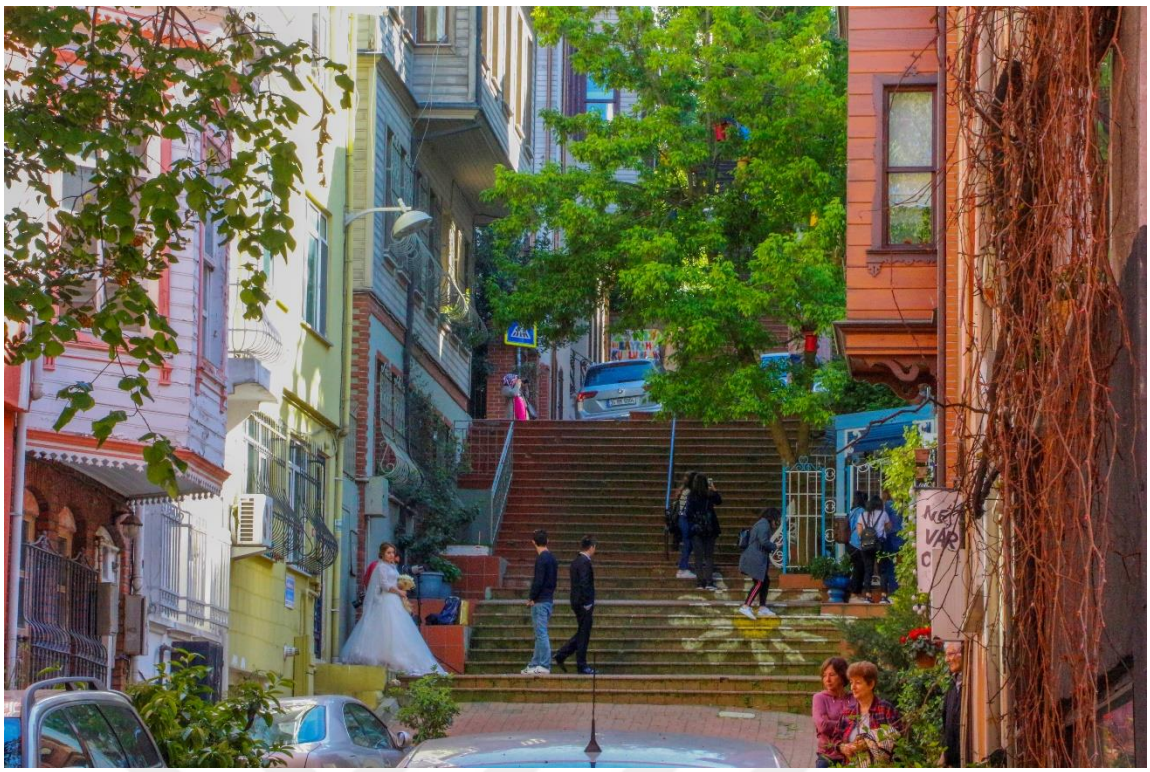

Fotoğraf 10. Tiyatro olarak kullanılmış olan Bereketli Sokak'taki merdivenlerden bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 11. Kuzguncuk İskelesi'nden bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 12. Kuzguncuk İskelesi yanındaki parktan bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 13. Kuzguncuk sahil kesimindeki konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

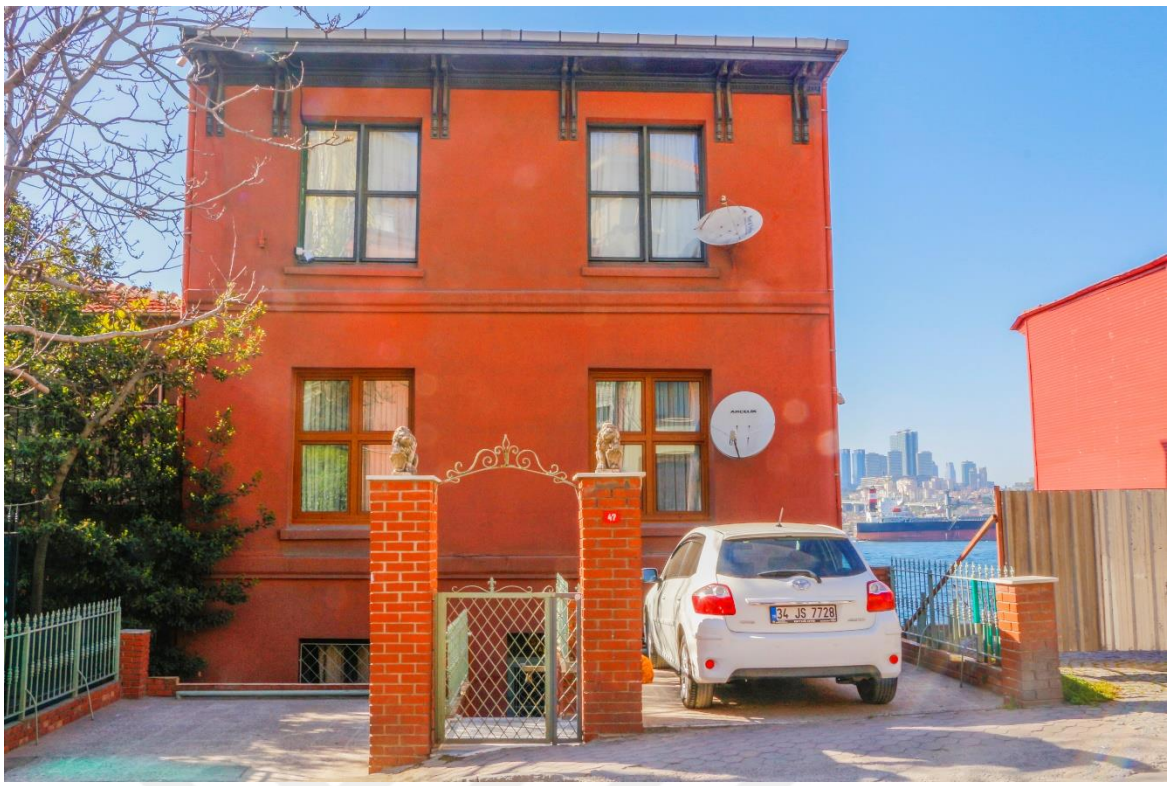

Fotoğraf 14. Kuzguncuk Çarşı Caddesi'nin konut yapısından bir örnek: Aslanlı Yalı.
Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 15. Kuzguncuk Çarşı Caddesi'nde bulunan İsmet Baba Restoran.
Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 16. Kuzguncuk Çarşı Caddesi'nde bulunan Kuzguncuk Camii.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 17. Kuzguncuk'ta bulunan sanat galerilerinden biri.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

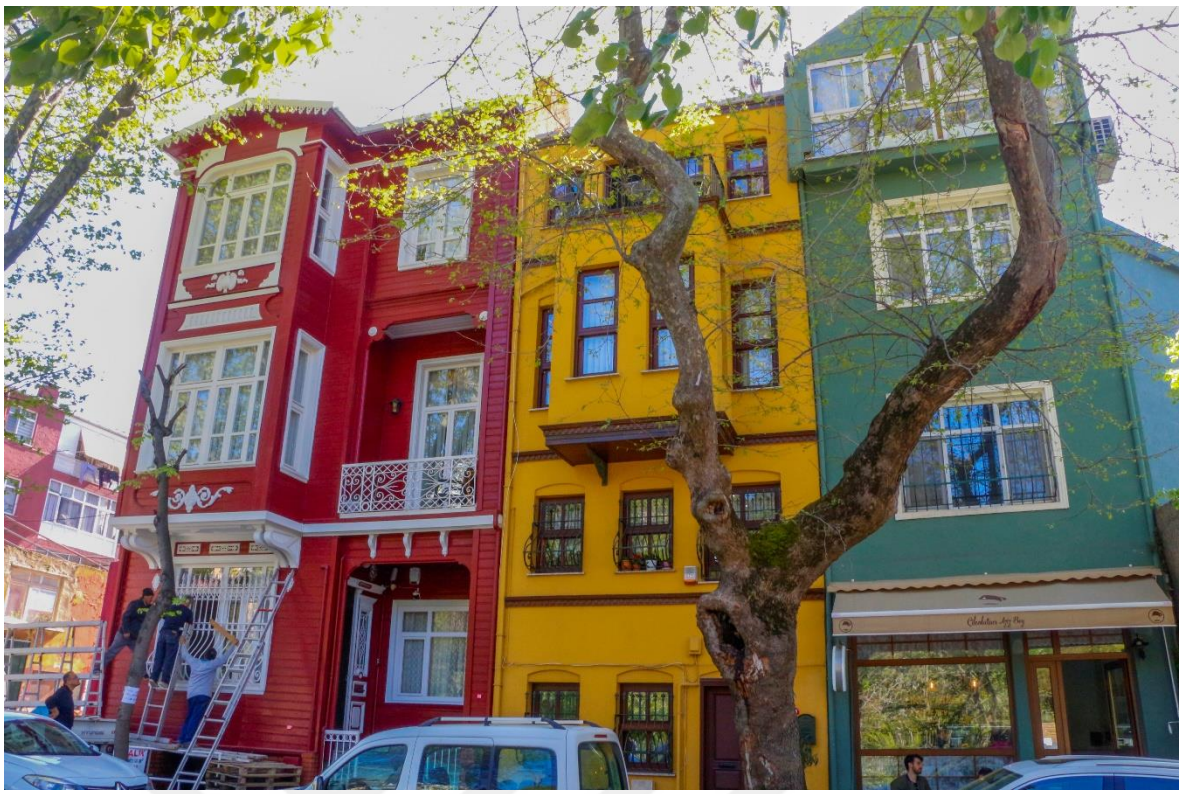

Fotoğraf 18. Kuzguncuk İcadiye Caddesi'nden bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 19. Kuzguncuk İcadiye Caddesi'nden bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

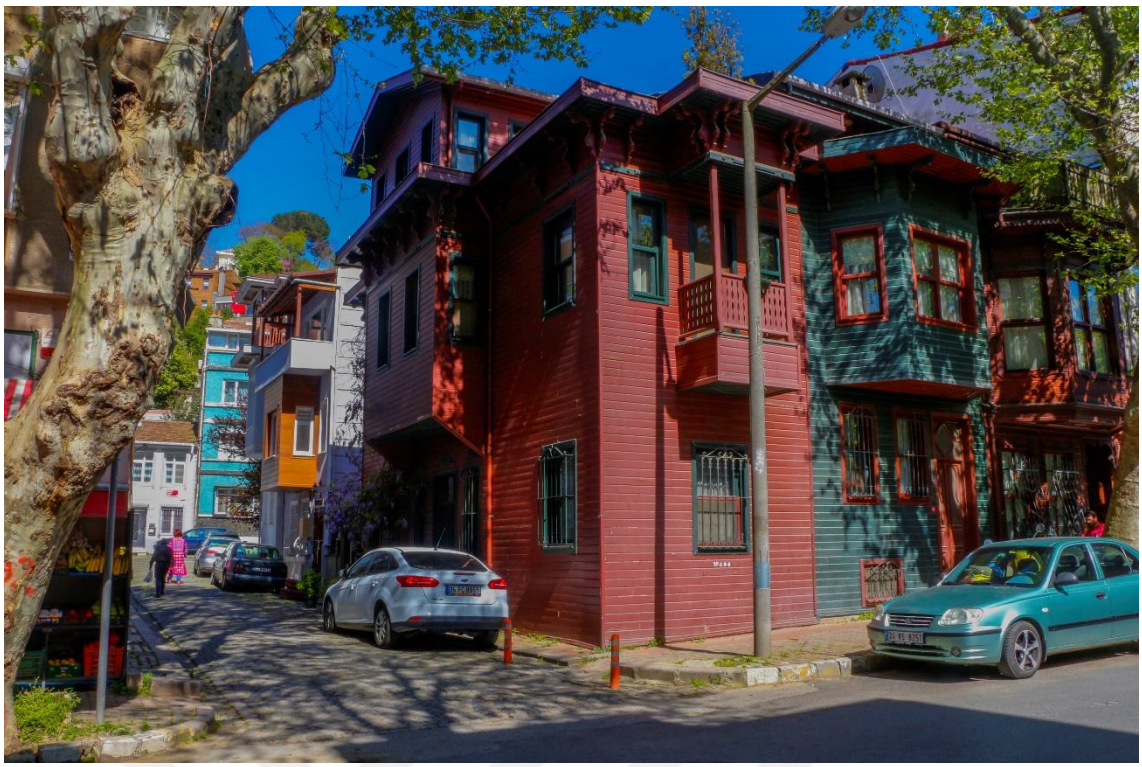

Fotoğraf 20. Kuzguncuk İcadiye Caddesi'nden bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 21. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 22. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 23. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 24. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 25. Kuzguncuk'tan Boğaz'a bakış.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

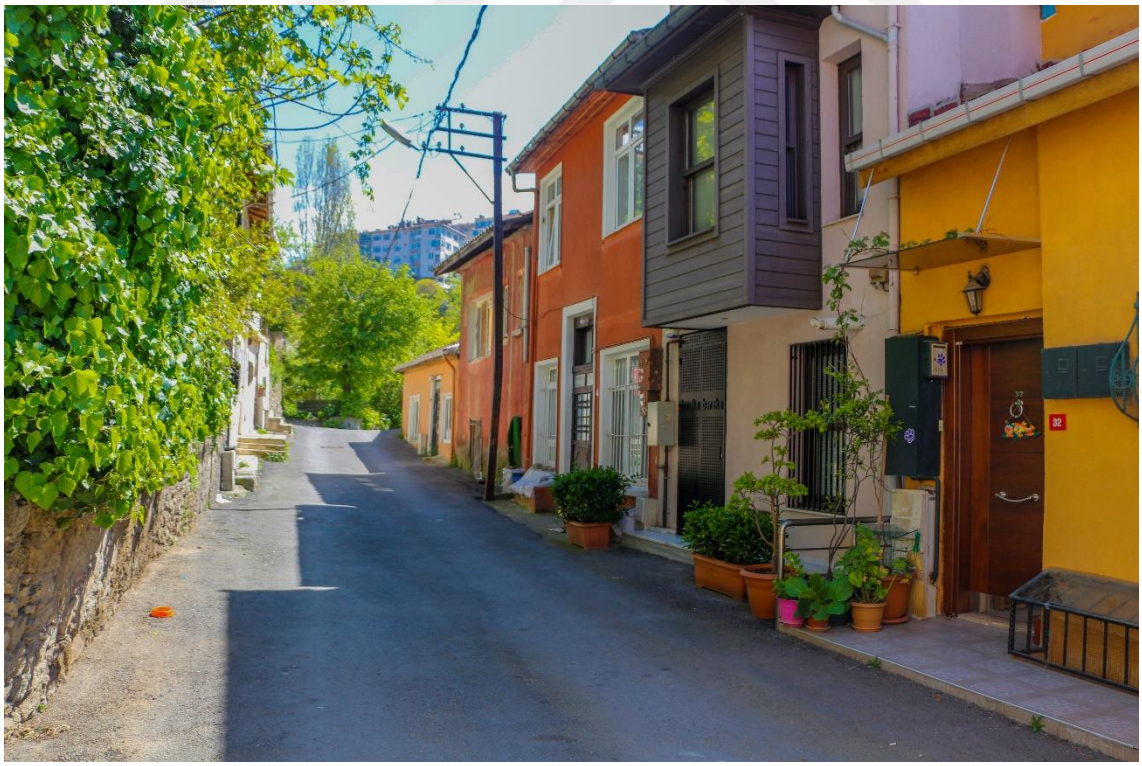

Fotoğraf 26. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

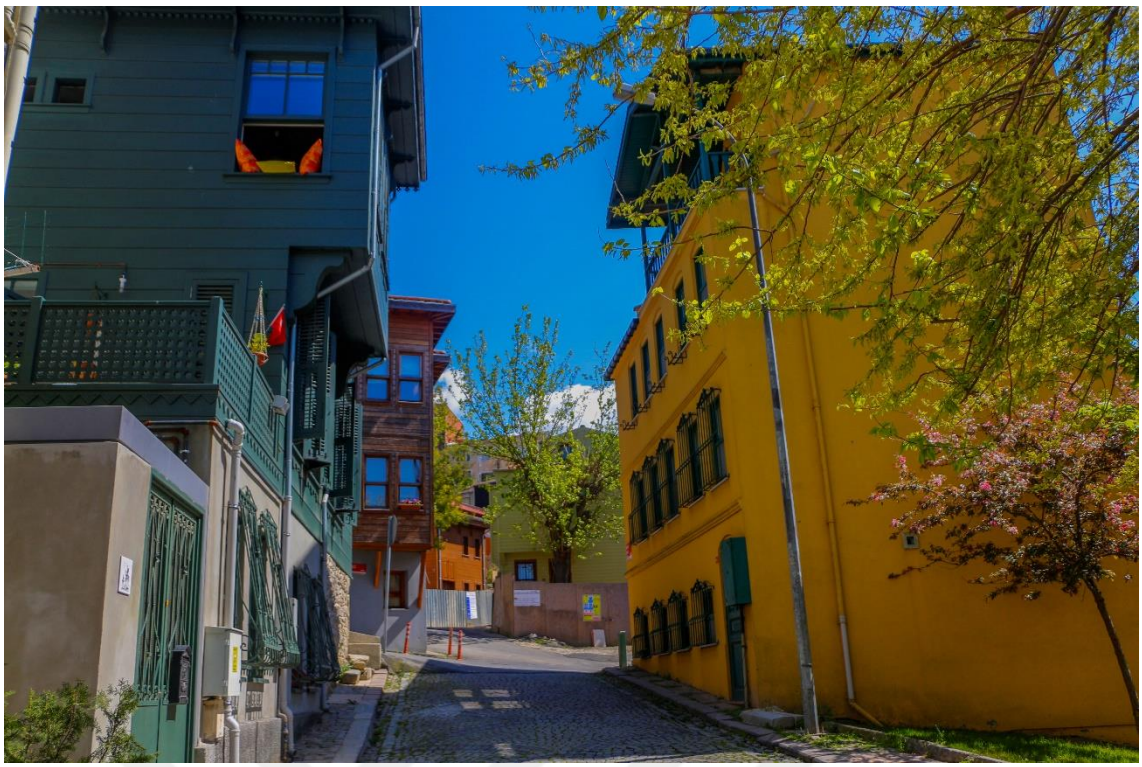

Fotoğraf 27. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 28. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 29. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 30. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 31. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 32. Yakup Sokak'ta bulunan Beth Yaakov Sinagog'u.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 33. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 34. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 35. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 36. Kuzguncuk'tan Boğaz'a bakış.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 37. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 38. Kuzguncuk'tan Boğaz'a bakış.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

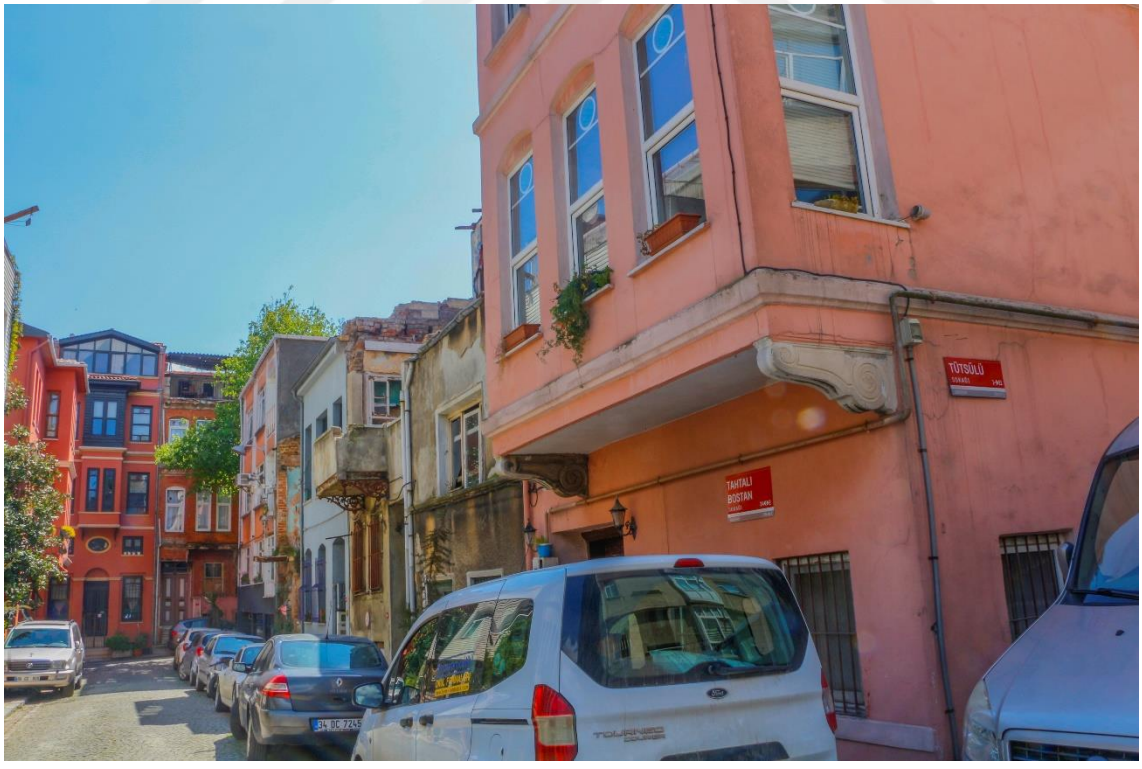

Fotoğraf 39. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 40. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm ("İngiliz Evleri" adı olarak anılmaktadır).

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 41. Kuzguncuk'tan Boğaz'a bakış.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

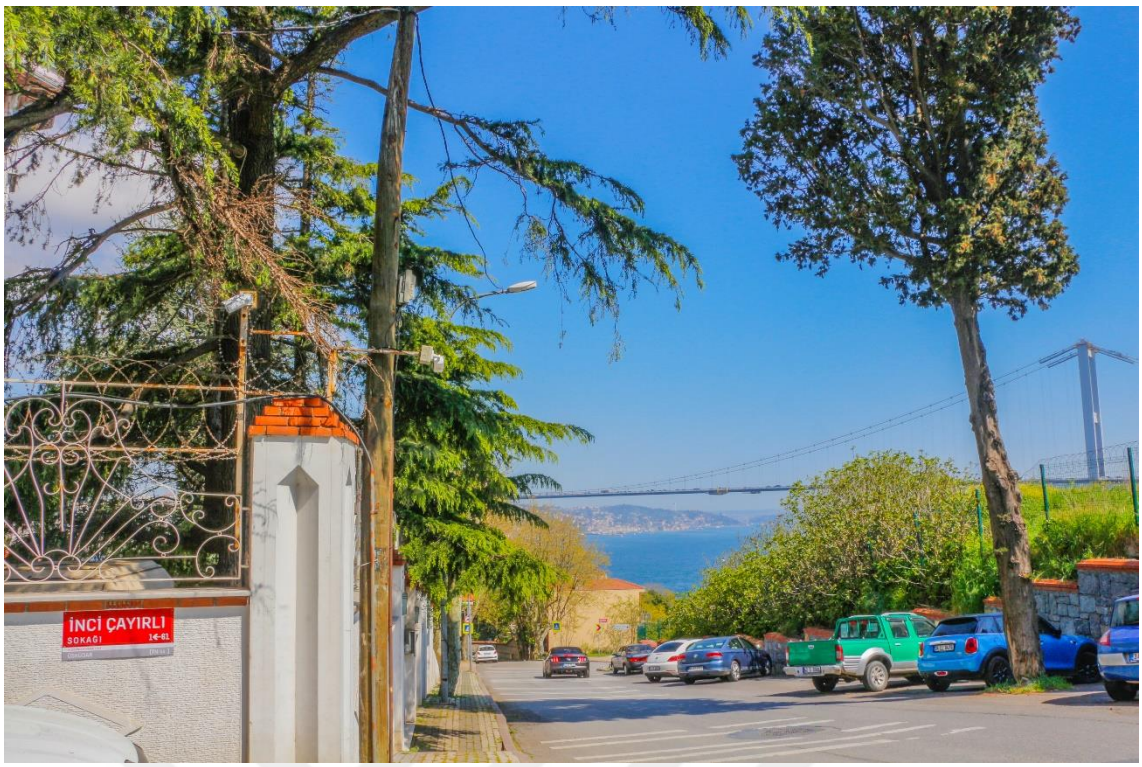

Fotoğraf 42. Kuzguncuk'tan Boğaz'a bakış.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

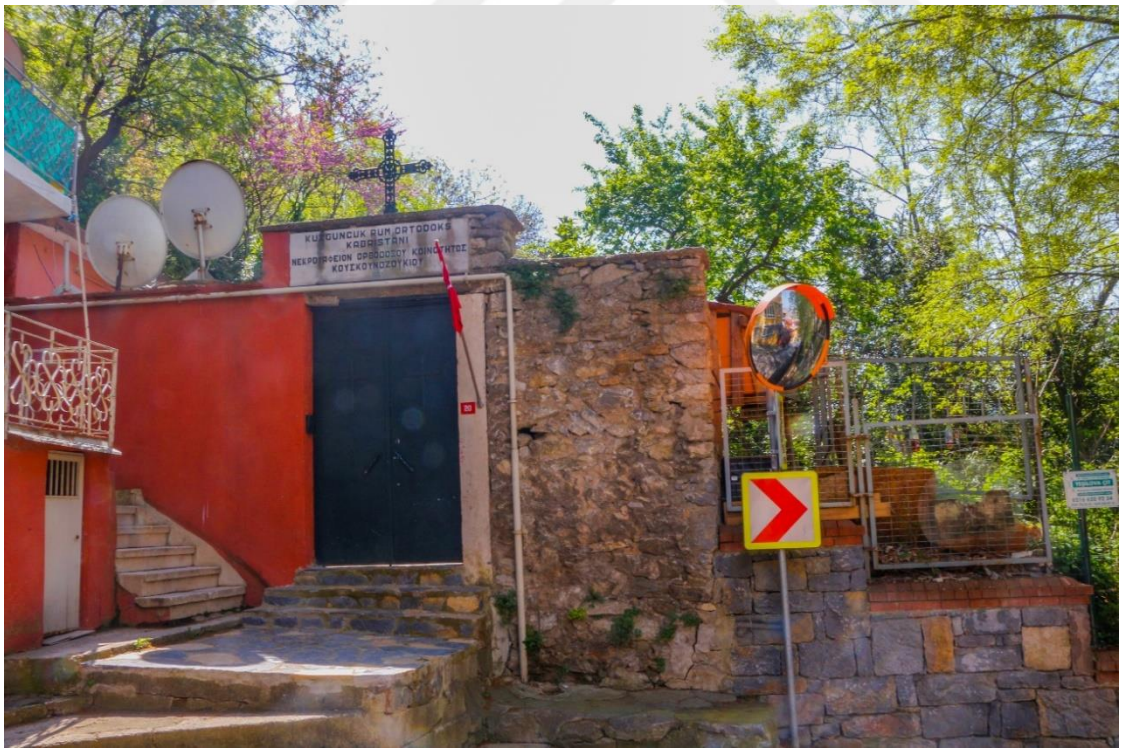

Fotoğraf 43. Kuzguncuk Rum Ortodoks Mezarlığı.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 44. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 45. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 46. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 47. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 48. Kuzguncuk Bostan'dan bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

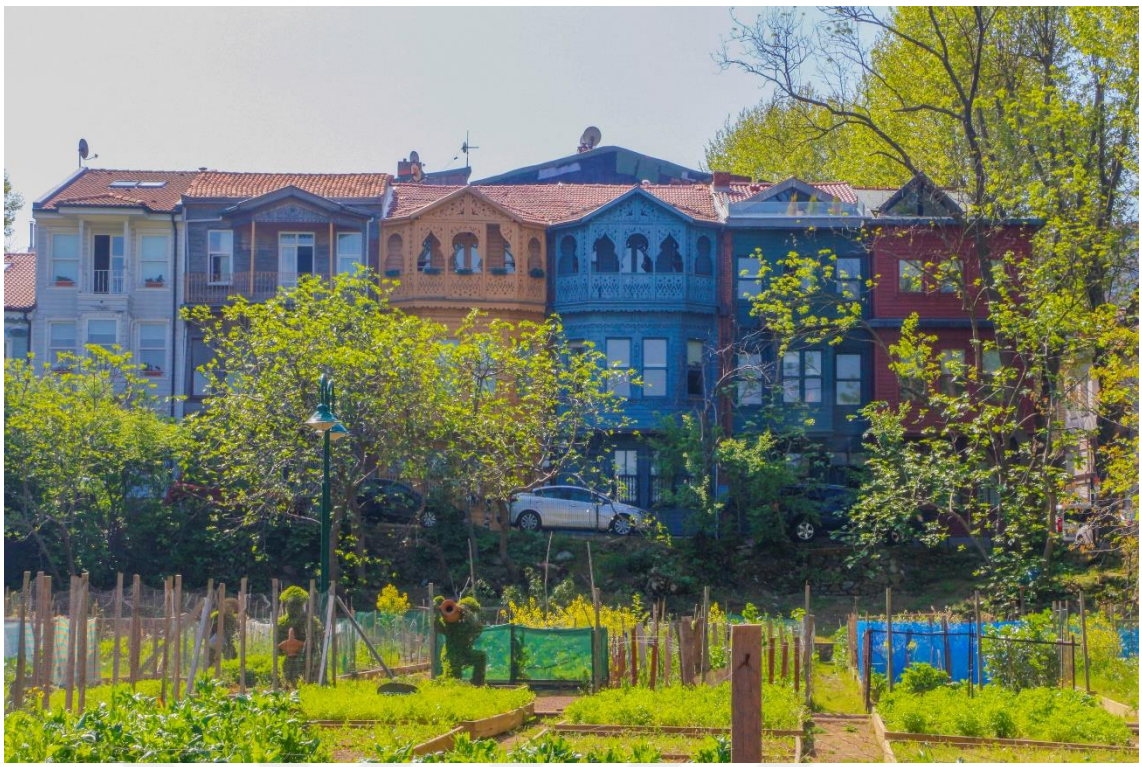

Fotoğraf 49. Kuzguncuk Bostan'dan bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 50. Kuzguncuk Bostan'dan bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 51. İcadiye Caddesi'ndeki Pantelemion Rum Ortodoks Kilisesi'nden bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 52. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 53. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 54. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 55. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 56. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

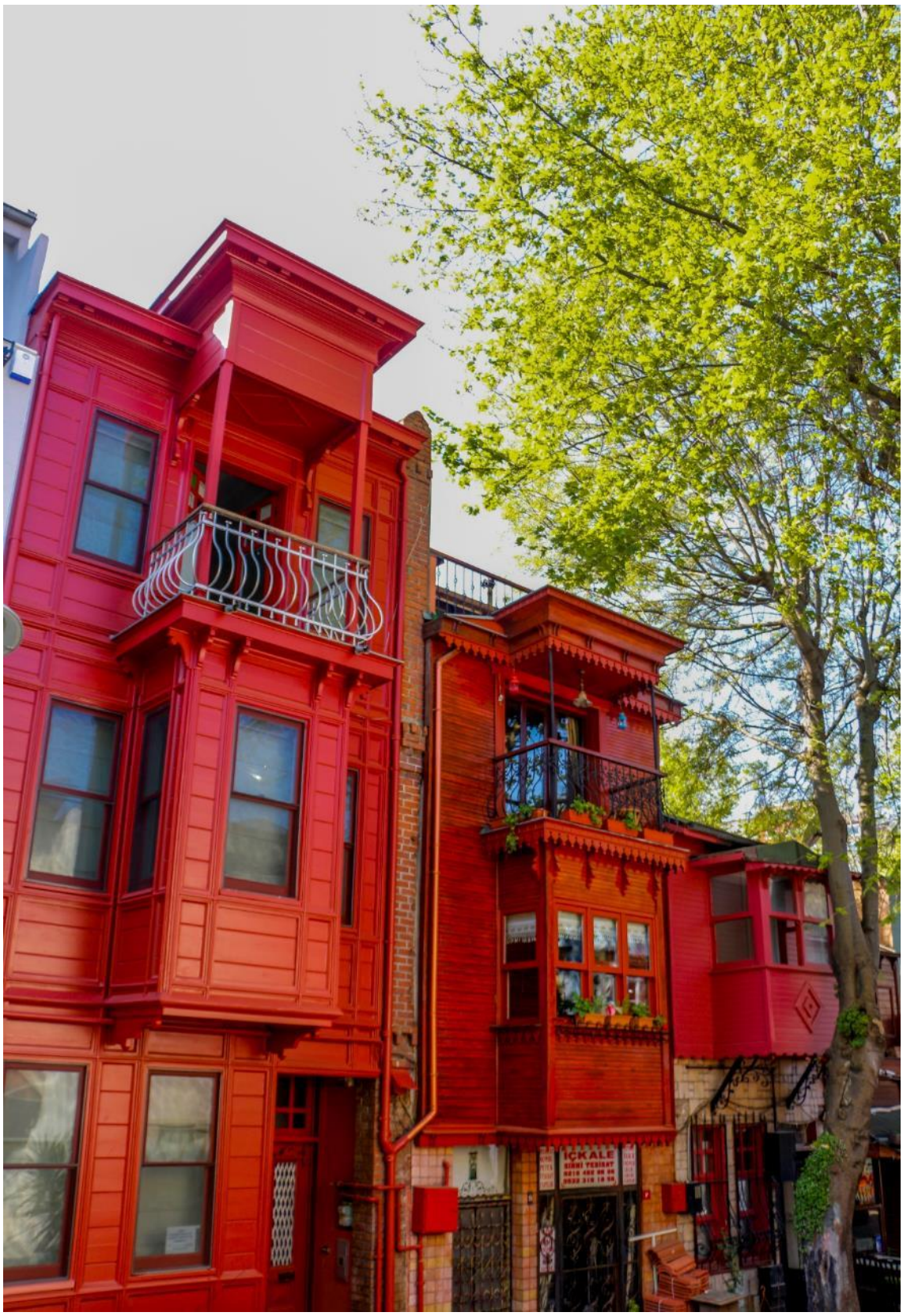

Fotoğraf 57. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 58. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 59. Kuzguncuk'un konut yapısından bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 60. Kuzguncuk Çarşı Caddesi'ndeki Surp Krikor Lusaroviç Ermeni Kilisesi ve Kuzguncuk Camii'nden bir görünüm.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

Fotoğraf 61. Kuzguncuk Deniz Eczanesi'nin vitrininde sergilenen Dr. Minasyan'ın kullandığı tıbbi malzemeler.

Kaynak: Mehmet Ekiz Arşivi.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Aksoy, İsmail. **Benim Kuzguncuk'um**, 1. Basım, İstanbul: İleri Yayınları, 2017.

Alver, Köksal. **Mahalle,** Ankara: Hece Yayınları, 1. Basım, 2013.

Banoğlu, Niyazi Ahmet. **Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri**, 1. Basım, İstanbul: Selis Yayınları, 2007.

Bektaş, Cengiz. **Bir Yerli Olmak**, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2014.

Bektaş, Cengiz. **Köpeksiz Köy**, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007.

Bektaş, Cengiz. **Kuzguncuk,** 1. Basım, İstanbul: Literatür Yayınları, 2003.

Birsel, Salah. **Sergüzeşt-i Nano Bey Elmas Boğaziçi**, 1.Basım, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 1982.

Burak, Sevim. **Beni Deliler Anlar**, 1.Basım, İstanbul: Hayy Kitap Yayınları, 2009.

Büyükfırat, Zakire. **Kuzguncuk: Bella Vista Hoşçakal**, 1.Basım, İstanbul: Sone Yayınları, 2005.

Cansever, Turgut. **İslam'da Şehir ve Mimari**, 9. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.

Cengiz, Gülsüm. **Boğazdaki Mutlu Çocuk Kuzguncuk**, 1.Basım, İstanbul: Doğa Basın Yayın, 2009.

Çelik, Zeynep. **Değişen İstanbul,** Selim Deringil(Çev.), 1.Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2015.

De Amicis, Edmondo. **İstanbul,** Beynun Akyavaş(Çev.). 3. Basım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1993.

Derin, Murat. **Müziğin Güzel Günlerine Yolculuk İnci Çayırlı'nın Anıları**, 1.Basım, İstanbul: Pan Yayınları, 2015.

Develioğlu, Ferit. **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara; Aydın Kitabevi, 1992.

Dilmen, Güngör. **Toplu Oyunları 5 Kuzguncuk Türküsü**, 1.Basım, İstanbul: Mitos Yayınları, 2000.

Ebcim, Nedret. **Üç Dinin ve Ünlülerin Buluştuğu Semt: Kuzguncuk**, 1.Basım, İstanbul: İleri Yayınları, 2005.

Ebcim, Nedret. **Aahh Canım Kuzguncuk**, 1.Basım, İstanbul: İleri Yayınları, 2014.

Eyice, Semavi. **İstanbul Minareleri**, İstanbul: Türk Sanatı Tarihi Araştırmaları ve İncelemeleri Yayınları, İstanbul, 1963.

Eyice, Semavi. **Tarih Boyunca İstanbul**, 2. Basım, İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2010

Gautıer, Theophile, **İstanbul Dünyanın En Güzel Şehri**, Nuriye Yiğitler(Çev.), 2. Basım, İstanbul: Profil Kitap Yayın, 2018.

Göka, Şenol. **İnsan ve Mekân,** 1.Basım, İstanbul: Pınar Yayınları, 2001.

Gökalp, Ziya. **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul: Sebil Matbaacılık, 1975.

Güvenç, Bozkurt. **İnsan ve Kültür**, 6. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1994.

Hürel, Haldun. **İstanbul'u Dinliyorum Gözlerim Açık**, 3. Basım, İstanbul: Kapı Yayınları, 2015.

İnanç, Üstün. **Makedonya Gamzesi**, 3. Basım, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılık, 2014.

Kıray, Mübeccel. **Kentleşme Yazıları**, 3.Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları, 2007.

Kos, Karoly. **İstanbul,** 1. Basım, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2017.

Kottak, Conrad Philip. **Antropoloji İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış**, Ankara: Ütopya Yayınları, 2002.

Koyuncu, Ahmet.(Ed. Ahmet Koyuncu), **Komşuluk Kültürü**, 1.Basım, Ankara: Hece Yayınları, 2014.

Kömürciyan, Eremya Çelebi. **İstanbul Tarihi XVIII. Asırda İstanbul**, Hrand de Andreasyan(Çev.), İstanbul: Eren Yayınları, 1988.

Laborıt, Henri. **İnsan ve Kent**, 1.Basım, İstanbul: Payel Yayınları, 1990.

Lefebvre, Henri. **Kentsel Devrim**, Selim Sezer(Çev.), 4.Basım, İstanbul: Sel Yayınları, 2015.

Lynch, Kevin. **Kent İmgesi**, 10. Basım, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 1973.

Malinowski, Bronislaw. **İnsan ve Kültür**, Fatih Gümüş(Çev.), 1. Basım Ankara: Verso Yayıncılık, 1990.

Mills, Amy. **Hafızanın Sokakları,** 1. Basım, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2014.

Öz, Tahsin. **İstanbul Camileri**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1965.

Özlem, Doğan. **Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi**, 1. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986.

Pirenne, Henri. **Ortaçağ Kentleri**, Şadan Karadeniz(Çev.), 14. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

Raif, Mehmet. **Mir'at-i İstanbul**, İstanbul, 1314(1896/97).

Seval, Hale. **Üsküp'ün içinde Kumaş Biçerler**, 1. Basım, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2012.

Seyfettin, Ömer. **Pembe İncili Kaftan**, 18. Basım, İstanbul: Timaş Yayınları, 2016.

Solmaz, Mehmet. **Tarih Boyunca Asya'nın Kapısı Her Yönüyle Üsküdar**, İstanbul: Zafer Yayınları, 1982.

Stevenson, Deborah. **Cities and Urban Cultures,** 1.Basım, Philadephia: Open University Press, 2003.

Tunç, Ayfer. **Bir Maniniz Yoksa Annemler Size Gelecek**, 12. Basım, İstanbul: Can Yayınları, 2017.

Uygur, Nermi. **Kültür Kuramı**, 3. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.

Uzuner, Buket. **Kumar Ada Mavi Tuna**, 12. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları, 1997.

Ünver, Mehmet. **Bir Kuzgun Yaz,** 1.Basım, İstanbul: Yitik Ülke Yayınları, 2016.

Üsküdar Belediyesi, **Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi**, 1. Basım, İstanbul: Üsküdar Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları, 2013.

Weber, Max. **Şehir Modern Kentin Oluşumu**, Musa Ceylan(Çev.), 9. Basım, İstanbul: Yarın Yayınları, 2010.

Yeter, Enis. **Kentsel Gelişme ve Kültür Değerleri**, İstanbul: Tarihi Kentler Birliği Yayınları, 2008.

Yetişkin Kubilay, Ayşe. İstanbul Haritaları 1422-1922, İstanbul: Denizler Kitabevi, 2010.

Yılmaz, Nail. **Hemşehri Kimliği,**1. Basım, İstanbul: Beta Yayınları, 2008.

Makaleler

Ademoğlu, Seda, Ayşe Beyza Celep ve Neşet Kadırgan(Katılımcılar). **Halkın Katılımı ve Çevresel Farkındalık İlişkisi Üzerine Bir İnceleme: Kuzguncuk Bostanı Örneği**, 4.Uluslararası Kentsel ve Çevresel Sorunlar ve Politikalar Kongresi Bildirgeleri 20-22 Ekim 2016, İstanbul, (Ed. Yusuf Şahin- Oğuzhan Aslantürk-Vildan Armağan), İstanbul (199-213), 2016.

Akşin, Sina (Katılımcı). **Kent Tarihçiliği, 5-6 Mart 1994 Kent Tarihleri Atölyesi**, İstanbul: Toplu Konut İdaresi ve Tarih Vakfı Yayınları (8-10), 1994.

Aktemur, Fatma, Gökşen Yıldırım. **Hale Seval'in Hikâyelerinde Mekân** Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:13 (194-213), 2016.

Altın, İskender. **Sevim Burak'ın "İşte Baş İşte Gövde İşte Kanatlar" Oyununu Çalışırken Keşfettiğim, Sevim Burak'ın Metinlerine Ya Da Kendine Bakışımı Oluşturan Notların Arasından Seçilen Veya Yeni Yazılan 24 Not,** Tiyatro Araştırmaları Dergisi, Sayı:32 (89-101), 2011.

Altıntaş Osman, İsa Eliri. **Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu**, İdil Sanat ve Dil Dergisi, Sayı:5 (61-74), 2012.

Arslan, Ali. **Bir Köy Sosyolojisi Çalışması: Kavaközü Köyü'nün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Sorunları,** Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilinler Dergisi, Sayı:1, 2013.

Bektaş, Cengiz(Katılımcı). **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat ll Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996,** Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları (82-97), 1996.

Bilgili, Ahmet Emre. **Şehir ve Kültür: İstanbul**, Ahmet Emre Bilgili (Ed.), Şehir ve Kültür İstanbul, 1.Basım, İstanbul: Profil Yayınları (376-399), 2011.

Can, Aynur. **Değişim ve Kimlik Bağlamında İstanbul'dan Özgün Bir Mekânsal Kesit: Rumelihisarı**, Sosyoloji Dergisi, Sayı:26 (77-102), 2013.

Can, Aynur. **İnsan Mekân Etkileşimi ve Kent Estetiğine Giriş,** Türkiye'de Yerel Yönetimler, Recep Bozdoğan, Yüksel Demirkaya (Ed.), İstanbul: Nobel Yayınları (331-362), 2008.

Çelik, Hacer. **Çokkültürlülük ve Türkiye'deki Görünümü**, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilinler Dergisi, Sayı:15 (319-331), 2008.

Erbaş, Şükrü(Katılımcı), **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II. Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996** (115-144), Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları (145-180), 1996.

Erbay, Mutlu(Katılımcı). **Üsküdar Belediyesi 1-5 Kasım 2007 Üsküdar Sempozyumu Bildiriler-2,** İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları (89-98), 2008.

Erdönmez, M. Ebru ve Altan Akı. **Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki**, Yıldız Teknik Üniversitesi Megaron e-dergisi, Sayı:1,(67-87), 2005.

Ertuğ, Zeynep. **Osmanlı İstanbul'unda Gündelik Hayata Dair İzlenimler**, İstanbul Kent ve Medeniyet, Recep Bozdoğan, Nail Yılmaz, Aynur Can (Ed.), 2.Basım, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayınları (101-121), 2010.

Erzen, Jale(Katılımcı). **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat ll Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996,** Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları (181-186), 1996.

Göçer, Ali. **Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine**, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 729 (50-57), 2012.

Güleryüz, Naim A.(Katılımcı). **Tarih İçinde İstanbul Uluslararası Sempozyumu 14-17.12.2010 Bildiriler,** İstanbul: MTT Yayınları, 2011.

Hayta, Yasemin. **Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı**, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 2 (165-184), 2016.

Helimoğlu Yavuz, Muhsine(Katılımcı). **Sanatçı Tanıklığı Kent Yaşam Kültür Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II. Kent Zirvesi İstanbul 3-14 Haziran 1996** (115-144), Ankara: Edebiyatçılar Derneği Yayınları, 1996.

Keleş, Ruşen. **Türkiye'de Kentleşme Kime Ne Kazandırıyor**? Kent Araştırmaları Dergisi, Sayı: 1(27-31), 2010.

Keleş, Ruşen. **Kültür Üzerine**, Mülkiye Dergisi, Sayı:246 (9-18), 2005.

Koçak, Hüseyin. **Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Değişen ve Dönüşen Kentler**, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Sayı:2 (259-269), 2011.

Koçan, Hüsamettin(Katılımcı). **Türkiye Politikaları, 26-28 Ekim 1998 Kültürel Açıdan Avrupa Birliği'ne Yaklaşım Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Yayınları (235-238), 2006.

Kurt, Nihat. **Kent Hizmetlerinin Geleceğinde Kentsel Sorumluluk ve Kent Kültürünün Geliştirilmesi Stratejileri**, Çanakkale Ondokuz Mayıs Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim Bilimleri Dergisi, Sayı: 2 (261-278), 2014.

Kutlu, Önder ve Zarif Songül Göksel. **Kent Kültürü Oluşturma Aracı Olarak Kültürel Belediyelik: Selçuklu Örneği**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Dr. Mehmet Yıldız Özel Sayısı (75-91), 2014.

Mazak, Mehmet(Katılımcı). **Üsküdar Belediyesi 3-5 Kasım 2006 Üsküdar Sempozyumu Bildirileri-1**, İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları (179-184), 2007.

Anjelika, Akbar(Röportaj veren), **İstanbul Hayalden Gerçeğe Sözden Yazıya**, Mesutoğlu, Neşe (Ed.), 2. Basım, İstanbul: Pozitif Yayınları (155-160), 2012.

Oğurlu, İdris. **Çevre-Kent İmajı-Kent Kimliği-Kent Kültürü Etkileşimlerine Bir Bakış**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, Sayı: 26 (275-293), 2014.

Oğuz, Esin Sultan. **Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı**, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı:2 (123-139), 2011.

Ortaylı, İlber. **İstanbul'un Mekânsal Yapısının Tarihsel Evrimine Bir Bakış**, Amme İdaresi Dergisi, Sayı:10, 1977.

Ökten Sadettin, Aynur Can, **Fetihten Günümüze İstanbul Kent Mekânının Oluşumu**, Türkler, Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca(Ed.) Cilt:10, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları(540-568), 2003.

Ökten, Sadettin ve Aynur Can, **Objeden Hareketle Bir Estetik Denemesi Estetik Obje Olarak Eyüpsultan,** 5-7 Mayıs 2000 Tarihi Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu IV Tebliğler, İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları(350-363), 2000.

Seval, Hale. **Cengiz Bektaş İle Kentler Tozunu Silkeliyor,** Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi, Sayı: 319 (69-73), 2016.

Seval, Hale. **Çömlekçi Maria**, Patika Dergisi, Sayı: 97 (100-105), 2017.

Sözen, Metin(Katılımcı). **İstanbul'da Yaşam Kültürü-l 9-11 Kasım 2006 İstanbul'da Yaşam Kültürü Sempozyumu**, İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Vakfi Yayınları (25-26), 2007.

Şan, Mustafa Kemal ve Rıdvan Şimşek, **Sosyal Sermaye Kavramının Tarihsel Sosyolojik Arkaplanı**, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, (88-110), 2011.

Şentürer, Ayşe. **İstanbul Üzerine Bir Kenti Okumak**, İstanbul Hayal ve Gerçek, Burcu Özoğuz, Merve Aşkın, Sezgül Karcıoğlu, Aynur Can (Ed.), 1.Basım, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, (105-130), 2011.

Tanyeli, Uğur. **Mekân,** Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 2 İstanbul; Yem Yayınları, 1997.

Topuz, Hıfzı(Katılımcı). **Türkiye'de Kültür Politikaları, 26-28 Ekim 1998 Kültürel Açıdan Avrupa Birliği'ne Yaklaşım Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Yayınları (225-230), 2006.

Tezler

Ademoğlu, Seda. Halkın Katılımı ve Çevresel Farkındalık İlişkisi Üzerine Bir İnceleme: Kuzguncuk Bostan Örneği, **Yüksek Lisans Tezi,** Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2016.

Ayhan, Diler. İnsan ve Mekân Bağlamında Kent: Arnavutköy Örneği, **Yüksek Lisans Tezi,** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı, 2013.

Bıyıkoğlu, Selin Tekin. Küreselleşmenin Mekânsal Kimlik Dönüşümüne Etkileri, **Yüksek Lisans Tezi.** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2011.

Çubuk, Mehmet. Beşeri Yerleşmelerde Mekan Organizasyonu ve Ülkesel Kalkınmayı Bir Mekan Organizasyonu İçinde Yaratmak, **Doçentlik Tezi,** I.D.G.S.A. Mimarlık Fakültesi, 1973.

Duman, Tuba. Kenar Mahallede Gündelik Hayat, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilinler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, **Doktora Tezi**, 2014.

Elif Başak Varol, İnsan Çevre Etkileşimi Açısından Kamusal Mekânda Sanatın Rolü, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2004.

Ertuğrul, Alidost. XIX. Yüzyıl İstanbul Kentsel Dönüşümünde Üsküdar ve Koruma Sorunları, **Doktora Tezi,** İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2011.

Gökhan, Mehmet. Toplumsal Barışın Tesis Edilmesinde Farklı Din Mensupları Arasındaki Diyalog ve Kuzguncuk Örneği, **Yüksek Lisans Tezi,** Süleyman Şah Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı, 2015.

Gülsoy, Sait. Gündelik Yaşamda Yahudi Kimliği İnşası: İstanbul, Kuzguncuk'ta Niteliksel Bir Araştırma, **Yüksek Lisans Tezi**, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Güven, Erdem. Türk-Yahudi Günlük Yaşamında Dönemsel ve Mekânsal Değişimler: Kuzguncuk Örneği, **Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, 2009.

Karcıoğlu Sezgül, Mekân ve Kültür İlişkisinin İstanbul Atatürk Bulvarı Kesitinden İncelenmesi, **Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı, 2013.

Özbek, Ramazan. Modern ve Geleneksel Yerleşimlerde Konut ve Yakın Çevresindeki Kullanıcı Memnuniyetinin Ataşehir ve Kuzguncuk Örnekleminde Değerlendirilmesi, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1998.

Öztürk, Özge. Kentsel Kimlik Oluşumunda Güzel Sanatların Yeri: İzmir Örneği, **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2007.

Paker, Çiğdem. Boğaziçi Köylerinden Kuzguncuk'ta Kıyı Yerleşimi Üzerine Bir İnceleme, **Yüksek Lisans Tezi**, Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, 2009.

Topal Saraçoğlu, Nergiz Tuğba, Kültür Varlığı Yapıların Koruma Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Kuzguncuk Örneği, **Yüksek Lisans Tezi,** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2017.

Tunç, Fatma Tunç**,** Çok Sesli Mekânsal Pratiklerde Katılımcılığın Rolü: Kuzguncuk ve Yedikule Bostanları, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi, 2015.

Yıldırım, Gül. Mekânın Dönüşüm Potansiyeli ve Mimarlıkta Palimpsest Kavramı, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, **Yüksek Lisans Tezi**, 2009.

Kişisel Görüşmeler

Akademisyen A. -**Akademisyen**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 16.04.2018.

Heykeltıraş A. -**Heykeltraş**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 10.01.2018.

Mahalle Muhtarı. -**Kuzguncuk Mahalle Muhtarı**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 10.01.2018.

Mimar A. -**Mimar**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu yazılı beyan. İstanbul-Kuzguncuk: 09.04.2018.

Mimar B. -**Mimar**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 18.04.2018.

Ressam B. -**Ressam** - "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 23.01.2018.

Ressam C. -**Ressam**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu mail www.gmail.com 18.12.2017.

Ressam E, Mine. -**Ressam, Yazar**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 16.01.2018.

Ressam ve Tablo Restoratörü D. -**Ressam, Tablo Restoratörü**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 16.04.2018.

Sanat Galerisi Yöneticisi A. -**Sanat Galerisi Yöneticisi**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 24.10.2017.

Sanat Tiyatrosu Yönetmeni A. -**Tiyatro Genel Sanat Yönetmeni**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 01.05.2018.

Seramik Sanatçısı A. -**Seramik Sanatçısı**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 19.04.2018.

Şair ve Yazar D. -**Şair, Editör, Çevirmen, Reklamcı**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 23.01.2018.

Üsküdar Belediyesi Kent Yöneticisi. -**Üsküdar Belediyesi Kent Yönetici**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Üsküdar: 08.05.2018.

Yazar A. -**Yazar**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 10.12.2017.

Yazar ve Oyuncu A. -**Yazar, Oyuncu**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 19.01.2018.

Yazar ve Şair B. -**Şair, Yazar**- "Kuzguncuk Semt Tarihini İnsandan Okumak; Bir Seçki ile Şahsiyetler" konulu görüşme. İstanbul-Kuzguncuk: 04.12.2017.

Diğer Kaynaklar

Boğaziçi'nde Geçen Bir Hayat, htp://www.sinangenim.com/tr/articles.asp?ID=7&Y=2007&AID=71&do=detail, (Erişim: 09.05.2018).

Bostancıbaşı Defterlerinde **XIX. Yüzyılın Başında Kuzguncuk Sahili,** http://www.sinangenim.com/tr/articles.asp?ID=7&Y=2013&AID=198&do=detail, (Erişim: 01.04.2018).

Can, Aynur. **İstanbul Kültürü ve Estetiği Ders Notları**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yerel Yönetimler Küresele Şehirler ve İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı, 2006.

Erez, Hale. **Kültür Mekân Etkileşimine Bağlı Şehirsel Doku Farklılaşmaları: Kumkapı - Süleymaniye Örneği**, https://polen.itu.edu.tr/bitstream/11527/10120/1/1817.pdf, 2003, (Erişim: 31.05.2018).

http://**www.sinangenim.com/t**r/articles.asp?ID=7&Y=2006&AID=54&do=detail, (Erişim: 28.04.2018)

http://**www.suvakfi.org.tr/**cesme/kuzguncuk-iskele-cesmesi-h-1207-m-1792/1785/ (Erişim: 23.04.2018)

http://www.**tdk.gov.tr**/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.597772128453a6.74257966 , (Erişim: 24.03.2018)

https://**www.istanbulium.net**/2014/07/pervititch-haritalar-kadikoy-skudar.html, (Erişim: 01.06.2018).

https://**sehirharitasi.ibb.gov.tr/** (Erişim: 21.05.2018).

İstanbul'un Yangınları, http://**www.milliyet.com.t**r/-magazin-1695854/, (Erişim: 31.05.2018).

İstanbul'un Semtleri Dizisi Kentim İstanbul Projesi Kuzguncuk-3, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 2003.

Kuzgunköy-**Bir Kuzguncuk Şiiri**, https://www.antoloji.com/kuzgunkoy-bir-kuzguncuk-siiri-siiri/ (Erişim: 16.04.2018).

Paha Biçilemez İstanbul 1. Sezon 6. Bölüm Part 1 Videosu, Youtube, (Erişimi:01.05.2018)

Ramazan, Arıcı. **İstanbullular İETT Otobüslerinin Rengini Seçiyor**, http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=114754, (Erişim:24.03.2018).

Şen Beyazlı, Dilek, Şinasi Aydemir. **Kentlilik Bilinci ve Mekân: Trabzon Örneği,** https://www.researchgate.net/publication/320740207_Kentlilik_ve_MekanTrabzon_Kenti_Ornegi, (Erişim: 09.05.2018).

Tanrıkulu, Murat. **Türkiye Coğrafyasında Genel Kültür Alt Kültür ve Mozaik Kültür,** http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-ntent/uploads/sites/280/2015/08/semp847.pdf, (473-480), (Erişim:30.05.2008).

Uçar, Meltem(Katılımcı). **Tarihi Çevrede Anlam Kültür Mekân İlişkisi,** Kültür Araştırmaları Derneği ve Kadir Has Üniversitesi 8-10 Eylül 2011 VI. Uluslararası Kültür Araştırmaları Sempozyumu, http://www.academia.edu/17282690/Tarihi_Çevrede_Anlam_Kültür-Mekân_İlişkisi, (Erişim: 31.05.2018).

Fuarlar

Geçmişten Günümüze Yerel Yönetim Yayınları, 15-17 Aralık 2017 Yerel Yönetimler Kitap Kültür Fuarı, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı - Marmara Belediyeler Birliği İşbirliği İle İstanbul, (16.12.2017).

Sergiler

2018 Kuzguncuk Yaz Okuluna Kaynak – Bez Bebek Sergisi (08-11 Haziran 2018). Kuzguncuk-İstanbul (08 Haziran 2018)

Farouk Muhammad Resim Sergisi, (07-12 Nisan 2018), Kuzguncuk-İstanbul, (07 Nisan 2018).

Kitap ve İnsan Fotoğraf Sergisi, Geçmişten Günümüze Yerel Yönetim Yayınları, 15-17 Aralık 2017 Yerel Yönetimler Kitap Kültür Fuarı, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı - Marmara Belediyeler Birliği İşbirliği İle Şişli-İstanbul, (16.12.2017).

Ortadoğu ile Türkiye Arasında Bir Kültür ve Sanat Köprüsü Karma Sergisi, (21-26 Nisan 2018), Kuzguncuk-İstanbul (21.04.2018).

Ressam Lesya Demchenko, "**Dünyada Bir Kuzguncuk Varmış" Konulu Sulu Boya Resim Sergisi** (09 Aralık 2017 – 02 Ocak 2018). Kuzguncuk-İstanbul (09.12.2017).

Ressam Mine Çelengil Göker, "Kuzguncuk'ta Kapı Önünde" Konulu Resim Sergisi (05 -29 Mayıs 2018). Kuzguncuk-İstanbul, (06.05.2017).

Siyah Beyaz İstanbul Fotoğraf Sergisi, Geçmişten Günümüze Yerel Yönetim Yayınları, 15-17 Aralık 2017 Yerel Yönetimler Kitap Kültür Fuarı, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı - Marmara Belediyeler Birliği İşbirliği İle Şişli-İstanbul, (16.12.2017).

Tomografik Haritası Sergisi, Geçmişten Günümüze Yerel Yönetim Yayınları, 15-17 Aralık 2017 Yerel Yönetimler Kitap Kültür Fuarı, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı - Marmara Belediyeler Birliği İşbirliği İle Şişli- İstanbul, (16.12.2017).

Yakın Temas Karma Sergisi, (21 Nisan-6 Mayıs 2018), Kuzguncuk-İstanbul, (21.04.2018).

Söyleşiler

Cengiz Bektaş, (2017). "Okurla Buluşma Gününde Şehirler Üzerine Kısa Söyleşi", Kuzguncuk-İstanbul (29 Ekim 2017).

Emine Esin Üçüncüoğlu, (2017). "Büyüklere Masallar" Konulu Edebiyat Buluşması. Kuzguncuk-İstanbul (24 Aralık 2017).